Google

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at http://books.google.com/

Det här är en digital kopia av en bok som har bevarats i generationer på bibliotekens hyllor innan Google omsorgsfullt skannade in den. Det är en del av ett projekt för att göra all världens böcker möjliga att upptäcka på nätet.

Den har överlevt så länge att upphovsrätten har utgått och boken har blivit allmän egendom. En bok i allmän egendom är en bok som aldrig har varit belagd med upphovsrätt eller vars skyddstid har löpt ut. Huruvida en bok har blivit allmän egendom eller inte varierar från land till land. Sådana böcker är portar till det förflutna och representerar ett överflöd av historia, kultur och kunskap som många gånger är svårt att upptäcka.

Markeringar, noteringar och andra marginalanteckningar i den ursprungliga boken finns med i filen. Det är en påminnelse om bokens långa färd från förlaget till ett bibliotek och slutligen till dig.

Riktlinjer för användning

Google är stolt över att digitalisera böcker som har blivit allmän egendom i samarbete med bibliotek och göra dem tillgängliga för alla. Dessa böcker tillhör mänskligheten, och vi förvaltar bara kulturarvet. Men det här arbetet kostar mycket pengar, så för att vi ska kunna fortsätta att tillhandahålla denna resurs, har vi vidtagit åtgärder för att förhindra kommersiella företags missbruk. Vi har bland annat infört tekniska inskränkningar för automatiserade frågor.

Vi ber dig även att:

- Endast använda filerna utan ekonomisk vinning i åtanke
  Vi har tagit fram Google boksökning för att det ska användas av enskilda personer, och vi vill att du använder dessa filer för enskilt, ideellt bruk.
- Avstå från automatiska frågor
  Skicka inte automatiska frågor av något slag till Googles system. Om du forskar i maskinöversättning, textigenkänning eller andra områden där det är intressant att få tillgång till stora mängder text, ta då kontakt med oss. Vi ser gärna att material som är allmän egendom används för dessa syften och kan kanske hjälpa till om du har ytterligare behov.
- Bibehålla upphovsmärket
  Googles "vattenstämpel" som finns i varje fil är nödvändig för att informera allmänheten om det här projektet och att hjälpa dem att hitta ytterligare material på Google boksökning. Ta inte bort den.
- Håll dig på rätt sida om lagen
  Oavsett vad du gör ska du komma ihåg att du bär ansvaret för att se till att det du gör är lagligt. Förutsätt inte att en bok har blivit allmän egendom i andra länder bara för att vi tror att den har blivit det för läsare i USA. Huruvida en bok skyddas av upphovsrätt skiljer sig åt från land till land, och vi kan inte ge dig några råd om det är tillåtet att använda en viss bok på ett särskilt sätt. Förutsätt inte att en bok går att använda på vilket sätt som helst var som helst i världen bara för att den dyker upp i Google boksökning. Skadeståndet för upphovsrättsbrott kan vara mycket högt.

Om Google boksökning

Googles mål är att ordna världens information och göra den användbar och tillgänglig överallt. Google boksökning hjälper läsare att upptäcka världens böcker och författare och förläggare att nå nya målgrupper. Du kan söka igenom all text i den här boken på webben på följande länk `http://books.google.com/`

Z. Topelius.

STANFORD UNIVERSITY
LIBRARY

894.33
T671

HOOVER WAR
COLLECTION

SAMLADE SKRIFTER

AF

ZACHARIAS TOPELIUS

FEMTONDE DELEN

STJÄRNORNAS KUNGABARN

ANDRA DELEN

G. W. EDLUND.
HELSINGFORS.

STJÄRNORNAS KUNGABARN

EN TIDS- OCH KARAKTERSSTUDIE

FRÅN DROTTNING KRISTINAS DAGAR

AF

ZACHARIAS TOPELIUS

ANDRA DELEN

G. W. EDLUND.
HELSINGFORS.

299636

STANFORD LIBRARY

STOCKHOLM.
ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1899.

ANDRA DELEN.

DE TRE.

1. Vågornas lekboll.

Spegla dig i din motbild!

Den 16 September 1642 gick hennes majestäts örlogsbrigg Andromeda till segel från Åbo med destination till Norrköping, för att där utbyta sina sexton malmkanoner mot lika många järnkanoner af billigare metall och den förbättrade konstruktion, hvilken kronans kommissarie herr Louis De Geer nyligen begynt tillverka efter modeller från holländska flottan. Andromeda hade rykte om sig att vara en af kronans styfvaste sjöbåtar och fick nu tillfälle att visa sin öfverlägsenhet. Hon befann sig på höjden af Gotska Sandön, midti Östersjön, när hon öfverraskades af dagjämningsstormarna och nödgades ligga hårdt upp i vinden för att hålla kurs på det gentemot liggande Norrköping. Östersjön är, som bekant, ett lättsinnigt haf: det uppröres lätt och kan lika hastigt åter lugna, men efter ett utbrott af vresigt lynne äro dess kuster betäckta med spillror.

Det var middagstid, regnbyar, och sydvästvinden, som hade fritt spelrum öfver den vida flackan af öppet haf i söder, tillväxte i raseri, när han pressats tillsamman i Kalmar sund, slekt Ölands kalkdamm och tagit ett bocksprång öfver nordvästra kusten af Gotland. Det

gick hög sjö, Andromeda låg för styrbordshalsar och sökte förgäfves komma under skydd af svenska vallen. Hon krängde starkt, doppande sina rår i den hvita vågen. Däcket låg snedt; där behöfdes balanserkonst att röra sig och att lyda en order. Allt hvad löst låg ombord rullade öfver åt läsidan; den ena sjön efter den andra slog fräsande öfver babords bog. Men fram skulle Andromeda; hon var af finskt virke, byggd på Räfsö varf utanför Björneborg. Och likasom detta icke hade varit nog att intyga hennes nationela halsstarrighet, fördes hon af unge Herman Fleming, hvars hela släkt var känd som den envisaste af alla envisa finnar.

Herman Fleming var son till den berömde riksamiralen Klas Fleming och från barndomen uppfostrad till sjömansyrket. Stadd på utrikes resor för att utbilda sig till sin faders efterträdare, hade han, tjugutre år gammal, denna höst tillfälligtvis besökt Villnäs gård i hemlandet, när Andromeda kommenderades till sjöss, och utbedt sig att få föra briggen öfver till Norrköping. Det var hans första lärospån som befälhafvare; fram skulle båten, och fram skulle han, om det ock blåste stickor.

Den unge sjömannen liknade icke sin älskvärde fader; han var tvär och frånstötande, sådan han sedan gjorde sig hatad af sitt stånd som reduktionsman och en af de mest inflytelserike stormännen under Carl Gustafs regering. Men han var klok, förslagen och djärf, han kunde trotsa ett tidehvarf, såsom han nu brottades mot Östersjöns vågor. Han hade nyss öfvertygat sig, att kanonportarna i lä voro tätt tillslutna. Nu satt han med ett tåg om lifvet på akterdäck, med den stadiga, trumpna blicken riktad än på rorkarlen, än på den i en masurbytta likaledes fastsurrade kompassen.

— Hvad nu, Parainen? utfor han häftigt mot rorgängaren. — Fäller du af? ... Fäll i Helsingland icke, karl! Lofva!

— Focken lefver, var det lakoniska svaret.

Parainen var en gammal väderbiten för detta strömmingsfiskare från Pargas och hade smakat saltvatten alltsedan han förmådde lyfta en åra.

— Skot an där borta! ... Och du, becktröja, håll strecket! Västsydväst till västen! Han friskar i.

— Han går mera på syd, när vi preja vallen, djärfdes rorgängaren anmärka, i det han med ett fnurrigt grepp lydde kommandot och lofvade upp.

Briggen reste sig stampande med en våldsam ryck mot vågsvallet och krängde strax därpå för en ny vindstöt. Seglen backade, en störtsjö, högre än sina föregångare, slog öfver bogen och öfverstänkte en kvinnlig varelse, hvilken satt längst fram vid bogsprötet och skyddades af den sammanrullade ankartrossen.

I detsamma hördes ett brak. Däckskanonen i lovart ytterst mot fören hade lossnat i sina surrningar och rullade med lavetten tungt mot läsidans reling. Ett ögonblick ännu, och han skulle med sin ofantliga tyngd hafva krossat bordläggningen, lösryckt en spant ur briggens sida, tagit öfverhalning och störtat i hafvet. Men i rätta sekunden kastades i hans väg ett ekblock, som legat i närheten, och detta lyckades hejda kolossens lopp.

— Fäll! ljöd kommandot.

Briggen föll af två streck för vinden och reste, likasom dragande andan, sina rår ur vågsvallet.

Befälhafvaren skyndade med några matroser till fören och lyckades häkta förrädaren, som så när hade vållat briggens undergång. Det var ett snabbt, men tungt arbete. För hvarje ny krängning gjorde den upproriska

kanonen försök att slita sig lös. Han stegrade sig, han stångades som en sårad buffel, han krossade båtsmannens lår och klämde blod ur styckjunkarens naglar. Ändtligen var han fången. Man såg till, att de öfrige bufflarne ej fingo göra leken om, och Andromeda var räddad.

Herman Fleming betraktade ekblocket och den kvinnliga skepnaden, som stod darrande bredvid honom, höljd i en våt läderkappa.

— Det var ett raskt tag, det där med ekblocket! anmärkte han med blidare ton, än han vanligen brukade. — Hvad gör du här?

— Jag läser, svarade skepnaden, kastade tillbaka en flik af kappan och lät se ett ungt, vackert flickansikte, som skrattade för att dölja ett par förstulna tårar af skrämsel.

— Läser? Midti störtsjöarna? frågade den unge befälhafvaren med oförställd förvåning.

— Det var för mörkt där nere, och tiden blef lång, sade flickan.

— Det kallar jag att vara läshungrig. Hvad är det du läser? Förmodligen Sankt Britas underverk?

Och Fleming tog småleende en genomblött bok, som flickan ej hann nog hastigt dölja under sin kappa.

— Latin! *Tacitus!* utropade han vid en blick på titelbladet. — Läser *du* latin? Men hvem är du då? Är du — och han antog en aktningsfullare ton — är ni en af jungfrurna Kurck?

Hon svarade icke. Hon slank lätt som en ekorre in i den trånga kajuttrappan akterut och var försvunnen. Andromedas förvånade unge befälhafvare hade ingen tid att följa henne; briggen tog i anspråk hela hans uppmärksamhet. Han beslöt att vid första tillfälle göra sig närmare underrättad om de passagerare han tagit ombord i Åbo.

Andromedas befälhafvare kände den förnämste bland dem, presidenten i Åbo hofrätt, riksrådet Jöns Knutsson Kurck, hvilken nyligen blifvit utnämnd till lagman i Västergötland och Dal samt begagnat tillfället att öfverresa till Sverige med kronans fartyg, som erbjöd mera bekvämlighet. Fleming hade äfven betygat sin vördnad för presidentskan, den förnäma och fint bildade Sofi De la Gardie, och för äldsta dottern jungfru Barbro, som sades vara förlofvad med herr Gustaf Evertsson Horn. Men Herman Fleming var ingen damernas riddare och vårdade sig föga om en bekantskap med presidentens öfriga talrika följe. Han hade åt familjen Kurck och dess tjenare afstått sin egen kajuta och allt disponibelt rum på akterdäck, medan han själf nöjde sig med en styrmanshytt midskepps, tyckande sig därmed hafva bevisat passagerarne all den höflighet, som tillkom deras höga samhällsställning. Fartygets akterdel var, enligt dåtidens bruk, upphöjd, såsom i våra dagar en holländsk koff, och lämnade utrymme för två kajutor öfver hvarandra. I den öfra, som var försedd med ljusa, men nu mot vågsvallet tillbommade fönster, bodde familjen Kurck i fyra sidoafdelningar, mellan hvilka låg en liten salong, den så kallade kajutkampagnen. I den undra kajutan, som upptog några trånga och mörka sofplatser mellan förrådsrummen, logerade tjenarne. Andromedas passagerare hade nu lefvat instängda under hårdt väder på sjette dagen i denna sjömansbostad, försedde från Åbo med alla förnödenheter, som den rike presidenten ej ville umbära ens under en sjöresa.

All förtänksamhet å passagerarnes sida för deras välbefinnande kunde likväl ej hindra, att ju deras nödtvungna arrest var allt annat än angenäm. »Fängelse med möjlighet att drunkna» — lydde den korta beskrifning,

som C. A. Ehrensvärd ett århundrade senare gaf om en sjöresa. Familjen Kurck fick erfara alla obehagligheterna af en sådan tillvaro. Det är icke nöjsamt att se golfvet i sin bostad uppresa sig nästan vinkelrätt, medan väggen antager skepnaden af ett golf och öfverplaggen på motsatta väggens knaggar resa sig spöklikt ut i vinkel mot väggen. Det är lika litet behagligt att vid en måltid få fat och tallrikar med deras innehåll i sin famn eller att väckas ur en orolig sömn af motsatta sidans bord, stolar och tvättkommoder, hvilka företaga sig utflygter på egen hand mot den sofvandes bädd. Där kunde ju icke allt fastläsas, spikas eller surras med rep. Presidenten Kurck hade nöjet att se sina mårdfodrade kragstöflar, dem han medtagit för höstkylan, företaga en promenad, utan innehåll af fötter, från hans säng till den motstående vägglisten och därefter, genom ödets underbara skickelser, lika fotlösa vandra tillbaka till hans säng igen. Utan tvifvel var det rådligast att vid en så ostadig tillvaro blifva liggande där man engång låg, hvilken försiktighet familjens medlemmar också tålmodigt underkastade sig, med de få variationerna af en dryck vatten eller en bit sill i stället för de medförda läckra anrättningarna, utan att dock lyckas förekomma allt inre uppror. Men de olyckliga tjenarne och kammarpigorna, hvilka, själfva redlösa, måste våga sig ut på dessa golf som voro väggar och väggar som voro golf, för att betjena sitt redlösa herrskap, sågos ofta stupa under bördan af sitt nit och krumbukta sig utan all skyldig respekt i de mest vidunderliga ställningar.

Under all denna bedröfliga vedermöda på Östersjön hade endast en bland passagerarne fötter, händer och hufvud nog i sin makt för att icke blott reda sig själf, utan ock vara en försyn för sina illa medfarne reskamrater.

Det var samma unga flicka, som nyss visat så mycken rådighet vid Andromedas bog och som stundom fick den vederkvickelsen att smyga sig upp på däck för att där, midt under störtsjöarna, fördjupa sig i en kär bok. Hennes smärta, behagfulla gestalt var som byggd på stålfjädrar. Ingen krängning, intet sluttande plan bragte henne ur jämnvikten: hon tycktes skapad att gå i taket, såsom en fluga. Och hon var öfverallt, där hon behöfdes bäst — än hos herre, fru och barn, än hos de fotfallne tjenarne, än med en bägare vin eller vatten, än med en styrkande matbit, än med en handräckning, där ingen annan förmådde det, än åter med ett muntrande ord, en förhoppning om snart slut på vedermödorna. Tjenade hon sina nödställda likar af ömhet, af deltagande, af ett tjenstvilligt hjärtelag? Kanske, kanske icke. Människohjärtat innesluter många fördolda djup. Var det deltagande, så var det måhända blandadt med andra känslor. Det smickrar ungdomens stolthet att ensam stå rak, där alla andra stappla och falla. Det är också en öfverlägsenhet att ensam förmå tänka och handla med hufvud, hand och fot till sitt fria bruk, när alla öfriga ligga ofria, bundna i vanmakt. Utred denna psykologiska gåta den som förmår! Fullkomlig själfförsakelse är den högsta, men också den sällsyntaste af alla dygder. Det finnes blott *En,* som kunnat det helt. »Jag såg lifvets träd, och dess löf voro alla förvissnade, blott *ett* var grönt.»

Skymningen inbröt. Flickan trädde in i den öfra kajutan, hvilken belystes endast af en dinglande taklampa, och förnam genast en häftig ringning, som påkallade hennes bistånd. Det var presidentskans ringklocka. Den nådiga frun låg där hjälplös och gråtande, nervöst otålig i den öfvergifna belägenhet, som för henne var så ovanlig.

— Finnes här ingen lefvande varelse? Jag har ringt en half timme, och ingen hör mig. O, jag dör, vi förgås, och de stackars barnen, lefva de än? Gå, Hagar, se åt, om de äro vid lif, och hjälp dem, du, som ensam kan röra dig! Min Gud, hvarför skulle vi gifva oss ut på detta förskräckliga haf? Fartyget går i stycken, det kan ej uthärda, vi skola aldrig se Sverige mer, det är ute med oss!

Hagar — ty det var hon, det var hafvets vilsna spån, lekbollen för lifvets vågor, den fader- och moderlösa från Kaskas torp — Hagar sprang till barnens hytt, fann dem sofvande, fann guvernanten i det bedröfligaste läge på golfvet, men utan fara för lifvet, och återvände till presidentskan med denna lugnande underrättelse.

— Unga jungfrurna sofva, mademoiselle de Meran är sjösjuk, det är ingen fara alls, nådig fru. Vi närma oss svenska kusten; före dagningen ha vi lugn sjö, och i morgon äro vi lyckligt i Norrköping. Hvad befaller ers nåd? Några droppar *essentia dulcis?* Eller kanske en bit stekt sill? Ers nåd har ej spisat något sedan i förgår.

— Hagar — sade den hjälplösa frun, midt under gråt och suckar bemödande sig att lägga band på sin otålighet — jag har ej alltid varit god mot dig, och du har fel, barn, stygga fel... Men jag har låtit dig känna din ställning mer än jag bort. Ser du, det är för att presidenten varit för svag för dig, och det har ej varit nyttigt för dig... Du är ett underligt barn, Hagar... Jag inbillar mig ibland, att du har ett hjärta... som nu... Jag är stundom nära att hålla af dig... som nu, när du ensam tjenar och uppmuntrar oss alla. Kom hit, jag vill kyssa dig... så! Hör åt, om presidenten behöfver något... och gå sedan till barnen, lämna dem icke! Jag

fruktar, att om vi än en gång upplefva en så fruktansvärd stöt, som för en stund sedan, skola de små kastas ur bäddarna och slå ihjäl sig.

Hagar gick med en undrande, ovan känsla. Hon hade för två år sedan upptagits som ett värnlöst barn i presidentens hus. Den nådiga frun hade icke varit elak emot henne, men alltid lika kall, lika fordrande, lika tillrättavisande, som presidenten varit eftergifven och nästan faderligt öm mot sin guddotter. Presidenten Kurck var lika lärd, som han var mäktig och rik; han kunde ej dölja sin svaghet för detta begåfvade barn; han gjorde allt för att bereda henne den undervisning hon så högt efterlängtade och som stod att få hos den nya akademins professorer i Åbo. Men under allt detta hade Hagar i det förnäma huset varit ett mellanting mellan fosterdotter och tjensteflicka, i studerkammaren en prinsessa, i familjen mindre än guvernanten, mindre än kammarjungfrun, afundad, klandrad, misstänkt af tjenarinnorna, som rättade sig efter den nådiga frun, smickrad af tjenarne, som följde sin herres föredöme. Barnen stodo på Hagars sida; de äldre sönerne för, döttrarna mot. Hennes öde var att misshaga sitt eget kön och behaga det andra.

Hon följde familjen Kurck till Sverige i samma ovissa mellanställning af hälften fosterdotter, hälften domestik, klädd som döttrarna och delande familjens måltider, men i öfrigt skickad i alla sysslor med tjenarne. Nu glömde hon allt för glädjen att få se något nytt och storartadt, att få se detta Sverige och dess hufvudstad, hvilka icke blott för det aflägsna, underordnade Finland, utan ock för månget mäktigare europeiskt land vid denna tid hägrade på afstånd som en vagga för hjältar, en strömmande källa af kraft och snille.

När Hagar trädde från hytten ut i kajutkampagnen, mötte henne en löjlig syn af mänskligt elände. Pressad af vinden, hade briggen fortfarit att kränga betydligt, sopande hafvet med sina rånockar i lä. På kajutans lutande golf kraflade en mänsklig varelse, badande i en rödaktig vätska, som luktade starkt krusmynta, ett då vanligt preservativ mot sjösjuka. Hagar igenkände hofmästaren Antonius Pape, nu som alltid väl friserad, i krås, livré, knäbyxor, silkesstrumpor och skor med silfverspännen, såsom etiketten fordrade vid presidenten Kurcks hof, men i en allt annat än hofmässig belägenhet. Bredvid honom låg en sönderslagen karaff, hvars skärfvor sårat hans högra hand och som troligen innehållit rosenvatten, prepareradt med mynta. Den olycklige hade, i ett öfvermått af nit, fördristat sig ut på det hala för att bereda sin husbonde en vederkvickelse och låg nu där som en halshuggen tupp, hvilken fläktar med vingarna, ur stånd att resa sig.

— Hvad är det? hördes presidentens röst från hytten.

— Ack, nådig herre, förlåt, jag är dödens man; jag blöder ihjäl!

— Det är icke farligt, det är en rispa i handen, försäkrade Hagar, under fåfänga försök att uppresa den fallne.

— Ack, du söta lilla ängel, hjälp mig nu i min sista stund; du ser ju mitt blod rinna i bäckar på golfvet! kved den olycklige hofmästaren, i det han grep flickans hand och för hvarje rullning af fartyget åter tumlade kull med hufvudet ned i läsidans grop. — Hjälp mig på fötter, kära kattunge, eller låt mig åtminstone dö med hufvudet uppåt, jag har redan fått slag! Du är ju så godt som mitt eget gudbarn; jag har varit med på din kristning, du lilla välsignade tatterska!

I detsamma erinrade han sig, att hans herre med mera skäl kunde göra anspråk på titeln af gudfar, och tillade:

— Ja, jag menar hans nåds guddotter, och si därför måste du hjälpa mig, när jag låter mitt lif för min husbonde...

— Pape skulle krypa längs väggen till trappan, så skall jag hjälpa honom till hans säng; icke dör han af den rispan, tröstade Hagar med illa dold munterhet.

Hofmästaren följde rådet och lyckades slutligen uppnå den säkra hamn, som han aldrig bort öfvergifva.

Hagar knackade på presidentens dörr.

— Stig in!

Den mäktige magnaten låg där lika hjälplös som hans ringaste tjenare, men han behöll sitt klara hufvud och var klok nog att i stillhet invänta bättre tider.

— Befaller ers nåd något? Hennes nåd är orolig för ers nåds hälsa.

— Säg henne, att jag mår väl och beder henne gifva sig tålamod. Huru befinna sig barnen?

— De hafva ätit en smörgås och sofva redan.

— Godt, vi böra snart få sikte på svenska vallen. Fartyget tog en törn för en timme sedan?

— Briggen lofvade för tvärt, seglen backade, en kanon tog öfverhalning. Det är öfver och ingen fara.

— Huru gammal är du? frågade presidenten, som nu hade god tid att tänka på allt.

— Jag var tretton år och ett halft, när ers nåd sade till mig: Du får läsa!

— Således snart sexton år. Hagar, det är tid att du får ett tillnamn. Hvad vill du heta?

Hagar teg. Det var samma fråga hon engång ställt till sin bror; det var lifvets adresskort, namnstämpeln, som engång skulle tryckas på framtidens hvita blad.

Och hon hade velat svara, som brodern svarade: kalla mig *Ingen!* Men hon svarade efter en stunds tvekan:

— Ers nåd vet det bättre. Jag är hemma från stjärnorna.

— Du har ett mödernearf, återtog presidenten. Låt se... om du skulle kalla dig Ring... Hagar Ring? Jag vill tänka därpå. Godnatt.

Sedan Hagar framfört budskapet att hans nåd befann sig väl, tog hon sitt nattläger på golfvet utanför barnens dörr med den våta läderkappan under sitt hufvud. Briggen fortfor att kränga, och taklampan, som följde dess rörelser, spred ett flämtande, oroligt sken i den mörka kajutan. Den trötta flickans tankar domnade bort, och snart låg hon försänkt i ungdomens lyckliga sömn, Lethes glömska, där alla sorger försvinna.

Fram mot morgonen begynte gycklande drömmar sin vanliga lek. Hagar var åter ett spån, som flöt i det vida hafvet. Våg jagade våg i ändlösa rader och öfversköljde henne med skum. Än steg hon högt mot himlen, än låg hon åter begrafven i djupa dalar, värnlös, viljelös, maktlös, vågornas byte. Om hon dock kunde gripa fatt i en klippa, när hafsfloden gick förbi, en klippa, en köl, ett flytande vrak! Hon behöfde ett fäste. O, hvar fick hon ett fäste i vida världen?

Hagar var ett barn, sjön hennes vagga; hvarför upphörde vaggan att gunga? Hon hörde i sömnen ett rasslande dån från briggens förstäf och vaknade strax därpå af en förunderlig stillhet. Hon vidrörde med handen kajutans golf; det låg nu i vågrät plan; det lutade icke mer. Hon satte sig upp och öfvertygade sig vid lampans matta sken, att hennes hand icke bedragit henne. Allt var tyst, allt sof. Icke ett ljud af gnisslande tåg, icke ett brus af böljor och storm.

Nyfiken stod hon upp och gick ut till kajutans trappa för att erfara hvad detta betydde. Det var ännu mörkt, men himlen var stjärnklar. Hon kunde på något afstånd urskilja en dunkel rand, som höjde sig öfver hafvet. Dess betydelse kunde ej missförstås; det var svenska vallen, det var kusten af Östergötland. Briggen Andromeda hade ankrat, sannolikt för att invänta dager vid inloppet till Norrköping, och red nu för sitt ankare i en lätt bris, som knappt krusade vattenytan. Parainens förutsägelse hade gått i fullbordan: sydvästen hade i kustens närhet gått öfver på syd och tillåtit briggen att hastigt närma sig målet för sida-vind.

Nattluften var sval. Hagar gick in för att kasta sin kappa öfver sig och återvände till trappan. Briggens däck syntes öde; endast benet af en halfsofvande utkik stack fram öfver märskorgen. Masterna reste sig med sin spöklika tackling i okända höjder och skuggade däcket. Kanonerna sofvo som lydiga barn: de behöfde ej mer sina starka surrningar. Utsikten öfver den stjärnklara himlen och det mörka hafvet var praktfull. Hvarje tindrande stjärna tycktes droppa ned i vågsvallet, försilfra dyningens glittrande rygg och därpå åter försvinna i skuggan.

Hagar hade älskat stjärnorna så långt hon mindes tillbaka. Stod hon icke i en hemlighetsfull släktskap till dessa nattens strålande lyktor? Hade de ej varit hennes förtrogna allt från Turholmens ensliga berg, när hon ville lära sig känna himmelens trappor? Ja, hon förstod dem, och de förstodo henne bättre än människor, bättre än hon själf. De rannsakade hennes outgrundliga inre, de kände den oroliga, törstande, sökande, längtande, forskande, fridlösa ande, som bodde i henne, och de visste dess mål, som hon själf icke visste. Hon hade

vuxit bort från sin första fostermoders fromma barnatro; hon sökte icke, eller trodde sig icke mera söka den Gud, som utstrött på fästet dessa skinande världsklot. Hon sökte med vetandets hela törst det oändliga utom henne och inom henne, men det antog icke mera för henne en personlig gestalt; det förlorade sig i tillvarons dunkla djup, i företeelsernas oöfverskådliga mångfald. Hvarifrån kom hon? Hvart gick hon? Var hon hemma från stjärnorna, hvarför var hon då här? Och gick hon till dem tillbaka, hvem gaf henne vingar? Intet svar, intet fäste. Hvem var hon? Hvarför fanns hon i världen? Hon sökte i det förgångna och i det närvarande. Öfverallt fann hon endast den flytande spånen, vågornas lekboll, stjärnornas hittebarn.

Så underligt det kan tyckas, tänker man sådana tankar mera vid femton år, än vid femtio. Men Hagar hade icke varit ett barn på ungdomens gräns, om hon länge förmått irra i dessa öde tankerymder. Hon stirrade på den stora, klara stjärnan, hennes lifs stjärna, med hvilken hon varit förtrogen allt sedan augustikvällen på berget vid Hållviken. Svara mig du, ty du måste veta det!... Stjärnan såg tillbaka på henne och likasom flöt in i henne. Hon tyckte sig simma i ljus; hennes tankar förlorade sig åter i halfvakna drömmar...

Stjärnan — icke hon på himmelen, utan hon, som flutit in i den drömmande flickans själ — fick ord och sade till henne:

— Jag är din och din broders stjärna och ännu en tredjes. Utan mig skulle du hafva förgåtts i vinternatten, förrän du skådat dagens ljus. Utan mig skulle du hafva bundits i vanmakt och mörker vid den torfva, som såg dig födas. Utan mig skulle du hela ditt lif igenom vara hafvets flytande spån och aldrig finna en

hamn för din längtan eller ett mål för din tillvaro. Vet du icke, att jag är ett utflöde af den Allsmäktiges kraft, som beskyddar dig, hvar du i världen går — en stråle af Hans ljus, som skall vägleda dig i tankarnas skuggspel? Sök! sök! sök, och du skall finna till sist, men sök i Hans ljus och icke i ditt, ty ditt eget är mörker! Se, jag har gifvit dig din första bok, och jag skall ännu gifva dig många. Men mitt väsen är kraft och icke kärlek; begär ej, att jag skall gifva dig hvad jag icke är utsänd att gifva. Själf må du göra dig däraf förtjent; jag lämnar dig nu. Se, den tredje, som jag beskyddar, är nära, och jag har gifvit denna ande i stoftet samma gåfvor som dig, med större makt att bruka dem i den Allsmäktiges tjenst. Spegla dig i din motbild, men tag dig till vara; makt är missbruk! Farväl!

Morgongryningen ljusnade i fjärran vid Lifflands kuster, stjärnorna bleknade bort, och ännu sof Hagar, hafvets irrande spån, i trappgången till Andromedas kajuta.

---

2. I Kolmårdens skog.

> De stodo hotande, öga mot öga, som två örnungar, hvilka stött vingarna mot hvarandra i flygten.

Hitåt! *En avant!* ... Där ... i enrisbuskarna! ... Axelson, genskjut honom! Hvar är Martens? Ah, de odågorna, alla blifva de efter! ... Ser du honom? Han måste vara där. Han hade varit såld, om ej de fördömda buskarna skymt honom ... Locka hit Bella, drif honom ut! ... Jag skall låta hänga det infama kopplet, som drifver harar, när jag har mickel på tjugu steg ... Hvad? Du ser ingenting? ... Där ... där! Fyr! ... Bom? Skjuta på spindelväfvar! ... Han försvann mellan stenarna ... *Adieu, mon plaisir!*

Den lätta röken af två skott höjde sig i luften, medan en smärt, gul skepnad, som knappt kunde urskiljas mellan höstens gulnande löf, slank kvickt uppför den nära skogsbacken.

Orden voro en flickas, som till häst banade sig väg öfver vindfällen och snår i Kolmårdens skogar. Hennes kinder blossade, hennes svarta barett hade bortsopats af en hängande gren; hennes upplösta hår fladdrade fritt under den häftiga ridten. Hon märkte icke, att hennes löddriga häst, som stegrade sig för sporren, hade vrickat sin ena framfot.

— Hvad nu, Caballero? fortfor hon, under fåfänga försök att sporra sin vackra, haltande andalusier uppför backen, där villebrådet försvunnit. — Du vill inte, du? Men *jag* vill! — Och hon lade en otålig, förnärmad herskarinnas hela tonvikt på detta *jag*.

Åter stegrade sig andalusiern och denna gång så häftigt, att en mindre van ryttarinna blifvit ohjälpligt kastad ur sadeln. Den unga flickan gaf honom slag på slag med ridspöet, likasom hade sporren icke trängt nog djupt in i hans blödande sida. Men förgäfvet. Det ädla djuret skälfde i alla leder och kunde icke förmås att taga ett steg framåt.

Hon steg af och höjde ånyo sitt smidiga spö, när ridknekten, som åtföljt henne trettio steg på sidan, närmade sig.

— Caballero haltar, han har vrickat sin vänstra framfot, anmärkte knekten vördnadsfullt.

Det höjda spöet sänktes utan att slå, och ryttarinnan genmälde, skrattande för att dölja en känsla af blygsel:

— Haltar han? Mickel har tur i dag. Hela naturen har anlagt hans gula livré, och se, nu har han bitit min häst i foten! Hvar är kopplet? Och hvar äro jägarne?

— De följde hundarna, som drefvo upp haren, när nådig fröken såg räfven och vek tvärt åt sidan. Nådig fröken rider så, att ingen där lätteligen följa kan. Jag råkade vara närmast.

— Godt, Axelson. Hvad skola vi nu göra med Caballero? återtog flickan, i det hon räckte tyglarna åt knekten och kastade sig vårdslöst ned på en mossklädd sten, medan hennes barm ännu höjde och sänkte sig efter ridtens ansträngning.

— Herr Klas och jägarne torde hört skotten, genmälde knekten, men det töfvar allt, förrän de hinna

hit. Vill nådig fröken vara så nedrig och rida min häst? Morsker lyder nog tygeln och bär så lätt som en vippgunga. Jag skall ombyta sadel och leda Cabellero till staden. Han lärer fuller få stå en eller två veckor i stallet.

Den unga flickan sträckte ut handen efter en rönnbärsklase, som hängde i närheten, smakade på bären, men fann dem sura och kastade bort dem. Hennes lifliga drag antogo ett gäckande uttryck.

— Så? Du tror, att herr Klas skall finna mig, när han hört skotten? Men om han *inte* finner mig?... Jag tager din häst, Axelson... nej, du behöfver ej byta om sadel... och rider ensam till staden. Led Caballero hvart du behagar. Och när du möter våra jägare, så säg dem, att du funnit mig kastad ur sadeln och död någonstädes i en bergsklyfta. Hvad händer ej på en räfjagt? De finnas nog, som sjunga *tedeum* för denna nyheten. Håll god min, se ömklig ut, och pressa fram några krokodiltårar... Å, det blir gudomligt; du skall sedan berätta mig huru de grimasera! En skön lifvakt! Kungen i Frankrike har ej en bättre. Ja, gör så, Axelson, du skall få en guldkedja, om du skrämmer dem från förståndet.

— Inte kan nådig fröken rida ensam till staden i den stiglösa skogen, och mig kan detta putset kosta min hals, understod sig den bekymrade knekten att invända.

— Din hals? Nå än sen? Det finns skrikhalsar nog i Sverige dig förutan.

Och flickan skrattade så uppsluppet gladt, som man endast skrattar vid femton år.

— Skulle jag lämna nådig fröken allena!... Det är si och så med Kolmården, som hvar man vet. Folk

säger, att när här är mörkt, hör en sitt namn ropas i alla buskar, och i solsken rumstera här stigmän ... Den, som här gångar in, gångar inte så lätt ut igen ... Han kan hittas nedgräfd i mossen.

Flickan reste sig och höjde, halft hotande, halft skrattande, ridspöet.

— Lyder du, eller lyder du inte? Hvartåt är staden?

— Vi hafva marmorbruket i öster, Bråviken i söder och Björnsnäs i väster, rätt till höger om solen. Därifrån går vägen till staden rätt söderut. Men dit är en god mil och intet annat än villsamma gångstigar...

I stället att svara, omladdade jägarinnan sitt gevär, kastade det öfver skuldran, steg med ett lätt hopp i knektens sadel och var i begrepp att rida sin väg, när hon erinrade sig, att ett intåg i Norrköping på detta sätt, i en manssadel, dock ej vore rätt förenligt med hennes rang och kvinnliga värdighet.

— Byt om sadlarna! befallde hon och steg åter ned.

Knekten nödgades lyda. Innan kort såg han sin unga herskarinna aflägsna sig i muntert skridt på hans Morsker, följande en knappt märkbar gångstig åt väster, i det hon skrattande förnyade sin förra befallning:

— Vid ditt lif, Axelson, kom ihåg, att jag är död i en bergsklyfta! Gif akt på grimaserna! Tänk på guldkedjan!

— *Hon* död i en bergsklyfta! upprepade knekten förargad. Är hon kollrig? Hvad är detta för ledingens konster! Jäkeln, det har skogsrået satt i henne! De skulle slå mig på fläcken i järn; jag skulle kantänka hafva tagit mutor af påfven och skuffat henne i klyftan. Och innan de blifvit underkunnige om *causan,* som herr Klas brukar säga, skulle de i blanka rappet hafva slagit

mig brun och blå och hängt mig som en galen hund i närmaste ek. »Nä, inte för ölt smör i Smauland», sa' göingen. Jag binder Caballeron vid rönnen, efter han inte kan gå, och gifver mig af, allt hvad skacklarna bära, till följet. Vi måste få fatt henne, innan något otyg händer för hennes upptåg i denna förbannade skogen. Fy, fulingen, här är ramt!

Medan Sven Axelson skyndade, illa till mods, att uppsöka jägarne, blir det tid att följa den unga ryttarinnan på hennes äfventyrliga ridt i den illa beryktade skogen. Kolmården var då och långt in i nyare tider det mellersta Sveriges vidsträcktaste, oländigaste skogstrakt, sträckande sig öfver sydvästra delen af Södermanland och nordöstra delen af Östergötland ned emot Bråviken. Denna vildsköna, men ofruktbara och glest befolkade nejd ansågs vimla af vättar och erbjöd i verkligheten en fristad åt mången skogsriddare, som hade sina skäl att icke nalkas städerna Nyköping och Norrköping allt för närgånget.

Det var en halfklar septemberdag, ungefär middagstiden; luften sommarlikt varm och strålande lugn efter regnbyar, som rasat de förra dagarna vid Östersjöns kuster. Ryttarinnan fortsatte sorglöst sin ridt i den anvisade riktningen, gnolande på en tysk ballad, mera för tidsfördrif än för nöje, ty hennes osäkra röst förrådde inga musikaliska anlag. Hon andades med välbehag skogarnas barrdoft; hon kände sig lätt om hjärtat och glad till mods. Jagtens spännande otålighet var förgäten; här var frihet från alla band, ingen odräglig vakt, ingen snärjande konvenans. Hvem anmärkte här, om hon blottade i värmen sin skuldra eller gaf fritt lopp åt sina självsvåldiga nycker? Band efter band löste sig i hennes enkla, nästan tarfliga riddräkt, och hon såg sig icke

tillbaka, när hon tappade under ridten sin ena sko, likasom hon förut tappat baretten.

Om hon varit en älskarinna af naturen, hade hon troligen stannat vid någon af dessa fängslande utsikter, hvilka nejden erbjöd, där den täta skogen stundom afbröts af en dalgång, genom hvilken en bäck sorlade och ett förtrollande perspektiv af höjder och dälder öppnade sig. Men hon red förbi, utan att bevärdiga sitt lands skönhet med en blick. Hon framtog en bok i duodesformat, med permar af pergament. Hon försökte att läsa, där marken var jämnare, men det lyckades henne icke. Hon försjönk i tankar, som ofta stördes af nödvändigheten att böja undan en hängande gren af slokbjörken, att återfinna gångstigen, som förlorade sig i snåret, eller att spränga öfver en mötande sumptrakt, en stängande skogsbäck. Hvad tänkte hon? Tankarna funno inga ord, men ett desto lifligare minspel, som beständigt förändrade hennes rörliga anletsdrag. Än skrattade hon högt, än slog hon vredgad trädstammarna med sitt ridspö, likasom ville hon bestraffa en förolämpning, än åter stannade hon för att lyssna om någon förföljde henne. Man kunde ej misstaga sig om denna flickas häftiga lynne och rika inbillningskraft, men hon tycktes växla gestalt med hvarje rörelse. Nästa ögonblick kunde man åter se henne kall och lugn beräkna den väg, som snarast borde föra henne genom den villsamma skogen.

Hon behöfde en säker blick. Gångstigen, i början tydlig, förlorade sig snart mellan mosstufvor och dungar af ormbunkar eller enris, för att åter blifva märkbar på andra sidan om ett snår eller en bergklack. Hon borde icke vara långt från Björnsnäs, och ännu visade sig intet spår af människoboningar, icke ett gärde, icke en lada, icke en koskälla. Några hvitnade ben lågo

vid sidan af gångstigen. Var det djurs eller mördade människors ben? Ryttarinnan skrattade åter — hon skrattade ofta. Axelson hade lyssnat på löjliga folksägner. Hon kände sig icke det minsta rädd, men hon öfvertygade sig, att där var krut i fängpannan på hennes gevär.

Då hördes på afstånd ett hundskall. Det var Bella, som åter uppdrifvit en hare. Axelson måste ha uppnått jagtsällskapet. Man jagade icke mer, man sökte henne, död eller lefvande. Om den dumme knekten dock förstått att uppskrämma jägarne, såsom hans order lydde! I alla händelser skulle de ej finna henne utan hatt och sko, de skulle darra för hennes lif och för sina egna. Hon påskyndade ridten.

Skogen blef åter tätare, snåren ogenomträngligare, gångstigen var förlorad. Hon nödgades stiga af och leda sin häst mellan trädstammarna med solen till vägvisare.

Nu kom hon till en å, som var för bred för ett hästsprång. Ingen bro; stranden var sumpig. På åns andra strand stod en trasig pojke, metande foreller. Hon tillropade honom att anskaffa en båt. Han förstod henne icke; han betraktade henne förvånad och stum. Hästtramp och röster hördes ej långt bakom henne i skogen.

Hon framsökte en liten börs ur sin kjolsäck och kastade öfver ån en silfverdaler, som nedföll vid gossens fötter. Nu förstod han henne, sprang ett stycke långs stranden och tecknade, att hon borde följa honom. Hon red efter anvisningen, kom till ett vadställe och var snart öfver på andra sidan. Här öppnade sig en smal körväg; hon följde vägen och nalkades en kolmila. Kolaren stod vid milan och betraktade henne, lika förvånad som gossen. Hon hann icke fråga honom,

förföljarne voro redan vid ån. Hon gaf hästen sporrarna och fortsatte sin brådskande ridt.

Skogen glesnade, en hägnad, en åkertäppa, en bondgård visade sig. Hon tänkte ett ögonblick på att fly till gården, men ändrade plan och jagade framåt, utan att dröja. Nej, de skulle ej fånga henne; hon skulle före dem uppnå staden, om hon ock skulle rida ihjäl Sven Axelsons Morsker.

Då öppnade sig en vid utsikt öfver Bråvikens vattenspegel, som skimrade i solskenet. Icke en krusning störde dess blanka lugn. En örlogsbrigg låg ankrad tätt invid en lastbrygga för kolpråmar och torkade sina våta segel.

Denna syn ingaf ryttarinnan nytt mod. Uppnådde hon icke staden, ville hon låta hästen löpa och själf söka ett gömställe. De skulle ej fånga henne; denna triumf ville hon icke unna dem.

Hon fortfor att jaga hejdlöst framåt, när, vid en tvär krökning förbi en klippa, hästen skyggade åt sidan för ett föremål, som låg utsträckt i gräset vid klippans fot. Oförberedd på denna hastiga vändning, vacklade ryttarinnan i sadeln och föll handlöst i armarna på det liggande föremålet, en flicka, såsom hon själf.

Fallet var lika häftigt som oväntadt. De båda flickorna stötte sina hufvuden mot hvarandra, och den främmande uppgaf ett rop af förskräckelse. Ryttarinnan släpades ett stycke med foten intrasslad i stigbygeln, men lyckades göra sig lös och reste sig genast därefter med af vrede purprade kinder.

— Du där, du, hvarför skrämmer du min häst?

Och det vredgade ordet åtföljdes ögonblickligen af ett slag med ridspöet, som lämnade en röd strimma på den slagnas blottade hals.

Den främmande flickan hade icke förr hämtat sig från sin bestörtning, innan hennes vrede upplågade lika hastigt som ryttarinnans.

— Och du där — slår du mig för att du rider som en galning och icke ser framför dig? utropade hon, lika blossande röd, i det hon ryckte till sig ridspöet och försökte att bryta sönder det. Men spöet var af flätad rotting med silfverskaft och brast icke, när det böjdes.

— Våga att slå mig engång till! fortfor den förorättade i samma uppretade ton.

De stodo några ögonblick hotande, öga mot öga, som två örnungar, hvilka stött vingarna mot hvarandra i flygten. Båda befunno sig på samma gräns mellan barnet och ungmön, femton eller sexton år; båda häftiga, stolta, djärfva, båda mätande hvarandra med samma mörka, blixtrande ögon. Det var yttre likhet och inre själsfrändskap mellan dem; jägarinnans riddräkt var knappt dyrbarare än den obekanta flickans svarta kamlottsklädning, och båda röjde nästan samma likgiltighet för den vårdade toilett, som vid deras ålder vanligen är af så mycken vikt. Lika utbildad för sin ålder, var den obekanta flickan längre till växten och hennes drag mera regelbundet vackra, hvilket företräde ersattes af ryttarinnans säkrare hållning och den öfverlägsna bestämdhet, som röjer vanan att befalla och blifva åtlydd.

Axelsons skrämda häst hade galopperat bort med den toma sadeln. Det var så lugnt, så tyst, att icke ett löf prasslade, icke ett vågsvall sorlade mot strandens kiselstenar. I detta tysta lugn hördes nu trampet af hästhofvar på vägen.

— Göm mig! Göm mig! utropade ryttarinnan plötsligt, i det hennes vrede ögonblickligt gaf vika för en barnslig otålighet att ej blifva upptäckt af detta jagt-

sällskap, som hon föresatt sig att trotsa. Och när den andra stirrade på henne, utan att förstå en så obegriplig begäran, sprang hon hastigt bakom en hasselhäck, som betäckte sluttningen och dolde henne för de förbifarande. Nyfiken, men med lika förändrade känslor, afbidade den andra hvad nu skulle följa.

En ryttareskara närmade sig på körvägen. Det var sex eller åtta grant utstyrde herrar, åtföljde af sina ridknektar. Efter dem redo två kammartärnor i bedröfligt skick, krampaktigt hållande sig fast vid hästarnas man. Efter dem följde åter två andlösa, förskrämda, adeliga jungfrur med sina kavaljerer och sin betjening. Hela denna skara af mer än fyrtio jägare och jägarinnor följde den flyendes spår, som förrådts af kolaren. Lyckligt nog för den flyddas inkognito, hade hundarna kopplats i skogen och blifvit långt efter förföljarne.

— Har du sett drottningen? frågade den främste ryttaren flickan vid hasselhäcken.

— Nej, svarade flickan, i det att hon ställde sig framför häcken, där denna var glesast. Och hon kände en lätt darrning ila genom sina leder. — Drottningen? Hvarför skulle en drottning dölja sig? Är det förräderi? . . .

— Hon måste ha ridit här förbi, återtog den förnäme herrn, i det han tvekande höll ett ögonblick stilla.

— Jag ser hofspåren af Morsker. Han har skyggat åt sidan här, anmärkte Sven Axelson, som öfverlämnat Caballero åt en kamrat och ledde på dennes häst efterspaningarna.

— Sicken en, var det hon? utropade flickan med en mer än låtsad förundran. — Ja, hon red nyss här förbi och tog vägen åt Åby.

— Framåt! lydde kommandot.

— Men Morsker har skyggat här! upprepade Axelson envist.

Ingen hörde honom. Jägare, knektar, jungfrur och tärnor galopperade vidare.

De hade alla en icke så liten anledning att genomleta land och rike för att återfinna den de sökte, ty flyktingen var ingen ringare person än Sveriges unga drottning Kristina, då redan väl bekant för sin energi, sitt goda hufvud och sina nycker. Hvarför hon tillställt allt detta alarm med sin omotiverade flykt från jagtsällskapet, visste hon troligen icke själf. Hon var förtretad öfver en misslyckad räfjagt, och det roade henne att förtreta andra. Man har sagt om Kristina, att hon aldrig varit ett barn. Det är ett af de misstag, hvartill man så lätt förledes af en brådmogen utveckling. Hennes förstånd, hennes fattningsgåfva flög med fjärilvingar snabbt öfver barndomens råmärken, men i lynnets grund och i oförmågan att beräkna handlingens följder hade hon följt barndomens utvecklingslagar. Och nu skulle hon snart fylla sexton år; nu kände hon, vid ungdomens portar och med dess frihetslystnad, hela kontrasten mellan det tvång, hvarunder hon ännu måste böja sig, och den nästan enväldiga konungamakt, hvartill hon ansåg sig född. Denna omgifning, som på samma gång smickrade och omsnärjde henne, skulle erfara, lika godt huru, att hon hade en vilja för sig och kunde handla därefter. Misstrogen var hon därtill. Hon hade fått den föreställningen, att visse maktägande ej ogärna skulle se, om något olycksfall drabbade henne, hvarefter de kunde styra Sverige henne förutan. Och det roade henne att gäcka sådana förhoppningar.

Nu framträdde hon från hasselhäcken med ett harmset utrop öfver det bakvända, nötaktiga sätt, på

hvilket Axelson hade utfört hennes befallningar. Hon var icke så sparsam på grofva uttryck, som man kunnat förvänta af hennes rang och uppfostran, den unga Kristina. Hon hade lärt något också af ridknektarne, efter hon ju red som en pojke i sadeln och visade en så utmärkt skicklighet i alla kroppsöfningar.

— Jag lurade dem! sade den andra flickan, som, i första förtjusningen öfver sin lyckade list, glömde hvem hon hade framför sig.

— Å, du skulle ej spela illa i en fransk komedi, du! svarade drottningen, i hvars lifliga, ombytliga håg den senare väntjensten hastigt utplånat den förra vreden. — Värker ditt hufvud? tillade hon, när hon såg, att flickan tryckte en våt näsduk mot tinningen.

— Inte mycket, men nog var det hårdt mot hårdt, när vi två stötte samman.

Och hon hade så när tillfogat: Värker icke *ditt* hufvud? Men nu ihågkom hon det otroliga, att hon hade en drottning framför sig, och nedstämde den förtroliga tonen till en ödmjuk fråga om den nådiga fröken skadat sig. — Drottningen var den enda, som då hade rätt att kallas fröken, hvilket var det vanligaste tilltalsordet vid icke officiela tillfällen. Ännu kallades adelns döttrar jungfrur.

— Tror du, att *mitt* hufvud är af kork? genmälde den unga drottningen muntert. Men herrarne där skola finna min lösa häst och vända tillbaka. Visa mig en utväg att komma till staden före dem!

— Nådig fröken skulle låta ro sig dit.

— Ro? Det är bra. Hvar får jag en båt?

— Andromeda ligger vid lastbryggan. Jag skall begära en båt af herr Herman.

— Godt. Säg, att jag befaller nu genast en båt med sex roddare och två marinsoldater till min

eskort! Hvarför har ej Andromeda gått upp till staden?

— Vi fingo på morgonen stiltje och motström. Det var omöjligt att komma längre.

— Alltså en båt. Skynda dig! Tror man dig inte, så tag här min ring! Men intet ord att jag fallit! Den eländige Morsker, jag skall låta skjuta honom! Intet ord därom, förstår du?... Vänta! Din hatt och din högra sko! Jag har tappat mina i skogen.

Läsaren har redan anat, att det var nattens barn Hagar, som begagnat Andromedas ofrivilliga rast för att andas landtluft i bryggans närhet och därunder råkat ut för detta sällsamma möte. Och Hagar var genast färdig. Barfota och utan hatt, sprang hon till örlogsbriggen att utföra drottningens order.

Denna begagnade tiden att ordna sin dräkt i det möjligast presentabla skick. Kristina var lika mån om sin kungliga värdighet, som hon var likgiltig för toilettfrågorna, när en sträng konvenans icke fordrade det.

Ajusteringen var så fumlig och brådskande, som man kunde förvänta af en prinsessa, hvilken hvarken vants att betjena sig själf eller bryr sig om huru det lyckas. Klädningen tillknäpptes och utslätades med några hastiga handstrykningar, men behöll än här, än där ett strå eller ett löf från skogen. Håret uppknöts så godt det i hast lät sig göra. Hagars hatt och sko passade förträffligt, men skon hade klackar enligt dåtidens bruk, och Kristina tålde ej klackar. Utan betänkande uppdrog hon sin jagtknif ur kjolsäcken och var upptagen af det mödosamma arbetet att bortskära klacken, när Hagar återvände, följd af herr Herman Fleming.

— Slupen afbidar eders majestäts vidare order, anmälde herr Herman med styf sjömanshonnör.

— Godt, jag är strax färdig, svarade drottningen med en vårdslös hälsning. — Hjälp mig, du ... Hvad heter du?

— Hagar.

— Hjälp mig med klacken, du! Sådant dumt påhitt att göra människor halta!

Och Hagar förenade sina bemödanden med drottningens att bortskära klacken. Men klacken var fästad med järnpliggar och motstod deras anfall. De måste anlita den förvånade sjömannen, som ändtligen lyckades afskära det motspänstiga föremålet, med den framgång, att en bit af skons häl delade klackens öde.

— Nu kan jag gå, sade drottningen tillfredsställd, profvande skon. — Se här, barfot! — Och hon räckte Hagar ett guldmynt.

Hagar kände sig förödmjukad.

— Med nådig frökens tillåtelse vill jag gifva den granna penningen åt Norrköpings fattiga, svarade hon.

— Är du högfärdig? — Och Kristina genomborrade sin medtäflerska i stolthet med en blick af förakt.

— Min sko vore ej värdig en så hög ära, om den såldes, svarade Hagar, i det hon återlämnade den kungliga ringen.

Drottningen vände henne ryggen och tog Herman Flemings arm för att gå. I detsamma trampade hon på en bok.

— Jag har tappat min Tacitus, sade hon.

Fleming böjde sig ned, upptog boken och räckte den åt drottningen.

— Det är Tacitus, anmärkte han, grimaserande med sitt trumpna löje och en blick på Hagar, ty han igenkände det våta föremålet från Andromedas förstäf.

— Men detta är icke *min* bok! utropade Kristina. Denne romare var vackrare inbunden, än hennes egen.

— Förlåt, sade Hagar, den är min.

Om hon vid dessa ord röjt det aflägsnaste spår af triumf eller högmod, hade där åter stött kant mot kant, och den lärda unga drottningen skulle lika litet förlåtit en täflan i lärdom, som en täflan i stolthet. Men hvad än Hagar kände, förstod hon att dölja det. Hennes ord voro en skolflickas, ingenting mer.

— Och *du* läser Tacitus? frågade drottningen — samma fråga, som Fleming gjort.

— Det är mycket där, som jag ännu ej rätt förstår, lydde det kloka svaret.

Tacitus har alltid, för tankens djup och uttryckets koncentrerade korthet, ansetts såsom en af de mest svårläste romerske häfdatecknare. Kristina visste detta af egen erfarenhet.

— Du kan följa med mig till staden, sade hon, åter ögonblickligt omstämd. — Jag vill se huru du reder dig med den benige herren.

Anblicken af några ryttare på afstånd påskyndade drottningens steg. Innan kort satt hon i slupen, som med snabba årtag förde henne till Norrköping. Fleming och två marinsoldater hade äran eskortera hennes majestät till staden. Hagar bevärdigades med en plats på slupens förtoft och besvarade några flyktiga frågor om sin person. Svaren glömdes lika hastigt som frågorna; hafvets spån dref åter ut i okända böljor.

Presidenten Kurck med familj hade nyss vid en lukullisk middagsmåltid sökt återhämta sina krafter efter sjöresans besvärligheter, när de öfverraskades af betjeningens rop, att drottningen var på lastbryggan. Hon skulle måhända hedra briggen med ett besök. Hvad ville de göra i sin *deshabillé?* De riskerade en titt på däcket och hunno i rätt tid uppfånga en skymt af en

viftande näsduk i slupens förstäf, när den kungliga gästen redan var långt ute på Bråviken.

— Det är Hagar! utropade lilla Katarina Kurck, som tio år därefter blef drottningens hofjungfru.

— Hagar? Omöjligt, försäkrade presidenten. Hon är i skogsbacken. Jag har skickat Pape att kalla henne till måltiden.

— Du öfverser alltid med hennes försummelser, anmärkte presidentskan.

— Här kommer Pape... Nå?

— Hagar bad mig anmäla för hans nåd, att hon fått befallning följa hennes majestät till staden. Jag hann med möda kasta åt henne ett par skor, rapporterade hofmästaren, som nu hade återvunnit hela sin officiösa värdighet.

Presidenten kunde icke undertrycka ett smålöje.

— Sofi — sade han till sin maka — det skulle icke förundra mig, om skickelsen engång fört dessa två snärtor tillsamman. De äro som stöpta i samma degel och dessutom födda samma natt. Men känner jag dem rätt, skola de icke länge förlikas. En drottning och en tattarunge! Ödet kan skämta rätt sällsamt ibland... Pape, anskaffa en säker båt! Vi skola låta ro oss till Norrköping.

3. Spartanskor.

> **Afundas icke en drottning! Jag vet det nu... jag har debuterat i dag.**

Förutom de sex första barndomsåren, är måhända året 1642, Kristinas sextonde, det som är minst kändt och minst omtaladt af denna drottnings brokiga lif. Hon var icke mera det underbarn, som väckt så mycken uppmärksamhet, men ännu icke den ungmö, som snart skulle förvåna världen. Hennes studier voro afslutade, hennes karakter i görningen. Hon var arftagarinna till en krona, som med hvarje seger tilltog i glans, men hon bar den icke ännu, dess makt tillhörde riksförmyndarne; hon själf stod väntande i dess skugga. Hennes personlighet syntes nästan glömd för hennes värdighet, som ej kunde glömmas. Allas blickar voro riktade på kriget i Tyskland, på Torstensons strider, faror och segrar, på det franska förbundet och Danmarks misstänkta hållning. Men just under detta Kristinas sextonde år föregick inom henne själf denna obemärkta, men betydelsefulla förändring, som med makten af en naturlag flyttade drottningen-barnet, alldeles som andra vid hennes ålder, från morgonrodnaden in i det fulla dagsljuset, från barndomens drömmar och hugskott in i ungdomens brus af svällande lifskraft.

Norrköping, vid Motala älfs utlopp i Bråviken, var före Gustaf II Adolfs tid endast en marknadsplats för den rika östgötabygden, men växte genom Louis De Geer, kungliga privilegier och sitt gynnsamma läge snabbt till Sveriges förnämsta fabriksstad. Dess 4,000 invånare voro mot slutet af September 1642 såsom fallne ur hakarna i anledning af ett då timadt kungligt besök. Den ännu omyndiga drottning Kristina var vid den ålder, att hon borde förvärfva sig någon kännedom om sitt rike och källorna för dess välstånd. Hon anträdde en resa till Norrköping, åtföljd af rikskanslern och flera af rådet, sin öfverhofmästarinna fru Beata Oxenstjerna, gift med Karl Bonde, sin kusin pfalzgrefvinnan Marie Eufrosyne, sin jämnåriga, jungfru Ebba Sparre, samt en talrik svit. Det var dagar för nytta och nöje. Drottningen besökte järnverken, harnesksmedjan, fabrikerna och andra märkvärdigheter. Hon var lärgirig, hon frågade oupphörligt, hon ville veta tillgången vid dessa underbara förädlingsprocesser, som det svenska järnet undergick. Slutligen tröttnade hon, alldeles som andra vid hennes ålder, och då tillställdes för hennes nöje jagten i Kolmården.

Utgången är bekant. Kammarherren Klas Wrangel, som anförde jagten, ville uppdrifva elgar, men skogen var därtill för vidsträckt och tiden för kort. Man nöjde sig med harar. Drottningen sköt från sadeln i fullt språng en jösse. Detta var icke nog, hon upptäckte räfven, räfven bedrog henne, hon bedrog jagtsällskapet, och änden blef kullerbytta.

När Kristina återvände till staden, syntes hon blek och utmattad. Det var dock ingen barnlek, detta fall från hästen och släpande vid stigbygeln. Hon låtsade icke därom under första ifvern att gäcka förföljarne,

men när spänningen var förbi, återtog naturen sin rätt. Hon kände en olidlig värk i hufvudet, bröstet och ryggen; hon inbillade sig, med sin lifliga fantasi, att hon afbrutit ett refben. Med möda tillryggalade hon vid Flemings arm den korta vägen från hamnbryggan till De Geers hus, där hon bodde vid torget.

Här omhändertogs hon af fru Beata Oxenstjerna och väckte ej ringa bestörtning. Kristina älskade ej denna sin tuktomästarinna, som med alla en husmoders dygder förenade ett sträft sätt och icke dolde, att hon ogärna underkastade sig detta ömtåliga uppdrag af riksförmyndarne. Hela hofstaten kom i rörelse och skrämdes ytterligare af de återvändande jägarne, som ej kände drottningens fall eller orsaken till hennes försvinnande, men desto bättre kände Kolmårdens dåliga rykte. Sven Axelson hade låtit undfalla sig halfkvädna ord om någonting, som skulle ha timat i bergsklyftan. Det skulle ha skett, men ändock icke skett: därpå blef ingen klok. Hofläkaren efterskickades och föreskref åderlåtning. Intet refben befanns brutet, men åtskilliga skråmor upptäcktes på rygg och axlar samt en blånad på högra tinningen. Kristina vägrade att angifva deras orsak. Man skulle icke få den triumfen att se henne straffad för en nyck.

Furstinnan Marie Eufrosyne var likaledes af oro och skrämsel illamående. De två kammartärnorna, hvilka medföljt för drottningens närmaste uppvaktning, befunnos halfdöda af ridten och fruktan för straff. Morsker hade återfunnits betande i en skogsbacke. Vidunderliga rykten gingo från mun till mun. Fröken Kerstin hade blifvit bergtagen, eller hade hon med nöd undkommit stigmän. Hon hade blifvit förhäxad — »krossad», som termen lydde i folkspråket. Jägarne erinrade sig den okända flickan, som ledt dem på villovägar åt Åby, och funno

henne skäligen misstänkt. Hon måste förhöras. Men hvar finna henne?

Hon fanns icke långt borta. Ingen hade haft tid att tänka på Hagar. Okänd i ett främmande land, vågade hon icke tränga sig in i drottningens bostad och satt, väntande vidare befallningar, på trappan till huset. Här igenkändes hon af Sven Axelson. Han hade ej glömt, att Morsker skyggat vid det ställe, där flickan stått invid hasselhäcken.

Hagar öfverraskades oförberedd, frågades, men behagade icke svara. Hon ihågkom drottningens lifliga önskan att dölja sitt äfventyr och förteg ståndaktigt allt, utom den befallning hon fått att medfölja till staden.

Hon fördes till fru Beata, som tog henne för en finsk kammarpiga.

— Så ja, sade den stränga frun, sedan hon fått veta hvad hon trodde sig behöfva om Hagars person. — Du är finska, du? Vet du hvad man säger om dig? Man säger, att du är en trollpacka, som understått dig att bruka onda anslag. Och vet du huru man straffar trollpackor? Man piskar dem med ris och bränner dem på bål. Betänk detta, du illmariga stycke; ljug icke, svara på mina frågor! Hvad har händt fröken Kerstin i skogen? Hvarför återfanns hennes häst med tom sadel? Hvarför är hon sårad? Hvarför ljög du för herr Klas, att hon ridit till Åby?

— Jag trodde, att jägarne hade ondt i sinnet, svarade flickan på sista frågan, utan att inlåta sig på de öfriga.

— Nå vidare! Jag vill veta hvarför fröken är sårad och hvem som sårat henne.

— Hon har törhända stött sig mot träden. Där är svårt att rida i Kolmårdens skog.

— Undflykter! Du vet mer än du vill bekänna. Får jag svar eller får jag icke?

Hagar teg.

— Axelson, hämta ris!

Axelson var ej sen att hämta ett hasselspö, som i den gamla goda tiden alltid fanns till hands för loflig husaga.

— Nå — sade fru Beata betydelsefullt — får jag nu svar?

Hagar fortfor att tiga. Den som minns Hagar och Bennu i Kaskas torp vet, att Dordej aldrig vågade hota dem med ris, emedan de däraf blefvo blott sjufaldt värre.

— Apollonia — fortfor fru Beata till en handfast kökspiga, som stod nyfiken i dörren, halft skrämd, halft jubilerande öfver den unga trollpackans rättvisa näpst — lös upp flickans klädning och blotta hennes skuldror!

Apollonia närmade sig. Hagar sprang tillbaka, grep en väfsked, som stod vid väggen, och utropade:

— Våga att röra mig! Jag är här på drottningens befallning, och ingen annan än hon har rättighet att förhöra mig!

Drottningen var visserligen omyndig ännu och stod under sin öfverhofmästarinnas tukt, men hon var dock en drottning. Fru Beata besinnade sig.

— För häxungen till källaren, och tillbomma dörren! Hon begär rannsakning; hon skall få den, så det hviner om öronen. Du där — tillade hon till flickan — tänk på profossen! Och tänk på bålet! När du betänkt dig, så bulta i taket! Man skall höra dig i köket, och jag vill då se om jag kan göra något för dig.

Hagar fördes trotsig, men utan motstånd, till husets källare, under hvars fuktiga hvalf hon knappt kunde stå rak, och instängdes på förbättring. Fru Beata hoppades, att hon snart skulle falla till föga. Adelns privilegier gåfvo den stränga, men rättvisa frun en domsrätt, som

icke ens konungamakten vågade vidröra. Man omtalar, just från 1642, att rikskanslern låtit straffa en tjenare, oaktadt drottningens förbön.

Kristina låg i feber, förorsakad mera af nervskakningen, än af yttre eller inre kroppsskador. Ebba Sparre satt vid sin kungliga väninnas sida.

— Lider du mycket? frågade hon, i det hon tvättade med blyvatten en skråma på den sårades högra skuldra, som höjde sig märkbart öfver den vänstra. Den vackra Ebba kallade i enrum drottningen du.

— Det är ingenting, sade Kristina. Jag kom likväl till staden förr än ni.

— Men så du förskräckt oss! Dora ligger till sängs, Sidonia hostar blod. De stackars tärnorna redo ihjäl sig af skrämsel. Hvarför red du ifrån oss?

— Hvarför kunde ej Wrangel uppdrifva en elg? Man ledsnar vid dessa eländiga harar. Jag fick sikte på räfven, och sedan ... det var min lust att själf leka villebråd. Det är godt att öfva sig. Många hundar gläfsa på kronan.

— Tillåt mig badda din tinning! Hvarifrån fick du blånaden där?

— Jag kindpustade skogsrået och han torde ha klöst mig.

Ebbas bestörta uppsyn röjde, att hon icke ansåg detta alltför otroligt, när i detsamma deras samtal afbröts af fru Beata. Hon fann rådligast förbjuda den febersjuka att tala.

— Läkaren — hviskade hon till Ebba — vill veta hvar och huru drottningen skadat sig. Har hon yppat något för dig?

— Hon säger, att skogsrået klöst henne, svarade Ebba Sparre oskyldigt.

— Tokprat! Men i våra dagar hör man ju mycket talas om häxekonster. Jag har tagit en misstänkt person i förvar; säg intet därom! Den sjuka bör lämnas i ro.

Likasom för att gäcka denna föreskrift anmäldes kort därpå rikskanslern, och honom kunde tillträde icke förmenas.

Den berömde Axel Oxenstjerna, konungen utan namnet, var vid denna tid femtionio år gammal. Högrest och kraftfull, med grått hår, hög panna och blå ögon, bar han ännu på kinderna ungdomens skära rodnad. Man förstod, att denne man kunde befalla: han var ju »den axel, kring hvilken världen (läs: samtiden) rörde sig»; men han kunde äfven vara personligt älskvärd, och inför sitt konungahus var han det alltid. Han hade redan haft mer än en besk sanning att säga sin unga drottning, och han skulle senare nödgas säga henne långt flera; men han glömde aldrig, att han talade till »den store Gustafs dotter».

Rikskanslern dolde icke sitt missnöje med Kristinas obetänksamma jagtäfventyr och kom för att säga henne det.

— Jag förnimmer, sade han, med fast mycken bedröfvelse eders majestäts ohälsa af så skadeliga nöjen och vet där intet annat råd till, än att taga en lärdom af det som nu engång intet kan göras ogjordt. Är ock eders majestät nu lyckligen kommen till den ålder, när förståndet bör råda och I själfve veten huru kostbar eder höga person är att akta för hela rikets välfärd. Där är sannerligen intet så ädelt villebråd i Sveriges skogar, att ju det kunde gå upp emot en enda skråma, som eder rör, ty där som I icke akten edert eget hull i ungdomens hastiga mod, mån I betänka, att I hören

med kropp och själ Gud och Sveriges allmoga till. Och jag vill nu intet hafva sagt detta till att bedröfva eder, nådigaste fröken, efter I ju liden självfver af skadan, det jag nu hoppas och beder till Gud, att snart skall hafva en hugnelig öfvergång. Utan mån I till framtida bättre eftersyn taga det gunstigt upp, såsom det kärligen och med all skyldig vördnad eder sagdt är af eder och eder store faders trogne tjenare, den intet bättre i världen vet, än att hans nådiga drottning må komma till ett lyckosamt regemente här i tiden och till de utvaldes ro efter detta.

Hvarpå han med ett blidt småleende kysste drottningens hand, likasom för att afbedja hvad där kunde vara förnärmande i hans tillrättavisning. Axel Oxenstjerna var så van att väga sina ord, hvilka ju på denna tid lågo tungt i Europas vågskål, att en stenograf eller en tryckpress från våra dagar icke behöft lägga en bokstaf till. Om det fanns någon dödlig, för hvilken den faderlösa Kristina kunde och borde hysa en dotters känslor, var det visserligen denne man, den främste bland hennes förmyndare, hvilken icke blott bar hennes kronas bördor, utan allt från hennes späda år varit för sin drottning en faderlig rådgifvare. Och hon kunde icke undgå att vörda honom; han var verkligen den ende, för hvilken Kristinas själfrådiga lynne böjde sig, den ende som hon — ännu åtminstone — icke vågade motsäga. Men att älska honom som en fader, att böja sig med en dotters frivilliga lydnad under hans råd, det kunde hon icke. Därtill var han henne för öfverlägsen, och nyckeln till Kristinas gåtfulla personlighet, sådan denna begynte antaga bestämd gestalt i hennes sextonde år, var ingen annan än den, att hon icke tålde någon

bredvid sig, långt mindre öfver sig. Hon kunde högakta, värdera, beundra, älska, ja, ända till blindhet älska den ene eller andre, som hon ansåg värdig sin aktning eller sin kärlek, ty de hafva farit mycket vilse, som sagt, att hon aldrig kunde älska någon eller något annat än sig själf. Men hon kunde det endast med det villkor, att detta något eller någon var henne underlägset. Att stiga i hennes ynnest, det var icke blott att visa de egenskaper, som hon uppskattade högst, det var än mer att stå under hennes egen nivå; att falla i hennes gunst, det var att vilja vara hvad hon var eller däröfver. Hon begärde icke underdånighet, ehuru det i lynnets häftighet stundom tycktes så, ty förödmjuka sig kunde också en slaf, och hon föraktade slafvar. Hon behöfde och hon fordrade att vara denna »makalösa», som hon sedan blef, ett uttryck, i hvilket man läser devisen på hennes ensliga storhet.

Hon satte sig upp och svarade i en lätt ton, som motsades af hennes feberglänsande ögon:

— Jag red för häftigt, det är trötthet och går snart öfver.

Rikskanslern betraktade henne forskande. Han befarade ett nytt utbrott af dessa hastiga sjukdomsfall, för hvilka Kristina varit utsatt under sina växande år.

— Det är rådligast att nu hvila, förmanade han. Kommissarien De Geer väntar där ute att förnimma huru det förhåller sig med hälsan. Hans underdåniga önskan är att i morgon hedras med sin nådiga drottnings besök på Finspång. Jag skall svara honom, att det må uppskjutas. Resan gör omak.

Kristina reste sig upp i bädden.

— Eders kärlighet täckes svara kommissarien, att jag med nöje skall mottaga hans inbjudning i morgon,

yttrade hon. Är fältmarskalken Horn anländ till Norrköping? Jag vill minnas, att han väntas i dag.

— Han anlände på förmiddagen, svarade rikskanslern, förvånad att se den sjuka så hastigt vid krafter.

— Jag önskar se honom, jämte eder och De Geer, vid taffeln i kväll klockan sju.

— Nej, det kan eders majestäts nuvarande svaghet omöjligt tillåta, vågade fru Beata invända.

— Min svärson Horn kan få den nåden att följa till Finspång i morgon, om hälsan medgifver, anmärkte Oxenstjerna.

— Hvad? Eders kärlighet vill, att en så berömd hjälte, som nyss blifvit mottagen med stora ärebetygelser i Schweiz, Holland och Frankrike på sin återresa, skall vänta på företräde hos mig! Han har ej varit i Sverige sedan tretton år, och jag kan ej minnas honom; jag var ett barn, när han drog ut i kriget. Invitera honom till aftonvarden; jag är fullkomligt frisk. Och assessor Stjernhjelm, anlände han inte i går från Dorpt? Jag önskar se honom med de öfrige. Han blir nu vår antikvarie för rikets fornlämningar; jag vill fråga honom om han kan restaurera Stäket. Det är märkeliga ruiner; jag var nära att bryta halsen af mig där vid besöket i somras.

Hon talade fort och otåligt; det var feber i orden. Rikskanslern växlade en betänklig blick med sin syster, men ansåg icke rådligt att *nu* motsäga henne. Febern kunde förvärras. Resultatet blef, att de tre nämnde herrarne skulle inbjudas till hoftaffeln samma kväll, och om drottningen, som man kunde förmoda, vore hindrad att infinna sig, skulle rikskanslern och hans syster göra *les honneurs.*

Men hon infann sig. Hon *ville* ej vara sjuk, hon *ville* ej vara kastad ur sadeln, *ville* ej anses straffad för sin obetänksamma ridt. Ingen skulle ana de frossskakningar, som genomilade hennes leder, eller den matthetens svindel, som gång på gång hotade att beröfva henne medvetandet. Hon hade till och med låtit kläda sig omsorgsfullare än vanligt. Hon talade mycket, kanske för mycket, men hon talade klokt och, där ämnet tillät det, kvickt. Det var första gången man såg den Kristina, som skulle förvåna världen. Rikskanslern hörde henne med undran, de öfrige med beundran. Hon hade sedan några få timmar likasom vuxit. Drottningen-barnet tycktes genom någon underbar, plötslig kris hafva blifvit förvandlad till drottningen-jungfrun.

Presidenten Kurck, som icke dröjde att vid sin ankomst uppvakta de höge resande, blef likaledes inbjuden till hoftaffeln. Denna serverades för fjorton personer. Norrköping hade den sällsynta lyckan att se kring sin drottning församlade fem män, hvilka redan voro och än vidare skulle blifva de främste representanterne för fem olika samhällsriktningar: riksstyrelsen, kriget, lagskipningen, industrin och litteraturen.

Det var en femtonårig prinsessas debut, och i hvilket tillstånd! Till höger om henne satt rikskanslern, till vänster fältmarskalken Horn. Vid sidan af dessa grannar ville hon för intet pris förråda en svaghet, men hade iakttagit försiktigheten att behålla Ebba Sparre närmast bakom sig som uppvaktande hofjungfru. Tid efter annan lutade hon sig mot sin väns skuldra, likasom för att hviska till henne en befallning, medan hon i verkligheten behöfde ett stöd för att icke förråda sig.

Man talade om kriget, om Torstensons tåg mot Olmütz och möjligheten af ett förestående stort fältslag;

det var en månad före andra slaget vid Breitenfeld. Horn hade nyss afslagit republiken Venedigs ärofulla anbud att som generalissimus anföra dess härar mot turkarne. Kristina yttrade skämtande, att så kärt det vore att se honom i Sverige, ville hon hellre se honom i Konstantinopel.

— Dock ej som fånge, anmärkte Horn.

— Eder kan man instänga, men aldrig kufva, genmälde drottningen. Edert lif är en saga. Trollen stänga eder sju år i berget, och ni återvänder föryngrad till nya bragder.

— Vanan gör underverk, svarade Horn leende. Finska pörten och tyska bivuaker ha den fördelen att icke skämma bort oss med mjuka bäddar.

— Säg inte det, fältmarskalk! Ni och edra landsmän värmen eder gärna vid elden. Ni hade hett nog vid Breitenfeld, men så var ni också konungens »högra hand».

— Jag håller för, att en krigare hellre mister sin högra hand, än ser den i kedjor, genmälde fältherren. Det värsta i Ingolstadt var att icke få slåss för min unga drottning. En gång — tillade han — var jag nog lycklig att få göra eders majestät en tjenst. Det var, när jag hedrades med förtroendet att begära prinsessans af Brandenburg hand för salig konungen, eder store fader.

— När jag blir sextio år — svarade Kristina i samma ton — skall jag tacka eder för min tillvaro, om den då visat sig värd att tacka för.

Gustaf Horn var nu femtio år gammal, icke högvuxen, men kraftigt byggd, med hängande långt, lockigt brunt hår, bruna, milda ögon, smal panna, blekgul hy, korta mustascher och ett uttryck af nästan sorgset allvar,

där smålöjet, som nu upplyste hans kärfva anletsdrag, var en lika behaglig som sällsynt gäst. Dessa finska pörten, som tillhörde hans barndomsminnen, hade påtryckt honom den outplånliga stämpeln af ett folk,

> hvars mod är tyst, hvars lugn är hårdt,
> hvars trohet trotsar döden.

Holländaren Louis de Geer, nu femtiotre år och sedan ett år svensk adelsman, var i lynnets allvar och oskrymtad gudsfruktan Horns själsfrände, men i öfrigt så olik honom, som freden är olik kriget. Han bar en rik borgares långa, svarta, tätt tillknäppta sammetsrock och en bred, slät halskrage med två hängande silkestofsar. Några tunna grå lockar vid öronen, ett omsorgsfullt klippt helskägg och en svart kalott på den kala hjässan omgåfvo en hög panna, finhylta kinder och ett par kloka, välvilliga, lugna ögon. Det var något tillbakadraget i hans person; man hade framför sig en tystlåten köpman, som ständigt afbidade konjunkturer och förstod att begagna dem, men på samma gång ingaf förtroende genom ett uttryck af redbarhet och soliditet. Han stod just nu i underhandling med kronan om att inköpa Finspång, som han arrenderat sedan 1618, och därtill de rika järnverken kring Dannemora. En sådan storman i järnindustrin hade Sverige dittills aldrig sett. Om han kände sin betydelse, undgick denna ej heller de styrande.

— Ni vill lägga eder till de bästa egendomar i Sverige, sade drottningen skämtande till De Geer.

— När jag arrenderade dem, voro de de sämsta, svarade köpmannen lugnt.

— Herr De Geer är icke nöjd med Sverige, inföll Oxenstjerna i samma ton. — Han gör affärer på

Guineakusten och erbjuder oss att lägga Afrika under Sveriges rike.

Kristina kände sig anslagen af allt storartadt.

— Godt, herr De Geer, sade hon. Håll ord, och ni skall inte finna oss lika svarta, som våra nya undersåtar. Eder hertigliga vapensköld skall prydas med en morian i guld.

— Där Gud gifver nåden till, genmälde köpmannen, kan något uträttas med förstånd och penningar. Jag vet endast en man i Europa, som vore nog klok och nog rik att underlägga sig Afrika, och den mannen är jude.

— Hvad? En ny Salomo?

— Ruben Zevi i Regensburg.

— Honom känna vi alltför väl, skrattade rikskanslern. Han har nöjt sig med trettio procent för våra små ficklån; kan vid en annan lägenhet ock begära femtio. Nej, eders välborenhet, vi äro tillsvidare förnöjde med vårt Europa, allenast vi kunde det skickligen anamma och sköta, men när vi behöfva mer, är det eder vi vilja skicka till Afrika.

Assessor Stjernhjelm, som år 1631 erhållit sitt klingande adliga namn i utbyte mot det tarfliga Göran Olofsson, hördes förmena, att om Sveriges rike underlade sig morianer och hedningar, vore icke heller judarne med deras penningepungar att förakta. Stjernhjelm var nu femtiofyra år, välbekant som en lärd, skarpsinnig och skarptungad domare, äfvensom författare i antikviteter, men hittills nästan okänd som skald. Han bar domarens vida långrock och, likasom De Geer, kalott på hjässan. Håret hängde yfvigt på sidorna; mustascherna och halfskägget gåfvo honom ett bistert utseende.

Presidenten Kurck förenade sig i en gensaga mot judarne. De voro rättslöse i romerska riket och annor-

städes trångt omgärdade i sina borgerliga rättigheter. De Geer anmärkte, att judarne i Holland gjorde god tjenst som bankirer. Samtalet blef lifligt. Ingen märkte, att drottningen ofta skiftade färg och stundom afbröt sig själf, likasom för att draga andan.

Hon hade inlåtit sig i tal med Stjernhjelm om Stäket och dess historia, när hon plötsligt grep Ebba Sparre hårdt i armen och stannade midti en mening. Fru Beata, hvars skarpa ögon ständigt voro på vakt, märkte rörelsen, stod upp från bordet och närmade sig drottningens plats. Allas blickar vände sig ditåt, taffelns gäster sågo frågande på hvarandra.

Hvad var det? Mådde drottningen icke väl? ... Det varade endast några sekunder. Själfve rikskanslern, som satt närmast, hann icke yttra en bekymrad fråga, förrän Kristina, lika blek som hon nyss varit röd, återtog samtalet i sin förra skämtande ton.

— Assessorn skall inte neka, att det spökar på Stäket. Är det Gustaf Trolle, som går igen? Det må assessorn veta, som själf håller en *spiritus familiaris* och är, så till sägande, hemmastadd i alla lönliga ting. Neka inte, att assessorn har tändt eld på en bondes skägg med sitt trollglas och när som helst kan göra en loppa till en elefant!

— När jag har den lyckan att rättfärdiga mig för en så lärd drottning, behöfver jag nödigt försvara mitt fattiga förstoringsglas, genmälde Stjernhjelm, som icke längesedan nödgats i ett offentligt tal rentvå sig gent emot liffländska prästerskapets beskyllning för häxeri och ateism.

— Inbilla mig det! fortfor Kristina muntert. Har assessorn ett förstoringsglas, så låna det, käre, åt riksskattmästaren, att han engång må få en glad stund i vår

skattkammare! Torde ock herr Lennart därute blifva storligen nöjder att se bataljonerna ökas mångdubbelt. Den nöjdaste blir herr De Geer: han gör järnstänger af en nålsudd.

Klockan närmade sig nio, som då var en mycket sen timme. Måltiden slutades med en lång aftonbön, och gästerne betygade sin skyldiga vördnad med att kyssa drottningens hand. Man åtskildes.

— För mig till mina rum! hviskade drottningen till sin väninna. Hon hade endast med yttersta ansträngning förmått säga några förbindliga ord vid afskedsceremonin.

Ebba Sparre ledde henne till sofrummen. Där återstod ännu en pröfning och icke den som kräfde det minsta modet. Fru Beata följde pligtskyldigast med. Hon misstänkte förställning: hon ville veta allt hvad hon icke skulle få veta. Därtill så många omständliga föreskrifter för natten, bäddens tillredning, vaktgöringen, läkemedlen, nattlampan! Dessa tjugu minuter voro de mest olidliga. Hvarje ögonblick nära att falla i vanmakt, nödgades Kristina åhöra förmaningarna och besvara dem på ett sätt, som lugnade farhågorna. Hade ej detta lyckats, skulle fru Beata kvarstannat öfver natten i sofrummet.

Men det lyckades. Den nitiska vårdarinnan gick, öfvertygad att blott någon matthet återstod och skulle förgå med nattens hvila. Knappt hade dörren stängts efter henne, innan drottningen svimmade så oförväntadt, att hon skulle fallit handlöst till golfvet, om ej kammartärnan, som afklädde henne, stått därinvid.

Skulle läkaren tillkallas? Nej . . . drottningen hade förbjudit det. Starka luktvatten återkallade slutligen medvetandet.

— Ebba — hviskade Kristina med svag röst, när hon samlat sina tankar — afundas icke en drottning! Jag vet det nu... Jag har debuterat i dag!

Natten blef orolig och stundom afbruten af yrsel. Kristina tyckte sig åter jaga i Kolmårdens skog... Hon red andalusiern, han sprängde med henne öfver trädens toppar och in i molnen. Hon var omgifven af purpurröda skyar, som blixtsnabbt rusade henne förbi... högre, högre ... till solen och bortom solen!... Högre! Högre! Då låg hon åter hjälplös på jorden; en ung häxa med svart hår ryckte från henne ridspöet och sade... ja, hvad hon sade, det kunde ingen uppfatta.

När fru Beata inträdde klockan tre på morgonen, hade drottningen nyss inslumrat. Febern minskades, andedräkten blef lugnare. Ungdomens lifskraft återtog småningom sin förnärmade rätt.

Utfärden till Finspång måste dock uppskjutas och företogs tre dagar senare, när drottningen var fullkomligt återställd.

4. I källaren.

Nej ... ingen feghet!

Omsorgen om ett hof i en landsortsstad och därtill en ung, allt annat än lättstyrd drottning, som behagade vara sjuk, hade så upptagit fru Beatas tankar, att hon följande dag först klockan tio på förmiddagen, när hon besökte köket för att befalla om middagsmåltiden, erinrade sig det uppträde, som där tilldragit sig dagen förut.

— Nå — sade hon till kökspigan Apollonia — när bultade slynan därnere i taket?

— Hon har icke bultat, ers nåd.

— Hvad? Sitter hon kvar i källaren?

— Jag väntade på ers nåds befallning.

— Och har hon ej fått någon mat?

— Nej si, hvad skulle hon få?

Fången hade blifvit inspärrad klockan fem på eftermiddagen, sjutton timmar hade förgått, och fru Beata var ingen hjärtlös tyrann. Hon begaf sig, åtföljd af Apollonia, att själf öppna fängelsedörren, medtagande paltbröd och svagdricka.

Den mörka, fuktiga källaren upplystes under sitt låga, hvälfda tak af en enda liten öppen glugg, genom

hvilken den kyliga höstluften strömmade in. Silltunnor och rotfrukter, inlagda i lårar, spredo en föga angenäm lukt omkring sig. Kalk låg högtals i ett hörn, våt lera uti ett annat. Krukor stodo på långa, halfmurkna hyllor; tegelgrus och skärfvor af sönderslagna lerkärl betäckte jordgolfvet. Här och där sågs en tvättbalja, en så, en half nystfot, en ogarfvad kohud och obekanta, otrefliga föremål, som blifvit i hast undanskaffade vid städningen för hofvet och hvilkas beskaffenhet man ej kunde urskilja i halfdunklet.

Där var unket, fuktigt och kallt. Hagars första tanke, när hon instängdes, var tanken på flykt. Det var första gången hon beröfvats sin frihet. Hon undersökte dörren, murarna, golfvet, taket, gluggen: ingenstädes en utväg. Hon stjälpte en sillfjärding på sidan och fick så en sittplats. Hon var till mods som ville hon kullstörta huset öfver sig, om hon förmått, men hon förmådde det icke. Tårlös och förbittrad, tillbragte hon några timmar, tilldess att hon somnade af trötthet.

När hon vaknade, hade det svaga dagsljuset genom gluggen försvunnit, och det var nu stickmörkt omkring henne. Hon frös, hon var hungrig. Om hon dock ägt ett elddon, en pärtsticka, en lampa eller ett talgljus! Hvad är en mänsklig tillvaro utan ljus? Mörkret är det skrämmande obekanta, mörkret är mer än döden, det är det toma intet. Den lefvande ande, som bodde i Hagars bröst, utsträckte sina armar efter en stråle dager och fick ingen. Hon kände ett rastlöst behof att tillväxa, lära, strida och handla. Sysslolösheten plågade och förlamade henne.

Hon stod upp och begynte trefva i mörkret bland källarens förråder. Krukorna innehöllo inlagd lök, sallader och gurkor. Hon fann morötter, rofvor, kålrötter. Hon

bet i dem, de smakade fadda, men hon åt några; de stillade hungern. Bröd stod icke att finna, ej ens mjöl eller spannmål. Om hon skulle försöka att uppbryta en sillfjärding? Hvarför icke? Det lyckades henne med mycket besvär, men sillen var salt... hade hon något att dricka? Hon hörde vatten droppa från hvalfvet i ett af hörnen med långa mellantider. På golfvet fanns en vattengöl, men den var uppblandad med kalk. Hon vågade icke smaka på sillen och satte sig åter på fjärdingen.

Timmar förgingo, medan hon lyssnade på aflägsna, otydliga ljud af människor. När dessa upphört, gissade hon, att natten inbrutit. En hel lång höstnatt i ensamhet, tystnad, hunger, mörker och köld! Hon behöfde endast fatta en såstång, som låg bredvid henne, och bulta i taket, så skulle man höra henne ... så skulle man komma och befria henne ur detta grymma, brödlösa fängelse ...

Tanken därpå kom så naturlig och självfallen, som han ju måste komma i en sådan belägenhet. Åter kom han och ständigt åter tillbaka. Han var oundviklig, men han fann motstånd.

Hagar skrattade högt.

— Ja, hvarför icke? Jag behöfver blott berätta, att drottningen fallit af hästen, att hon slagit mig och att jag nära nog slagit henne tillbaka ... Men då borde jag också tillägga, att hon förbjudit mig att säga något. Hvilken triumf för den elaka frun! Hvilken läxa för drottningen, som skickat mig hit och sedan icke det minsta bekymrar sig om att jag pinas ihjäl! En sådan dockdrottning! Är hon bättre än jag för att hennes far varit en konung? Hvem säger, att icke jag är af högre börd än hon? Det är något förunderligt med stjärnan

däruppe. Jag känner henne inom mig. Jag ser henne lysa tvärtigenom stenmurarna. Hvad är hon? Och hvem är jag?

När Hagar inkommit på denna tankegång, fick hennes fantasi fria tyglar. Hon kände ingen tomhet, ingen ensamhet mer. Hon var hemma i dessa gåtfulla rymder af sökande utan mål och frågor utan svar. Om de gjorde henne lycklig eller olycklig, visste hon icke. Måhända stundom det ena, stundom det andra. Hennes själ var en kameleont, som beständigt ombytte färg. Hon var lika litet poetiskt som musikaliskt anlagd, och likväl antogo hennes tankar en form af båda dessa besläktade själsstämningar. Hon företog sig att sjunga. Om ej för annat, så för att fördrifva tiden.

Jag vet ej hvem jag är
och vet ej hvart jag går,
vet ej hvad jag begär,
långt mindre hvad jag får.
Min stjärna, du det vet,
i himlens herrlighet,
du outsägliga,
oupphinneliga, tysta stjärna du!

Och i den djup'sta natt
och i den tyngsta nöd
så har jag dock en skatt,
så minns jag dock ett stöd.
Men du det ensam vet
i himlens herrlighet,
du outsägliga,
oupphinneliga, tysta stjärna du!

Hon tystnade, förvånad öfver den ovana, nya form, som hennes tankar antagit. De efterlämnade en stämning, som hon ej förr erfarit: icke tankar mer, icke ens dröm-

mar, icke ens toner, blott ett halft medvetslöst försjunkande i en oändlig harmoni, som uppfyllde henne, emedan den uppfyllde skapelsen. Hon hade kommit till den källa, ur hvilken diktkonst och tonkonst, vare sig skapande eller emottagande, utflöda i människohjärtan — detta obeskrifliga något, förutan hvilket ingen konst finnes till.

Åter hade Hagar tillbragt en timme under makten af dessa intryck, när hon vaknade till besinning af en brännande törst. Törsten var värre än hungern. Hennes hufvud värkte, hon skälfde af köld. Skulle man här låta henne törsta och frysa till döds? Såstången låg så nära... Nej, ingen feghet!

Hon trefvade efter kohuden, som hon varseblifvit någonstädes i hörnet, och bredde ut den på golfvet för att bereda ett nattläger. Huden var torr och styf, hon lyckades svepa en flik omkring sig och somnade.

Men i detta fängelse fanns ingen nattro. Om en stund sprang hon upp, ty någonting hade med kvicka, mjuka fjät krupit öfver hennes ansikte och tycktes vilja inkrypa i barmen. Det var en råtta, och Hagar afskydde råttor. Yrvaken trampade hon på såstången, grep den, höjde den mot taket, men kom till besinning, bortkastade åter stången och satte sig, hopkrupen och skälfvande, på sillfjärdingen för att afbida dagsljuset.

— Ingen feghet! upprepade hon.

Ändtligen började en strimma af dagen gry genom den trånga källargluggen. Klockan borde nu närma sig sex på morgonen, och husfolket var i rörelse. Hon hörde röster, källarens dörr öppnades, en dräng och en piga inträdde. Drängen ställde sig att bevaka utgången, medan pigan försedde sig med dagens behof af förråden i källaren.

— Släpp mig ut! ropade Hagar, i det att hon försökte tränga sig fram genom dörren.

Svaret blef en hård knuff tillbaka.

— Så då, sade drängen med ett grin, mera af dumhet än elakhet. — Är det du, som förhäxat vår nådiga fröken? Flyg ut genom stenmuren, om du är af den rätta sorten!

I detsamma ångrade han sin obetänksamma uppmaning, som ju en häxa så lätt kunnat efterkomma, och ropade till tjensteflickan, att hon skulle skynda sig: här vore hin lös.

Ingången stängdes ånyo, och fyra nya långa timmar förflöto, tilldess att fru Beata slutligen visade sig i dörren. Hon fann sin fånge orörligt inkrupen i ett hörn af källaren och insvept i kohuden, hennes enda, otillräckliga skydd mot det kalla luftdraget.

— Sofver du? sade den stränga frun med en hemlig fruktan att hennes fånge kanhända frusit och hungrat ihjäl.

Hagar uppreste med möda sina styfnade leder och stod dödsblek, men trotsig framför sin domarinna.

— Släpp mig ut! sade hon.

— Nå, det fägnar mig, att du ändtligen har kommit till förnuft, genmälde fru Beata, låtsande taga flickans trotsiga begäran såsom ett samtycke att bekänna. — Svara mig blott på hvad sätt drottningen skadat sig, och du får genast din frihet!

— Släpp mig ut! Jag har ingenting att svara, återtog Hagar häftigt. Den oförrätt hon lidit bragte henne utom sig.

— Du är hungrig. Se här, ät! Apollonia, gif den stackaren fatet och skeden; hon har ej ätit något sedan i går!

Fru Beata anslog en mildare ton, dels af medlidande, dels i hopp om en bättre verkan.

Hagar var i sitt vilda lynne. Hon stötte bort fatet, som föll till golfvet och krossades med sitt innehåll af rykande palt.

— Behåll er usla matbit! Hvad vill ni mig? Jag har intet ondt gjort, och ni har instängt mig på andra dagen att frysa och svälta i detta eländiga råtthål! Ni är en förnäm fru, ni, men ni är icke förnämare än drottningen, som kallat mig hit. Jag skall klaga för henne, jag. Släpp mig ut, ut, ut! — Och Hagar grep i sitt raseri såstången.

Det var öfverflödigt. Den stolta och manhaftiga fru Beata, som tuktat så mången uppstudsig tjenarinna, där det behöfdes, med egen hand, stod slagen af förvåning öfver denna vilda kattunge, som syntes i stånd att klösa ut hennes ögon. Törhända blandade sig i hennes känslor en viss förlägenhet öfver den möjliga redovisningen inför hennes lätt retade kungliga skyddsling. Hon lämnade utan motstånd utgången fri och såg fången försvinna öfver torget mot hamnen.

Hagar flydde, hon visste ej hvart. Landet, staden, människorna, allt var obekant. En mötande pojke begapade henne med oförställd undran. En västgöte med ränsel på ryggen, glömde att utbjuda sina knappar och band. En skällande hund förföljde henne, en kodrift syntes hugad att pröfva mot henne styrkan af sina horn. Hon ville till presidenten Kurck och visste ej om han fanns i staden eller hvar han bodde.

Då igenkände hon örlogsbriggen Andromeda, som ändtligen uppnått sin destinationsort och låg förtöjd vid hamnbryggan. Hagar flydde till briggen. Hon var räddad.

---

5. Bikten.

Jag har gifvit ett löfte...

Drottning Kristinas korta sjukdom i Norrköping efterlämnade lyckligtvis inga andra spår, än de intryck hon behöll i det mjuka vaxet af ett ungt hjärta. Efter besöket på Finspång hade drottningen rest till Nyköping för att begrafva sin hofmästarinna, fru Kirstin Nilsdotter, och därifrån återvändt till Stockholm. Vidpass en månad därefter, i Oktober 1642, lät Kristina kalla till slottet sin skriftefader och lärare, hofpredikanten, teologie professorn vid *collegium illustre* i Stockholm Johannes Matthiæ, som hon fortfor att rådfråga om sina studier, ehuru hans regelbundna undervisning redan för ett år sedan var afslutad.

Det var ett förtroligt samtal vid skymningsstunden på eftermiddagen i drottningens bibliotek. Dörrarna stängda, ingen lyssnare. En spansk pudel, Fido, present af Ludvig XIII, sträckte sig makligt på mattan under skrifbordet och småskällde i sömnen. En uppvaktande hofjungfru satt ensam i rummet utanför, stickande strumpa.

Johannes Matthiæ var en blek, mager, af studier böjd man, hvilken såg ut att vara sextio år, ehuru han

ännu ej fyllt femtio. Hans långa, svarta, öfver pannan benade hår hade redan, likasom hakskägget och de tunna mustascherna, begynt märkbart gråna. Hans lugna, milda blick hvilade forskande på Kristina, där han satt orörlig i länstolen, medan hans unga elev än placerade sig tätt bredvid honom, än otåligt gick fram och åter på golfvet.

— Jag håller för, sade han, att där som nådig fröken med all gewalt vill studera kyrkofäderne, är Gregorius Nazianzenus för ungdomen lägligast till att börja med för hans blomster i språket.

— Står jag efter hans blomster! utropade den kungliga lärjungen föraktligt. — Visa mig en, som kan vederlägga de reformertes villfarelser!

— Därom veta kyrkofäderne intet; det skall man söka hos Philippus Melanchton, genmälde lärmästaren.

Kristina blef stående framför honom och sade med eftertryck:

— Calvin och hans anhang fara dock vilse.

— Visserligen, mycket vilse, dock icke i trons fundamenter. Jag hoppas till Gud, att hvad där skiljer dem från oss och oroar kyrkan i hennes nuvarande kamp för lifvet, skall kunna i godo biläggas.

— Gud bevare för det, eders vördighet! Vi för oss och de för sig. Aldrig kan en luthersk jungfru äkta en reformert prins.

Johannes Matthiæ smålog. Det var då dit hans elev ville komma med kyrkofäderne.

— Jag finner det föga troligt, med mindre än att den reformerte prinsen öfvergår till brudens lutherska tro.

— Öfvergå, säger ers vördighet? — Och Kristina stannade åter med en föraktlig åtbörd. — Huru kan någon sätta lit till en människa, som förnekar sin tro?

— Den människan kan varda bättre upplyst och gå till en bättre tro.

— Och ers vördighet tänker så ringa om ståndaktighet i tron! Hvad aktar Gud det, som vi kalla bättre eller sämre, allenast vi stå faste i ett uppriktigt hjärtelag?

— Men då kan ju ock en calvinist blifva salig i sin villfarande tro.

— Törhända, efter ers vördighet säger det. Men kurprinsen af Brandenburg tager jag icke i lefvande lifve.

Det var en offentlig statshemlighet och ett föremål för skvallret vid alla Europas hof, att kurfursten af Brandenburg vid denna tid formligen anhållit om Kristinas hand för sin äldste son och tronarfvinge Fredrik Wilhelm, den sedan så ryktbare »store kurfursten». Denna förbindelse var planlagd redan i drottningens späda barndom, medan hennes fader lefde, och ansågs såväl af honom som af förmyndarestyrelsen vara af en ofantlig politisk vikt, emedan Sverige därmed skulle underlägga sig nästan hela Östersjöns kuster. Frågan hade uppskjutits, men stod nu för portarna, fordrande med hela sin tyngd ett afgörande svar. Ögonblicket var kritiskt; förmyndarne tvekade; på Kristinas eget ja eller nej berodde en förändrad maktställning i norden. Det var därför hon tillkallat den ende rådgifvare, för hvilken hon hyste ett fullt förtroende, icke för att lyssna till hans råd, ty beslutet var fattadt, men för att beväpna sig med de skäl, som hans lärdom, klokhet och tillgifvenhet kunde utfinna.

Johannes Matthiæ kände sin elev och misstänkte, att bakom svaret på kurprinsens af Brandenburg frieri dolde sig andra hjärtefrågor af mera ömtålig art. Han

teg en stund stilla och frågade därpå försiktigt, om hans nådiga fröken tillkallat honom för någon samvetsbetänklighet.

— Inte just det, svarade drottningen med en förlägenhet, som klädde väl hennes unga år, men hos henne var ytterst sällsynt. — Ers vördighet förstår, att jag inte kan mottaga kurprinsens anbud, så fördelaktigt det möjligen kan synas för riket. Skulle jag taga en calvinist? Aldrig! Hvad skulle prästerskapet säga därom?

— Prästerskapet skulle säga till prinsen: blif lutheran!

— Jag har sagt min mening därom. För alla riken i världen vill jag ej förleda någon att ombyta tro. Men tror ej ers vördighet, att brandenburgarne hafva ett besynnerligt och självrådigt sinnelag? Min stackars mor har många goda egenskaper och älskar mig ömt, men ers vördighet känner hennes olyckliga svårmod...

— Icke har det gått i arf till hennes höga afkomma. Prins Fredrik säges vara en förståndig ung man.

— Dessutom — fortfor Kristina envist — är det ingen vån till, att en regerande kurfurste kan vara gemål åt Sveriges drottning. Hans hand skulle stå efter hennes krona och inte sluta förr än han den anammat. Konung Sigismunds tider vore då snarligen att förvänta.

— Att det förebygga, är regerande drottningens och riksens råds sak. Jag fattige tjenare tillåter mig intet att i detta ärendet spå, men väl vet jag en annan betänklighet, som där står emellan min nådiga fröken och kurprinsen af Brandenburg.

— Hvad är det? Jag beder eders vördighet, förtig det inte, mycket hänger därpå!

— Nådig fröken och kurprinsen äro syskonebarn.

Kristina skiftade färg. *Detta* skäl ingick icke i motiven för hennes tillämnade afslag.

— Jag vet, jag vet, sade hon och gick åter häftigt fram och tillbaka. — I dag säga prästerne så, i morgon säga de annat. Aldrig hade jag trott, att ers vördighet skulle åberopa sådana skäl.

— Det är mångas mening, genmälde teologen lugnt.

— Äro vi katoliker? Är detta förbjuden led, huru kan då kyrkan gång efter gång gifva dispens därifrån? Och är det inte förbjuden led, hvarför skola människor förbjuda hvad Gud har tillåtit?

— Täckes min nådiga drottning förunna en gammal Herrens tjenare att tala så, som han skulle tala till ett af sina skriftebarn?

— Käre fader, jag begär ju ingenting annat, genmälde Kristina och satte sig vid hans sida, under ett berömvärdt försök att visa sig lugn.

— Nåväl, jag håller för, änskönt mänge äro af annan mening, att vår lutherska kyrka icke bör, såsom katoliker och greker, förhindra ett kristeligt äktenskap genom tvifvelaktiga stadgar, som fresta de svage till synd. Efter mitt ringa förstånd är Sveriges drottning oförhindrad att räcka handen åt ett sitt syskonebarn, men eftersom två finnas, de där kunde till en sådan hög ära i fråga komma, är jag af den mening, att det vore för hennes majestät hugneligare och för riket nyttigare att utvälja den af de två, som icke allenast genom förnämliga egenskaper, utan ock genom inländsk börd och trosbekännelse därtill är värdigast.

Kristina reste sig, men satte sig åter. Hon försökte att skratta, men det lyckades illa. Rodnaden på hennes kinder förtröt henne. Hon flyttade sin stol med ryggen

mot sin lärares länstol, satte sig i denna ställning och sade:

— Hvad tror ers vördighet om katolikernes lära, att man skall säga allt för sin biktfader?

— Vår lutherska kyrka erkänner ej öronbikten som ett sakrament; hon uppmanar de troende att bekänna sina synder för Gud. Det är dock kristligt att ock för sin skriftefader bekänna hvad där på samvetet är.

— Om ers vördighet inte ser hit, vill jag bekänna en synd, som jag har på mitt samvete.

Johannes Matthiæ tvekade. Han såg icke den talande, men hennes röst förekom honom halft skrattande, halft gråtande.

— Hvad än ett skriftebarn vill anförtro sin själasörjare — sade han slutligen allvarsamt — skall det förvaras i obrottslig tystnad under biktens insegel.

— Jag har gifvit ett löfte, fortfor Kristina med låg röst, likasom hon fruktat, att pudeln på mattan kunde förråda henne. — Det var på Rönö i Östergötland. Jag var tio. år, han fjorton. Vi lekte med skepp i bäcken vid slottsvägen. Jag föll i bäcken, han drog mig därur och bar mig, så våt jag var, uppför den höga trappan till slottet. Han blef lika våt som jag själf. »Lofva mig nu att blifva min fästemö», sade han, medan han bar mig där upp. Jag lofvade ... hvad visste jag bättre? Vi hade ju ofta lekt brud och brudgum ... »Men det skall vara för alla tider», lade han till. Ja, sade jag, för alla tider ... »Och du skall aldrig i världen hålla någon annan kär?» Nej, sade jag ...

Hon tystnade; det var mot hennes natur att bikta. När skriftefadern ej svarade, fortfor hon:

— Sedan har han flera gånger ställt till mig samma fråga. Jag har svarat ibland ja, ibland nej. Jag är så

obeständig och han än mer. Och ni vet, fader, huru styfsint jag stundom är. Jag har varit honom så vred ibland, att jag kunnat slå honom. Kammarpigorna ha förtäljt mig saker om honom, som jag blygs att omtala. Sådana äro de, fader Johannes! O, det är en ond tid vi lefva i; prinsar äro inte ett hår bättre än andre junkrar. Är det ej skamligt? Och nu i kriget därtill! Liksom vi inte visste huru där lefves i krig!

— Ja, en ond tid är det visst; men på pigskvaller är icke mycket att tro, suckade skriftefadern. Man skall icke döma en ung man ohördan.

— Jag var tio år då — fortfor skriftebarnet, höjande rösten — och jag har sedan fått bättre förstånd. Jag har tänkt ibland, att det vore så godt, om jag rådde mig själf. Hvarför skall en kvinna gifva sig helt i en mans våld? Det är människors lag, icke Guds, ty för Gud är hon en lika friboren, odödlig ande som han. Far och mor skall man lyda, råd skall man höra och inte tjuras i högfärd, men hvar står det skrifvet, att jag skall lyda en man? Därtill, när Gud har låtit mig födas till ett så högt ämbete, huru skall en regerande drottning lyda sin undersåte? Är det inte bättre, att hon förblifver i jungfrustånd hela sitt lif igenom?

Johannes Matthiæ vände om länstolen, utan att tänka därpå, såg sitt skriftebarn rätt in i de glänsande ögonen och svarade:

— Var icke Sara en drottnings vederlike och stammoder för ett folk som sanden i hafvet? Dock är det skrifvet om henne, att hon kallade sin man Abraham herre . . .

— Det är ock skrifvet, att Abraham hade flera hustrur. Är det nu lag, att kvinnan skall vara sin man underdånig för att Sara kallade Abraham herre, så

bör det ock vara lag, att en man skall få hafva flera hustrur.

— Äktenskapet är af Gud instiftadt för inbördes hjälp, icke för den starkes förtryck mot den svaga. Och den lydnad, som frivilligt framgår af kärleken, är intet förtryck.

— Men om nu kvinnan är lika stark eller starkare än mannen, hvem skall befalla, hvem skall lyda?

— Enligt skapelsens ordning är kvinnan svagare till sin kropp, ändock i den skröpliga hyddan kan bo en stark själ. Hon är skapad till sin faders dotter, sin broders syster, sin mans hustru och sina barns moder. Det är allt en kärlekens lydnad, som icke förnedrar, fastmera upphöjer.

Kristina uppreste sig med af vrede darrande stämma.

— Är jag svag, jag? O, att jag vore — hon ville säga: o, att jag vore en man! men hon hejdade sig och fortsatte: — o, att jag vore född i en annan tid, när den ena hälften af människosläktet aldrig mer förtrycker den andra! Jag har ingen far, ingen bror, och jag vill inte heller klafbinda mig under en man. Sina barns moder! Jag förstår; mitt rike behöfver en tronarfving. Om jag gifter mig, hvem säger, att jag föder en Augustus till världen? Hvem ansvarar för att jag inte lika lätt kan föda en Nero?

Johannes Matthiæ fattade hennes hand, där hon stod uppretad framför honom med blossande kinder, och förde handen ödmjukt till sina läppar.

— Käraste fröken — sade han med tårar i de milda ögonen — när jag hör eder tala så hårda ord, tänker jag på eder salig herr fader, som var stor i kraft, men än större i mildhet, och på eder fru moder, som

var honom med så mycken kärlek undergifven. Denna hennes kärlek har nu Sverige, enligt Guds skickelse, att tacka för en hugstor drottning, som endast behöfver blifva sin fader lik i mildhet för att efterlämna hans frejdade namn. Jag vill intet mera falla besvärlig med en gammal tjenares råd i detta vanskliga ärendet, eftersom min käraste fröken satt sig i hågen att aldrig gifva sig i äkta stånd, ändock det vore för rikets välfärd och ingen värdigare lärer stå till att finna, än hans furstliga nåde unge herr Carl Gustaf. Ty därutinnan skall min nådigaste fröken hafva sin fria konungsliga vilja oförkränkt, och lärer det vara bäst att intet mera därom orda.

Kristina lugnade sig och pekade skrattande på pudeln, som hotande rest sig på mattan och syntes beredd att försvara sin herskarinna mot hvarje förolämpning.

— *Couche,* Fido!... Ni ser, vördige fader, att själfva de oskäliga djuren försvara min frihet. Misstyck inte, om jag i hastighet sagt eder emot! Det finnes ingen lefvande själ, för hvilken jag yppat hvad jag för eder yppat, ej heller någon, till hvilken jag hyser en sådan tillit. Sätt eder än en gång och hör mig med tålamod! Jag har ju ännu inte sagt eder allt. Ni skall ännu råda mig i det som viktigast är.

Vid dessa ord omflyttade hon åter stolarna med deras ryggkarmar mot hvarandra, och båda satte sig.

— Ni vet, sade hon, att jag föddes så mörkhyad som en pojke och att de som först sågo mig togo mig för en prins. Min blide fader förlät mig, att jag svikit hans förhoppningar, men min moder kunde aldrig rätt förlåta mig detta... inte heller jag själf. Jag har alltid förekommit mig som en bortbyting. Vore jag vidskeplig, skulle jag tro, att en trollpacka stått vid min första vagga och kastat därin en flicka i stället för prinsen,

som skulle ärfva sin faders bragder. Vare därmed huru det vill: jag har alltid aktat förstånd högre än sagor. Men ännu i denna stund är jag inte riktigt mig själf; jag är inte den jag synes, utan en annan, som skulle vara en prins och blifvit förklädd till kvinna. Ni kan tro mig, det är inte godt att vara klufven i två: en som är och en som skulle vara. Det föder af sig ett ojämnt sinnelag och mången otillbörlig hjärtats åstundan. Hvad ni mig sagt om kvinnorna, att de äro så svaga, det vill jag intet förneka; jag kan aldrig lida dem så, som jag lider starke män, och det kommer sig däraf, att jag känner inom mig den bortbytte prinsen. Säg mig, är detta synd? Är det uppror emot Guds skickelse?

— Är det knot och otålighet, så är det visserligen synd, och då skall min käraste fröken bedja Gud om ödmjukhet att dämpa sådana sinnets affekter. Men är det allenast ett frimodigt hjältehjärta, såsom Deborahs, då skall det fastmera anses såsom en besynnerlig Guds gåfva, gifven en drottning för stora värf.

— Det kommer mig ofta så för, men en annan gång är det högmod och afund. Tänker jag dock, att där jag engång kommer till regementet och regerar mer som en man, än som kvinna, skall detta blifva riket till båtnad. Men si, nu kommer jag tillbaka till löftet. Skall jag det stadigt hålla, eller skall jag det bryta af bättre förstånd? Om jag det håller, står vid min sida en konung, som är starkare än en drottning. Om jag det bryter, gäller det samvetet. Märk, att jag var tio år, när det aftalades oss emellan. Är det syndigt af en fullvuxen att bryta ett barns ord?

— Gäller det samvetet, finnes ingen undskyllan, genmälde hofpredikanten eftersinnande, ty frågan var icke lätt att besvara. — Gäller det kungsord, ställer sig svaret

lika klart. Men frågan är, om ett barns känslor äro en samvetssak och ett barns ord ett kungsord. I förevarande ärende ville jag detta långt hellre bejaka än neka, men mitt samvete bjuder att svara nej.

— Alltså bryta? Godt.

— För Guds och för rikets skull, käraste fröken, haf ingen hast att besluta därom! Ni är så ung ännu, låt tiden råda! Fråga först Gud och därnäst edert eget hjärtelag! Törhända är där något, som svarar *ja*.

Kristina teg länge. Där gick våg på våg i de dolda djupen af hennes innersta och undanträngde den ena den andra. Det var nästan mörkt i rummet, när hon knappt hörbart hviskade:

— Men om jag har honom kär?

— Så i Guds namn *ja!* Då har den vuxna kvinnan beseglat barnets ord.

Hon teg åter. Om Johannes Matthiæ varit en slipad hofman, skulle han svarat *nej*, och då hade hans drottning sannolikt svarat *ja*. Men när han sade *ja*, reste sig motsägelsens ande i henne, och hon svarade:

— *Nej*, det går inte, det kan inte ske.

Hofpredikanten kände, att äfven en ängels tålamod kunde brista.

— Hvarför fråga en fattig tjenare? återtog han. Min nådiga fröken handlar dock i sin konungsliga frihet som henne för godt synes.

Kristina ringde.

— Tänd lampan! sade hon till den inträdande hoftärnan.

Bikten var afslutad. Skriftebarnet var åter drottning, skriftefadern en undersåte. Hon hade blottat för honom en flik af sitt hjärta, som för alla andra var dold. Ång-

rade hon, att hon varit så sällsynt öppenhjärtig? Om hon ångrade det, ville hon godtgöra sitt fel.

— Jag tackar ers vördighet — yttrade hon i lätt ton, när kammartärnan åter försvunnit — och jag skall följa edert råd. Kurprinsen skall i morgon få sitt höfliga afsked. Torstenson skall måhända få en fiende i sin rygg, men Sverige skall undgå en annan Sigismund. Farväl!

Johannes Matthiæ lämnade med en djup vördnadsbetygelse, men förnärmade känslor sin kungliga lärjunge. Hon skulle afskeda kurprinsen? Därtill behöfde hon icke hans råd, på sin höjd hans skäl; hon hade beslutit detta honom förutan. Hade hon en afsikt med bikten, så gällde den Carl Gustaf, den unge fursten af Pfalz-Zweibrücken, hennes barndoms trolofvade, och i denna hjärtefråga hade rådgifvaren kommit till korta. Lägg betsel på den svallande vågen! tänkte han, bekymrad och misslynt. Hon vet icke själf hvad hon vill och begär att andra skola veta det bättre. Gud styre! Flickan har ännu icke fyllt sitt sextonde år.

6. Lärdom mot lärdom.

Hvarför skall hon, som äger hela
världen, gifva sig i en tiggares våld?

Man var nu i början af November. Brandenburgs sändebud hade afrest från Stockholm med sin höfliga korg, som gillades af riksförmyndarne — en stor, tom korg, som innehöll tillintetgörelsen af vidsträckta politiska framtidsplaner, uppgångna i rök. De, som nu begrunda begynnelsen af det matfriska preussiska riket, kunna efter behag tänka sig de skickelsedigra möjligheterna af en förbindelse mellan Fredrik Wilhelm, »den store kurfursten», och Sveriges Kristina, en ny dynasti, ett nytt stort protestantiskt östersjörike, tryckande med hela sin tyngd på Tyskland och det öfriga Europa samt sålunda förverkligande Gustaf II Adolfs segerdrömmar vid den tid, när han stod på maktens höjder. Eller kunna de tänka sig två rivaliserande kronor på samma hufvud, nya tronstrider mellan Sverige och norra Tyskland, ett stort radergummi öfver tre väldiga Carlars tidehvarf och allt annorlunda, ända till våra dagars politiska råmärken och nuvarande maktförhållanden. Det är allt gagnlösa kombinationer, där man glömt att intaga i beräkningen bottenbjälkarna i historiens mausolé öfver

förgångna tider: världsstyrelsen, folken och utvecklingens lagar. Utan världsplan finnes intet förnuft i tillvarons virrvarr; utan folk inga regenter; utan utveckling kaos.

Den unga drottning Kristinas hand var vid denna tid det mest lysande och mest eftersökta parti i världen. Den stora korgen gjorde på ryktets vingar sin rund kring Europas hof och emottogs öfverallt med tillfredsställelse, utom där, hvarest man kände sig förnärmad och sviken — i Berlin. Danmark, som fått två korgar förut, missunnade ej sina grannar den tredje. Kejsaren likaledes: han hade ock fått två korgar, utan att räkna andra, som tillfallit tyska prinsar. Polen likaledes: det hade fått tre. Spanien, Portugal, England, Ungern, alla spekulerade på den nu lediga jungfruhand, som tycktes dem så passande att upphjälpa klena affärer och tillförsäkra deras prinsar hemgiften af en stormakt. Det vardt ett tassel i världen, såsom af hvad man i våra dagar skulle kalla en europeisk kaffekongress, och kurprinsen Fredrik Wilhelm var icke sen att strax därpå förmäla sig med en prinsessa af Oranien, såsom bevis att han ej var så illa anskrifven hos det täcka könet, som hans belackare påstodo.

I Stockholm var man vid denna tid orolig för hären i Tyskland, hvarom man endast visste, att Torstenson belägrade Leipzig och att ett fältslag väntades. Den unga drottningen och det likaså muntra hof, hvilket redan begynt samla sig kring hennes omyndiga person, lät dock icke hindra sig af krigsryktena att taga lifvet gladt. Man hade, en frostig novembermorgon, pröfvat sina skridskor på den första nattgamla Mälareisen, och drottningen hade varit en af de djärfvaste. Det hade gått illa; en kammarjunkare hade fallit in, sällskapet måste

besluta sig för att invänta nästa nattfrost. Man var på återväg från denna misslyckade färd, när någon anmärkte, att gamle riksrådet Skytte, som för några dagar sedan ankommit från Jönköping, låtit anmäla sig till audiens i slottet.

Kristina befallde sin kusk att köra till Skyttes hus. Hon sökte ett stöd hos denne lärde, kloke och djärfve statsman, som varit hennes faders lärare och nu var Axel Oxenstjernas farligaste motståndare.

Huset var nästan tomt och obebodt, sedan dess ägare bortflyttat. Ingen tjenare mottog de ankommande. Drottningen steg oanmäld uppför en obekväm trappa till andra våningen, åtföljd af sin yngre kusin, furstinnan Eleonora Katarina. De funno en stor, tom sal, hörde muntra flickröster i rummet bredvid och stannade vid en halföppen dörr.

— Här är lärdom i luften, anmärkte furstinnan. De tala latin därinne.

— Bättre upp. De tala grekiska, skrattade drottningen och inträdde i rummet.

Två unga flickor, en svarthårig och en blond, båda vid samma ålder som drottningen, sutto framför en foliant vid ett långt omåladt ekbord, pratande och skrattande med munnen full, under det att hvardera bet på en ost. Om de studerade, var det åtminstone icke med lärdt allvar, ty de munhöggos med allehanda lustiga okväden, den ena på latin, den andra på grekiska.

— *Claudite jam rivos!* [1] utropade Kristina i samma muntra ton. — Är riksrådet hemma?

Det glada skämtet förstummades, flickorna sågo tigande på hvarandra. De behöfde tid för att klargöra sin språklåda till ett redigt svar.

[1] Stängen nu bäckarna!

— *Εἰπε ἀλήθειαν!* Säg sanningen! skrattade Kristina, framletande ur sitt knappa grekiska ordförråd det tarfliga uttryck hon i hast kunde påfinna. — Är riksrådet Skytte hemma?

— Det är drottningen! hviskade den svarthåriga den blonda i örat.

— Ja... nej, blef det brydda svaret, som ännu bar spår af sista ostbiten. — Morfar har gått till slottet.

— Så kunna vi vänta en stund.

Och Kristina såg sig om efter en stol, men där fanns endast en ledig bänk. Läserskorna erbjödo sina platser, som antogos. Drottningen kände sig klassisk till mods, det vill säga vid godt lynne.

— Är du riksrådet Skyttes dotterdotter? frågade hon den blonda.

Den blonda neg och framstammade namnet Hillevi Kyle.

— Ja, jag påminner mig... Vendela Skytte, gift med landshöfdingen Kyle... Du är af hög börd, du! Det finns ingen i Sverige, som haft en så oförliknelig moder. Hvilken förlust att mista henne så ung! Men hågen för studier ligger i blodet. Hvad är det I läsen?

— Det är Xenofon. Hagar är snäll och vill lära mig grekiska. Men det går förskräckligt illa ännu...

Hagar? Detta namn stod i någon förbindelse med Kolmårdens skog. Kristina betraktade närmare den svarthåriga flickan, hvilken hon glömt så lätt, som man glömmer en sten, öfver hvilken man snafvat i går.

— Det var du, som skrämde min häst, sade drottningen, med en törntagg kvar af sin första förbittring vid detta tillfälle.

— Nådig fröken befallde mig följa i slupen till Norrköping, inföll Hagar, som ej heller kunde förgäta den oförrätt hon lidit genom drottningens glömska.

— Du läste Tacitus. Hvarför kom du ej till mig i Norrköping?

— Nådig fröken var sjuk. Ingen fick veta hvarför. De stängde mig i en källare för att jag ej ville bekänna.

— Jag hade ett par dagar ondt i hufvudet, var det lätta svaret. Hvad andra lidit var ju en småsak. — Och hvad blef det sedan af dig?

— Jag följde presidenten Kurck till Stockholm och har fått läsa naturvetenskap för riksantikvarien Bureus. Riksrådet Skytte bad mig läsa grekiska med Hillevi.

— Så? Öfversätt för mig det där stycket ur Xenofon!

Hagar öfversatte stycket till flytande latin. Kristinas panna klarnade, ett smålöje krusade hennes öfverläpp, som bar en fin, knappt märkbar början till en mustasch.

— Kom till mig i morgon bittida klockan fem, nickade hon.

Hagar rodnade starkt. Det var andra gången henne vederfors en så smickrande kunglig ynnest. Skulle denna kallelse sluta i slottskällaren?

Icke långt därefter inträdde riksrådet Skytte, andlös af brådska. Han hade i slottet förnummit den ära, som skedde hans toma hus.

Framför drottningen stod en lång, vacker gubbe om sextiofem år, hennes faders och farfaders trotjenare, adlad redan 1603, när han utbytte fädernenamnet Skräddare och sitt antagna namn Schroderus mot ett annat från möderneslākten. Han hade blifvit friherre 1624 och förste president i Göta hofrätt 1634, bort-

skickad från hufvudstaden af Axel Oxenstjerna. Lika förgäten som han nu syntes i Stockholm, lika hågkommen var han i Upsala, där han som kansler upprättat akademin ur ett långvarigt förfall. För öfrigt var Skytte icke den man, som så lätt kunde skjutas åt sidan. Han låg fortfarande djupt invecklad i tidens politiska frågor, kallades tid efter annan att återtaga sin plats i riksrådet och förde en hemlig brefväxling med den unga drottningen, hos hvilken han understödde pfalziska huset mot riksförmyndarne.

Skytte ansågs tala den bästa latin i Sverige. Hans ursäkter framfördes nu på detta språk och besvarades på samma språk af drottningen, med den anmärkning, att försummelsen var hennes, då det ju först varit han, som sökt henne.

Därefter presenterades dotterdottern Hillevi Kyle. Man såg, att hon var det käraste den gamle morfadern ännu hade kvar på jorden. Tretton års mödor och strider hade ej förmått läka det sår, som moderns, hans dotters, tidiga bortgång efterlämnat.

— Det är Vendelas ögon och mun, sade han, kyssande flickan på kinden. — Näsan är faderns, *sanguine mixto.* [1] Se på barnet, nådig fröken! Just sådan var min Vendela den tid jag läste med henne Livius. Och när jag förundrade mig öfver en oklassisk konstruktion hos denne illustre häfdatecknare, sade hon skrattande: det är hans *patavinitas,* hans dialekt från Padua! Kan nådig fröken tänka: hon hade, mig ovetande, läst Qvintilianus, som omtalar detta, och jag hade ej honom i mitt bibliotek; hon hade lånat honom från Upsala!

— Vendela Skytte har öfverträffat Alexander, svarade Kristina med en vacker blick. — Hon var endast

[1] Blandadt blod.

tjuguett år, när hon kallades bort, och hade, som han, eröfrat världen. Men detta bådar godt för Sveriges lärdom, hvars fader ni är. Ni har bevisat, att anlagen gå från far till dotter och från dotter till dotterdotter. Går det så framåt, skola vi om hundra år vara ett mångkunnigt folk, herr riksråd!

Och Kristina tog en guldnål från sitt bröst, räckte nålen åt den förlägna Hillevi och sade med samma vackra ögonkast:

— Bär detta minne af en, som anser nyttiga kunskaper vara en grundval för rikens lycka! Blif hvad din mor var, men lef längre än hon!

Hillevi kysste i tårar drottningens hand. Bakom henne stod Hagar med blandade känslor. O, att vara en drottning! Att kunna fritt rannsaka all världens visdom, att icke känna en annan gräns för forskningen, än sitt lif!

— Det gläder mig, att Hillevi funnit en vän med samma sinnelag, tillade drottningen, likasom hade hon anat Hagars känslor.

— Ja, ja, inföll presidenten, skyndande att godtgöra den förlåtliga glömskan att endast hafva tänkt på sitt eget blod. — Detta är Hagar... Hagar...

— Hagar Ring, inföll den omtalade skyggt.

— Ja, Hagar Ring, så var det; en frände och fosterdotter till presidenten Kurck. Jag sökte en studiekamrat åt min Hillevi och hörde händelsevis Kurck omtala denna begåfvade unga person. Nå, barn, hur går eder Xenofon? Benig, kan jag tro med sina *ho, hä, to;* det är värre än *der, die, das!* Här gäller att sätta accenten på rätta pricken.

— Xenofon är klar som källvatten för Hagar — understod sig Hillevi att svara — men för mig är han tjära.

— Det tar sig, min pulla, det tar sig, smålog morfadern. Men gån nu till biblioteket, barn! Vi skola ej uppehålla hennes majestät med våra obetydliga läxor. Å, att mitt hus skulle vara så fast jämmerligt tillredt, när mig vederfares en så hög ära!

Han hade förblifvit stående, medan furstinnan Eleonora, som önskade all lärdom till Häxefjäll, tyst gäspande nöjt sig med en plats på bänken vid fönstret och sett utåt gatan.

— Komme det mig vid — sade Kristina, sedan den gamle tagit plats vid hennes sida — skulle edert hus i Stockholm icke stå obebodt. Men den tid torde komma, när jag får se vid min sida kronans stöd.

— Stöttor finnas här öfvernog, och det gamla virket murknar. Jag tackar hvar dag min Gud, att Sveriges krona är där hon skall vara och icke på herrehufvuden. Hvad säger Homerus:

> Ej mångvälde är godt, blott en skall råda i riket.

Och därtill fördristar jag mig tillägga den uttydning, att salig konungen sörjt för rikets välfärd genom att efterlämna sin hug i afkomman. Men där som min nådigaste fröken finner kronan tung, äro nog de att finna, som utsträcka händerna till att hjälpa.

— Och sveda naglarna? Ja, de finnas.

— Jag fröjdar mig underdånigst, att en har i dessa dagar fått krokota fingrar. Men om jag törs säga, är ock den till finnande, som icke frågar efter kronan, utan efter den henne bär...

— Ställ palt för pojkar, och säg till dem: rör icke!... Men hvad tänker riksrådet göra med Hillevi, när hon engång blir lika lärd som ni själf? — Kristina

tyckte ej om den evärdeliga friarefrågan i sin kusins närvaro.

— Hvad jag tänker göra med Hillevi? Söka åt henne en bra man.

— Är det därför hon skall blifva så bottenlärd? Kan hon ej steka rapphöns, knyppla sin mans spetskrage och tukta barnen med mindre?

— Lärdom är en prydnad i hvarje hus, och kvinnan är mannens ära, säger Paulus.

— Nej, undskyll, det är orätt öfversatt. Det heter hos Paulus 1 Cor. 11: 7: »kvinnan är mannens *doxa*», hans anseende hos andra, godt eller ondt. Men det kan också öfversättas: hans omdöme, hans inbillning, hans förväntan. Det står då att uttyda, om en lärd hustru svarar mot hans eller andras förväntan.

— Aldrig hade jag det kunnat tro, att min nådigaste fröken kommit längre i grekiskan, än själfver Lutherus, genmälde Skytte med oförställd förvåning, men där låg en omedveten spets, som förtretade hans åhörarinna.

— Å, jag har längre till hans och eder lärdom, än från Stockholm till Wittenberg, invände Kristina lifligt. Besynnerligen med grekiskan reder jag mig ännu slätt, förutom Nya testamentet, som jag dessa tider genomletat för att få skriftens språk mot de reformertes villfarelser. Summa: hvarför skall en lärd jungfru kastas i armarna på en olärd man? Är icke det att förmäla en hök och en näktergal? Stackars Hillevi! Fast hellre må hon gå makalös. Hvarför skall hon, som äger hela världen, gifva sig i en tiggares våld?

— Jag understår mig intet att därom strida med min nådiga fröken, återtog Skytte undfallande. Det är nu engång fattiga jungfrurs lott och deras kvist att sitta uppå. För de höga och rika står det att välja, efter

som deras hug är. Dock pläga ock de gemenligen gifva sig uti äkta stånd.

— Drottning Elisabet gifte sig aldrig. Hvad skulle riksrådet säga, om jag gjorde som hon?

— Jag skulle bedja Gud upplysa min nådiga fröken om hvad bäst är efter hans vilja.

— Låt Hillevi blifva ogift! Gif henne icke i träldom under en man! Hon har fått därtill för högt förstånd. Och si, nu äro vi tre, om ej flera, af landsens döttrar, som kunna latin. Är det ej skam för ett så mäktigt rike som Sverige, att hafva så många lärde män och så okunniga kvinnor? När jag kommer till regementet, skolen I hjälpa mig att inrätta flickskolor i riket. Det skall blifva edert sista mästerstycke, såsom salig konungens uppfostran och Upsala akademi varit storverk tillförene.

— Gud bevare! Om Sverige finge så många lärda jungfrur, som akta sig för goda att gifvas åt olärde män, skulle riket snart blifva öde.

— Å, sörj inte för det! Nog hitta vi lingon i skogen skäppan full, men åkerbären plocka vi ett och ett... Nej, se på henne därborta vid fönstret! Sådana äro de... Hon skall ej akta lärdomen högre än prinsar ... Nore!

Den unga furstinnan hade, trött af morgonens mödor, inslumrat med handen under sin blomstrande kind och reste sig nu med en förvirrad ursäkt.

— God morgon, mitt allrarödaste lingon! Det är tid att vi unna riksrådet hans middagsro. Farväl, käre Skytte! Tag det ej illa upp, om jag pratat tok. Men lofva mig en sak... lofva mig, att Hillevi blifver ogift!

— Tack för den stora heder min nådiga fröken bevisat ett obebodt hus och en utsliten trotjenare! Tack,

tack, men begär ej af en gammal stubbe, att han skall säga till körsbärsplantan vid sin rot: grönska, mitt barn, grönska, men blomma aldrig! Och blommar du någonsin, bär aldrig frukt! Nej, det kan jag intet... faren väl, nådigaste drottning... det kan jag intet!

Och han ledsagade sina höga gäster barhufvad ut genom den toma salen, den kalla förstugan, den ishala trappan, ända till deras väntande släde.

---

7. Doxa.

De, som Gud adlat, få ej förnedra sig.

Klockan fem på morgonen var ingen tidig timme under Kristinas tidehvarf, när arbetsdagen vanligen började klockan fyra och för de flitiga klockan tre. Det var stickmörkt, när Hagar, åtföljd med lykta af presidenten Kurcks kammarpiga och beväpnade tjenare, trefvade sig fram genom Stockholms trånga och smutsiga gator. Den korta väg hon hade att passera från Kurcks bostad på Riddarholmen, öfver nuvarande Riddarhustorget och Storkyrkobrinken till slottet, var vid denna tid på dygnet och året allt annat än angenäm. Nordvästen stormade från Mälarens öppna fjärdar hvinande in genom båda strömmarna, betäckte taken med snöslask, gnisslade i vindflöjlarna, klappade i fönsterluckorna och beredde sig med en ringdans kring den kungliga borgen att fortsätta sin färd utåt Saltsjön. Rännstenarna forsade, vattpussar glittrade i lyktskenet öfverallt på de gropiga gatorna. Än här, än där hade vandrarne att undvika opåräknade hinder, som ogeneradt stängde vägen för dem: en kärra med långa skalmar, en kullslagen vattså, en hög afskräden, en död katt och, värst af allt, en mängd stock och tegel efter de hus, som Klas Fleming

låtit nedrifva för att uträta Storkyrkobrinken. Ett nyare Stockholm var i görningen under denne energiske öfverståthållare, som nyss låtit reglera Norrmalm och gifvit den nuvarande Drottninggatan dess sträckning. Nybyggnaderna reste sig långsamt ur gruset eller reste sig icke alls, ty kriget uppslukade alla tillgångar.

Det var osäkert nattetid på Stockholms obelysta gator; man hörde omtalas rån och mord. Ingen vågade sig obeväpnad ut i dessa mörka labyrinter. Kurcks tjenare gick med dragen värja, beredd att när som helst möta ett anfall. Nattens vådligaste timmar voro dock redan öfverstånda. Man såg ljus i fönstren. Ingen störde vandrarnes väg mellan grushögarna.

Hagar anmäldes hos slottsvakten och fick genast tillträde. Hon fann drottningen fördjupad, vid lampans sken, i läsningen af en foliant med gula träpermar, utstyrda med snideri. Andra böcker i de mest olika format, ända ned till femtonhundratalets kända små pergamentsband, lågo vårdslöst kringströdda på ett stort bord af sandelträ.

— Sade jag klockan fem? nickade drottningen åt den inträdande med en flyktig blick.

— Ja, ers majestät.

— Jag hade bort säga klockan fyra. *Aurora musis amica.*[1] Vi få ej lång tid nu; jag väntar rikskanslern klockan sex. Men det gör ingenting; du kan stanna i slottet för att vara till hands, när jag får tid.

Och åter försjönk hon stum i sin läsning, utan att tyckas gifva akt på den nykomna, som fick god tid att betrakta studerkammaren, det så kallade lilla biblioteket. Fyra öppna bokhyllor af ek, med lutande, tämligen

[1] Morgonrodnaden är sånggudinnornas vän.

oordnadt och synbarligen ofta begagnadt innehåll — det redan nämnda bordet med fyra draglådor, rundsvarfvade fötter med ringformiga ornamenter och massiva, i vriden form svarfvade tvärslår nedtill — ett mindre bord med marmorskifva och ciselerade silfverinfattningar — fyra med röd sammet och silkesfransar beklädda länstolar utan sidokarmar — åtta mindre karmstolar med slät sits och rika ornamenter, medan drottningens egen skrifstol var slät, af svart ebenholts. Därnäst två pretiosa: ett litet brefskåp i två afdelningar af trä, silfver och elfenben, hvilande på karyatider af brons, samt en lång, låg kopparkista, öfverlastad med utsökta sirater och sannolikt ämnad att mottaga viktiga dokumenter — slutligen en tämligen opraktisk triton med snäcklampa, några vaxljus, en öfverspunnen vattenkaraff med glas, en papperskorg, en ringklocka och ett litet skriftyg af guld. Sådana voro rummets delvis enkla, delvis kostbara mobilier. Anblicken af bokhyllorna var för en bokvurm hvad anblicken af guldrullar är för den girige: en frestelse till afund. O, att vara en drottning, att endast behöfva utsträcka sin hand för att råda öfver all världens visdom!

Plötsligt vände sig Kristina till den fattiga flickan, som afundades henne, och utropade:

— Kan du grekiska, du, så säg mig alla uttydningar hos kommentatorerne öfver ordet *doxa!*

Hagar kände detta ord ej mer och ej mindre än många andra ord. Hon svarade, att det förekom hos Homerus såsom *förväntan;* hon hade sett Plato använda det i betydelsen af en *lärosats.* Andra brukade ordet i betydelsen af en persons *anseende* och i vissa fall *ära;* men därom hade man med rätta anmärkt, att där vidlådde ordet någonting ovisst och tvetungadt, så att likasom

lärosatsen kunde vara en fabel, kunde också anseendet vara ett dåligt anseende.

Kristina betraktade henne forskande. Denna andra examen hade utfallit lika lyckligt som den första i går.

— Se här! sade hon och vinkade Hagar till bordet. — Vår latinska *vulgata* öfversätter ordet, likasom Luther, med *gloria. Mulier autem viri gloria est.* Den äldsta tyska öfversättningen af 1483 säger som Luther: »Das Weib aber ist die Ehr des Mannes». Det är *vulgata*, ingenting annat. — Och hon pekade på en vers i den gamla folianten med bilder och utskurna träpermar, hvari hon nyss så flitigt studerat.

— Jag håller så för — fortfor hon eftersinnande — att denna öfversättning: »kvinnan är mannens ära» har blifvit ditkastad såsom en gyllene mantel att skyla en slafvinnas kedjor. Paulus har ej kunnat mena någonting annat, än att en hustrus rykte återfaller på mannen, ehvad det är godt eller ondt. Hon kan vara hans ära, men också hans vanära. Men antingen hon är det ena eller andra, är hon till för hans skull. Hvad säger du därom, Sara?... hvad heter du?

— Hagar.

— Nå, hvad säger Hagar därom?

— Nådig fröken vet det bättre. Jag har ej tänkt därpå förr.

— Såå? Du har ej haft någon friare, du?

— Nej.

Hagar rodnade. Hon var mycket oerfarnare i allt sådant, än hennes kungliga jämnåriga. Hvem skulle fria till hafvets drifvande spån?

— Godt. Osökt och fri. Det är något förskräckligt att gifva sig med kropp och själ i en mans våld. Äro vi inte lika friborna som han? Och om vår arm är

svagare, hafva vi inte en lika stark vilja som han? Hvarför skola vi vara honom underdåniga?

— Prästerne säga det, svarade Hagar, i hvars hjärta dessa Kristinas återupprepade rebelliska känslor funno ett anslående gensvar.

— Prästerne!... Är du en prästdotter, du? Gå din väg, du, med prästernes Sara; hvad var hon annat än en österländsk trälinna? Ser du, alla dessa bibelöfversättningar — och hon pekade på folianterna — har jag genombläddrat från perm till perm för att utgrunda rätta ordaförståndet med detta, som de kalla gudomlig lag! Att börja med, Adams refben. Här är det afbildadt; hvilken afskyvärd bild! Och det går igen öfverallt, ända till detta dubbeltungade *doxa*. Hvad skall jag tro? Vet *du* ingenting? Du har läst Plato, säger du?

— Jag läste hans *Symposion* för professor Terserus i Åbo.

— Förtälj mig hvad Plato säger om man och kvinna!

— Jag vet så litet. Han talar mest om mäns vänskap och sällan om kvinnor. Han säger, att den rena kärleken frigör, emedan den förenar allt och utplånar skillnaderna.

— Och du tror, att det finnes en *ren* kärlek?

Hagar teg. Den lyckliga, hon förstod icke frågan.

— Huru gammal är du?

— Jag fyller om tre veckor sexton år.

— Och vet ännu intet om kärleken? Det likar mig godt. Jag önskar jag visste lika litet som du. Pelikan! Läsa Plato och inte veta så mycket som en strumpsticka om kärleken! Jag slår vad, att du aldrig har läst en strof af Ovidius eller Tibullus?

— Nej, nådig fröken.

HOOVER WAR COLLECTION

— Ser du, jag var säker därpå. Du skall få läsa Ovidius och Tibullus med mig. Det är nöjsamt. Du skall flytta till slottet. Hvad vill du blifva? Min kammarpiga?

— Får jag städa nådig frökens bibliotek? Torka dammet af böckerna? Tända studerlampan? Uppgöra en bokförteckning?... Och Hagars mörka ögon tindrade af förtjusning. Hon ville kyssa drottningens klädningsfåll, men Kristina afböjde det.

— Det är blott de okunniga, som ha rätt att förödmjuka sig. De, som Gud adlat, få icke förnedra sig, minst inför ofrälse, genmälde hon med en vacker höghetsblick. — Och för öfrigt behöfver jag en sådan som du... en lärd i bokvett, ett barn i världsförfarenhet. Jag har för många statskloka, jag har fränder, vänner, tjenarinnor... spanska höns, som skilja sig från andra med fjädrarna. Lycka, Hagtorn, eller hvad du heter, att du ej är en karl! Jag skulle törhända få dig så kär, att jag slutligen blefve nödsakad piska ut dig med ridspöet. Men nu är du, som jag, en af de välborna trälinnorna, som skaka på handklofvarna.

— Ers majestät är drottning.

— Ja, påminn mig därom, ifall jag skulle råka att glömma det! Jag skrattar så ofta. Jag skrattar åt hela världen; anse icke dig för ett undantag! Du är för löjlig med din Plato utan kärlek och din Tacitus, som kommer hästar att skena. När jag blir myndig, skall jag adla dig med namnet *von Doxa* och gifva dig Minervas uggla i skölden. Men du är en frände till Kurck; är du af adel? Hvem var din fader?

Åter teg Hagar. Där var åter lifsfrågan, där var stolthetens tysta, förtviflade kamp mot ett förödmjukande svar.

— Nådig fröken har själf sagt — genmälde hon slutligen med låg, men fast stämma — att de, som Gud adlat, ej få förnedra sig. Jag har aldrig känt fader och moder. Jag har fallit från stjärnorna.

Om Kristina burit ett kvinnohjärta i sin barm, skulle hon märkt den sönderpressade tåren i sin nya skyddslings ögonvrå, men hon märkte den icke. Hon höjde endast på axlarna och svarade lätt:

— Det är också ett adelsbref. Jupiter och Mars ha stått fadder vid min vagga. Förunderligt! Jag drömde i natt, att en stor, klar stjärna sänkte sig ned till min bädd. Hon hade ingen gestalt, hon var idel ljus, hon flöt in i mig, så att vi tycktes vara som ett. Jag lefde i henne och hon i mig, och jag förnam ord, som endast voro reflexer af skenet. Du är min måne, sade hon, och jag är din sol. I ären tre, som tillhöra mig, och innan solen går upp, skola dessa tre för första gången stå ansikte mot ansikte med hvarandra.

Hagar blef uppmärksam. Hon glömde sin förödmjukelse, hon ihågkom sin stjärna från Turholm och Andromedas akterdäck.

— Nådig fröken! utropade hon. Jag känner stjärnan. Hon har talat också till mig!

— Drömmar! återtog Kristina i samma lätta ton. — Dimmor uppstiga af jorden och förtäta sig till kometer. Dimmor uppstiga i hjärnan och förtäta sig till drömmar. Månge säga, att stjärnorna styra människors lefnadslopp; det lämnar jag osagdt. Det är nogsamt kändt huru Tycho Brahe spådde före salig konungens tid, att en stor härförare skulle födas i Finland och underlägga sig hela norden. Jag vet inte om detta har rätteligen uttydts på salige herren, min fader, den där fuller stor var, men måste lämna en part af de nordiska riken åt

mig och andra sina efterträdare att anamma. Kanske var det mig, som spådomen gällde, efter ju mina föräldrar voro i Finland nio månader före min födelse; men jag tänker vi lämna detta åt kommande tid att neka eller bejaka. Min stjärna förtäljde, att där skulle någonting ske, förrän solen går upp i dag. Det är inte långt dit numera, och lärer det nog blifva oskedt... Men nu har jag råkat i diket för detta eländiga *doxa*. Jag hade i sinnet att leta i Skriften efter de reformertes villfarelser...

Det kom Hagar till pass, att hon bland de teologiska stridsskrifter, som hemkomne soldater för länge sedan efterlämnat i nejden af Kaskas torp, äfven funnit vederläggningar af den reformerta läran. Hennes förträffliga minne hade ännu bevarat tillräckligt af denna hårdsmälta läsning i barnaåren för att komma drottningen till hjälp i hennes efterspaningar. Hagar erinrade sig flera skriftställares namn, titlarna på deras böcker och citationer af bibelställen. Ingenting kunde vara önskvärdare för Kristina i den teologiska stridsfråga, som för tillfället upptog hennes omättliga forskningsbegär. De två läserskorna voro fördjupade i ett lifligt samtal härom och den kungliga ynnesten befanns vara i starkt stigande, när rikskanslerns väntade besök anmäldes för drottningen.

— Ah — utropade Kristina, i det hon otåligt slog tillsamman folianten med träpermarna — den gamle riksbekymraren harcelerar mig åter med sina frälseköp och sin brist i statskassan...

8. Segerbudskap.

Det var en barnsaga, men hon gällde en hjältebragd.

Axel Oxenstjerna inträdde denna gång till sin drottning icke som riksbekymrare, utan som segerbudskap. Han tycktes föryngrad, hans gestalt var rakare, hans hållning spänstigare, hans annars så lugna och betänksamma blick återspeglade ungdomens glans. Han hade burit så tunga bördor på sina åldrande skuldror, han hade så ofta nödgats utfinna en väg, där ingen annan såg stig eller räddning, han hade stängt så mången frestelse till förtviflan inom sin slutna barm och nödgats ljuga ett hopp, där intet hopp mera fanns, att han ju engång var berättigad till ett uttryck af stolta segerkänslor. Han glömde icke sin alltid stereotypa, underdåniga vördnadsbetygelse, när han stod inför suveränen, men han afbidade icke hennes frågor, han reste sig efter den ceremoniösa bugningen i hela sin längd och utropade lifligt:

— Gudi vare äran! Jag lyckönskar eders majestät och riket till en stor *victoria.*

Äfven Kristina glömde i detta ögonblick *doxa* och allt hvad teologi hette, hon glömde den likaså ceremoniösa hälsning, hvarmed hon vanligen mottog rikets främste

tjenare, sprang upp, fattade kanslerns arm och utropade med sin ålders hänförelse:

— Torstenson? Gud vare lofvad!

— Fältmarskalken Torstenson och den svenska hären, fortfor rikskanslern, ha värdigt firat salig konungens minne genom den andra segern vid Leipzig och Breitenfeld. Ilbudet kom för en timme sedan. Ärkehertigens hela armé är slagen och skingrad, 5,000 döda, 4,500 fångar... Vi ha tagit hundranittio fanor, fyrtiosex kanoner, hela trossen... Leipzig skall oförtöfvadt vara i våra händer. Den 23 Oktober har Gud gifvit Sveriges vapen denna victorian. Kuriren vardt i Hamburg försinkad. Våra förluster...

— Intet nu om våra förluster! Intet nu! Intet sorgflor öfver triumfen! Lefver fältmarskalken?

— Han lefver och är osårad.

— Det är nog. Torstenson uppväger en här. Täckes eders kärlighet taga plats? Rapporten? Låt mig se denna bit papper, som lyfter ett rike ur faran till segerjublet!

Och hon nästan drog rikskanslern till sin sida i en af fåtöljerna. De föregående dagarnas oroliga spänning hade varit så stark, till följd af otillförlitliga och motsägande rykten om härens ställning i Tyskland, att den första säkra rapporten, och därtill ett segerbudskap, trängde allt annat åt sidan såsom en exploderande mina. Drottningen ensam hade haft mod att skratta och studera teologi: nu var äfven hon besegrad af segern.

Vid denna statsnyhet var Hagar så platt förgäten, som en tufva ljung i en skogsbrand. Rikskanslerns inträde förflyttade henne ögonblickligen tillbaka till hennes förra ställning i denna värld, där hon var mindre än intet. Hon hade förstånd nog att känna sig öfverflödig

och drog sig tillbaka så långt hon förmådde. Men den kungliga bostaden var henne obekant; hon såg tre dörrar, igenkände en, genom hvilken hon kommit in, och gled ljudlöst ut.

Där var ett halfmörkt förrum, svagt belyst af en vedbrasa i den oformligt stora, öppna spiseln. Vid brasan satt kammarpigan Fiken Lång, fästande bandrosor på ett par skor, medan hon afbidade signalen af drottningens ringklocka. Vid utgången stod kammartjenaren Johan Holm, som nyss mottagit rikskanslern och nu syntes beredd att affärda den främmande flickan. Han bedrog sig; hon gick icke, hon hade icke fått sina order ännu. Tiden blef Holm för lång: han fejade i smyg en trumpet, som han dolde under rocken, när någon visade sig.

Hagar satte sig vid brasan midtemot kammarpigan. Hon behöfde värma sig, hon frös. Hon hade icke förut märkt, att luften bland drottningens folianter var ganska sval. Hon erinrade sig, att hon frusit äfven efter sitt första kungliga möte, medan hon satt i slupens förstäf på väg till Norrköping. Denna unga, bländande drottning, så lärd, så nyckfull, och så förtjusande högsint, när hon ville — hvaraf kom det sig, att man frös — icke i hennes närhet, icke när hon så oemotståndligt kunde tala och skratta, ty då glömde man allt — men efteråt?

Hagar växlade några ord med kammarpigan. Enstafviga svar. Flickan var sömnig och trött; hon hade vakat på sin post långt in på kvällen, och klockan tre på morgonen skulle hon åter passa på drottningens ringklocka. En ofrivillig blund gällde tjensten. Öfverhofmästarinnan fru Beata Oxenstjerna skulle infinna sig på sin morgonuppvaktning klockan sju, och ve den tjenare,

som icke då fanns flink på sin post, när göken i det stora vägguret galade!

Fiken Långs tvära, sömniga svar var en kall dusch för drottningens nyss så lyckliga nya favorit. Fru Beata! Skampålen! Riset! Källaren! ... Och tjena, kanske hatad från början, under denna frus dagliga öfverinseende! Hagar behöfde icke fråga mera om sin blifvande tjenst. Kammarpigans trötta utseende lät henne frukta, att hon skulle tjena sju dagar och sju nätter i veckan.

Vid dessa tankar vaknade vildfågelns trotsiga lynne...

— Jag står icke så ensam nu, som i källaren, tänkte hon vid sig själf. — Är fru Beata mäktig, så är drottningen mäktigare. Hon har sagt mig, att de, som Gud adlat, ej få förnedra sig... Jag skall heta för henne von Doxa. — Och när Hagar erinrade sig detta befängda påhitt, måste hon skratta; hon kunde ju skratta nästan lika uppsluppet som drottningen själf, fastän långt mera sällan. Lifvet hade snärjt mycket olika band kring skalken på läpparna hos dessa två jämnåriga.

Fiken Lång såg upp från sina röda bandrosor och betraktade henne förvånad. Var människan tokig? Komma från ett företräde hos drottningen, sätta sig ned vid brasan, i stället att gå sin väg, och sätta sig där och skratta!

— Väck inte honom där borta! Hans nåd rikskanslern har befallt, att han skall få sofva, fnurrade kammarpigan.

— Är där någon?

— En kurir, kan tro.

Hagar varseblef i den anvisade riktningen en mänsklig gestalt utsträckt på en hård hvilobänk i den nästan mörka del af rummet, som skuggades af den stora kakel-

ugnen. I själfva det kungliga slottet kunde man tätt invid praktrummen se den tarfligaste möblering, alldeles som tidens sed ställde hemlifvets enkelhet tätt vid sidan af det offentligas prakt.

— Hvarifrån har han kommit?

— Vet inte. Från Tyskland, kan tro.

Hagar hade hört rikskanslerns första budskap om segern. Hon aktade sig att yppa något därom. Hon betraktade den sofvande, som var höljd i en kappa. Han kom från Tyskland. Kände han något om hennes tvillingsbror Bennu, den enda lefvande varelse, som hafvets flytande spån kunde kalla sin? Sedan två år visste ej systern, om han var lefvande eller död.

En stund förgick. Ännu förmärktes ingen strimma af höstmorgonens sena dager. Göken i vägguret galade sju gånger, och på slaget sju inträdde fru Beata Oxenstjerna. Kammartjenaren gömde sin trumpet, Fiken Lång rätade ut sig, styf som en sticka. Hagar hade makat sin stol från eldskenet till skuggan och vände sig bort.

— Hur har fröken sofvit i natt?

— Som vanligt. Lade sig klockan elfva, stod upp efter tre. Jungfru Ebba gick klockan tio. Fröken har läst på morgonen med en främmande jungfru.

Fru Beata borrade sina skarpa ögon in i skuggan, där Hagar satt; främmande jungfrur voro icke i hennes smak. Lyckligtvis upptäckte hon i detsamma två utsträckta ben på hvilobänken.

— Hvad nu, Fiken? Hvem understår sig...

— Hans nåd rikskanslern förde hit en knekt och befallde honom lägga sig att sofva på bänken.

— En kurir! Är hans nåd inne hos fröken? fortfor den stränga frun nyfiket och lade handen på dörrvredet till studerkammaren, när hon hejdades af svaret.

— Hans nåd är därinne och befallde, att ingen skulle få tillträde förr än han eller fröken ringde.

Den utsträckta handen sjönk, fru Beata tvekade. Nyfikenheten var stor, hennes öfverhofmästerliga och systerliga rättigheter voro icke heller små, men i statsangelägenheter måste man lyda.

— Jag kommer tillbaka klockan åtta, sade hon motvilligt, glömmande för statsangelägenheterna den främmande jungfrun, som härmed undgick ett vådligt förhör.

Rummets luft kändes lättare, när sista fliken af statsfruns kjol var försvunnen. Kammarpigan blinkade förstulet åt Holm, likasom ville hon säga: jag klippte kråkans vingar!

Icke fem minuter därefter ringde klockan. Det var rikskanslern; tjenarne kände handen. Holm gick in och återvände med befallning att väcka knekten samt införa honom till drottningen.

Oxenstjerna hade sagt till Kristina, sedan hon, outtröttlig i frågor, stafvat noggrant igenom hvarje ord af rapporten, utom dess uppgift på döde och sårade:

— På detta allt skulle min nådiga fröken kunnat få en lefvande bekräftelse genom fältmarskalkens kurir, kapten Duvall, som hade sin hurtiga anpart af slaget och anlände hit klockan fem på morgonen. Men Duvall är af resans strapatser mera död än lefvande: han har ridit dag och natt, där han i menföret icke kom fram på hjul eller släde, har två gånger störtat med hästen och andra gången bräckt ett refben. Det stod intet för lifvet till att självfver uppvakta, såsom han det nogsamt åstundat. Han bad mig hitföra i hans ställe hans ordonnans, en ung sergeant vid namn Niemand, som blifvit i slaget blesserad. Niemand väntar här ute; jag har låtit honom

sofva i förrummet, tills han blir kallad, efter ju den stackars gossen af trötthet knappt tillhopa hänger. Och lärer han vara nog konfunderad, men jag tänker min nådiga drottning vill höra honom nu strax, tills Duvall får målet igen.

Därpå hade Oxenstjerna med drottningens samtycke ringt, och framför dem stod snart en pojke i trasig, af alla möjliga och omöjliga vägar nedfläckad riddräkt, alldeles omedveten om hvar han befann sig.

— Niemand, du är hos drottningen! tillropade honom rikskanslern, ruskande honom i axlarna.

Fåfäng möda. Ynglingen sof. Han gick dit han fördes, stod där han ställdes, men sof.

— Holm! ropade drottningen.

Tjenaren kom.

— Du har varit trumpetare, såsom du varit skräddare. Blås till anfall!

Holm var icke sen att framdraga trumpeten ur bakfickan och blåste en ljudelig signal för kavalleriet att hugga in.

Verkan var ögonblicklig. Den sofvade lutade sig framåt, beredd till skarpt traf, gjorde en rörelse med hälarna för att borra sporren i hästens sida och öppnade ögonen. Det var ett par mörka, vackra ögon, hvilka, ännu omtöcknade af sömnen, stirrade på de kringstående, likasom visste de icke, om de sågo en dröm eller en verklighet.

Drottningen skrattade.

— Nej, Niemand, sök inte tygeln och sporren! Hugg inte in på oss; vi äro vänner. Ser du inte de svenska färgerna? Så vill jag se en ärlig knekt, rakt från elden och slagfältet. Säg oss hvar du fått det stora fula ärret öfver din vänstra tinning?

— Hennes majestät täckes fråga hvar du fått ärret på tinningen, upprepade Oxenstjerna för att gifva ynglingen tid till besinning.

Niemand behöfde en knapp minut, där en annan vid hans år behöft fem. Han rätade sig, gjorde militärisk honnör och svarade:

— På fältet vid Breitenfeld under generalmajor Slanges häst.

— En hästsko? Och Slange red öfver dig?

— Generalmajoren föll, och fienden red öfver oss.

— Hvad? Vår svenske Leonidas fallen?

— Hären och riket ha att beklaga en större förlust, inföll rikskanslern, syftande på Lilliehöök.

Den unga drottningens blick mulnade. Hon förstod en nationalförlust, och hon kunde, när det behöfdes, gifva en sådan passande uttryck, men nu var en segerdag, nu ville hon njuta en ogrumlad fröjd.

— Nej, upprepade hon, förlusterna sedan! Torstenson lefver. Niemand, hvem har gjort dig till sergeant? Bure du inte märke af hästskon, skulle du se mig ut att ännu kunna rida på käpphäst.

— Fältmarskalken har efter slaget befordrat mig till sergeant vid Nylands dragoner och befallt mig tjenstgöra vid staben, svarade Niemand med ny honnör, ej utan en sporre i svaret. Det syntes, att han, som alla pojkar, var ömtålig om sin manliga värdighet.

— Liten, men morsk! skrattade åter Kristina, i det hon med synbart välbehag mönstrade den käcke ynglingen i hans allt annat än hofmässiga skick. — Har fältmarskalken gifvit dig ett befäl vid så unga år, torde han därtill haft goda skäl. Du red oskadd i halkan hit, när Duvalls häst störtade två gånger? Duvall är känd som en skicklig ryttare.

— Kapten Duvalls häst var slöskodd; jag hade broddat min.

— Godt. I morgon, när du riktigt vaknat, skall du rida ut i mitt följe. Men förtälj mig nu om slaget!

Niemand berättade hvad han visste, mer af kamraters sägner, än hvad han själf upplefvat, där han låg bedöfvad på fältet. Han berättade så som en pojke omtalar ett lifvadt slagsmål. Tilldragelsens vikt och de svenska vapnens framgång fyllde berättelsens luckor. Det var en barnsaga, men hon gällde en hjältebragd. Åhörarne uppfångade hvarje ord med andlös spänning, ofta med rörelse. Nyheten om segern hade hastigt spridt sig i slottet, man visste ej huru. Snart trängdes i förrummet en ständigt växande lyssnande skara, begärlig att uppsnappa någonting af den stora nyheten. På en vink af drottningen öppnades dörrarna, och den fridlysta studerkammaren fylldes af konungaborgens nyfikne invånare.

Hagar följde de andra. Hon betraktade med klappande hjärta den unge ryttaren i hans illa medfarna och ändock så hurtiga skepnad. Niemand? Det var en öfversättning af Ingen, och Bennu hade förklarat sig vilja heta Ingen. Var det han, eller var det icke han? Nej, det var icke den förskrämde, af alla samvetets furier jagade gosse, åt hvilken systern för två år sedan sagt farväl på bryggan vid Skuru. Och likväl . . . det kunde ej vara någon annan än Bennu! Och hon fick icke flyga honom om halsen, hon fick icke säga till honom så som blott en syster kan säga: Det är du! Det är jag! Känner du mig?

Niemand hade talat om allt och alla, utom sig själf, när drottningen slutligen ville veta mera om Slanges fall. Och berättaren förtäljde om den jättelike fientlige

ryttaren, som krossade allt — om sina fruktlösa försök att återkalla Slange till lifvet... huru han, Niemand, blef kullriden och låg sanslös under Breits tunga kropp ... huru han såg en stjärna sänka sig ned öfver honom och tala obegripliga ord...

Klockan var mellan sju och åtta på morgonen; genom slottsfönstren syntes en svag strimma af det första gryende dagsljuset i den mörka novemberskyn. En plötslig ingifvelse fick makt öfver Hagar. Stjärnan? Hans stjärna, hennes stjärna, drottningens stjärna? Fru Beata samtalade med rikskanslern, förmodligen om det opassande att låta så många intränga i de kungliga rummen. Vore det ej möjligt att obemärkt närma sig drottningen och hviska till henne: »Nådig fröken, ännu har solen icke gått upp, och det är skedt, som stjärnan förutsagt!»

Hagar trängde sig närmare, orden brände på hennes läppar: »Det är min bror, som kallar sig Niemand. Han har sett stjärnan, han är den tredje!» Då vände sig Kristina flyktigt om med detta majestät, som hon kunde antaga redan i unga år. Där stod drottningen, där fanns ingen plats mer för en undersåtes förtroende. Hagar drog sig tillbaka.

Niemand hade slutat, och fru Beata skyndade sig att låta utrymma studerkammaren. Befallning gafs att låta sjunga *tedeum* i kyrkorna och uppläsa en kunglig kungörelse om segern. Kammarherre Klas Wrangel skickades att efterfråga huru kapten Duvall befann sig.

— Holm — sade drottningen till sin kammartjenare — för sergeant Niemand till slottsvakten, låt anrätta åt honom en god frukost och en bekväm säng! Niemand, du bor i slottet under din vistelse i Stockholm. Låt se, att jag i morgon finner dig fullsöfd och säker i sadeln.

Här, tag detta till ny ekipering! — Och hon räckte honom en rulle guldmynt.

Niemand trodde sig ännu drömma, när två armar i förrummet knöto sig kring hans hals och en röst bakom honom sade i hans öra: hvem är jag?

Han vände sig om. Han hade sett idel obekanta omkring sig, men denna smärta, vackra flicka, halfva hufvudet högre än han själf, såg på honom med så kända, förtroliga, mörka ögon, att han genast utropade: Hagar! — De gräto icke, de glömde sig icke i ömma utrop, men de hade likväl ett hjärta, dessa två, åtminstone nu, åtminstone för hvarandra.

Mötet blef denna gång kort; de öfverenskommo att snart återse hvarandra, när Hagars blifvande anställning i slottet var afgjord. Hon satte sig ånyo att vänta. Tålamod tillhörde ej hennes dygder. När hon väntat en ny, lång timme och redan föreställde sig, att drottningen glömt henne, nu som i Norrköping, inkallades hon af ringklockan.

— Jag har i dag ingen tid öfrig för dig, sade drottningen. De svenska vapnens seger kallar mig till tedeum i Storkyrkan. Kom tillbaka i morgon bittida klockan sju, och gör dig beredd att börja din tjenstgöring.

9. De tre skyddslingarne.

**Det finns tre kronor i Sveriges vapen,
men det svenska lejonet är blott ett.**

Stockholm var i glad rörelse; andra segern vid Breitenfeld firades med gudstjenst, uppvaktningar hos drottningen och förlustelser för menige man. Torstensons namn var på allas läppar; man tyckte sig åter upplefva den store Gustaf Adolfs dagar.

Nästföljande morgon, medan det ännu var mörkt, anträdde Hagar sin andra vandring till slottet, sedan hon erhållit sin beskyddares, riksrådet Kurcks, samtycke att träda i tjenst hos drottningen.

Hon kom, vid sitt inträde i mottagningsrummet, icke oväntad för den hon minst önskade möta. Två skarpa ögon hade i går igenkänt henne bland skaran af Niemands åhörare och mottogo henne nu med en blick, som ungefär kunde öfversättas: Hvad gör du här, trollpacka?

Drottning Kristina öfversatte många främmande språk, äfven ögonspråk; hon uttydde snart fru Beatas.

— Jungfru Hagar Ring — lät hon förnimma — har åtagit sig att förteckna en katalog öfver mitt bibliotek. Jag beder eders kärlighet logera henne i blå kammaren närmast biblioteket för att hon må vara nära sin syssla.

— Känner ers majestät denna unga person? frågade fru Beata snäft.

— Mycket väl. En frände till riksrådet Kurck.

— Jag känner inga fränder till denna familj med namnet Ring. Törs jag fråga om släkten?

— Fadern, höfvitsman på Himmelsborg i Tyskland; torde vara bekant. Modern född Stjerneld. God familj, eders kärlighet.

Gycklet i detta släktregister undgick ej fru Beatas skarpsynthet. Hon anmärkte, att hennes majestäts betjening alltid borde inlämna prästbevis för att inskrifvas i borgen och åtnjuta dess privilegier.

— Må vara, genmälde Kristina. Jag gifver jungfru Hagar prästbevis. Jag är den svenska kyrkans öfverhufvud.

— Ännu icke, ers majestät. Där skall ock vara betyg öfver god frejd och kristelig lefnadsvandel. Jag såg denna lättfärdiga tösen falla en dragon om halsen ute i förrummet.

— Hvad? sade Kristina med en drottningablick på den anklagade.

— Men det var ju min bror Bennu, som de kalla Urban Niemand, genmälde Hagar häpen.

— Ers kärlighet hör det, återtog Kristina med en högdragenhet, som bevisade, att örnungen fått vingar och ej ämnade låta klippa dem. — När jag intygar min betjenings goda frejd och kristeliga lefnadsvandel, förmodar jag detta vara betyg nog.

— Jag fördristar mig att tillsvidare det annorledes jugera, och där som eders majestät består i sitt uppsåt att taga denna misstänkeliga unga person i sin tjenst, är *min* tjenst öfverflödig. Jag skall underdånigst anhålla om mitt afsked hos dem som vederbör.

Kristina tvekade. Så långt hade hon icke velat drifva sitt uppror. Men förödmjuka sig inför dessa hersklystna Oxenstjernor — aldrig!

— Eders kärlighet, sade hon, torde icke undandraga mig och riket sin tjenst för misstankar utan rimmelig grund. Jungfru Hagar Ring inskrifves bland min betjening och inflyttar i blå rummet, som sagdt är. Det tillkommer eders kärlighet, som väckt *soupçonen,* att den bevisa, och där det skulle finnas vara något otillbörligt, som eders kärlighet tror, vill jag underställa det riksförmyndarnes pröfning.

Fru Beata betygade med stel ceremoni sin underdåniga vördnad och aflägsnade sig, utan att bevärdiga föremålet för sin vrede med en blick. Tjensten som öfverhofmästarinna blef henne mer och mer olidlig. Men bevisen för hennes misstankar mot den nya favoriten voro ej lätta att framlägga. Därmed sammanhängde en viss källare och en trolldomshistoria, grundad på pigskvaller. Snarare kunde en misshagelig person skaffas ur vägen på grund af en tvetydig börd. I denna tid och bland denna stolta adel fanns ingen så sårbar punkt, som börd och familj.

Det oskyldiga föremålet för en så skarp träta på maktens höjder kände sig olyckligt och besviket. Hagar förstod ganska väl, att öfver henne, och i husliga frågor öfver drottningen, stod numera en mäktig, en oförsonlig fiende, en Oxenstjerna, och att mellan dessa två stormakter skulle hon krossas lättare än ett rö. Borde hon icke förödmjuka sig för den mäktiga frun och tigga om hennes gunst? Nej, de, som Gud adlat, få ej förnedra sig. Hellre fly bort till sin förre beskyddare eller till Finlands skogar och valla korna i Kaskas torp! Fly, svälta, försaka, dö i mörker, men icke förnedra sig!

Den unga drottningen anade dessa tankar, som voro ett återljud af hennes egna.

— Var vid godt mod, sade hon, jag skall beskydda dig. Förstår du inte, du lilla skalmask från ett finskt svedjeland, att denna trätan går högt öfver ditt hufvud? Du kan komma och gå, utan att ett löf röres i Sveriges rike. Det är mig de behandla som ett barn och glömma, att jag vuxit dem öfver axlarna. Ännu två år, och de skola böja sina stolta nackar; du skall få se, du skall få se! De känna mig ännu inte, men de känna mig nog för att redan frukta mig. För hvarje sol, som går ned, droppar en dag bort af den korta tiden för deras makt och min vanmakt. För hvem skulle du frukta? Du skall redan i dag börja din syssla.

— Låt mig gå! Nådigaste fröken, låt mig gå! Jag är ej rädd; jag kan gå i elden, om ni befaller det, men jag kan ej hvar dag hyckla ödmjukhet för den elaka frun, som har inseendet öfver borgens hoffolk. Om nådig fröken visste hur hon behandlat mig i Norrköping för att jag ej ville yppa frökens hemlighet! När jag var ett litet barn, vågade ingen gifva mig ris, och *hon* hotade mig med riset, ja med skampålen. Ännu aldrig har jag varit en fånge, och *hon* stängde mig sjutton timmar utan mat i en kall och mörk källare. Nu vill hon göra mig vanfrejdad, kanske som trollpacka...

— Nej — sade Kristina eftersinnande — ej som trollpacka, det kan hon inte bevisa, men som en person af oäkta eller neslig börd. Hagar... det är af nöden, att du säger mig allt hvad du vet om din börd.

Hagar berättade allt hvad hon visste om denna sin tillvaros dunkla gåta. Hvarje ord genomborrade hennes slutna inre såsom ett pikstygn, men hon måste tala, det gällde lifvet.

Kristina visste något om världen; hon kombinerade fakta lugnt och beräknande.

— Du är alltså endast guddotter till Kurck? Din mor var af utländsk börd, en utblottad flykting, men af rik härkomst. Din far... låt se, 1626? Datum?

— Natten mot den 8 December.

— Hvad? Det var samma natt jag föddes i Stockholms slott.

— Man har sagt mig det.

— Under samma stjärnor?

— Samma stjärna, som talade till nådig fröken i drömmen, har äfven talat till mig och min bror... han, som kallar sig Niemand... han, som var här i går. Han var här före solens uppgång, som stjärnan förutsagt. Si, det skedde ändå, som skulle ske! Vi voro här alla tre!

— Tre, säger du? Vet du väl, Hagar Ring, att om jag vore konung Herodes, skulle jag låta döda dig och din bror, så lärd du är och så morsker han! Det är farligt att leka med stjärnor: det får inte finnas mer än en Jupiters skyddsling i Sveriges rike. Å, var trygg: jag är inte Herodes, inte heller Herodias; du och din bror skola få lefva, med villkor att ej konspirera. Drömmar, det där om stjärnor, som droppa ned och befrukta människolif! Men konspirationer mot troner och dynastier, det är ingen dröm, det är världshistoria. Om du kommer att stå mig nära — det är möjligt, jag vet det inte ännu — så finnas de, som skola begagna dig till ett redskap. Var då uppriktig och säg mig allt, *allt*, du förstår! Förhäf dig inte, om du vill lefva! Tänk ej, att vi äro tre! Jag säger dig, myra, att det finnes tre kronor i Sveriges vapen, men det svenska lejonet är blott ett... Ett sådant litet krypdjur, som du, och

inbilla sig stå under Jupiters beskydd! ... Godt, du vet nu hvem *jag* är och hvem *du* är, likasom fru Beata skall veta det. Rätta dig därefter, så står jag dig bi. Du är den enda kvinna, som jag kan lida, förutom Ebba Sparre ... Men vi skulle utgrunda din härkomst ... 1626? Det var under salig konungens polska krig i Liffland. Din moder måste ha varit därifrån, men din fader svensk eller finne, eftersom denna liffländskan kommit öfver till Finland. Vidare: din fader måste ha varit en krigare, ty det är endast i krig man lär sig en sådan grymhet mot kvinnor. Och sedan: din fader måste ha varit en man af hög börd, ty det finns intet skäl för en person af låg härkomst att hålla sig dold efter en så alarmerande tilldragelse som den med din mor. Han måste ju fått kunskap därom, såframt han lefde.

— Jag är viss, att han var död, inföll Hagar, som upprörd, men tårlös följde gången af dessa gissningar.

Drottningens första, häftigt yttrade anspråk att vara Jupiters enda rättmätiga skyddsling väckte i Hagars bröst en hemlig protest. Hvad fråga stjärnorna efter kojor eller konungaborgar?

— Det är inte troligt, att din fader var död, fortfor Kristina i sin kalla beräkning af möjligheterna. — Han skulle då varit nyligen död; din mor skulle ha burit sorgdräkt och inte begifvit sig vintertid ensam ut i ett främmande land. Det är troligare, att hon varit förskjuten, nesligt förrådd af den, som bort vara hennes beskyddare, men som haft sina skäl att öfvergifva henne. Det faller mig för, som skulle allt tyda på, att din fader varit en officer, som bedragit sin hustru ... eller sin älskarinna. Därpå hänger till sistone allt.

— Nådig fröken ... jag beder ... ej mer!

— Jo, här är fråga om heder och namn. Du säger, att inga efterforskningar blifvit anställda, förutom tacksägelsen i kyrkan efter den döda. Slik uraktlåtenhet kommer mig mäkta underlig för. Där måste dock finnas i grannskapet de, som sett din mor vandra på landsvägen och som härbergerat henne nästföregående natt. Hvarför hafva dessa så platt förtegat hvarifrån hon kommit och hvad hon tilläfventyrs sagt? Hafva de varit medskyldige i ett brott och mutade att det förtiga? Eller ha de allenast gapat i vädret, såsom dessa finska tjurskallar pläga, innan något i dem finner väg från ögonen till tungan? Jag skall låta skrifva till landshöfdingen öfver Nyland Knut Lilliehöök, att han granneligen efterspanar allt hvad denna saken rör i Karlshamn, eller hvad heter socknen?

— Karis.

— Nåväl, i Karis och långs hela kusten af Finska viken. Fru Beata skall dig intet anamma. Är du af adel och äkta börd, skall dig ske den heder dig tillkommer. Är du en fiskmås, den intet näste hafver, måste du i två år bida och, där som du är mig trogen, skall jag dig intet glömma hvarken med namn eller heder. Gå nu till din anvisade bostad, och kom sams med pigorna; de begära intet bättre, än att göra fru Beata förtret. Jag rider ut med furstinnorna; jag vill ock se Niemand rida, efter han kommit helskinnad, där Duvall ridit omkull.

Klockan nio red drottningen ut på sin Caballero med talrik svit och hälsades, hvar hon visade sig, af jublande folkskaror, som ännu gingo i segerrus. Niemand red bland eskorten i ny mundering och kallades tidtals fram till drottningens sida. Han såg mindre och klenare ut än i går; han var blek och sjuk: denna vinterresa

hade kunnat knäcka en osårad man. Hans lilla figur väckte i början de långe lifgardisternes löje, hans gunst afund. Men knektarne hade förnummit, att pilten lärt rida hos Åke Tott. Detta var ett namn, som behöll sin klang hos alla Sveriges och Finlands ryttare. Att ha varit herr Åkes lärjunge, det var som ett silfverremtyg, det kastade glans öfver häst och karl. Niemand hade fått välja en häst i hofstallet; han hade förstått att välja den bästa, och han förstod att rida honom. Ingen onödig bravur, allt lugnt, säkert, sadelfast och behagfullt. Huru denna häst lydde tygeln! Lifgardisternes första löje förbyttes i undran; drottningen, själf så säker i sadeln, betraktade gossen med oförställdt välbehag. Han kunde rida, han.

Ridturen gick ut öfver bron till Norrmalm, Artillerigården och de då öde och obebyggda nejderna af Ladugårdslandet. Voro Stockholms bebyggda gator allt annat än lätt farbara, så mötte i dessa obanade, än sumpiga, än bergiga utkanter mera brydsamma hinder. Det roade Kristina att afvika från landsvägen, spränga uppför en bergklack eller sätta öfver en göl för att bry sitt kvinnliga följe, hvilket ej aflopp utan små missöden. Furstinnan Kristina Magdalena, som snart skulle stå brud, sjönk ned i en sumpmark och bärgades af fästmannen, markgrefven Fredrik af Baden-Durlach. Furstinnan Eleonora Katarina vrickade sin fot; hofjungfrurna togo omvägar kring oländiga ställen, blefvo efter och utskrattades. Vid Nybroviken stodo lämningar efter en gammal befästning. Kristina stannade vid en mur, som syntes omöjlig att öfverrida, och frågade sina kavaljerer, om någon vågade satsen. Unge Gustaf Bonde försökte; hans häst vägrade. Kapten Lorentz von der Linde, hemrest från kriget, företog en halsbrytande sats. Det gällde endast en tum

lägre, men denna tum hade så när för alltid afbrutit den tappre kaptenens krigarebana och blifvande friherreskap. När han lyckligen framdrogs med en skråma i pannan under sin störtade häst, tvekade äfven de modigaste att förnya vågstycket. Lille Niemand red fram, sporrade sin häst i skarpt traf vid ruinens ytterkant, hoppade stående upp i sadeln och därifrån med ett saltomortale öfver muren. Ingen akrobat skulle ha gjort det bättre.

— Detta är danskonst, icke ridkonst, knotade kavaljererne.

— Gören det efter, gode herrar! skrattade drottningen.

Vid stranden af viken låg tunn is, och Kristina var i sitt öfverdådiga lynne. Hon red till iskanten, afdrog en ring från sitt finger och kastade honom utåt isen, så långt hon förmådde. Ringen rullade framåt, fördes af blåsten och blef liggande vidpass tjugu famnar från stranden.

— Hvem återhämtar min ring? frågade drottningen.

Några bland herrarne stego af och profvade isen med störar. Den befanns kunna möjligen bära ett sex års barn.

— Niemand är den lättaste; Niemand ut!

Men Niemand behagade icke; han satt orörlig i sadeln. Ifrig att vinna drottningens ynnest, framdrog en lättfotad fransk lutspelare vid namn Beschon bräder från stranden och begynte utlägga en gångbro. Han hade kommit så nära ringen, att han nästan kunde räcka den med sin utsträckta arm, lutade sig framåt, sträckte sig, töjde ut sig... slutligen fattades blott en handsbredd. Då hade Beschon öfverskridit jämviktslagarna och låg sprattlande insjunken mellan den krossade isen.

Två motsatta rop hördes bland åskådarne; det ena högljudt: till hjälp! det andra anständigtvis dämpadt: till botten med musikanten! Beschon var icke väl tåld för sin inställsamhet och för sin gunst hos furstinnan Eleonora Katarina, som sedan fick ångra denna bevågenhet.

Några af sviten sprungo ut på bräderna och lyckades, ej utan fara, rädda fransmannen. Våt och frysande befann sig Beschon ej förr på det torra, innan han i denna sorgliga skepnad gjorde sin underdåniga reverens för drottningen.

— *De votre majesté le très humble serviteur!*

— Ja, jag ser nog, att Beschon är *våter* — svarade Kristina med ohejdad munterhet — men hvar är min ring?

Den olycklige, han hade glömt ringen, såsom man i farans stund glömmer allt utom räddningen. Han var förekommen: den lille sergeanten hade slingrat sig mellan hans räddare, uppfångat den kungliga underpanten från ett flytande isstycke och framräckte den nu på sin värjspets med en honnör för drottningen.

— Ja, hvad vill ni jag skall göra, min käre Beschon? sade drottningen, allt i sitt muntra lynne. — Äran är den tappres, men vinsten den klokes. Ni täckes mottaga min beundran och sergeant Niemand min ring.

Efter detta lilla äfventyr återvände ridsällskapet i sporrstreck till slottet, där middag för alla serverades vid den kungliga taffeln. Det säges, att aptiten vid denna måltid varit en sådan, som man endast erfar efter en forcerad ridt i novemberkyla och sträng blåst, med en ung drottning och ett förlofvadt par i spetsen för kavalkaden.

Efter måltiden lät drottningen inkalla sergeant Niemand och Hagar Ring. Sergeanten öfverraskades af frågan:

— Ditt namn?

— Urban Niemand, sergeant...

— Ja, jag vet. Jag vet också din ålder och din födelseort. Men hvarifrån fick du namnet Urban? Det är icke brukligt hos oss.

— De sade, att det var efter påfven.

— De? Hvilka de?

— Nunnorna, som döpte om mig i Ingolstadt.

— Hvad? Är du omdöpt till katolik?

— De sade så. Jag vet ingenting.

Kristina brusade upp.

— Du eländige affälling! Vara sexton år, ha fått en kristelig uppfostran, tjena med utmärkelse i *min* tappra här och låta omdöpa sig till katolik! Vet du då inte, att den, som sviker sin tro, han sviker sitt samvete, sin ära, sitt fädernesland och är icke värdig att tros af en hederlig man! Min Gud, vara lutheran och bli katolik! Det är ju att gå från dagsljus till blinda natten. Huru kom du till en så ömkansvärd villfarelse?

— Jag var sårad och sjuk. Jag lät dem göra med mig, som de ville.

— Hans uppfostran bland herr Åke Totts ryttare var allt annat än kristelig, vågade Hagar tillägga.

— Nå — fortfor Kristina lugnare — har du inte känt någon längtan att återvända till den sanna evangeliska läran? Vet du inte, att vi strida för vår lutherska tro mot påfven och djäfvulen? Blygs du inte att öfvergifva den tro, för hvilken salig konungen gick att i marken dö?

— Jag skall gärna vara lutheran, om ers majestät befaller.

— Befaller? Kan man befalla tron? Jag kan befalla dig att gå i döden som ärlig knekt, men jag kan inte befalla dig att tro en prick i katekesen, om inte Gud och din själs frälsning befalla dig det... Han anser mig för en påfve, den där! Jag vakar om nätterna för att vederlägga de reformertes villfarelser, och så låta mina egna knektar döpa om sig till papister!... Hur var det stället, Hagar, som du citerade från *Petri Ravennelii Bibliotheca sacra?*

Hagar uppläste ur minnet ett latinskt citat mot katolikerne ur denne då berömde teologs stridsskrifter.

— Ja, är det inte så? *Cæcos cæci curant, insanos insani* [1] ... Men han förstår inte latin, den stackaren, din broder... Niemand, jag skall tala vid hans vördighet Johannes Matthiæ, att han upplyser ditt mörka förstånd... Hvem var din fader?

Ynglingen teg.

— Vet du det inte? Jag skall säga dig det. Din fader var en officer, som öfvergifvit sin hustru. Öfvergif aldrig en kvinna, Niemand, åt hvilken du gifvit ord och löfte! Det är en dödssynd; det hämnar sig på dig och dina barn. Vet du ingenting om dina föräldrar?

— Han sade, att jag var hans dotterson.

— Hvilken han?

Kristina blef otålig. Hon hade nu fått en gåta att utreda, hvilken lifligt upptog hennes tankar, tilldess att den skulle undanträngas af en annan.

— Han, som de kalla Ruben Zevi i Regensburg. En jude.

— De Geer känner honom. Den rikaste ockrare i Europa. Judarne ha två meriter: klokhet och pengar.

[1] De blinde bota de blinde och de fåvitske de fåvitske.

Och du skulle vara Ruben Zevis dotterson? Hvaraf visste han detta?

— Af ett porträtt och en bröstnål. Det var den, som grefvinnan Brahe gaf mig på Lavila. De hade stulit nålen från mig, när jag låg död i Neunburg, och juden gaf mig honom tillbaka.

— I Neunburg? Visa mig nålen!

Niemand nödgades anlita Hagar, ty nålen var insydd i liftröjan under hans kyller. Under denna toilettfråga, som utagerades bakom en skärm, begynte det mörkna. Kammartärnan Fiken inträdde för att tända lampan, men anvisades att vänta i förrummet. Kristina betraktade i skymningen den fint arbetade silfverliljan.

— Hvilket utsökt arbete! Hvar har grefvinnan Brahe fått denna nål?

— Vet icke. Tror af herr Åke... Generalmajor Slange har känt min far... Det var min far, som red öfver honom, skyndade Niemand att tillägga, vid hågkomsten af de sista ord han trodde sig hafva hört från Slanges läppar.

— Din far lefver! Hagar, sätt upp en promemoria på allt hvad din bror vet om nålen och juden! Vi ha fått korn på vargspår och räfspår. Hade jag nu denne jude i Stockholm!... Sergeant Niemand! Du har blifvit sårad i Neunburg och sårad vid Breitenfeld. Fältmarskalken har hedrat dig med ett befäl vid mycket unga år. Du har framburit en segertidning och... du rider ej illa. Begär en nåd af mig... under villkor, att du återgår till lutherska läran!

Sergeant Niemand teg under styf militärisk honnör. Hvad skulle han begära? Han hade ju i rikt mått allt hvad han önskat. Efter en stunds förlägen tystnad trodde han sig ha funnit ett lyckligt påhitt.

— Eders majestät, sade han, var så nådig och gif Hagar en bok! Hon är kär i böcker.

Åter skrattade Kristina, såsom man skrattar vid sexton år.

— Är du icke den gossen, du, som satt under gökträdet och begärde få lefva tills han dör? En bok åt Hagar? Semlor åt bagarebarn? Har hon inte hyllorna fulla? Men Hagar skall få en bok. Välj, bokmal! Hagar, hvem hedrar du med ditt snillrika val: Cicero eller Plato?

— Jag tackar underdånigst. Om nådig fröken kan umbära *vulgata*... Det är underliga bilder... Jag har aldrig ägt en bilderbok.

— Jag berömmer inte din smak, men tag *vulgata* med Adams refben och alla de sju vredesskålarna... allenast du inte gifver dig till papist, som din bror... Begär du ingenting för dig själf, Niemand?

— Jag begär att få dö för ers majestät, svarade gossen okonstladt, utan aning om den ridderliga courtoisin i dessa enkla ord.

Sveriges unga drottning kände sig ett ögonblick rörd. Måhända tänkte hon på de många tusenden, som nu för hennes ära, hennes makt, hennes rike föllo på slagfälten eller tynade bort i fältlasaretterna. Hon räckte sergeanten sin hand att kyssa. Därpå yttrade hon i skämtande ton:

— Lycklig du, som får strida under en sydligare sol! Se, vår korta novemberdag lämnar oss redan i mörker. Och där... där är stjärnan, som lyser öfver oss tre! Jupiters stjärna! Tre kronor, men ett lejon!

Och den stora klara stjärnan lyste in genom det mörka slottsfönstret på hafvets flytande spån, på fältens

blödande fåle, på Sveriges rikes krona öfver en otamd flickas glänsande panna. Några korta minuter såg hon dem alla tre — hon, som icke var kärleken, endast makten — och därefter skulle de åter droppa bort i det okända fjärran, växlande, såsom hon, sitt läge vid horisonten.

10. Den vandrande juden.

Jag skall skicka dig rosor från det heliga landet.

På senhösten 1642 kom ett rykte i omlopp på flera orter i södra Finland, att man sett den vandrande juden. Sagan om Ahasverus, Jerusalems skomakare, som vägrade frälsaren att hvila vid sin port på vägen till Golgatha och därför dömdes att vandra utan ro till tidernas ände, hade uppkommit i sextonde seklet och finnes omständligt berättad af en okänd författare, I. H. R., som därom utgifvit en skrift, daterad Reval den 11 April 1604. Enligt denna berättelse har den vandrande juden blifvit sedd och vidtalad af många vittnen i Hamburg om vintern år 1547, i Madrid år 1555 och, tid efter annan, i flera länder, såsom i Ryssland och Polen, samt nämnda år 1604 äfven i Reval. Under trettioåra kriget sades han hafva uppträdt på många orter i Tyskland. Alla soldater, som på denna tid återvände från kriget till hemorterna, visste berätta om Jerusalems skomakare, och några påstodo sig själfve ha sett honom.

När därför i November 1642 en lång, hvithårig gammal man af främmande utseende, dräkt och tungomål oförmodadt visade sig i staden Ekenäs, var det ganska naturligt, att folket trodde sig igenkänna den vandrande

juden. Han kom såsom uppstigen ur hafvet, man visste ej huru och hvarifrån, ty sjöfarten var redan slutad för detta år, och is låg vid stränderna. Väl trodde sig någon ha sett en Danzigerskuta i den månljusa natten lägga till vid en utkant af hamnen och snart åter afsegla. Men hvartill behöfde den vandrande juden ett fartyg? Var det icke en småsak för honom att gå öfver hafvet?

Den främmande gamle mannen, som åtföljdes af två tjenare, lika underligt klädde och lika tystlåtne som han, tog in i ett härberge, åt en tarflig måltid som andra dödliga och begaf sig därefter på besök till prästen. Där begärde han att få genomse förre kyrkoherdens, mäster Sigfrids, efterlämnade papper, och då dessa mest innehöllo stjärntyderi, som ingen annan förstod, var det tydligt, att Jerusalems skomakare sökte läsa i stjärnorna slutet på sina vandringar. Följande morgon var han åter försvunnen, efter att hafva frikostigt betalat sitt nattläger, hvilket visserligen var mera oförväntadt af en skomakare och en jude.

Nästan vid samma tid — alldeles på samma tid, påstod folket, ty hvarför kunde ej den vandrande juden uppträda samtidigt på flera orter? — visade sig den obekante i Karis. Aftonbrasan sprakade i den stora spiseln på Kaskas torp, där Dordej tillredde kvällsvarden, flitigt rörande i en gryta med kokande välling. Från grytan uppsteg likväl icke nu den behagliga ånga, som är hungriga barns förtjusning i en fattig torpstuga; det var någonting obehörigt däri, det var den tydliga tillsatsen af hälften bark i mjölet. Åkern hade gifvit missväxt, fogden hade utpantat resterande spannmålskappar; kriget, kriget utkräfde sin tribut utan förskoning. Dordej var samma hurtiga, aldrig rådlösa moder för en talrik barn-

skara, som alltid förr. Hvarför beskärma sig öfver hälften bark? Det fanns andra, som åto rena barken, och brodden lofvade nästa år bättre skörd. Thomas slöjdade med sin enda arm en slädmede; det gick illa och långsamt, yxan var slö, knifven tog ej så jämna spånor som förr. Äldste sonen Tommu spjälkte ett stycke furu till pärtor. Äldsta dottern Sigfrida spann. En yngre syster kardade ull. Mannu täljde pilar. De mindre barnen gjorde sig hårlockar af hyfvelspån. Mörker och fattigdom sågo in genom stugans enda fönster, men de sågo ett folk, vant att försaka.

Det begynte snöga därute. Dörren öppnades; en underlig, gammal man inträdde, hvit af snö, och efter honom två tjenare. Tiderna voro osäkra. Thomas såg upp från sitt arbete och ställde yxan bredvid sig. Dordej upphörde att röra i grytan. Främlingarne förstodo, att de ej voro välkomna efter mörkrets inbrott.

Den ene af tjenarne, hvilken tjenstgjorde som tolk, anhöll i sin husbondes namn om härberge för natten.

— Vi komma långväga för viktiga ärender, äro nöjda med litet och betala väl.

Dordej fortfor att röra i grytan.

— Gå till Nyby här nära intill! Vi ha fattigt och trångt. Ungar finnas i alla kråkbon.

Tolken växlade några ord med sin herre. Han lade på stugans enda bord ett pass på främmande språk och bredvid detta ett guldmynt.

— Vi äro hederligt folk och betala ett nattläger af halm så som andra betala en herresäng.

Dordej såg på främlingarne, såg på Thomas; ett guldmynt är mycket för den, som blandar bark i sin mjölvälling. Thomas slöjdade på slädmeden och lyfte ej sina ögon från golfvet. Yngsta barnet började gråta.

— Det är bäst, att ni gå till Nyby, återtog Dordej.

Tolken fortfor att växla ord med den gamle mannen, som objuden satt sig ned på en bänk.

— Min husbonde säger, att han har en hälsning till eder från Urban Niemand.

Dordej förblef likgiltig. Hon kände ingen med detta främmande namn.

— Han, som är född i eder stuga. Han, som från eder kom till herr Åke Tott. Han, som sköt ihjäl en karl och rymde till Tyskland. Han, som hade en tvillingssyster. Han, hvars mor dog här i torpet.

— Far, far! utropade Dordej och lyfte af förvåning slefven, hvars innehåll dröp i elden. — De bringa budskap från Bennu och Hagar!

Barnen trängde sig nyfiket fram. Hvem mindes ej Hagar!

— Min husbonde säger, att han är en släkting till den olyckliga unga kvinnan, som dog här i torpet, och att han vill uppväga hvarje underrättelse om henne med guld.

— Sitten ned!

Och Dordej aflyfte grytan, rödjande plats för främlingarne. Allt i den sorgliga natten för sexton år sedan stod så lifligt för hennes minne, som hade det varit i går. Desse resande måste få härberge, om hon ock själf skulle sofva på kalla vinden. Kunde man ej tillreda sofplatser på golfvet? Tommu anskaffar halm. Sigfrida springer till Nyby efter en rökt fårboge, rent rågbröd, smör och mjölk: detta hade man råd att betala i morgon. Till mannen, som lät henne råda, hviskade Dordej: jag lägger i natt ej ögonen till.

Efter en mycket olika aftonmåltid för gäster och värdsfolk, uppstod med tolkens tillhjälp ett samtal, som

ofta afbröts af den gamle främlingens frågor och klagan. Dordej hade godt minne och godt munrede. Hon omtalade allt hvad hon upplefvat under den natten, när mäster Sigfrid, Lydik Larsson och tatterskan gästade Kaskas torp. Så såg tiggerskan ut, så talade hon, så stapplade hon fram de få stegen från dörren. Och här, här bakom väfstolen sjönk hon ned på halmen för att aldrig mera stå upp.

— Red mig ett läger där! afbröt henne den gamle. — O, min Ruth, mitt hjärtebarn och mitt sorgebarn, du den fagraste af Sarons blomster, du den renaste af allt som på denna syndiga jord skådat upp mot himmelen... här skulle du dö, så ensam, så fattig, så öfvergifven!

Och han kastade sig, öfverväldigad af sin sorg, på det hårda golfvet, kyssande gång efter gång den grofva planka, på hvilken hans älskade barn hade utandats sin sista suck...

Följande morgon besökte han med Thomas och Dordej Karis' kyrkogård. Ingen vård, intet kors angaf den graf, där den okända i tiden blifvit gömd och glömd i ett hörn af de dödas nattläger, där de vänta på morgonen. Några vissnade löf och en tunn drifva, såsom af frusna tårar, betäckte den okändas hviloplats i en främmande jord. Alla förnämligare döda lågo begrafna under kyrkans golf. Den trånga kyrkogården öppnade sina kamrar blott för de fattiga, de ringa, de, hvilka, sittande lägst vid jordens gästabud, vänta upphöjelsen...

Främlingen kastade sig ned och kysste drifvan, såsom han kysst golfplankan. Det var som om drifvans frusna tårar hade smultit för denna brännande kyss. Därefter uppstod han, tryckte i Dordejs hand en tung börs och sade:

— Hon var en Israels dotter. Jag vill icke förnärma dig, goda kvinna, som varit barmhärtig emot den öfvergifna, men du förstår, att en af oss icke gärna hvilar ibland de oomskurne. Lofva mig att omhägna denna platsen med en mur af huggen sten och plantera därinom rosenbuskar, hvartill jag i vår skall skicka dig telningar från det heliga landet. Israels Gud föröke i välfärd dig och ditt hus, såsom David säger i 37:de psalmen: »den barmhärtiges säd skall varda välsignad!»

Främlingarne fortsatte resan västerut. I deras pass hade Dordej läst det underliga namnet Ruben Zevi. Judar! Dordej korsade sig; man brukade ännu korsa sig här i landet. Hvem kunde en så gammal jude vara, om icke Jerusalems skomakare? Och han hade gästat i Kaskas torp — han, som lefvat i sextonhundrade år — han, som sett frälsaren — han, som förvägrat Guds Helige att hvila under bördan af korset — han, som gick fridlös kring jorden från släkte till släkte! Och denne fridlöse gengångares dotter låg här begrafven; hon kunde ej ha varit mycket yngre än sin fader, fastän hon sett ut att knappt vara tjugu år gammal! Bennu och Hagar voro barn af en så förunderlig släkt! Och hon, Dordej, hade fått penningar för att plantera rosor från det heliga landet på en gengångerskas graf! . . . Hvad skulle hon göra? Hon lät den tunga börsen falla i snön och såg, rådvill emot sin vana, på Thomas.

Thomas upptog börsen och undersökte betänksamt dess innehåll, om det kanhända luktade kristet blod eller tilläfventyrs var de dödas ben. Det var blanka guldmynt till en mängd och ett värde, som vida öfversteg de höge herrarnes engång så välkomna gåfvor för barnens uppfostran. Aldrig hade den fattige torparen ens i drömmen sett en så oerhörd skatt. Nu kunde de kläda

barnen, skicka dem i skola, äta rent rågbröd. Nu kunde de köpa Kaskas torp... Nu kunde de köpa Nyby gård!... Endast myntet var äkta?

Frestelsen var stark. De stodo kvar på den snötäckta kyrkogården, vinden hven i de löflösa trädens grenar, bonden från Nyby körde förbi dem på landsvägen med råg till kvarnen. Slutligen sade Dordej:

— Vi gå till prästen!

Och de gingo den väg, som så mången i detta land gått före och efter dem under samvetets bekymmer och rådvilla frågor i timliga och eviga ting — de gingo till prästen för att begära råd. Under vägen uppstod en ny betänklighet. Om vi yppa för prästen, att vi nu äga så mycket penningar, skall fogden pålägga oss tredubbla gärder, länsmannen skall anställa räfst hos oss, ingen skall tro, att vi åtkommit ärligt en sådan skatt. — Låt mig råda! — afgjorde Dordej beslutsamt, i det hon uttog ett guldmynt ur pungen och gömde det öfriga försiktigt i kjolsäcken.

När det gällde vidskepelser, stodo blott få af Finlands präster vid denna tid upphöjde öfver sitt folk. Den gamle kyrkoherden Petrus Matthiæ Tavia, som Dordej förut med så liten framgång rådfrågat, var nu lika öfvertygad som hon, att den vandrande juden uppenbarat sig i Karis. Detta betydde något, det var ett järtecken. Nästa söndag måste där läsas i kyrkan en förbön för den olycklige vandrarens själaro. Hvad angick det guldmynt, som Dordej framvisade, fann kyrkoherden rådligast att hellre förära det åt socknens fattiga, än att besmitta sina händer med något så misstänkeligt.

— Här är icke mången i socknen fattigare än vi själfva, vågade Dordej invända.

— Så gif guldpenningen åt kyrkan, och Herren skall från åkern gifva eder dubbelt igen, svarade prästen, ej utan en kvarlefva af den katolska tidens föreställningar om fromma gåfvors nytta för saligheten.

De två makarna gingo lika rådvilla som de kommit. Gifva åt kyrkan? Kyrkan var rik, medan de åto bark. Det vardt en hård strid mellan Mammon och Dordejs samvete.

— Vördig far begär nageln af lillfingret; visste han af de stora pengarna, skulle han begärt hela armen. Men Skriften säger, att Herren gifver födan åt korpens ungar. Har han nu gifvit oss ungarna och lägger födan bredvid dem, hvarför skulle vi låta dem svälta? Jag skall säga dig något, Thomas. Vi göra med denna penningen ackurat som prästen sagt, så får Gud sitt. Därnäst taga vi en annan penning ur pungen, köpa oss råg och låta barnen äta sig mätta. Skam få min tunga, om detta är synd. Resten låta vi ligga orörd i kistan, tilldess vi få bättre besked.

Icke långt efter besöket i Karis uppenbarade sig den vandrande juden i Åbo, öfverallt sökande spåren efter två barn, dem få eller ingen kände. En kvarblifven tjenarinna hos den bortflyttade presidenten Kurck ledde honom till spåren af en besynnerlig flicka, som bott hos presidenten, läst hos professorerne och på hösten följt sin beskyddare till Sverige. Juden var outtröttelig. Han gick till de lärde, till Martin Stodius, mystikern, som undervisat Hagar i hebreiska och naturkunskap, till Johan Terserus, den sedan så vidtberömde och vidtklandrade biskopen, som undervisat henne i latin och grekiska, till Simon Kexlerus, som invigt henne i den högre matematiken. Desse lärde herrar berättade honom förunderliga ting. Stodius antog en *spiritus familiaris,* som lärde

flickan förstå en bok, så snart hon öppnade den. Kexlerus förklarade sig hafva stått svarslös för hennes matematiska bevis. Terserus, den skarpsyntaste, anmärkte skrattande, att flickan var ett *phænomenon,* som dock till slut intet annat betydde, än ett *ingenium velox*, en ungdom med sällsynt snabbfyndighet.

Årstiden var den ogynnsammaste, och likväl unnade sig den vandrande juden ingen rast. En dag var han försvunnen från Åbo, såsom han försvunnit från andra orter, och icke långt därefter uppenbarade han sig i Stockholm. Huru han kommit öfver det mörka, stormiga, isiga hafvet, visste ingen. En möjlighet var, att han lyckats bana sig väg öfver Åland med en af dessa oförvägna isbåtar, hvilka seglade öfver de öppna fjärdarna och drogos öfver de frusna. Men vid denna årstid behöfde posten stundom månader för att komma till Stockholm. Och hvartill behöfde Jerusalems skomakare båt? Han drog sina sjumilsstöflar på och gick öfver hafvet.

---

11. Slottsbranden.

Komma från Breitenfeld och stupa i
Stockholms slott!

Äfven den mest kunskapsälskande unga drottning kan icke alltid begrafva sig i foliantemas lärdom. Den nya bokvårderskan fick erfara hvem hon tjenade. Mer än en vecka förgick, utan att Hagar såg en flik af sin herskarinnas klädningsfåll i lärdomens rustkammare, där hon förtecknade böckerna och så ofta glömde allt för det omotståndliga behaget att fördjupa sig i en förr okänd författares nya tankegång. Ingen fisk känner sig så hemmastadd i en kristallklar sjö, som Hagar Ring i drottning Kristinas bibliotek. Hon glömde mat, dryck och sömn, sällskap och hofskvaller för att frossa i det öfverflöd af kunskap, som på dessa hyllor endast begärde att anlitas. Hon glömde drottningen, fru Beata, sin bror, det förgångna, närvarande och tillkommande. Hon lefde i böckerna; hon lärde så mycket mer, emedan hon fick vara fullkomligt ostörd. Ingen tycktes bekymra sig om hennes tillvaro i denna ensliga fristad. Kammartärnorna och hofpigorna hade omhuldat henne med sin gunst af det naturliga skäl, att hon stod i ogunst hos allas buse, fru Beata. Alla täflade att omgärda henne med en beskyddande mur af pigkammarens vakt. Och

pigkammaren i ett hof är också en stormakt. Det var den lyckligaste tid som Hagar genomlefvat.

Drottning Kristina hade glömt *doxa* och alla teologiska stridsfrågor för det furstliga biläger, som skulle firas i slottet den 27 November. Hennes kusin, furstinnan Kristina Magdalena, skulle förmälas med markgrefven Fredrik VI af Baden-Durlach — en förbindelse, från hvilken, i långt senare tider, två svenska konungahus härstammat: det Holstein-Gottorpska och Oskar I:s gemål Josefina. Man har ännu kvar förteckningen på de inbjudne till detta bröllop: det var allt hvad Sverige då hade förnämt och lysande hemma hos sig. Hela hofpersonalen och den unga drottningen själf voro lifligt upptagna af tillredelserna till denna kungliga familjefest, som skulle blifva en illustration till andra segern vid Breitenfeld och borde firas så lysande som möjligt. En ung pommersk arkitekt, Nikodemus Tessin, uppgjorde ritningar till nya, smakfulla dekorationer efter mönster från franska hofvet. Statsfruarna togos till råds för kostymerna, kammarjunkarne utsändes på beskickningar, furstinnorna Marie Eufrosyne och Katarina Eleonora kallades gång efter gång till drottningen för att med henne och Ebba Sparre öfverlägga om toilettfrågorna. Hofskräddare, sömmerskor och alla slags handtverkare genomvakade sömnlösa nätter. Allt var i rörlig brådska, allt utom det tysta, fridlysta biblioteket.

Den 25 November om aftonen, två dagar före bröllopet, var ett »värdskap» i slottet för brudparet, motsvarande ungefär tyskarnes så kallade Polterabend. Hagar satt ensam vid sin lampa och en praktfoliant, när hennes dörr sakta öppnades och framför henne stod hennes förra beskyddarinna, presidentens gemål, fru Sofi De la Gardie.

— De äro upptagna af dansen därnere — sade beskyddarinnan med nedlåtande välvilja — jag begagnar tillfället att se huru min bokmal befinner sig i sin nya ställning. Jag förstår: som en fluga i sirapskrukan. Hvad är det du läser? Aristoteles!

— Hvad ers nåd är god! utropade Hagar, kyssande presidentskans fina, behandskade hand. — Och hvad jag varit otacksam... att icke uppvakta, icke tacka ers nåd, sedan jag fick tillstånd att tjena drottningen!...

— Du vet, Hagar, att jag önskar ditt bästa. Törhända var jag en tid nog sträng mot dig, men du tog mitt hjärta den förskräckliga natten på sjön. Är du lycklig, mitt barn?

— *Så* lycklig, ers nåd, *så* lycklig! Drottningen är så nådig, alla äro så goda mot mig.

— Det gläder mig, och jag önskar, att det må fortfara. Men jag vill ej dölja för dig, att drottningen är af ett ombytligt sinnelag... som du själf... och desto mera lättretlig, emedan hon är ung och ej lärt att böja sig, såsom du lärt. När man är bestämd för en krona, är det förlåtligt, om man stundom känner sig otålig att bära henne.

— Hon skall blifva stor, ers nåd! Hon *är* redan stor!

— Därom är intet tvifvel. Men äfven de största bland dödliga ha sina svagheter. Vet du också, att drottningen icke tål någon jämlike?

— Jag vet det, ers nåd.

— Icke ens i lärdom...

Hagar studsade. Därpå hade hon icke tänkt.

— Godt. Du vet det nu. Det tör hända, att fröken Kerstin icke läst Aristoteles. Rätta dig därefter!

— Ja, ers nåd.

— Din ställning är farlig. Vid ett hof afundas man alltid nykomlingar, besynnerligen en fattig och okänd, utan namn, utan börd. Du har en mäktig ovän.

— Ack ja, ers nåd. Men fröken har lofvat beskydda mig mot fru Beata.

— Lita ej för mycket därpå! I hvilken ställning står du till jungfru Ebba Sparre? Du vet, att hon har drottningens hjärta och öra.

— Jungfru Ebba har icke varit oblid mot mig. Jag har två gånger tjenstgjort i hennes ställe.

— Ett rykte är utspridt, att du skulle vara besläktad med vår familj. Det kan icke vara från dig det utgått?

— Så otacksam är jag icke, ers nåd. Det är ett missförstånd af riksrådet Skytte, som hört, att hans nåd presidenten stått fadder åt mig.

— Emellertid har fru Beata frågat presidenten därom. Han ansåg ej nödigt att säga henne allt, men han kunde ej undgå att förneka frändskapen. Du vet således, kära barn, att du bör vara dubbelt försiktig, emedan din börd med all flit efterspanas. Farväl. Min dotter Ingeborg väntar mig. Gud skydde dig. Och skulle något hända, har du en tillflykt hos dina gamla vänner.

Hagar blef allena. Aristoteles nödgades vika för tanken på stjärnan, två namnlösas enda fäste i himmelen och på jorden. Hon syntes ej denna kväll; hon var skymd af tunga snömoln. Det blåste hårdt. En hvinande storm gnisslade i slottets åldriga tornluckor och öfverröstade musiken i danssalen, hvarifrån svaga ljud stundom förnummos till Hagars bostad i västra slottsflygeln midtemot den så kallade balettsalen. En känsla af öfvergifvenhet smög sig ut från den matt flämtande lampan, hvars olja tog slut och spred en lukt af

någonting brändt öfver det halfmörka rummet. Det var lampan som osade. Hagar ville gå ut för att hämta ny olja. Hon kunde lida ensamheten, men icke mörkret; mörkret är ensammare än tanken, mörkret är okända faror; äfven det minsta ljus är ett tröstande sällskap.

Med oljekannan i handen kastade Hagar en blick genom fönstret, som vette mot lilla borggården. Där rörde sig otydligt betjening och lyktor. Men hvad var detta i södra tornet? Det liknade icke skenet af ett ljus, och det kunde icke vara en reflex af månen; man hade ju nedan. En så klar ljuspunkt... nästan som eld?

Hagar stannade, fängslad af denna bländande ljuspunkt, som uppflammade i mörkret, allt klarare, men så tyst, så obemärkt... så hemlighetsfull...

Nu kom där en skugga, som skymde ljuset, försvann och kom mörkare åter. Var det rök? Det liknade rök... Ja, det var brand, det var eldsken... i denna storm!

Ingen tycktes gifva akt på skenet, upptagna, som alla voro, af banketten och dansen. Hagar störtade ut; trappor och rum i närheten voro toma; alla trängdes i festvåningen. Nederst i trappan mötte hon en kammartjenare med en bricka.

— Det brinner i södra tornet! ropade hon.

Karlen skrattade. Han hade tömt halfdruckna bägare och var otillräknelig... det största af alla felsteg i drottningens tjenst.

Hagar sprang vidare, utan att veta hvart, och kom till ett kök i nedra våningen. Här var brådska: supén skulle serveras efter dansen.

— Det brinner i södra tornet!

— Dumheter!

Man jagade bort henne med okvädinsord,

Skulle hon icke möta en klok människa? Hon sprang vidare, trefvade sig fram genom obekanta mörka gångar i den vidsträckta gamla byggnaden, fann en dörr, öppnade den och stod i ett mörkt rum invid högvaktens corps de garde på nedra bottnen, under ståthållarens bostad.

— Det brinner i södra tornet!

— Hvar? Här ofvanför? frågade en röst, och Hagar igenkände sin bror, sergeanten.

— Skynda dig, alarmera vakten. Jag vet ej hvar jag är, men i södra tornet är eld.

I blinken alarmerades vakten. Hagar tänkte på drottningens dyrbara bibliotek och sprang åter upp. En tydlig brandlukt var redan märkbar i trapporna.

Larmklockan gjorde ett obehagligt afbrott i dansen. Man ville i början ej tro på någon fara: elementerna måste ju blygas att angripa en konungaborg. Men elementerna hade icke blygts att år 1616 nedbränna Åbo slott öfver Gustaf II Adolfs hufvud, medan han gästade slottet. Röklukten och den hvinande stormen öfvertygade snart de danslystne, att nöjet måste vika för en allvarsam kamp om konungaborgens tillvaro.

Medan de fleste bland gästerne i förvirring skyndade ut att uppsöka ekipager och öfverplagg, stannade några kvar för att biträda vid släckningen. Den unga drottningen visade sig modig och rådig. Hon anförtrodde åt ståthållaren Klas Fleming bärgningen af räknekammaren med rikets förnämsta klenoder, som där förvarades, men förbjöd att rubba hennes egna rum. Fru Beata vågade göra invändningar.

— Till mig kommer icke elden, svarade Kristina trotsigt.

Faran var dock öfverhängande stor. Det första lilla eldskenet, uppkommet, man visste ej huru, i ett af betjeningens rum i det smala södra tornet, takvåningen, växte hastigt i glans och skymdes därpå af tjock rök. Lågorna bräckte ett fönster, slingrade sig ut, slekte taklisterna, smögo sig uppför tornspiran och dröpo därifrån ned på koppartaket. Samtidigt buros de af stormen till det stora, massiva, sydöstra tornet, som gränsade till drottningens flygel, och hotade att uppsluka denna flygel med dess praktvåningar, hvarigenom hela slottet skulle varit förloradt. Allt uppbjöds således för att rädda detta torn. Klas Fleming var öfverallt. Han anordnade kedjor af vattenlangare allt ned till strömmen, soldater, hofbetjening och tillströmmande folkskaror. Vattenämbar gingo ur hand i hand, sprutorna öste hela strömmar öfver det brinnande taket. De modigaste bland knektarne skickades från de inre trapporna upp i tornet, men drefvos tillbaka af röken och lågorna. Stormen låg hårdt på och tycktes gäcka alla ansträngningar. Endast det höga, massiva tornet Tre kronor stod där i sin väldiga storhet, klart belyst af branden och trotsande lågorna.

Nu stod fru Beata ej mera att hejda. Hon rusade upp i drottningens rum, åtföljd af så många pigor och kammartjenare, som hon i hast kunde öfverkomma. Där begynte ett af dessa förstörelseverk, som man endast bevittnar vid bärgning under en eldsvåda. De dyrbara skåpen, kistorna, borden, fåtöljerna, klenoderna, hofdräkterna, toilettsakerna, ända till linnet och tvålarna, skulle utbäras och sammanföstes i högar, fläckades, sönderslogos, kastades hit och dit under förvirringen. Minsta delen hamnade på en säker plats; armar saknades eller förhindrade hvarandra. Skåpen blefvo liggande kullstjälpta i trappan och stängde utgången; öfverallt

snafvade man öfver nedryckta sängomhängen, fönstergardiner och hundrade obeskrifliga ting, som vid sådana tillfällen ligga i vägen just där de ej skola ligga.

I denna fart att bärga kom fru Beata till biblioteket och studsade vid anblicken af Hagar Ring, som med biträde af Fiken Lång var sysselsatt att inpacka de dyrbaraste böckerna i stadiga klädkorgar. Det var ett omsorgsfullare och lugnare bärgningsarbete, än den mäktiga husfruns eget. Fru Beata var klok och rådig, men i vreden och förskräckelsen glömde hon all besinning.

— Ut! skrek hon i dörren. Ut, du landslöperska, du trollpacka, du matsnylterska! Hvad har du här att beställa?

Och när Hagar icke genast lydde befallningen, öfvertygades hon om dess oemotsäglighet af en skallande örfil, som kom hennes kind att svida.

Hade hon varit karl, skulle hon, efter sitt lynnes art, hafva svarat med samma mynt. Nu återstod henne endast listen. Hon sprang tillbaka, hon flydde till rummet utanför, der bärgningen pågick. Fru Beata följde för att jaga den oförskämda på dörren, men var knappt utom bibliotekets tröskel, förrän Hagar åter var där och inifrån reglade dörren. Ingen tid var att förlora, dörren förblef reglad och böckerna oåtkomliga för nya bärgningsförsök.

Stockholms slott var på Kristinas tid en vidlyftig, ganska oregelbunden gammal byggnad om två våningar med en jordvåning därunder, ett stort och fyra mindre torn samt tre kringbyggda gårdar: smidjegården i söder, lilla borggården i midten och stora borggården i norr. Drottningens bostad och studerkammare voro i södra flygeln, öfra våningen, men hon disponerade därutöfver

elfva rum i västra flygeln, utom andra för kök, husgeråd och betjening. I samma öfra våning, mellan drottningens båda afdelningar, låg stora rikssalen mot väster. I nedra våningen därunder logerade, utom en del hof och betjening, hofrätten, riks- och amiralitetskollegium, lilla rustkammaren, klädkammaren, konstkammaren, slottskyrkan, rikskansliet. I jordvåningen inrymdes räknekammaren, riksarkivet, arkliet, vinkällaren m. m. I detta slott var således oersättligt mycket att rädda eller förlora.

Drottningen stod på en trappa vid lilla borggården, betraktande släckningen och utdelande sina befallningar. Röken var kväfvande, hettan af branden knappt möjlig att uthärda, men kvar stod hon, obeveklig för de kringståendes böner. Södra tornet och de närmaste rummen därunder hade blifvit förstörda, men man hade lyckats hejda elden på denna sida. Allt berodde på, om man lyckades släcka sydöstra tornet, som brann invändigt, ty om det störtade eller nedbrann, skulle det utbreda elden öfver drottningens flygel.

Drottningens närvaro eldade allas mod.

— Ser du henne... där midt i röken? Fröken Kerstin är icke bang. Se, huru hennes ögon glimma i eldskenet!

Och hofkavaljererne, nyss komne från dansen, skonade ej sin dyrbara baldräkt; officerare och knektar aktade inga skyar af gnistor eller ramlande bjälkar. Matroser från flottan äntrade som kattor uppför de bågnande takrännorna. Kristina gladdes åt detta djärfva mod. Hennes uppmärksamhet hade en stund varit fäst vid en spenslig yngling, som satt på takkammen af den hotade flygeln och släckte ur en vattenpyts de nedregnande gnistorna. Vind och rök lågo ditåt: det var en plats för salamandrar, icke för människolungor.

— Herr öfverståthållare — sade hon till Klas Fleming, som aflämnade rapport om den första framgången — befall pojken på taket att stiga ned! Hellre må slottet brinna, än räddas med förlust af ett människolif.

— Och huru många lif gå nu till spillo på slagfälten för Sveriges konungahus? frågade Fleming lugnt. Pojken har begärt en sprutslang dit upp för att föra en stråle in i tornet, och han skall få den. Det är icke mycken utsikt att han kommer lefvande därifrån, men det är sista medlet, och i krig vågar man allt.

Kort därefter var slangen uppförd och våghalsen på taket försvunnen i rökmolnet. Allas blickar voro riktade på denna afgörande punkt. Lågorna tycktes ohejdade rasa i det inre af tornet. Men röken förändrade färg på ett sätt, som ej undgick Flemings vana öga. De framhvirflande molnen begynte att svartna, såsom af bränder, hvilka ej mera brinna i låga. Man fortfor att pumpa upp floder af vatten och hade slutligen tillfredsställelsen att se en tunnare ljusgrå rök antyda sitt innehåll mera af vattenångor än af sot och kolgas.

— Jag har nåden anmäla, att tornet och slottet äro räddade, rapporterade Fleming.

— Ingen skadad?

— Obekant. Tolf man af vakten uppsöka pojken i tornet och fullborda släckningen.

Faran var öfverstånden. Två knektar visade sig, bärande en nästan oigenkännlig mänsklig gestalt, nedsvärtad af sot, håret afsvedt, kläderna halft förkolnade. De hade funnit våghalsen sanslös i tornet, medan sprutstrålen i hans maktlösa hand ännu flödade vatten.

— De där brända trasorna ha varit en dragonuniform, anmärkte Fleming. Jag trodde honom vara en af Stockholms gatpojkar.

— Det är sergeant Niemand ... Komma från Breitenfeld och stupa i Stockholms slott! ... Kalla min läkare!

Läkaren uppref de brända kläderna öfver ynglingens bröst.

— Asfyxian är i periferin, icke i centra. Han kan möjligen komma till lif.

Niemand bortfördes till en nyligen inrättad sjukstuga för sårade krigare.

Först nu kunde drottningen förmås att söka förfriskning och hvila. Hon nödgades taga sin bostad i den orubbade våning, som beboddes af öfverhofmästarinnan. Intet ord växlades om den förhastade bärgningen af de kungliga rummen. Vid en seger förgätas de små nederlagen.

Det var det då så kallade nya slottet, en senare tillbyggnad, hvars öfversta våning och torn instörtat, medan andra närbelägna delar af borgen lättare skadats. Slottets återställande öfvertogs af Klas Fleming med sådan drift och skyndsamhet, att det snart reste sig skönare och stoltare än förr öfver fartygens masttoppar vid Skeppsbron. Det furstliga bilägret kunde firas få veckor därefter. Fleming var en byggmästare som ingen annan i den tidens Sverige. Utom Stockholm hade han reglerat Upsala och flera städer, som före hans tid liknade bondbyar.

12. Juden och statsmannen.

Hvad ville han?

Kort därefter, i början af December, uppenbarade sig den vandrande juden i Stockholm. Han undandrog sig här, som öfverallt, de nyfiknes uppmärksamhet; han visade sig aldrig vid dagsljus. Stundom trodde sig en vandrare upptäcka fliken af judens bruna mantel i en täckt karret eller släde, som ilade hastigt förbi. Årstiden gaf honom mörker nog, i hvilket han kunde röra sig fritt. Vid någon af de rykande oljelyktor, som tändes i mörkningen utanför slottets portar eller de förnämas palatser, tyckte man sig igenkänna hans långa, magra gestalt, åtföljd af en tjenare och framskridande med dessa afmätta steg, hvarmed han kringvandrat jorden. Där han stannade, tjöto hundarna; där han framgick, flydde gatpojkarne. Hufvud vid hufvud visade sig i fönstren och i köpmännens borgareluckor, där man trodde sig se hans skugga afteckna sig mot en upplyst vägg, och hviskande röster sade till hvarandra: det är han! Gengångarens rykte hade föregått honom och uppskrämt befolkningen. Han stod som ett järtecken i tidens luft: någonting skulle komma, förmodligen pesten.

En eftermiddag i skymningen visade sig denne misstänkte främling i riksrådet presidenten Kurcks förmak och framlämnade, i stället för de då okända visitkorten, ett rekommendationsbref från borgmästaren i Danzig. Kurck fortfor att hålla hof äfven i Stockholm; audiensen beviljades med behörig ceremoni. Samtalet fördes på tyska och utan tolk.

— Mitt namn torde vara bekant, började främlingen i den undfallande, försiktiga ton, hvarmed han tilltalat så mången magnat före Kurck.

— Ruben Zevis namn är bekant i hela Europa, och vi räkna oss till denna världsdel, svarade presidenten höfligt, men utan att bedja den nykomne taga plats.

Han väntade sig som riksråd någon insinuation om ett statslån till Sveriges krona, och alltför höflig fick man ej vara mot en penningefurste, när man ej nödvändigt behöfde honom.

— För sexton år sedan täcktes ers nåd visa godhet mot två okända, värnlösa barn och har sedan upptagit i sitt hus det ena af dem, en flicka vid namn Hagar.

— Hvad? utbrast presidenten öfverraskad. Skulle ni känna Hagar Ring?

— Hagar Ring är mig obekant, men jag vore ers nåd mycket förbunden för några gunstiga upplysningar om en flicka vid namn Hagar, som ers nåd behagat föra med sig från Åbo till Stockholm. Ers nåd har rätt att fordra en förklaring. Jag önskar för en arfsfråga få visshet om hennes härkomst.

— Arf? genmälde presidenten med en ny öfverraskning. — Denna flicka skulle hafva en härkomst och en arfsfråga? Ni vet då icke . . .

— Jag vet allt, utom innehållet af det skrin, som förvarar hennes mors efterlämnade klenoder. På dem

beror mycket. Det är endast de, som kunna bevittna Hagars härkomst, och man har sagt mig, att ers nåd haft godheten taga skrinet i förvar. Är det tillåtet att se det?

— Jag beklagar, att skrinet förvaras under sigill i Åbo hofrätt såsom omyndigas arf.

— Och detta sade mig ingen i Åbo! Jag ville gifva hälften af mina få återstående dagar för att se dessa klenoder, men en ny resa öfver hafvet i denna årstid... Finnes ingen utväg att sända skrinet från Åbo till Stockholm? Inga kostnader skola hindra.

Presidenten eftersinnade.

— Omyndigas arf... hofrättens sigill... Är ni beredd att deponera en kaution af 12,000 daler för den händelse att klenoderna ginge förlorade under hitvägen?

— Å, herr president, smålog penningefursten. Hvarför icke 100,000, om ni anser det nödigt? Den tid jag måste vänta kan ej ersättas med detta belopp.

— Nåväl, ni deponerar 12,000 daler mot kvitto i räknekammaren och bekostar en kurir, som i morgon bittida söker komma öfver till Åbo med min fullmakt att utbekomma skrinet från hofrätten. Tyvärr kan ni icke köpa hafvet och isarna. Det kan dröja mindre än två veckor, men det kan också dröja åtta eller tolf.

Juden höjde på axlarna.

— Tid är kostbar, ers nåd, men man är stundom tvungen att slösa. Vågar jag ännu utbedja mig en gunst? Får jag se flickan?

— Hagar är för närvarande i tjenst hos drottningen och bor i slottet.

— Ah, den stormäktiga drottning Kristina! Så högt når icke en ringa främling. Är det möjligt att kalla flickan hit, att få se henne hos ers nåd?

Presidentens hållning blef högdragen.

— Min bäste herre, jag tjenar en främling, där det står i min makt, men mitt hus är ingen mötesplats. Är det något vidare, hvarmed jag kan stå till tjenst?

Juden bugade sig med ett nästan omärkligt smålöje.

— Jag är ers nåd oändligt tacksam för det bistånd ers nåd redan behagat förunna mig. Tillåt mig erinra om en obetydlig tilldragelse. Jag tror det var år 1610, i Maj. Ers nåd var då ung och studerade i Prag. Växlar förkomma ofta på långa vägar. Ers nåd var okänd i Prag och tillfälligtvis i förlägenhet. Det sista en ung adelsman pantsätter är sin värja, men jag fruktar, att värjan var på väg till en af mina trosförvanter, när ers nåd erbjöds ett lån utan pant...

— Tusen floriner, ja. Och utan pant. Skulle det varit ni?

— Ett lappri. Ers nåd betalade lånet en månad därefter med tre procents ränta.

— Edra trosförvanter begärde sex procent i månaden... Jag beder, tag plats, herr Zevi, jag skall med nöje bevisa er den återtjenst jag förmår.

— Ers nåd har redan mer än tillfyllest återgäldat min ringa tjenst. Jag vädjar nu till den stora välvilja ers nåd täckts bevisa barnet Hagar. Det gäller hennes välfärd. Kan jag få se henne?

— Hon skall, med drottningens tillåtelse, vara här i morgon bittida klockan åtta. Konvenerar det er?... Nej, icke i morgon, det är drottningens födelsedag. Men i kväll... Nu genast. Jag skickar min vagn...

Presidenten ringde.

— Pape, låt spänna för vagnen. Kör till slottet, anmäl min vördsamma hälsning till vakthafvande statsfrun, att jag önskar se Hagar Ring för en timme hos mig. För Hagar hit!

— Som ers nåd befaller, bugade den alltid pomaderade, alltid ceremoniöse hofmästaren med en lång, uppskrämd blick på främlingen. — Gud sig förbarme — utbrast han, väl utom dörren — hvem har släpat hit Jerusalems skomakare?

— Hva-hva-hvad säger hofmästaren? Är det Je-Je-Jerusalem? stammade kammartjenaren Jöns Qvast, som varit den skyldige och hade så när af förskräckelse fällt till golfvet de tända silfverarmstakar, med hvilka han var på väg till mottagningsrummet.

Kammarpigan Sabina Girs sprang att berätta nyheten för guvernanten mademoiselle de Meran och denna åter för nådiga frun. Nyheten spridde sig i gården och kring hela kvarteret. Hvem hade kunnat tro något sådant? Skomakaren satt hos hans nåd presidenten. Pesten var kommen in i huset.

Bland rikets magnater funnos få så lärde och få så bereste, som Jöns Kurck. Men om han kände Europa, så kände Ruben Zevi denna och andra världsdelar bättre än han. Ett lifligt samtal uppstod under väntan på Hagar. Presidenten förstod, att denne alltid bugande, alltid ytterst försiktige gamle jude dock var en statsman, invigd i alla tidens brännande frågor och politiska krokvägar. Af det lilla Ruben Zevi kunde förmås att yppa framgick tillräckligt, att han visste allt och varit med om allt. Hans hand låg osynlig inne i alla tidens gordiska knutar och sammanband eller intrasslade alla deras trådar. Han kände monarkerne, Richelieu, Trauttmannsdorff, prelaterne, fältherrarne, bankirerne, mätresserna, hofintrigerna, tidsskvallret bättre än någon. De Geer hade haft rätt: denne man kunde skapa åt Sverige ett nytt välde i Afrika eller i någon annan världstrakt. Denne man blefve, med sina enorma hjälpkällor, en

oskattbar bundsförvant åt hvarje stat, som lyckades vinna honom för sina intressen. Hvarför hade icke rikskanslern med sin skarpa statsmannablick upptäckt denne jude borta i Regensburg? Ruben Zevi måste vinnas för Sverige, men huru? Att bjuda honom guld? Däraf hade han nog för att köpa alla nordens riken... Rang, titlar, äreställen? Om han önskat sådana, hvad hade hindrat honom att förskaffa sig dem? Makt? Beherskade han icke furstar och riken med penningens allmakt? Man måste bjuda honom något annat, men hvad?

I Kurcks förslagna hufvud upprann en tanke. Oxenstjerna och de fleste statsmän skulle sannolikt skratta däråt, men erfarenheten lärde, att krafter, som trotsa alla andra band, kunna bindas med blomsterkedjor. Huru ofta hade icke kärleken blifvit ett medel i tjenst hos statsklokheten? Man kunde påfinna andra lidelser af mindre farlig, mindre våldsam natur. Hvarför hade Ruben Zevi slitit sig lös från sina öfver hela världen utsträckta affärer och begifvit sig i denna oblida årstid den långa, besvärliga vägen till Finland och Sverige? För en arfsfråga, sade han. Hvilken arfsfråga kunde för denne Kresus uppväga de millioner han satte på spel genom sin frånvaro? Snarare kunde man misstänka därunder ett hemligt politiskt syfte af vikt. Men han uppsökte icke de styrande, han kom för att efterfråga en obetydlig, namnlös flicka, som ej kunde stå i förbindelse med politiska ändamål. Och för hennes skull tvekade han, den öfverallt anlitade, icke att uppoffra den dyrbaraste tid i en obegränsad utsträckning. Så ofattligt det kunde synas, hade han dock något mäktigt intresse, som band honom vid denna unga person. Man måste utforska detta; man måste med Hagar binda kosmopoliten vid Sverige.

— Hagar dröjer, anmärkte presidenten i lätt ton. — Hon torde blifva ganska förvånad, att någon utom min familj gör sig den mödan efterfråga hennes person. Ni nämnde en arfsfråga. Skulle ni känna något om hennes anförvanter eller hennes härkomst?

— Törhända. Det är därom klenoderna skola lämna visshet.

— Hennes mor dog okänd; af hennes far har man ej upptäckt minsta spår. Naturligtvis skulle det intressera oss, hennes vänner att erfara hvad ni har er bekant om flickans föräldrar.

Juden suckade.

— Ers nåd har rättmätiga anspråk på ett uppriktigt svar. Men tillåt mig nu endast svara: om hon är den jag tror henne vara, är hon en anförvant till mig och har anspråk på min omvårdnad.

— Det skulle glädja mig, om en så begåfvad flicka funne en anförvant. Vet ni väl, herr Zevi, att Hagar är ett under af lärdom och fördenskull funnit en anställning vid vår lärda unga drottnings bibliotek? Hon skall för eder kunna uttolka Mose böcker från hebreiskan.

— Man har sagt mig något sådant i Åbo. Är det ers nåd bekant, om hennes bror, som kallar sig Niemand, finnes i Sverige?

— Niemand? Urban Niemand? Jag vill påminna mig, att det var han, som blef skadad vid slottsbranden och ligger sårad i sjukstugan vid Norrtullsgatan... Ändtligen! Här är Hagar.

Dörrarna öppnades. Pape kastade en förstulen blick in i rummet och såg gengångaren sitta kvar. Hofmästaren skulle ha felat mot alla en gammal väns och beskyddares pligter, om han ej under vägen meddelat

sin skyddsling, att Jerusalems skomakare satt hos hans nåd presidenten och förmodligen ville taga mått af henne till ett par sjumilsskor. Hon skulle ej skratta; hon skulle se till, att ej skomakaren tog henne, på samma gång han tog måttet.

Hagar kom lycklig, såsom hon fortfor att känna sig, oaktadt alla missöden med fru Beata — kom i ungdomens fägring med sin lätta, dansande gång, sin elastiska stålfjäder i hvarje rörelse, sina rosor på kinderna efter färden i vinterluften och den egendomliga djupa blicken i de vackra, glänsande, mörka ögonen. Var det för hennes sexton år, för den mera vårdade toiletten vid ett hof, eller hade hon, som var så mottaglig för alla intryck, lärt sig där en hållning, som hon förut föraktat — aldrig hade hennes beskyddare märkt, såsom nu, att det förr så självsvåldiga barnet vuxit upp till en blomstrande jungfru. Hon sprang till hans fåtölj, böjde, halft skämtande, halft vördnadsfullt ett knä, såsom man vid högtidliga tillfällen brukade inför drottningen, och kysste hans hand.

Den gamle juden betraktade henne tyst och orörlig. En tår smög sig ut från hans ögonvrå och tillrade obemärkt utför den vissnade kinden.

— Hagar — sade presidenten, sedan han besvarat hälsningen med en kyss på pannan — här är en långväga gäst, som önskat se dig. Herr Ruben Zevi, bankir från Regensburg.

Hagar uppstod, gjorde en stel bugning och förblef stående. Hon trodde icke på Jerusalems skomakare, men den underlige gamle främlingen, som så ofrånvändt betraktade henne, ingaf henne en obestämd fruktan.

— Räck mig din hand, barn, sade han, och hans röst darrade. — Jag har känt din mor.

Han fattade den motvilligt räckta handen och behöll den i sin.

— Det är hennes hand, din bror har en annans. Hennes ögon och hennes panna hafven I båda. Din bror liknar henne mer än du; det är någonting främmande kring dina läppar, och ditt hår är icke så glänsande svart. Men du är likväl hennes afbild, hela din gestalt, din växt och, mer än allt, din gång äro så, som såge jag henne framför mig ännu i dag. Du kan icke känna mig, såsom jag känner dig, men om du visste . . .

Han beherskade sig, släppte handen och förde till sina ögon en rutig sidenduk.

— Ers nåd, fortfor han, haf undseende med en gammal man! Jag är eder mera tacksam, än jag kan uttrycka med ord. När jag sett detta barnet, vore jag frestad att säga: kuriren är öfverflödig, jag behöfver inga flera bevis. Men det är nödvändigt för andras öfvertygelse, om icke för min. Det är en invecklad arfsfråga. Dessa barn måste kunna bestå såsom de rätta och äkta inför många afundsmän, inför mäktige motståndare. Därför . . . värdigas uppsätta eder fullmakt; vi afsända kuriren. Och än vidare måste jag besvära hofrätten med att på min bekostnad höra på ed alla kvarlefvande vittnen vid barnens födelse. Det gäller stora ägodelar, och de få icke försittas.

— Det gäller också namn, herr Zevi. Gif dessa barnen ett aktadt namn, och det skall uppväga många ägodelar. Jag hoppas de skola kunna bestyrka det med ett lagligt äktenskap.

— Namn? upprepade juden. Hvad är ett namn, som gifves och fås, mot ett namn, som göres? Bed, att de må själfva göra sitt namn. Men undskyll, det är

vårt sätt att betrakta världen. Jag vill ej förringa ett så ädelboret namn som ers nåds.

— Jag skall låta inkalla de vittnen ni önskar och lagligen uppsätta deras vittnesmål. Är det annars något, hvarmed jag kan vara till tjenst? Önskar ni kanhända uppvakta hans herrlighet rikskanslern?

— Jag skall hörsamma en kallelse, om hans herrlighet behagar hedra mig med en sådan. Får jag återse flickan?

— När ni behagar och här, om drottningen tillåter. Ni har engång gjort mig en tjenst, herr bankir, och om jag ej misstager mig, har ni stått i affärsförbindelser äfven med svenska kronan. Ni kan vara förvissad om allt möjligt tillmötesgående här i Stockholm. Det skulle fägna mig, om ni blefve nöjd med er vistelse här och vunne ändamålet med eder resa. Hvad angår barnen — och här sänktes rösten till en hviskning — så bör jag erinra, att allt beror på deras äkta börd. Sveriges lag medgifver ingen arfsrätt åt oäkta.

Om presidenten Kurck med dessa ord velat framtvinga närmare upplysningar om barnens börd, fann han sig sviken. Ruben Zevi uppstod tigande, bugade djupt för att säga farväl och räckte till afsked Hagar handen. Då hördes en späd röst från den halföppna dörren till rummet bredvid:

— Mor, nu tar skomakaren Hagar!

Allas blickar vändes ditåt. Det var näst yngsta dottern, lilla Karin, som höll sin mor i klädningen och med skrämd förundran betraktade främlingen.

Dörren stängdes ögonblickligen. Juden aflägsnade sig, utan att låtsa märka utropet; mor och döttrar inträdde för att förvissa sig om det vådliga besökets lyckliga utgång. Familjefadern fanns oskadad på sin plats och likaså Hagar.

— Hvad ville han? frågade presidentskan.

— Ja, hvad ville han, ers nåd? upprepade Hagar. Pape stod i dörren och spetsade öronen.

— Han föreslog mig en liten spatsertur kring jorden och lofvade hämta mig tillbaka om tvåhundra år, men jag fruktade, att ni skulle förlora tålamodet och gifta er under min frånvaro, skämtade presidenten.

13. Finska bibeln.

Hörnstenen, på hvilken allt skall uppbyggas.

Drottning Kristinas sextonde födelsedag förändrade intet i hennes väntande krona, men mycket i hennes personliga ställning. Hon hade fått årens kungabref på rättigheten att vara en vuxen ungmö, att hafva sin egen mening, att styra sig själf, innan hon kallades att styra riket. Det var intet tvärt framsteg: hon hade gjort anspråk på denna rättighet redan förut, och de styrande hade motvilligt gifvit efter. Men det sextonde året afklippte tyglarna. Om detta nyckfulla och bångstyriga kungabarn med sina lysande snillegåfvor dittills kunnat böjas endast med mycken varsamhet, lydde det numera endast sin egen klokhet, när det föredrog att vänta. Kristina kunde vara så foglig som någon myndling, hon kunde lyssna till råd och, där det behöfdes, tillrättavisningar af sina förmyndare; hon kunde öfverlämna allt åt deras bepröfvade erfarenhet och tigande bevista rådets öfverläggningar. Men detta allt med en dold reservation, med ett brinnande begär att göra sin uppfattning gällande, när hennes tid var kommen. Hon uppfattade kronans och snillets förenade makt som obegränsad. Ännu framträdde själfrådigheten blott i frågor som rörde

hennes egen person, hennes toilett, hennes studier, hennes nöjen och lefnadsvanor, hennes omgifning och favoriter. Den första, som erfor detta och nödtvungen gaf vika, var fru Beata Oxenstjerna. För hvarje gång hon förhetsade sig och tog ett djärft steg framåt, nödgades hon taga två steg tillbaka. Detta gick icke. Den mäktiga fruns stolthet uppreste sig, men statsklokheten bjöd henne tiga, och hennes bror, rikskanslern, tillät henne icke att afgå från hoftjensten.

Födelsedagen firades med ett värdskap i slottet, oaktadt pågående reparation. Det unga hofvet församlade sig i tätnande led kring sin medelpunkt. Där dansades mycket. Den unga drottningen var road ända till självsvåld, gycklande glad — behagsjuk, sade de gamla nåderna, men de misstogo sig. Hon dansade gärna, emedan hon visste, att hon dansade väl, men tilläto sig hofvets unge kavaljerer en frihet, fingo de erfara, att de dansade med en drottning. Hvad händer icke, när man är ung och så lätt kan glömma sig? Det berättades, att unge herr Svante Larsson Sparre, nitton år, vågat trycka drottningens hand under en af dessa afmätta *chaconner*, som då voro på modet. Strax därpå såg man honom bleknande böja ett knä och bedja om tillgift. Nästa ögonblick var Kristina åter i dansen.

— Hvad skall det om två år blifva af Sverige? frågade gamle riksmarsken Jakob De la Gardie sin vän rikskanslern, i det han betraktade dansen, skyddande sina svaga ögon med handen för ljusskenet.

— Icke värre, står till att hoppas, än 1611, när en sexton års kung afknäppte brynjan, svarade Oxenstjerna.

Hagar Ring stod obemärkt bland nyfikne tjenare i dörren till danssalen. Hon såg sin unga drottning, den

gladaste bland de glada, sväfva i dansen. Hon såg rikskanslern samtala med fru Sofi De la Gardie, presidentens gemål, och fru Beata snäsa en kammartjenare, som kringbar syltade frukter. Hon såg jungfru Ebba, jungfru Anna Fleming, jungfru Ingeborg Kurck och andra bland hofvets tärnor strålande af behag mottaga sina beundrares hyllning. Hon igenkände några bland kavaljererne: unge Bonde, unge Sparre, bröderne Knut och Gustaf Kurck, presidentens söner; hon såg denna stolta svenska adel, som icke gaf vika för Tysklands furstehus, känna sig så hemma i kungaborgen, som gnistorna i härden. Men henne såg ingen; hon fortfor att vara hafvets namnlösa, drifvande spån. Icke för första gången kände hon afundens törne såra sitt unga bröst; hon hade dittills afundats de rika, de lärda, som hade fri tillgång till alla visdomens skatter. Nu afundades hon högheten, äran, behaget och glansen; nu röjde sig inom henne en brinnande lystnad att också engång vara en af dessa fjärlar i världens solsken, att också engång vara så afundsvärdt lycklig, så tjusande, så beundrad som de. Hvarför skulle hon stå i skuggan, när de stodo i ljuset? Var hon icke lika ung, lika vacker, lika begåfvad som de, ja mer än de flesta? Kände hon icke inom sig en brännande törst efter något stort, någonting lysande, mäktigt och ärorikt, som skulle göra hennes namn jämnbördigt med drottningens? Och hon bar intet namn, hon var mindre än intet, hon var fattigare än den fattigaste, öfvergifnare än den mest öfvergifna, ty ingen var dömd, såsom hon, att bära en värld i sin barm och stängas in i ett mussleskal.

Utan att hon visste det, fylldes hennes ögon af tårar. Hon grät icke lätt, men när hon grät, så grät

hon öfver sig själf. Då hon såg upp, varseblef hon genom den fuktiga dimman två ögon, som ofrånvändt betraktade henne från salen. Det var Gustaf Kurck, den yngre af bröderne, han, som varit för henne nästan en fosterbror och alltid försvarat henne i presidentens hus, men också alltid gäckat och retat henne. Sedan några veckor hade han förändrat sin ton, när hon besökte familjen. Han hade blifvit uppmärksammare, artigare, hjärtligare; han hade låtit undfalla sig ord, som ingen annan fick höra. Och nu denna blick... Hagar flydde upp till sitt rum, kastade sig på sin säng och brast ut i gråt.

Veckor förgingo i ensamhet. Drottningen hade rest till de lärda öfningarna i Upsala och återvände kort före jul. Hennes *famula,* bokstäderska — Hagar gjorde ej anspråk på högre rang — genomilade nya folianter och hade fördjupat sig i stjärntyderiet, astrologin, som ännu långt efter Copernicus och Galilei fortfor att vara det världsägg, ur hvilket den verkliga stjärnkunskapen började framträda med sina underbara naturlagar. Hagar sökte sin stjärna. Siffrorna hänvisade henne till planeternas konung Jupiter, icke till den väldiga himlakropp, som en nyare tid så omsorgsfullt mätt och vägt, men till en lysande despot, som beskyddade och beherskade sina utvalde på jorden, gaf dem kungliga gåfvor, men tvang på samma gång deras lif in på redan vid födelsen utstakade banor. Hvilka tjusande och dock förskräckande drömmar! Det var de gamle grekernes *öde.* Förgäfves hade stjärntydarne uppställt som motvikt den läran, att stjärnorna icke tvinga människolifvet, endast gifva det en riktning i medfödda anlag. Hagar räknade och räknade; hon fann nya, förvånande matematiska formler, men hon fann ingen plats för Gud, ingen plats för

människans fria vilja. Gud hade redan blifvit för henne en vacker myt, men den fria viljan kunde hon, ville hon icke uppoffra.

I dessa tvifvel och drömmar hade hon tillbragt en orolig natt, när hon klockan mellan tre och fyra på morgonen väcktes af Fiken Lång med bud att drottningen väntade henne. Kristina hade varit lärd i Upsala, men dansat vid hemkomsten. När hon öfverdrifvet dansat, ridit eller jagat den ena dagen, var hennes vana att andra dagen kasta sig med fördubblad flit in i studierna, begrafva sig i biblioteket, fortsätta tilldess att hon tröttnat och därpå åter kasta sig in i nöjen eller kroppsöfningar, likasom hade aldrig en bokstaf tryckts för vett eller nöje i denna världen.

Hagar fann sin herskarinna bläddrande i ett tjockt praktband med permar af saffian, guldsnitt och silfverknäppen, som hon mottagit på sin födelsedag. Det var en af de dyrbaraste födelsedagsgåfvor, som en monark kan mottaga, ett af de ärofullaste minnen, som en dag skulle fästas vid drottning Kristinas namn för eftervärlden — en långt genom tiderna synlig milstolpe i ett folks kulturhistoria. Drottningen hade mottagit den första fullständiga bibeln på finska språket och var nu lifligt upptagen af att studera dess obekanta, sällsamt klingande innehåll. Hennes store fader hade förstått finska, hennes farfars broder, då för tiden hertig Johan af Finland, hade, i sina korta själfständighetsplaner, utfärdat officiela skrifvelser på detta språk. Kristina hade aldrig varit i Finland och skulle aldrig beträda dess jord, men hon kände sina finske krigare, sina finske statsmän. Per Brahe hade för henne skildrat grannlandet i öster som andra parten af Sveriges rike. Hon hade anledning att icke förbise detta lands språk i ett så epokgörande verk,

och hon smickrades af tanken att vara den enda af Europas regenter, den enda af dess lärda utom Sverige, som förvärfvat någon kännedom om ett så nytt, så främmande tungomål.

Klas Fleming, Gustaf Horn, Jöns Kurck och andra magnater talade finska. Kristina begärde af dem en ordbok: det fanns ingen; en grammatik: det fanns ingen. Hon vände sig till Hagar:

— Du är från Finland; lär mig finska!

Hagar hade uppvuxit i en svenska talande bygd af Nylands län och kände grekiskan bättre än finskan.

— Hvad? Icke känna sitt lands språk? Vara så lärd och så hjälplöst okunnig!

— Jag har läst biskop Erikssons finska postilla.

— Nåväl, uttyd för mig dessa underliga stafvarna! — Och Kristina uppslog vid sidan af den finska bibeln *vulgata,* Gustaf II Adolfs svenska bibel och en tysk öfversättning, för att genom jämförelsen komma till ordaförståndet.

Drottning Kristinas finska bibel af år 1642, hvaraf numera blott få exemplar undgått tidernas härjningar, var för sin tid omsorgsfullt, nästan praktfullt utstyrd i stor folio. Titelbladet föregicks af ett vignettblad i träsnitt, föreställande de finska landskapens vapen. Därefter lästes i stor stil med ornamenter en titel, som redan i stafningen bar tydliga spår af ett nytt skriftspråk i dess linda:

»Biblia, Se on: Coco Pyhä Ramattu Suomexi. Stockholmis, präntätty Henrich Keisarilda Anno 1642.»

Drottningen smålog.

— Jag förstår redan hälften: Biblia, Stockholmis, Henrich Keisarilda och årtalet. Aldrig hade jag trott, att finska språket vore så lätt.

— Här är en dedikation till hennes majestät, anmärkte Hagar, vändande bladet: »Suuriwaldialle Förstinnalle ja Frökinälle Fröken Christinalle, Suuri Förstinnalle Suomes» etcetera. Och vidare: »Jumalan Armo ja Rauha, meidän Herran Jesuxen Christuxen cautta.» Sedan följa öfversättarnes underskrifter: Æschillus Petræus, Martinus Stodius, Henricus Johannis Hoffman (Masku), Gregorius Matthæi (Piikkis).

— Å, jag känner botten under fötterna. Jag kan öfversätta Förstinnalle och Frökinälle. Det skall gå i mig som skirdt smör, Hagarille. Se, nu vet jag redan ditt namn på finska!

— Där äro flere knutar på tråden, än nådig fröken tror.

— Säg inte det! Man talar svenska och lägger så därtill *alle, ille* eller *uxen*. Det är alldeles som gubbens latin: spänn du hästibus för kärribus och kör till Skaribus! Jag är tacksam för de högvördige prelaternes dedikation, men aldrig har jag anat, att jag utfört ett sådant storverk. Det var annat med Åbo akademi: då läste jag redan latin. Ett äreminne är det dock för min tid, att Finland har fått Guds ord på sitt tungomål. Hörnstenen, Hagar, hörnstenen, på hvilket allt skall uppbyggas. Min Gud, desse katolske prelater och påfvar, som förmena lekmän att läsa bibeln, huru ömkansvärdt dumt! Och de skämmas inte att kalla sig kristne!

De två läserskorna stafvade sig ihärdigt fram blad efter blad i den nya boken, med tillhjälp af den lika lydande svenska, tyska och latinska texten. Det var ett mödosamt, men lockande arbete. Till sin stora förvåning märkte Kristina, att all hennes kännedom af de klassiska och moderna språkens grammatik här kom till korta. Hon befann sig i en okänd sagovärld, olik alla andra

och vid hvarje steg erbjudande nya under. Detta språk, så förvånande rikt på böjningar, kunde endast jämföras med grekiskan och öfverträffade denna i den smidighet, hvarmed det smög sig som ett genomskinligt flor kring alla tankens och känslans fina nyanser. Endast tonfallet förekom den unga drottningen barbariskt.

— Kix, kax, kux, nej, då föredrager jag min svenska malmklang.

— Vi ha ingen drottning och intet hof i Finland, anmärkte Hagar.

En höjning på axlarna.

— Förrän jag inspärras i Åbo hus, lären I intet detta få... Såframt ej en rysk storfurste tager sig det oråd för att hoppa jämfota öfver Systerbäck. Låt oss se huru de lärde bibelherrarne öfversätta *doxa* på finska.

— *Kunnia,* ära, svarade Hagar.

— Riktigt. Den finska Sara måste förgyllas som andra Saror... Vet du väl — fortfor Kristina, som härvid kom att tänka på Saras efterkommande — vet du väl, att den vandrande juden är i Stockholm?

— Jag såg honom hos hans nåd presidenten Kurck.

— Kurck har berättat mig förunderliga ting. Denne vandrande skomakare är ingen ringare person, än den förgyllde juden, om hvilken hela Europa talar och som styr denna världen med penningens makt. Kurck vill öfvertyga mig om nödvändigheten att fästa honom vid Sverige med *din* person, ty Zevi har kommit för att uppsöka dig och din bror.

— För Guds skull, nådig fröken! En jude!

— Nå, hvarför inte en jude? Han står åtminstone fast vid sin tro; han är tusen gånger förmer än en

affälling. Det är något underligt med din härkomst, Hagar. Jag har satt mig i sinnet att utreda denna härfvan, om ej för annat, så för att förtreta en viss fru af mina bekanta. Juden vet något om dig, och sedan i går vet jag ock något. Se här hvad landshöfdingen i Nylands län Knut Lilliehöök skrifver till mig:

Han har, enligt min befallning, låtit utforska vid finska kusten allt hvad där ännu kunde vara bekant om en vandrande kvinna, som dog i Karlshamn...

— Karis.

— I Karis, natten mot den 8 December 1626. En gammal fiskare i Snappertuna kapell berättar, att i November det året ett fartyg från Danzig landsatt i närheten en förnäm ung fru med hennes två tjenare, en liten mörklett karl i knektjacka och en fin, vacker kammartärna, som hade ett klumpfinger på högra handen. Dessa tre hade bott någon tid hos fiskaren, i förväntan på bättre väglag, emedan då var menföre och den unga frun icke tålde skakning på hjuldon. De hade talat ett främmande språk, men kunnat göra sig begripliga på estniska. Den unga frun var rik och dyrbart klädd, men sjuk och lidande under vissa omständigheter, som gjorde en resa betänklig. Hon hade velat kvarstanna, men tjenarne hade försäkrat, att hon skulle vara andra dagen i Viborg. När då tövädret öfvergick till snö och sträng frost, ha de begifvit sig af i två slädar, en med frun, tärnan och tjenaren, den andra med två tunga koffertar. Fiskarens hustru bekräftade mannens utsaga med tillägg att tjenarne tycktes stå i hemligt förstånd med hvarandra. Spå mig hvad detta betyder!

Hagar teg.

— Ytterligare, slutar rapporten, må jag det icke förhålla, att en rättare på Esbo gård säger sig vid samma tid hafva skjutsat två slädar till Helsingfors. Främst åkte en karl med två tunga koffertar i släden och efter honom en kvinna, märk: icke *två* kvinnor. Rättaren kommer detta så visst ihåg för att karlen haft mäkta brådt, kört hästen fördärfvad och för skadan betalat rättaren sex daler silfvermynt... Detta har Lilliehöök uppdagat. Det är för litet ljus för att trefva sig fram i nattens mörker, men för mycket att kunna sorglöst somna. Mig kommer det för, som om tråden spinner sig ut till ett svart förräderi.

— Hans nåd presidenten vet törhända ett råd, genmälde Hagar skyggt.

— Jag har tänkt därpå. Hvarför ha vi inte studerat lagfarenhet? Hvad hjälpa oss alla våra auktorer, om vi ej med dem kunna fånga en enda röfvare? O, det är skändligt... En sjuk kvinna i denna belägenhet, utkastad en vinternatt på en öde landsväg!... Men det finns en, som vet mer än din gudfader, presidenten Kurck. Jag vill låta hitkalla den vandrande juden. Vill han inte bekänna, skall han tvingas därtill, om han ock sju resor vandrat kring jorden och bjuder som lösepenning Sveriges rike i guld.

— Tillåter nådig fröken, att jag genast uppsöker hans nåd presidenten?

— I morgon törhända. I dag är ett värdskap hos gamle marsken; hans son har återvändt från Upsala. Jag vill studera finska, tilldess man kommer att kläda mig. Således, Hagarille... uttyd för mig andra kapitlet af Genesis!

Och de fortforo att trampa en smal gångstig genom de gåtlika, slingrande labyrinterna af ett nyssfödt, för

världen okändt språk. Kristina hade en underbar förmåga att kasta sig in med hela sin tankekraft på det ämne hon förelagt sig, därpå göra ett sidosprång åt motsatt håll och så åter ögonblickligen vara där, hvarifrån hon gått ut. Ett halft intresse, en delad uppmärksamhet voro mot hennes natur. Med om allt eller med om intet, detta var grunddraget. Det var ej stadgadt ännu, men det skulle hårdna.

Hon sade till Hagar i en af dessa förtroliga stunder, när båda lifvats af en ny stor upptäckt i folianternas visdom:

— Tror du på böcker?

— Jag tror, att vetandet är ett haf och hvarje bok en droppe i hafvet — svarade Hagar.

— Du far vilse. Tillvaron är ett haf, vetandet är intet mer än en dunst på dess yta. Hvad är en bok? Grekerne säga: *skia kapnu,* rökens skugga.

— Hesiodus begagnar detta uttryck om människolifvet.

— Åt skogen med din Hesiodus! När jag utsugit böckernas visdom, vill jag kasta dem alla på elden och börja lefva. Du råtta, som gnager perm efter perm i ditt mörka hål, vet *du* hvad det är att lefva? Vet *du* hvad det är att vara ung, att andas i djupa drag lifvets luft, att befalla öfver alla dess njutningar, men välja de bästa; att gå genom världen från bragd till bragd, från ära till ära och, när man vunnit allt, kasta det åter skrattande bort som en trasa? Står *det* i böcker, säg?

Hagar teg. Åter kom där ett eko af hennes egna tankar, i de stunder när hon befann sig i uppror mot allt. Klyftan mellan en drottning och en namnlös var icke djupare, än att bådas tankar flöto omärkligt in i hvarandra.

— Nej, det står inte i böcker, fortfor Kristina häftigt, och jag vill lefva. Gör som jag, du... Trälbind dig aldrig! Jag vill göra dig rik, om du ej är det förut. Jag vill göra dig så hög, att du erkänner ingen annan än mig öfver dig. Mig måste du erkänna; utan mig är du intet. Vill du vara mitt verk, eller vill du vara den kiselsten, som en drottning tog upp för att han blänkte i sanden och kastade bort, när där endast var kattguld?

— Jag vill lyda nådig frökens befallningar... vara trogen och icke trälbinda mig.

— Vänd inte mina ord! Det är något hos dig, som ej finns hos de andra och som likar mig godt. Kom ej med något, som jag inte kan lida! Bryr jag mig om din lärdom? Det är allt munväder; du vet ingenting, din merit är, att du intet förstår. Hvarför tog jag dig annars? Om två år skall jag gifva dig namn och lära dig lefva. Sedan, när jag tröttnat vid dig, skall jag gifta bort dig till någon af familjerna får- eller oxehufvud.

— Då skall jag tacka underdånigst och svara, att jag ej varit oläraktig i nådig frökens skola.

— Jag skall gifta bort dig. Du skall se, huru jag gifter bort furstinnor och hofjungfrur. Hvad angå dem *mina* vägar? Jag är för mig, jag. Du med dina löjliga stjärnor, uttyd för mig hvarför kometen är olik alla andra! Vet du inte, att jag är ett järtecken?...

Drottning Kristina kom icke längre i finskan, än att hon kunde läsa den nya bibeln med tillhjälp af andra biblar. Men hon hade ökat sin språkkunskap med ett tungomål, som skulle blifva det tionde, och därur behållit i minnet ett tillräckligt ordförråd för att kunna förvåna finske riksråd eller finske riksdagsmän med ett

nådigt tilltal på deras språk. Detta var dock något för äran och något för statsklokheten. Där funnos verkligen män som behöfdes, män som hon ville vinna och för hvilka detta språk ljöd som hemlandsmusik, män som, bland mycket stort och älskvärdt hos Sveriges unga drottning, funno det mest beundransvärdt, att hon kunde tilltala dem på Finlands språk.

---

14. Julgåfvor.

Kan han icke nöja sig med en själ mindre?

Hagar Ring var, med drottningens tillåtelse, bjuden till julgäst hos presidenten Kurck. Hennes hoftjenst och sexton år hade märkbart förändrat hennes ställning i detta förnäma hus, utan att utplåna den stränga ståndsskillnaden. Domestikerne betraktade henne icke mer som sin jämlike, hofmästaren Pape vågade kalla henne jungfru; hon stod ungefär i nivå med guvernanten, mademoiselle de Meran. Hennes plats vid de ceremoniösa måltiderna var samma låga plats som förut, men hon hade nu en kammartjenare bakom sin stol; hon vågade yttra ett hviskande ord till barnen, hos hvilka hon stod i gunst. De unga jungfrurna Kurck inlade en vänligare ton i sin reserverade hållning; äldre sonen Knut kände sin förra beskyddande vänskap svalna i samma mån hans yngre broder Gustaf begynte visa Hagar en uppmärksamhet, som icke undgick moderns bekymrade blickar. Presidentens och hans gemåls afmätta hofetikett glömdes alltmera i enrum för en deltagande hjärtlighet.

Julaftonen tillbragtes i stillhet inom familjen. Barnen hade en julgran med bakverk, renetter och drufvor.

Klappar voro ännu föga i bruk, lekarna begynte på juldagens eftermiddag. Det var något ovanligt och väckte ej ringa uppseende, när klockan fem på julaftonen en hoftjenare inbar till Hagar en present från drottningen. Gåfvan innehöll den finska bibeln i praktband, inlagd i ett dyrbart skrin af sandelträ och elfenben. Hvarje af bibelns silfverknäppen var omknutet med ett rödt band och en silkesbörs, som innehöll guldmynt för mottagarinnans toilett.

Det lilla hofvet i presidenten Kurcks hus kunde icke undgå ett inflytande af det kungliga hofvet. Hagar förstod ganska väl, att hennes personliga värde plötsligt steg nästan till jämnhöjd med jungfrurna Kurcks. Hon löste ett guldmynt ur dess band och räckte det åt tjenaren, som framburit gåfvan.

Knut Kurck dolde ett löje, som skulle misshagat fadern. Hon lekte drottning, den lilla tattareungen.

Gustaf Kurck frambar sin lyckönskan i form af en handkyss. Det skulle vara ett skämt, men det liknade antingen en hyllning eller ett hån. Hagar rodnade af blygsel. Hon hade velat dölja sig i den djupaste skog vid Kaskas torp.

Klockan var sex, man väntade på aftonvarden, när en omsorgsfullt inpackad låda öfverlämnades till presidenten Kurck. Han läste sin adress under Åbo hofrätts sigill, bröt omslaget och framdrog ett likaledes förségladt skrin med brokiga sirater af halm på lock och sidor.

— Redan! utropade han. Den vandrande juden har lycka med sjumilsstöflarna. Hans kurir är tillbaka från Åbo på mindre än tre veckor.

Familjen trängde sig kring husfadern. Hvad innehöll detta skrin? Det såg så oansenligt, så bondgrant

ut, och likväl hade en kurir skickats öfver ett fruset haf att afhämta det. Men det kunde ej öppnas nu, det gällde tredje mans rätt.

Likasom framtrollad af nyfikenheten, inträdde Jöns Qvast, stammande fram en anmälan, att någon stod därute och begärde företräde hos hans nåd.

— Säg, att han kommer tillbaka i öfvermorgon!

— Jag sa-sa-sa' honom det — stammade tjenaren — men hva-hva-hvad skulle Ska-Skam låta visa bort sig på-på själfva julkvällen!

— Det är juden. För honom in i mitt mottagningsrum!

— Ka-ka-kan han inte nö-nöja sig med en själ mi-mindre? mumlade Jöns motvilligt.

Juden fick företräde. Han förklarade, med många ursäkter för den olägliga tiden, att han nyss förnummit vid Skeppsbron kurirens återkomst och vore så hårdt ansatt af sina affärer på andra håll, att han omöjligt kunde dröja i Stockholm en dag längre.

— Jag beklagar — svarade presidenten artigt — att er härvaro hvarken varit så lång eller så angenäm, som vi önskat. Jag hade hoppats få strax efter jul föreställa eder för rikskanslern, som varit hindrad af göromål, och för hennes majestät, som varit bortrest. Men eder tid är dyrbar; här är skrinet. Önskar ni vittnen?

— Ja, ers nåd, det är nödigt för domstol. Och, om ni tillåter, Hagar.

Presidenten ringde.

— Kalla hit Thomson, Pape och Hagar.

De inkallade kommo.

Skrinet öppnades; innehållet befanns orubbadt. Ruben Zevi fattade med darrande hand nålen med

silfverliljan, därefter ringen och granskade båda sorgfälligt vid skenet af lampan.

— Mera ljus, om ers nåd tillåter! Mina gamla ögon ha lidit af sjöresorna.

Fyra vaxljus ställdes på bordet. Juden fortfor under djup tystnad att granska de två klenoderna. Man hörde honom uttala namnet *Claude Ballin.*

— Det är de rätta, sade han slutligen. Behagar ers nåd låta dessa vittnen bestyrka, att skrinets försegling blifvit bruten i deras närvaro och att innehållet befunnits vara det samma som hofrätten intygat?

Hans önskan uppfylldes. Nu vände han sig till Hagar, som motvilligt och fruktande lydde hans uppmaning.

— Barn, sade han, betrakta dessa smycken; de ha varit din moders! Denna nål är, på min beställning, smidd af Frankrikes berömdaste mästersmed i två fullkomligt lika exemplar; i hela världen finnas icke flera än dessa två. Den ena nålen gafs åt din mor, den andra åt hennes bror, som blef dödad i Holland, och äges nu af Urban Niemand. Ringen är lika ensam i sitt slag och igenkännes af tre diamanter, som fordom varit tre af de sju ädelstenarna i konung Salomos krona. Deras tretal betecknar Jakobs staf, hvilken gojim, hedningarne, kalla Orions bälte. Din mor fick ringen, när hon fyllde sitt femtonde år. Blif henne värdig, och hennes klenoder skola vara dina, när du vill komma till mig! Skrif då till mig genom bankiren Texeira i Hamburg, och jag skall sända en ledsagare att möta dig där eller i Stockholm.

Ruben Zevi kysste Hagar på pannan, aftorkade med den rutiga näsduken en svettpärla från sin tinning och fortfor, vänd till presidenten, med lugn, vördnadsbjudande stämma:

— Ers nåd, jag är en gammal man, och mina dagar äro räknade. Är ock sinnad att nu företaga en farlig sjöresa vintertid, hvarför mig lätt kunde något dödeligt tillstöta. Fördenskull och för att betrygga barnens arfsrätt, som torde bestridas, förklarar jag härmed i eder och dessa vittnens närvaro, att dessa två barn, Ben-Oni, som kallar sig Urban Niemand, och Hagar, som kallar sig Hagar Ring, äro rätta barn och arfvingar till min dotter Ruth samt alltså mina dotterbarn. Hvad angår deras arf efter mig, förbehåller jag mig att därom själf råda, men ingen skall kunna åberopa skyldskap med mig framför dessa barnen, som äro de närmaste och enda arftagarne i rätt nedstigande led. Såsom en sista gunst beder jag eders nåd att låta uppsätta och bevittna denna min otvungna förklaring i laglig form, dels för dödsfall och dels för att barnen här lyda under Sveriges rikes lag.

— Herr Zevi, svarade presidenten, jag skall med nöje efterkomma eder önskan, helst när det sker för barnens bästa, men jag bör icke förtiga två hinder, som stå i vägen för laglig arfsrätt. Jag har icke minsta skäl att betvifla eder förklaring, men lagen fordrar två bevis: det ena, att ni verkligen är den döda moderns fader och dessa barnens morfader, det andra, att barnen äro födda af lagligt äktenskap.

Juden eftersinnade.

— Hvad angår det första, genmälde han, är det tillfyllest bevisadt, att dessa smycken tillhört barnens aflidna moder. Om jag nu kan bevisa, att samma smycken tillförene varit mina, är icke detta tillräckligt att styrka min förklaring om skyldskapen?

— Strängt taget icke, var svaret. Men detta bevis kan efteråt förstärkas med andra och tydligare.

— Nåväl, täckes ers nåd öppna denna ring!

Presidenten försökte öppna ringen; det lyckades icke. Hagar, Thomson och Pape förnyade utan framgång samma försök. Juden tryckte på en omärkbar fjäder, och ringen sprang upp, visande i sitt inre en ytterst fint emaljerad inskrift på hebreiska språket. Det var de rörande orden i Salomos höga visa: »Min älskling, du är i allting dägelig, och på dig finnes ingen fläck.»

Judens ögon fylldes af tårar. Han hade ej sett dessa ord sedan de gåfvos åt henne, den fläckfria, som han älskat så högt. Men åter beherskade han sig. En annan fördold fjäder sprang upp i nålen och visade innanför liljan en ros af rubiner, knappt större än en ärt. Beviset var tillfredsställande. Endast den ömtåligare frågan kvarstod om barnens äkta börd.

— Ers nåd torde erinra sig — återtog juden i bestämd ton — att arfvet af min förmögenhet icke underlyder Sveriges lag. Frågan om arf med bördsrätt kan således ej gälla annat än dessa smycken, och det enklaste är, att jag köper dem för den redan erlagda kautionen af 12,000 daler. Kan denna summa ej, enligt svensk lag, tillfalla barnen, så tillfaller hon mig såsom den dödas fader, när jag tillfullo bevisat min skyldskap, och skall då anslås åt Stockholms fattiga. Är ers nåd ense därom?

— Jag kan icke bättre bevaka barnens fördel.

— Då torde vi utbyta kvitton. För öfrigt utbeder jag mig att få deponera hos ers nåd en ränta af tvåhundra daler i månaden för Hagars behof. Och nu har jag alltför länge stört ers nåds helgfrid...

— Var förvissad, herr Zevi, om min beredvillighet att tjena en så utmärkt man i hvad jag förmår. Jag

fruktar blott, att er trosbekännelse blir ett hinder för barnens öfverlämnande i eder omvårdnad. De äro döpta till vår religion.

Ett hastigt öfvergående uttryck af vrede och smärta röjde i judens inre någonting, som kunde öfversättas med: de hafva dödat mina barn, och nu vilja de röfva ifrån mig mina barnabarn! Men han återtog kallt:

— Jag reklamerar icke barnen förrän de själfva önska det.

— Och när de önska det — fortfor den beräknande statsmannen, inom sig förtjust att äga ett sådant band på penningefursten — när de önska det, skola utan tvifvel de tjenster ni redan bevisat och än vidare torde bevisa svenska regeringen göra denna beredd till alla återtjenster.

— Skillnaden är den, ers nåd, genmälde juden, att mina tjenster kosta penningar, då ni däremot icke begär något för edra. Ni skall ej hafva slösat dem på en otacksam. Ni själf står upphöjd öfver allt hvad jag kan erbjuda, men hennes nåd, er gemål, har med edert samtycke upptagit ett fattigt barn nästan från landsvägen i sitt hus och varit för Hagar den huldaste beskyddarinna. Förunna mig som en gunst att få till hennes nåd öfverlämna ett obetydligt minne af hennes godhet mot min dotterdotter!

Och han framdrog under sin långa, vida kaftan ett etui af röd sammet med guldknäppen. En börs åt hvardera af de två vittnena, en välsignande hand på Hagars hufvud, och den vandrande juden var försvunnen i gatornas mörker, förande med sig halmskrinet och dess smycken, som gifvit anledning till detta oväntade besök på julaftonen.

— Thomson och Pape! sade presidenten till vittnena i den kända tön, som ej tålde en motsägelse. — Här är bibeln. Tu finger på bok, att ingen af eder må utan min tillåtelse yppa hvad här i denna kväll blifvit eder anförtrodt. Efter min död gäller eden i tio år.

De två tjenarne svuro. Hagar förmanades strängt att bevara sin hemlighet.

Pape vägde börsen i sin hand, såg på handsekreteraren Thomson och frågade, när deras herre gått, hvad Thomson ämnade göra med sin sportel.

— En glad jul, en ny värja och en ny käresta, hviskade Thomson, rädd att väggarna hade öron.

— Förr i världen måtte skomakarne haft godt om pengar. Och denne långbente karlen skall Hagar ärfva! Strunt, bara kattguld. Det lönar visst mödan att svära på sådant. Men det ringer till aftonvarden.

Familjen Kurck satt återförenad vid bordet en timme efter det annars så strängt iakttagna rätta klockslaget. Juden blef ett rikt ämne för samtal med låg röst inom familjen. Hagar en judes dotterdotter! Och intet spår af hennes far! Hvad skulle man tänka om en sådan förbindelse? Hvilken börd, stackars barn! Men arfvet, arfvet? Var denne jude så rik? Huru mycket antog man att han ägde?

— Rikskanslern förmodar, att juden utan betänkande kan köpa hela Sveriges rike med städer, hamnar, egendomar och slott, hviskade presidenten åt sina närmaste, ty han ville icke, att Hagar, som satt vid motsatta ändan af bordet, skulle förvridas i hufvudet af sådana utsikter.

Förvåning och häpnad. Allas blickar sökte den oförmodade arftagerskan, som af uppträdet med juden endast erfor känslor af fruktan och nedslagenhet. Hvad

var en drottnings present mot en sådan julgåfva! Unge herr Knut kände sin forna vänskap vakna, och herr Gustaf fann ingen anledning att låta sin bortsomna.

Presidenten Kurck bar i sin bröstficka någonting, som han ej kunnat vägra emottaga, men som sårade hans stolthet. — Desse penningejudar tro sig kunna behandla oss som jämlikar! — Han sparade judens gåfva, tilldess att han senare på kvällen befann sig i enrum med sin gemål.

— Sofi — sade han, framräckande etuiet — här är en julgåfva från den vandrande juden äfven åt dig.

Fru Sofi De la Gardie kunde icke undertrycka ett utrop af öfverraskning. Det var en *collier,* ett halsband i guld af det utsöktaste arbete, rikt besatt med ädelstenar af olika storlek och i midten en stor, glänsande smaragd af sällsynt skönhet. Få furstliga personer kunde berömma sig af att äga ett sådant smycke. Presidentens erfarna öga uppskattade smaragden ensam till ett värde af 30,000 daler.

— Men detta kan jag ej bära, det är ju för en drottning! utropade mottagarinnan, i det hon lät smycket i hennes hand kasta blixtar i ljusskenet.

— Ja — skämtade hennes gemål — vore du icke en furstlig persons vederlike, skulle jag förstå dina betänkligheter, ty rådet är betänkt på att utfärda en ny förordning mot skadeligt öfverflöd. Men hvad kan man ej tilltro Hagar? Hon är född under ett gökträd och guddotter till en fé. Jag önskar, att våra töser hade en sådan gudmor.

— Jag förstår icke . . . colliern . . .

— Medgif, att det är en fésaga. En okänd tiggerska dör någonstädes i ödemarken och efterlämnar två de konstrikaste klenoder jag någonsin sett. Två öfvergifna

barn komma till världen i det uslaste kyffe och befinnas vara arftagare till den rikaste man i Europa och alla de fem världsdelarna. Riksrådet Kurck med gemål upptaga en trasunge i sitt hus, och trasungen betalar deras omvårdnad med juveler. Du kan bära smycket, Sofi, det är rättfånget gods, men det är öfverflödigt att man känner dess ursprung. Har du märkt, att Gustaf gör Hagar sin kur?

— Tyvärr. Gustaf blir ingen statsman; han kan ej dölja en flik af sitt hjärtelag. Hans böjelse är så ärligt pojkaktig, att han kan kompromettera sig för betjeningen.

— Du lugnar mig. Jag befarade, att det var en af dessa flyktiga ungdomsdårskaper, som sätta en lika dåraktig flickas välfärd på spel, och jag tål intet gyckel med Hagar. En allvarsam böjelse är något annat. Vi skola tänka därpå, Sofi. Den dag torde komma, när furstar täfla om denna nu så ringaktade flickas hand.

— Hennes börd! Hennes namn!

— *Découverte d'Amérique!* Hennes far är okänd och sannolikt död för längesedan. Man tillverkar en far, såsom man uppritar ett stamträd och adlar ett namn. Det kostar icke en hundradedel af flickans arf. Skada, att drottningen har två år till myndig ålder. Hagar står för ögonblicket i gunst, men huru länge, det är en annan fråga.

— En jude!

— Jag kan bevittna, att flickan är döpt. Det svåraste blir att besegra den gamle ockrarens halsstarrighet i denna punkt. Hjälper ej annat, må han få pojken, och vi behålla flickan. Det är sant, att han i sådant fall gifver pojken brorslotten, och Hagar får nöja sig

med en furstlig hemgift. Men jag är ense med dig, att trosbekännelsen är det första villkoret för en förbindelse med vårt hus.

— Hvilket hasardspel! suckade Sofi De la Gardie.

— Det är kärleken som spelar hasard; man skall låta klokheten blanda tärningarna, svarade statsmannen.

---

15. Köpare och säljare.

Du skall aldrig draga ett svärd mer.

Två långa veckor efter slottsbranden låg Urban Niemand, sväfvande mellan lif och död, i sjukstugan på Norrmalm. Brännskadorna läktes, men en lunginflammation hotade att sluta hans unga dagar. Han låg öfvergifven och glömd: drottningen, nyss så nådig mot honom, var upptagen af det furstliga bilägret och resan till Upsala. Hagar besökte ett par gånger sin bror och tröstade sig, på sin ålders lätta sätt, med hoppet att han snart skulle blifva frisk. Fältläkaren kom en gång om dagen, rynkade ögonbrynen och befallde åderlåtning, tilldess att de blodlösa pulsarna icke hade något mer att gifva. Vaktkarlen trampade ut och in med klampande träskor, tre eller fyra sjuka hostade i samma rum, medan två andra lågo utsträckta på magen och rafflade med tärningar. Hundar slogos på gården, vindsluckorna knarrade för blåsten, ett kallt drag banade sig väg genom de otäta fönsterspringorna. En sjukstuga på drottning Kristinas tid liknade våra dagars fint fernissade, välskurade, luftiga sjukhus ungefär som en bondes stallspilta liknar en marmorkrubba. Allt var tillkommet likasom på försök och var dock ett framsteg

i jämförelse med intet; bekvämligheterna ytterst primitiva, luften beräknad för lungor och stillheten för nerver, hvilka kunna fördraga allt. »Hvit kalf och rö, vill han ej lefva, får han dö.» Breitenfelds tält var ett lusthus mot denna sjukstuga. Hellre hade Urban Niemand än en gång velat utsätta sin arm för sågen.

Det var dock en seg lifskraft i denne skenbart så klene pilt. Efter hand började lungorna återtaga sin normala verksamhet, brandsåren voro alla läkta, ingenting tycktes hindra ett snart återställande. Men fyra veckor efter branden kom oförväntadt en ny fara. Ögonen hade tagit skada af elden, och lunglidandet kastade sig på dessa angripna nerver, såsom dess nyckfulla art ej sällan är.

— Hvad? Ser sergeanten mig icke? frågade en morgon fältskärn, som nu i läkarens ställe skötte konvalescenterne.

— Nej, sade gossen.

Läkaren tillkallades, undersökte ögonen och förklarade, att allt skulle blifva bra med blyvatten. När detta ej hjälpte, pålades kospillning, därefter svingalla. Därefter inhälldes brännvin i ögonen, och när de endast förvärrades, ingneds alun. Nu hade ögonläkarekonsten uppnått den tidens yttersta gräns. Domen lydde: synen förlorad, intet att göra.

Vara sexton år, uppfylld af lefnadsmod, törstande efter bragder, i gunst hos en fältmarskalk, i gunst hos en drottning, viss om segrar, framgång, ära, och vara blind! Det var icke möjligt.

Den gudfruktige gamle fältskärn klappade patienten medlidsamt på axeln och upprepade:

— Kan icke hjälpa't, det är en slät julklapp. Sergeanten är blind. Bed till vår herre och frälsare, som

föddes i denna natten, att han öppnar förlåten, han som kan det!

Urban Niemand reste sig upp i vredesmod för att slå den eländige, som vågade döma honom till lifstids mörker. Han slog i den toma luften, sprang några steg, snafvade mot en säng och hörde en vresig röst fråga: »Hvad har du här att beställa?»

Det var slut med Urban Niemands kurage. Han trefvade tillbaka till sin säng, kastade sig på halmen och snyftade högt.

Röster hördes, steg bullrade. Ville någon tala till honom, kanske beklaga honom? Han vände sig bort för att icke svara. Hvad angingo honom människorna? Ingen kunde hjälpa honom, alla hade öfvergifvit honom. Och Gud, som han hört omtalas, hvem var Gud? Han trodde sig förstå det en gång, när öfverste Gordon läste bibeln för honom, men det var så längesedan; han mindes så litet. Kamraterne i fältlägret brukade säga, att Gud var nog bra, när han gaf seger och godt byte, men icke var han alltid att lita på. Hvad skulle denne Gud bekymra sig om en stackars blind? Snarare då den underliga stjärnan, som Urban ej kunde förgäta. Men henne skulle han aldrig mera se, och hon skulle aldrig mera se honom . . .

Dagen gick. På kvällen inbars en julgran. Nya steg närmade sig den blinde, men denna gång varsamt; inga stampande klackar; tysta, mjuka skosulor. Någon satt på kanten af sängen. En sval hand med många rynkor fattade hans.

— Urban Niemand — sade en röst högt öfver hans hufvud på böhmisk tyska — har du läst om Tobias?

Intet svar.

— Tobie fader var blind i åtta år och fick af Herren sin syn tillbaka. Menar du, att Herrens arm sedan dess är förkortad? Tro på Hans makt, och du skall återfå synen!

Urban tyckte sig hafva hört denna röst, som talade ord af förhoppning. Han vände sig mot den talande.

— Känner du mig? Jag är Ruben Zevi, din morfader, som har dig kär och från hvilken du rymde till kriget. Min son, hvarför svek du mig?

— Joas gaf mig en häst; jag trodde, att ni befallt honom det. Förlåt mig, om det var mot eder vilja! snyftade gossen. — Han var nu i sitt veka lynne och kände ett oemotståndligt behof af kärlek, af tröst.

— Joas gaf dig en häst? Jag förstår... Ben af mina ben och blod af mitt blod, jag förlåter dig allt, till och med otack, endast du åter vill vara min son. Hör mig nu, Urban Niemand, ty det är en faders ord till en lättsinnig son, och betänk hvad jag säger dig. Min Gud och din Gud har skickat dig en olycka, som ingen i detta landet kan bota. Och vet, han har skickat dig henne för att rycka dig bort från gojims styggelser och återföra dig till ditt folk. Jag är gammal vorden, och se, jag har kommit så långa vägar i mörker och köld, öfver haf och land, för att uppsöka dig och din syster. Hon är än till en tid fången i Moabs snaror. Herren förlosse henne från jägarens pil! Men dig, min son, vill jag återföra till ditt folk. I dig skall Rubens släkte återupplefva, och du skall vara min högra hand, såsom din syster skall blifva mitt vänstra hjärta. Vill du följa mig?

— Jag är soldat, fader Ruben, jag är dragon. Jag kan intet annat, jag vill intet annat. Fältmarskalken har utnämnt mig till sergeant...

— En blind soldat! Hvad gör fältmarskalken med blinda dragoner?

— Ingenting, ingenting, suckade gossen. Sitta till häst och vara blind! Höra kommandot: hugg in! ... Höra trumpeterna smattra, hästarna gnägga, lansarna knaka, huggvärjorna korsa hvarandra och vara blind, blind! — Nya snyftningar kväfde hans röst.

— Och om du får din syn tillbaka, vill du då afsvärja kriget och blifva min Ben-Jamin, såsom du härintills varit min son Ben-Oni?

— Om jag återfår synen, sadlar jag i blinken min häst, rider till fältmarskalken och rapporterar: Excellens, Urban Niemand är tillbaka i tjensten!

— Ligg då där som en onyttig krympling, jag kan ej hjälpa dig! utbrast juden med en vrede, som var uppriktig endast till hälften.

— Nej, hjälp mig, hjälp mig, käre fader Ruben! Jag skall göra allt hvad ni vill. Jag skall taga afsked, när vi få fred; jag skall rykta edra hästar, jag skall vara er sämste stalldräng, men låt mig tjena, medan vi ännu ha krig!

— Om jag tror dig och hjälper dig till din syn, skall du åter svika mig, såsom du svek mig i Regensburg. Hvad skall jag göra med en sådan vindflöjel? Men ... det finns ett medel. Du skall få din syn, du skall få rida, när du behagar, men du skall aldrig draga ett svärd mer, ty den stund du det gör, skall Herren förlama din högra arm.

— Min högra arm? — Och Urban tänkte på den fruktansvärda sågen vid Breitenfeld.

— Herren hjälper ingen, som ej vill hjälpas. Vill du följa mig, med villkor att aldrig mer draga ett svärd i hedningarnes krig?

— Ja, sade den olycklige blinde, efter en hård strid med sig själf. Hans hemliga tanke var: kommer dag, kommer råd.

— Är du ock stark nog att i denna årstid företaga en resa till Göteborg och därifrån öfver hafvet till Holland?

— Ja, fader. Men först måste jag uträtta generalmajor Slanges order i Finland.

— Det kan du icke. Berätta mig allt, och jag skall besörja en annan budbärare.

Urban redogjorde för uppdraget.

— Godt. Du reser med mig. Läkaren ser en obotlig patient med nöje resa. Vet du väl, att det i kväll är de kristnes julafton?

— I fältlägret vet man så litet om jul.

— Jag kommer från Hagar. Känner du denna nål? Den blinde öfverfor med fingrarna silfverliljan, som juden räckte honom. Det var hans nål, och likväl bar han sin nål instucken under liftröjan. Juden jämförde noggrant de båda liljorna och syntes tillfredsställd.

— Urban Niemand, gör dig beredd att följa mig i morgon bittida klockan fyra!

*

Andra dag jul efter gudstjenstens slut lät drottningen kalla till sig presidenten Kurck och meddelade honom Knut Lilliehööks rapport. Presidenten fann saken påkalla ett urtima ting i Karis, där alla vittnen skulle förhöras på ed och till protokoll inför häradsrätten. Stränga efterspaningar borde anställas efter de två förrädiske tjenarne, såframt desse ännu lefde och befunne sig inom riket. Drottningens förmodan vore sannolik, att den

sjuka kvinnan blifvit utkastad ur släden på landsvägen, hvarefter tjenarne med det röfvade godset flytt till Ryssland. Det återstod att förklara hvarför kvinnan, som troddes vara rik och förnäm, hade kommit till torpet i fattiga kläder. Detta, äfvensom tjenarnes signalement och ett senare hågkommet märke på den dödas arm, borde utredas af vittnesmålen.

— Och är till att märka — fortfor Kurck — att jag i denna saken förnummit ett beaktansvärdt item af bankiren Ruben Zevi, som folket tror vara den vandrande juden. Zevi har låtit, mot kaution, hitföra från Åbo de kostbara klenoder, som den döda kvinnan bar hos sig, och inför vittnen betygat, att dessa klenoder tillhört hans dotter Ruth. Han har, likaledes för vittnen, förklarat Urban Niemand och Hagar Ring vara hans rätta dotterbarn, de där vore närmast att honom ärfva. Men om barnens fader, eller om dessa varit af äkta börd, har han ingenting velat bekänna.

— Han *måste* bekänna, herr riksråd, han *måste*.

— Det faller sig något betänkeligt att därtill nödga en man som Zevi. Fast bättre vore att därtill förmå honom med fog och lämpa. Om min nådiga fröken täcktes förunna honom en audiens ... Men det torde ske snart, ty han lämnar i dagarna Stockholm. Hans bostad är vagnmakaren Lundins gård på Söder.

Drottningen ringde och gaf befallning att genast afhämta juden till slottet.

Medan man väntade, fortfor rådplägningen.

— Min nådiga fröken — återtog Kurck — har täckts infordra mitt underdåniga råd som lagfaren. Men detta intrasslade ärendet har, som ofta timar, två sidor. En domare anställer laga rannsakning och är därtill förpligtad, antingen han lyckas eller misslyckas att ut-

reda härfvan. En statsman frågar sig hvad där klokast och nyttigast är. Jag håller så för, att i bästa fall en missgärning kan bestraffas och barnen komma till sin rätt, men därtill är ringa utsikt. Fastmer är att förutse en långvarig process, där oväntade upptäckter kunna stöta förnäma släkter för hufvudet och brouillera riket med en så mäktig man som Ruben Zevi. Står så en annan utväg att pröfva, nämligen att lägga denna saken alldeles ned, så länge den ännu tyst är, och, om min nådiga fröken för godt finner, försörja barnen.

— Sade ni inte, att juden vill erkänna dem för sina?

— Visserligen. Men därunder förstås, att de blifva judar.

Kristina brusade upp på sitt häftiga sätt.

— Blifva judar? Affalla från sin kristna tro? Inte om han bjöde ett konungarike!

— Det är ock min underdåniga mening. Men som Ruben Zevi i denna frågan lärer befinnas nog halsstyf, skall man hålla där hårdt på i början och, där ingen annan utväg är, låta honom få pilten. Flickan förblifver i Sverige vid sin tro.

— Hvad? Juden skulle köpa och vi skulle sälja Urban Niemand för hans systers hemgift! Sälja en själ för att bärga en annan! Och detta vågar en Sveriges kronas rådgifvare säga till mig, som är kristen och svenska kyrkans öfverhufvud! Vet ni väl, herr Jöns, att i min farfars och Upsala mötes tid hade ett sådant ord i rådkammaren kunnat kosta ett riksråd hufvudet?

— Nådig fröken täckes bemärka, att jag säger detta för nödfall, fortsatte Kurck orädd. Vi kunna ej stänga Urban Niemand i en bur, om han själf vill fresta

sin lycka, men vill han det inte, står han i skydd af Sveriges lag.

— Jag står fast vid ting och rannsakning, genmälde Kristina i afgörande ton. — Jag vill veta hvem som kastat en sjuk kvinna på landsvägen, om den karlen ock sutte i rikets råd. Brouillera oss med juden? Äro vi så platt vanmäktige, att vi inte töras taga en jude vid öronen? Han skall bekänna allt och förtiga intet. Har han pengar, så ha vi tumskrufvar. Jag har satt mig i sinnet, att Hagar skall få ett namn.

— Vore det icke bättre, att nådig fröken gaf henne ett namn, än att där yppar sig något otillbörligt om hennes börd? Ett ärligt namn skulle trygga henne mot judens anslag.

— Och detta säger ni mig, herr riksråd! Gör mig myndig till nyåret, och jag skall adla Jean Holm, om det gör er ett nöje. Vi ha för tjockt adeligt blod här i riket; det torde behöfva spädas ut.

— Riket skulle med hugnad förnimma, om en drottning med så högt förstånd och så stora naturgåfvor täcktes snarligen öfvertaga dess styrelse, anmärkte försiktigt Kurck, som väl tillhörde det tjocka blodet och höll på dess företräden, men i hemlighet motarbetade Oxenstjernornas öfvermakt.

Kristina skrattade.

— Riksrådet skall ock få nog af mig, hvad det lider. Men hvar dröjer juden?

Kammartjenaren återvände med budskapet att den vandrande juden lämnat Stockholm julmorgonen klockan fyra, åtföljd af sina tjenare och sergeant Niemand. Slutet af budskapet kom Kristina att glömma dess början.

— Niemand? Och utan min tillåtelse? Skicka efter honom en kurir med befallning att återvända! Är

pojken förryckt? Rymma i det ögonblick jag ville förskaffa honom en officersfullmakt! Nej... skicka inte efter honom! Han är en landslöpare; han må bli jude.

— Han har gått mitt underdåniga råd i förväg. Hvad är min nådiga frökens befallning om rannsakningen i Karis?

— Urtima ting, herr riksråd. Urtima ting.

16. Furstinnan Radzivil.

Jag vill hellre bedragas, än förakta människor.

Början af året 1643 var en tid af ovisshet. Kriget fortfor, ingen blef slagen till marken, ingen vann. Svältande härar drogo fram och åter genom sköflade länder. Torstenson låg förlamad af gikt. Sveriges grannsämja med Danmark löpte fara att drunkna i Öresund. Öfverallt misstro, bakhåll, förställning, hemliga ränker. Vintern var ostadig, rik på naturfenomener, skrämskott och förebud. I Tyskland regnade blod, i Sverige och Finland jagade en eldkula den andra genom nattens öde luft och uppskrämde vidskepelsen. Härar stredo i luften; man hörde underliga ljud ur jordens innandöme. Öfverallt steg en suck ur tidens andfådda bröst: fred, fred! Men ingen ände syntes på kriget. Ryttaren på den röda hästen fortfor att rida med lösa tyglar. Framåt, beständigt framåt öfver brinnande städer och bloddrypande fält... Ännu var långt till tidernas ände.

Ett rykte gick ut i början på året, att fredsunderhandlarne skulle sammanträda i Hamburg. År 1641 hade man börjat tala därom. I Juli 1643 kom kejsarens ombud, i November Venedigs och Sveriges ena, i Mars 1644 Frankrikes ombud och Sveriges andra, i November

1645 kejsarens andra ombud. Så god tid hade man. Det var som i sjukstugorna: ville ej folken lefva, där de lågo i sitt blod, så fingo de dö. Och när dessa sändebud ändtligen sammankommit, tvistade de i långa månader om fullmakter, rang och titlar. Hvem skulle sitta i högsätet? Hvem skulle kallas excellens?

Den ene kuriren efter den andre anlände till Stockholm nattetid och afsteg vid rikskanslerns massiva, med Oxenstjernska vapnet prunkande port. Något var i görningen, man visste ej hvad. En polsk ädling, en furst Radzivil, uppträdde i Stockholm med svit. Polske ädlingar voro nu lika rare i Sverige, som man under Sigismunds tider fått nog af dem. Konung Uladislaus, som höll på sin arfsrätt till svenska kronan, erkände ingen drottning Kristina. Furst Radzivil väckte i början uppseende. Hvarför kom han? Väl icke blott att betyga sin vördnad för den unga drottningen? Man antog honom vara en nära frände, måhända en son, till den mäktige lithauiske fursten af samma namn. Detta ärelystna furstehus ville törhända vid nästa konungaval utsträcka sin hand efter polska kronan?

Rikskanslern hade sina skäl att smickra lithauerne, men viktigare skäl att icke stöta den polske konungen. Fursten fick icke mottagas officielt: honom skulle bevisas all heder, men enskildt. Han skulle mottagas enskildt af drottningen, enskildt af rikskanslern. Riksrådet Gyllenhjelm skulle lika enskildt inbjuda honom till Karlberg.

Då kom en knut på tråden. Radzivil medförde sin furstinna: där han mottogs eller inbjöds, måste äfven hon mottagas och inbjudas. Hvilken ceremoni skulle därvid iakttagas? Hvilken rang skulle tillmätas furstinnan i bredd med riksfruarna? Hvem skulle gå förut, hvem efter? Hvem skulle sitta högre eller lägre vid bordet?

Hvem skulle serveras förr och hvem senare? Icke kunde riksrådinnorna afstå sitt företräde. Sutto de icke officielt öfver alla andra furstinnor än drottningens syskonebarn? Och de skulle förnedra sig att sitta lägre än en liten polsk dussinfurstinna! Omöjligt. Detta var solklart, men skulle den polska gästen vara belåten med andra rangen?

Veckor förgingo under dessa bekymmersamma öfverläggningar. Aldrig hade sjuttonde seklet så god tid, som när det vände ut och in på en etikettsfråga. Det furstliga paret var tvunget att roa sig själf, än med ridter och utfärder, än med aftoncirklar hemma hos sig, där man snart såg det skum församlas, som ett hof och en hufvudstad öfverallt stänka omkring sig.

De furstliga aktierna begynte småningom falla. Underliga rykten kommo i omlopp. Man hviskade om en spelbank, om höga summor och tärningar. Furstinnan var vacker och ville vara ung. Ja, hvad blef man icke med smink och löshår? Var hon icke äldre än sin man? Hade hon ej öfverskridit sina fyrtio? Och hvarför bortlade hon aldrig sina mörkgröna handskar? Tvättade hon sig aldrig om händerna? Vänsterhändt var hon därtill, men liflig, glad och i synnerhet fri, mycket fri. Hon kunde dricka och svära i kapp med gamle öfverstar. Hon tog hvilken kavaljer som helst under armen, pratade tok och knäppte honom, när hon var i sitt bästa lynne, på näsan. Man hade sett henne med egen hand piska upp sina hejdukar. Portvakten försäkrade, att hennes durchlaucht en afton i trappgången egenhändigt undfägnat hans durchlaucht med en vänsterhändt kind-[illegible]. Två unge adelsmän, Nils Dufva och Jakob [illegible]kade i delo om denna frisinnade fru. Den [illegible] henne en gratie, den andre en furie:

hvad behöfdes mer för att ränna värjorna genom hvarandra?

Tio år senare hade sådana upptåg sannolikt funnit mera undseende vid Kristinas hof, men nu voro de före sin tid. Drottningen vägrade mottaga furstinnan Radzivil, riksfruarna drogo den redan till hälften räckta handen tillbaka. Fursten beklagades som en man under toffeln, furstinnan tycktes blifva allt mindre nogräknad.

— Bor inte den polska pigan någonstädes vid Danviken? frågade Kristina en dag, när hon återvände från en ridtur med svit af kavaljerer och hofjungfrur, bland hvilka nu äfven Hagar Ring medföljde.

— Hon bor i Mörnerska huset, nådig fröken.

— Nå, Wrangel, har ni också fått tryne och klöfvar af denna Circe? Har ni duellerat *med* henne eller *för* henne?

— Hvarken med eller för henne, nådig fröken.

— Men tömt ett halft dussin bägare spanskt vin till hennes ära, ej sant? Neka inte; ni rodnar ju som en Vingåkerstös. Ser du, Ebba, man kan ännu rodna i Sverige, det kan man inte i Polen. Wrangel, ni är en patriot, jag hade ej trott er därom. Ni måste lära mig er oskyldiga konst. Det är så rörande att se damer af börd dricka vin som suggor. Vi måste införa det bruket i Sverige. Ja, för herrarne är det öfverflödigt. Edra libationer åt Bacchus skulle på ett år fylla Mälaren intill bräddarna. Men för damerna... Jag har alltid beundrat Hekate, Tisifone och Megära.

Likasom hade dessa illa beryktade damer från underjorden hört kallelsen, visade sig på den breda nya Norrtullsvägen en annan mötande ryttareskara. Det var den polska furstinnan i rikt med pärlor besatt riddräkt af röd sammet och fladdrande röd plym i baretten,

en kammartärna, sex unga svenska herrar och sex hejdukar i de lithauiske ulanernes pittoreska uniform. De sex herrarne droppade skyndsamt bort på en sidogata, när de igenkände kungliga svenska kronan på de mötandes schabrak, men furstinnan med eskorten höll vördnadsfullt stilla vid sidan af vägen för att låta drottningen passera förbi.

— Wrangel — sade Kristina till sin uppvaktande kammarjunkare — ni har så ofta skrutit öfver edra väl inridna hästar. Låt dem nu defilera... nej, det skall misslyckas... håll stilla i led med fronten mot mig och hästarnas svansar mot det polska packet!

Befallningen utfördes. Furstinnan Radzivil reste sig i stigbygeln, gjorde en ceremoniös bugning och förde handen till baretten med purpurplymen. Strax därpå räckte hon handen åt sin stallmästare och hoppade ur sadeln, påtagligen i afsikt att närma sig drottningen, måhända begära en audiens...

Var detta afsikten, så blef den besvarad på ett sätt, som ej kunde missförstås och som icke lätt fann sitt motstycke ens i dessa tider, när den mest cirklade etikett så ofta kunde omväxla med grofheter. Drottningen med sin kvinnliga svit red förbi tätt invid den motsatta dikeskanten, utan att bevärdiga furstinnan med en blick eller en vändning af hufvudet, under det att Wrangel med sina ryttare, som upptogo midten af vägen, vände hästarna mot det polska sällskapet på det vanvördiga sätt, som blifvit honom anbefalldt. Fido fann sig förbunden att likaledes på sitt sätt tolka sin herskarinnas känslor.

— Jag har öfverträffat Ulysses; jag har tuktat den vänsterhändta Circe med hennes mörkgröna handskar, skrattade drottningen, när hon lämnat de så groft

förolämpade bakom sig. — Medgif, Wrangel, att ni på ett lysande sätt tackat den sköna damen för sist! Rodnar ni inte nu, så förtviflar jag om er konst att imitera Vingåkerstöserna. Blygs ni inte att på detta sätt behandla en supsyster? Hvad skall hon tänka om de svenske kavaljererne?

— Jag skall ha den äran att korsa en klinga för eders majestäts höga nöje, svarade Wrangel, hvars ridderlighet kände sig sårad af den roll han så motvilligt blifvit ålagd att spela. — Är fursten en adelsman, skall han i morgon bittida sända mig en utmaning. Endera af oss torde blifva på platsen.

— Tror ni? Bör inte en furste, som mottager kindpustar af sin gemål, vara tacksam för den lektion ni gifvit henne? Duell, säger ni? Jag förbjuder er det. Svara honom, att ni lydt mina befallningar. Han kan kasta sin handske för mina fötter.

— Ja, det kan han, nådig fröken, och det skall han troligen göra på slagfältet.

— Så, så, därom skola vi fråga vår frände Uladislaus... Såg du henne, Ebba? Det är möjligt, att hon ännu var nykter klockan sex på eftermiddagen, ehuru hon sällan lärer vara det efter åtta. Och hennes kavaljerer, som så vigilant galopperade in på sidogatan! Du kände dem? Säg mig ej deras namn! Jag skall kanske se dem en dag vid hofvet, och jag vill inte förakta dem. Där jag kan undvika det, vill jag hellre bedragas, än förakta människor.

Ännu samma afton fick rikskanslern underrättelse om hvad som timat på Norrtullsvägen. Klockan mellan åtta och nio anmäldes han i slottet.

— Ers majestät — sade han, brukande titeln, såsom han alltid gjorde i riksangelägenheter — det är en

allvarsam sak. Fursten är en äfventyrare, som tjenat i alla Europas härar och hitkommit för att söka en anställning i svenska hären. Hans gemål är värd den behandling hon nyss fått erfara, men ovärdig hvarje uppmärksamhet af Sveriges drottning. Konung Uladislaus söker sak med oss. Han skall intet annat vilja veta, än att en hans undersåte blifvit förolämpad på Stockholms gator, och detta af eders majestät personligen. Vi stå till Danmark med handen på svärdfästet; ingenting kan vara oss olägligare, än att nu få oss polacken på halsen. Hur ha vi icke strukit denna jamande katt på ryggen och matat honom med franskt namnam för att vi må ostörda få slå juten i Öresund på hans breda tass. Nu kommer detta skarn till furstinna och förleder eders majestät till en dårskap, jag säger icke mot henne, men mot polackens högfärd. Mellan hans hand och klingan är aldrig långt. Vi måste soulagera Radzivil. Vi afskeda Wrangel från hans hoftjenst och skicka honom, för hans eget bästa, till Frankrike eller Tyskland.

— Inte med min vilja, genmälde Kristina, och står till att hoppas, inte heller med rådets. Skulle Klas Wrangel, som lydt min befallning, stå för detta till svars? Ställ mig till ansvar; jag är därtill så villig som saker.

— Och detta säger eders majestät till sin gamle tjenare, som bättre än någon vet hvad han är sin drottning skyldig! Jag säger eders majestät i enrum, att det ej är på landsvägen man tuktar ett lastbart lefverne och minst att en drottning må därtill låta sig ned. Men, myndig eller omyndig, är eders majestäts helgade person för mig och alla det samma som Sveriges rike. Att ställa eders majestät i denna saken fram, det är att ställa riket till ansvar.

— Wrangel kan inte straffas. Föreslå något annat, om det nödigt skall vara.

— Ännu har rådet makt att afskeda Wrangel, där så nödigt är för rikets bästa. Men alldenstund ärendet brådskar och jag ogärna vill företaga något, som är för min drottning misshageligt, föreslår jag, att eders majestät skickar Wrangel tidigt på morgonen till fursten och furstinnan Radzivil med beklagande af det skedda misstaget. Hästarna hade blifvit skrämda; man måste betrygga ers majestäts fria passage på landsvägen.

Kristina kunde ej undertrycka ett smålöje.

— Blef också jag skrämd att rida vägen fram? Jag kan sannerligen inte påtaga mig rollen af ett oskäligt djur. Och därtill — här återtog hon den höghetsmin, som aldrig förfelade sitt intryck på andra än Oxenstjerna — därtill har jag ej förr af eder lärt mig att ljuga. Skulle jag säga åt en man eller kvinna, åt hvilken jag visat mitt förakt: förlåt mig, det var ett misstag, det var hästarnas fel; jag hyser för er all möjlig égard och beder om ursäkt för mina hästar!

— Om så är, återtog rikskanslern kallt, återstår intet annat, än att jag sänder en kammarherre till fursten och låter säga honom hvad min pligt är att säga. Jag skall intet besvära med vidare frågor i detta ärendet och önskar eders majestät en rolig godnatt.

Kristina tog en bok och sökte förgäfves glömma detta förtretliga ämne. Vara drottning och icke få åtnjuta den simplaste undersåtes rätt att visa sitt förakt för hvad man anser föraktligt! Vara drottning och höra en tjenare säga: ni har begått en dårskap, ni måste förödmjuka er, ni måste straffa en oskyldig eller bedja den ni föraktar om ursäkt! Och när drottningen säger: det vill jag inte, svarar tjenaren: då gör jag det i ert namn.

Nej... absolut makt eller ingen. Engång med regeringens tyglar i mina händer, vill jag se den djärfve, som vågar säga till mig: du vill icke, men jag vill, och jag gör det.

I dessa tankar stördes hon af ett utrop från Hagar i rummet bredvid:

— Nådig fröken! Hvad går åt Fido?

Drottningens favorit, den spanska pudeln från Ludvig XIII, numera en förtrogen äfven till Hagar, vred sig i dödsryckningar på golfvet. Ende djurläkaren, Anders Månsson Biever, efterskickades, men förmådde ingenting uträtta. Fido hade inom en kvart timme slutat sin hoftjenst i Sverige och sitt än icke sexåriga lif.

— Hvad är detta? frågade drottningen. Fido följde mig på ridturen och var vid det bästa lynne.

Biever svarade:

— Han måste hafva öfverkommit något hastigt dödande gift.

Gift? Och i de kungliga rummen? Detta måste förklaras. Betjeningen utvisades. Man fruktade fru Beatas mellankomst. Endast Biever, Ebba Sparre, Hagar och Jean Holm invigdes i förtroendet.

Hagar erinrade sig, att hon vid hemkomsten funnit på sitt bord en ask med franska bonbons i form af hasselnötter. Gustaf Kurck hade stundom sändt henne sådana; hon antog dem vara från honom och kastade en bonbon åt Fido, utan att själf smaka på askens innehåll, emedan hon satte föga värde på sötsaker.

Man granskade asken: den bar påskriften Hagar Ring, stilen förvänd. Några af de öfverst liggande, halfmjuka sockernötterna buro spår af nålstygn. Jean Holm sändes till Schmidts apotek Lejonet, det bäst ansedda i Stockholm, med sekret befallning att ofördröjligen under-

söka askens innehåll. Man sade sig hafva prickat nötterna för att förvissa sig om där var något giftigt i en flaska, funnen i ett skåp sedan Carl IX:s tid.

Tidigt påföljande morgon anlände svaret. Det var skrämmande. De prickade sockernötterna befunnos alla förgiftade, resten oskadlig. Apoteket Lejonets katt hade matats med en och dött inom tjugu minuter. Giftets beskaffenhet kunde ej utrönas, men förmenades vara aqua tofana, som har hvarken lukt eller smak och mot hvilket intet motgift finnes.

Hvem gällde detta försåt, och af hvem var det anstiftadt? Allt berodde på att tillsvidare hålla saken hemlig. Hvem kunde bevaka hundars glupskhet? Fido hade olyckligtvis råkat öfverkomma råttkakor i någon af källrarna. Det var en ledsamhet, ingenting vidare. Betjeningens tassel nedtystades, likväl ej utan att obestämda rykten spridt sig i staden.

När man tycktes ha glömt den olycklige Fido, frågade Hagar likgiltigt hvem som burit till henne en ask, medan hon var borta på ridturen. Man svarade: en lärgosse från sockerbagaren Stundzli. Hagar gick obemärkt till Stundzli och köpte en ask af samma innehåll som gårdagens present.

— Edra nötter äro förträffliga. Hvem sände mig asken i går?

— En förnäm fru.

— Förmodligen riksrådinnan Kurck?

— Nej, en främmande, som talade tyska.

— Beskrif hennes utseende, att jag må veta hvem jag skall tacka!

— En lång förnäm fru i röd riddräkt, besatt med pärlor, och en röd plym i hatten.

— Mörkgröna handskar?

— Ja. Och vänsterhändt.

— Det var öfverstinnan Berendz. Hon smakade på edra nötter?

— Vet icke. Hon petade i dem med en nål och gaf gossen en silfverdaler, med befallning att föra asken till slottet.

— Tack. Jag gissade strax, att det var fru Berendz.

Med detta signalement återkom Hagar. Det kunde ej misstydas. Drottningens vrede från i går upplågade. Hvilken nedrighet! Denna polska piga var mera Hekate, än man kunnat förmoda. Hvilket motiv hade hon att stå efter Hagars lif? Det kunde ej gälla en så obetydlig person; anslaget syftade högre upp. Men hvilken enfald i detta anslag, som ju strax måste återfalla på sitt upphof! Så oskickligt handlar endast en nybörjarinna i giftblandningskonsten eller en som redan i förväg betryggat sin säkerhet.

Innan Kristina ännu fattat ett beslut, anlände kammarherren Svante Sparre med budskap från rikskanslern. Sparre hade fått befallning att framföra drottningens ursäkt till fursten och furstinnan Radzivil, men funnit dem redan embarkerade på ett afgående skepp till Wismar, och hejdukarne hade brådt att föra deras bagage ombord. Det befarade politiska ovädret hade upplöst sig i en hastig flykt.

— Hvad tror Sparre? frågade Kristina gäckande, med en blick på Ebba. — Skola vi låta häkta de två rymmarne vid Vaxholmen eller vid Furusund?

— Jag förstår ej ers majestät.

— Å, Sparre förstår ganska väl. De bärga sin svenska spelvinst i godt förvar och lämna förmodligen sina räkningar obetalda. Skada på vinåtgången; kronan lider förlust på Stockholms tullar.

Samma dag på aftonen sade drottningen till Hagar:

— Jag har något att tacka dig för; du har befriat mig från en misstanke. Tror du, såsom jag i början inbillade mig, att den polska furiens anslag var riktadt högre upp, än till en liten bokstäderska i ett visst bibliotek?

— Ja, nådig fröken. Denna förskräckliga tanke har icke lämnat mig någon ro.

— Var lugn, Hagarille! Det gäller inte mig; det gäller verkligen dig. Af en händelse erinrade jag mig Lilliehööks rapport och genomläste än en gång fiskarens berättelse från Snappertuna. Din mors förrädiska kammartärna var sannolikt då föga öfver tjugu år och bör, om hon lefver, nu vara fyrtio eller föga däröfver. Hon var vacker, säger rapporten, och bar ett klumpfinger på sin högra hand. En viss furstinna befinner sig nu vid denna ålder, afdrager aldrig sina mörkgröna handskar och är vänsterhändt. Skulle hon möjligen bära ett klumpfinger på sin högra hand?

— En furstinna, nådig fröken? Det är omöjligt!

— Hvem vet? Klumpfingrar äro en sällsynt naturens prydnad. En kammartärna, som röfvat en betydlig förmögenhet och törhända förgiftat sin medbrottsling, såsom hon velat förgifta en viss annan person, kan med en sådan hemgift lätt åtkomma en äfventyrare, som inte äger mer än sitt furstliga namn. Jag talar om möjligheter, ingenting mer. O, att jag hade här den behandskade högra handen i en stadig handklofve! Hvarför hon står efter ditt lif? Ja, hvarför gäller ditt lif ett stort arf? Har den vandrande juden vid sina sjuttio år kommit till Stockholm för din skull, hvarför kan ej ett yngre spöke komma i samma ärende?

---

17. Ridhuset och kyrkogården.

Det är väl, att jag ej är en man.

Om hofgunst är lycka, fortfor Hagars stjärna att stiga. Hon hade fått ett rum i drottningens egen våning, närmast biblioteket; hon delade sin herskarinnas jagter och ridturer, likasom hennes studier. Den stolta svenska adeln, under hvars öfvermakt Kristina ännu ett år måste böja sitt okrönta hufvud, skulle förödmjukas i denna namnlösa flicka, upptagen från landsvägen. Ännu hade drottningen icke makt att upphöja någon i adeligt stånd. Välan, de skulle erfara, desse stormodige förmyndare och dryga öfverhofmästarinnor, att hon kunde skapa deras vederlikar af intet. Hon skulle bevisa dem, att snille och kunskaper kunde täfla med deras vapensköldar. Hagar, hennes verk, Hagar, som hade henne att tacka för allt, skulle stå jämnhög vid deras sida. Såsom den nya hofjungfrun öfverträffade alla i lärdom, skulle hon icke stå tillbaka för någon i yttre hållning. Hon skulle undervisas i hofsed, i dans, i fäktkonst, i ridkonst, i tysk och fransk konversation — i latin kunde hon ju prata omkull de lärde. — Och Kristinas elev var lika läraktig, som själf ärelysten. Snart skilde henne föga annat från de förnäma hofjungfrurna, hvilka så nyss

sett henne öfver axeln, än högre förstånd och okänd börd. Hon var klok nog att icke ställa en gunstlings vanliga öfvermod emot deras högdragna stolthet, som visade nykomlingen tillbaka till pigkammaren. Hon trängde sig icke fram, hon förstod att vänta och tiga. Hon hade behållit sin sällsynta gåfva att vinna dem som hon ville vinna, och hon vann icke få, där hon stod omgifven af de öfrigas afund. Anna Fleming, den blide öfverståthållarens blida dotter, slöt sig till Hagar med minnen från deras gemensamma födelsebygd. Hertig Carl Filips naturliga dotter, Elisabet Gyllenhjelm, drottningens syskonebarn och hofjungfru, ansåg sig tillbakasatt af pfalziska husets furstinnor och slöt sig till dessa två, som villigare antogo hennes protektion.

Men i denna trio fattades en, som stod drottningen närmast, och denna ena var Ebba Sparre.

— Ebba — sade drottningen en morgon, när de profvat i ridhuset ett par medtäflare till Caballero, två ukrainska fullblodshästar från Don, nyss anlända som vängåfva från tsaren i Moskva — hvad tycker du om Hagar? Rider hon inte snart som den odågan sin bror?

— Hon är född på hästryggen, liksom han, svarade Ebba kort.

— Säg under hästhofvarna, om man får tro den finska legenden. Blygs, Ebba; huru kan en vän afundas en leksak?

— Visst icke. Hvarför skulle den ena leksaken afundas den andra?

— Nu är du vid ett afskyvärdt lynne, *ma belle.* Skola vi rida en tur kring banan? Jag har ämnat kalla de morske ukrainarne Rurik och . . . ja, hvad skall den andre heta?

— Urban Niemand.

— Är du icke en mara? Hvad ha de två finnkråkorna gjort dig emot? Den ene tog juden; jag lofvar dig, att fru Beata Åskdunder inte skall taga den andra. Var nöjd, Ebba, att vara den vackraste hjärtklämma i Sveriges rike...

— Näst rikets drottning.

— Tig! Jag säger: var nöjd att vara den älskvärdaste, och unna åt Hagar att förstå litet mera latin än du. Hvad har du emot henne?

— Ingenting. Jag beundrar blott icke kopian fullt så högt som originalet. Hon leker drottning.

— Sade jag inte, att hon är en leksak? Nå, hvar leker hon drottning?

— I går, på vägen till Nacka, gaf hon ridknekten Freytag ett guldmynt för att han ledde hennes häst öfver vadstället.

— Och har hon ej råd att gifva? Har hon ej tvåhundra daler i månaden af mig, lika mycket af riksrådet Kurck och därtill ett stort arf någonstädes i månen? Intrigera inte mot Hagar, låt henne leka. En parveny och en Sparre! Men vet du hvad det är att ha fått sitt adelsbref af Guds nåde? För öfrigt skall jag säga dig, *ma belle,* att jag läst för mycket historia för att regera med gunstlingar. Tror du, att jag ämnar blifva en annan Elisabet? Hvarken vid mitt hof eller i min rådkammare skall någon berömma sig af min gunst, där han inte däraf gjort sig förtjent med gagn för riket. En Leicester, en Essex... å, det är ömkansvärdt! Nej, *så liten* skall du inte se Sveriges Kristina, när hon fattat regeringens tyglar. Och om du tror dig vara den första gunstlingen, som skall efterföljas af andra, så hedrar det hvarken ditt hjärta, ditt förstånd, din rättmätiga

stolthet eller mig, som vill vara din vän. Vill du vara min vän, så låt mig behålla mina leksaker, så länge de roa mig.

Hvad den vackra Ebba Sparre tänkte om denna läxa, är icke antecknadt. Hon hade sin *petite moue*, sin lilla snörpmin, som andra vid hennes år, men det är kändt, att hon icke inblandat sig i drottningens tycken, när gunstlingarnes tid, till trots för alla goda föresatser, en dag skulle komma på allvar. Där hade likväl stannat en liten törntagg kvar af Ebbas retsamma anspelning »leka drottning».

Efter middagsmåltiden sade Kristina till sin nya hofjungfru:

— Hagar, du har gifvit tjugu daler åt den eländige Zierschnabel. Vet du inte, att han blifvit afskedad för fylleri?

— Den stackars tysken bad så bevekligt. Och fröken är själf så god mot alla olyckliga.

— Inte mot fyllebultar. Du slösar, Hagar. I går gaf du ett guldmynt åt Freytag för att han ledde din häst öfver vadstället på vägen till Nacka.

— Förlåt, nådig fröken, jag tänkte ej därpå. Det är så skönt att gifva.

— Förstår du inte, att *jag* gifver guld? Min betjening ger silfver. Sparsamhet är en pligt för alla. Är jag inte sparsam? När jag gifver, är det för kronans anseende. Å, de skola få se huru sparsam jag blir, när jag engång får kronans medel till fri disposition. Jag skall efterlämna en fylld skattkammare. Man skall där finna mer, än man fann i Eskils gemak efter salig kung Gösta, min farfarsfar. Nej, Hagar, följ mitt föredöme! Man skall depensera på något stort, som lönar sig. Något för äran, mycket för visheten och allt för sitt

folks lycka, men ingenting för sådant tomt skryt, som ditt slöseri med Freytag. Jag skall gifta bort dig med någon gnidare, som lär dig en bättre hushållning. Hvad säger du om Nils Tungel? Är han inte en välbärgad änkling om par och femtio år? Inte vacker, inte from, något illslug, något argsint kanhända, men snål, Hagar, gement snål; han är just den man du behöfver. Han skall lära dig taga *hvad* man får och *hvar* man får, men inte lätt gifva ut det igen.

— Jag har icke lärt hos nådig fröken att blifva Nils Tungels *doxa*, genmälde Hagar, förvånad öfver dessa förmaningar af en drottning, bland hvars många utmärkta egenskaper sparsamheten intog en mycket anspråkslös plats.

— Nils Tungel eller en annan. Jag skall söka en snål och dum man åt dig; motsatserna trifvas bäst tillsamman. Gå nu och ställ dig väl hos Ebba Sparre; du har förtretat henne, och hon har bättre hjärta än du. I kväll har du ledigt. I morgon fortsätta vi Keplers *Harmonice mundi.*

Det kokade inom Hagar. Hon hade sedan någon tid känt fjättrarna trycka: nu begynte de skära in i ett ömtåligt hull. Och rebellen inom henne tålde ej kedjor.

— Vilja vara stor — sade hon till sig själf — och ej erkänna något annat än sin egen storhet! Är jag den gurka, som låter sig skäras i bitar och insaltas i en burk? Är jag ej hennes jämlike? Vore jag en man, skulle jag döda drottning Kristina och sätta mig på hennes tron, lika godt huru . . .

Hon påtog en lätt kappa och gick tankfull ut. När hon kom till slottstrappan, hade hon fått tid att rysa för sina tankar.

— Det . . . är . . . väl . . . att . . . jag . . . ej . . . är . . . en . . . man, sade hon till sig själf, fördelande ett ord på hvarje af de nio trappstegen, som ledde ned till borggården.

Ridknekten Freytag följde henne; hon fick efter förgiftningsförsöket icke mera gå eller rida ensam ut. Hon lät sadla sin häst, red utan mål och befann sig, utan att tänka därpå, vid Klara kyrka, som ännu kvarstod i det skick, hvari den uppförts af Johan III på ruinerna af ett nunnekloster. Vid porten lämnade hon sin häst åt Freytag och gick in på kyrkogården, där några träd beskuggade småfolkets grafvar. Ingen vård, intet namn: de döde, som ville bevara ett namn åt eftervärlden, hvilade alla under kyrkornas golf. Hagar betraktade Klara kyrktorn, som ansågs vara det högsta i Sverige. Under tuppen på tornspiran blänkte en vindflöjel, som vid hvarje rörelse kastade en ljusblink omkring sig. Han var utsirad med snideri och en glasbit i skifvan. Tuppen, som fordom varit förgylld, var grå af ålder, men glasbiten fortfor att härma blixten. Man kunde tänka sig ett hån mot människorna: vaksamheten hade föråldrats, men lättsinnet fortfor att lysa.

Våraftonen var så svalkande frisk. En rödstjärt kvittrade i den gamla linden. Mellan de glesa kojorna vid Tegelbacken sågs Riddarholmskyrkans torn och en glittrande flik af Riddarefjärden. En gammal hvithårig kyrkoväktare gick med sin räfsa mellan grafvarna, samlande i högar de gulnade löfven från en förgången sommar. Två barn sutto vid en lerkruka och blåste såpbubblor på en nyss uppkastad grafhög. Var det kanske deras moder som hvilade under högen? Hagar tänkte på en graf, hvilken man visat henne på Karis kyrkogård, när hon själf var ett fattigt barfota barn. Hon visste icke,

att denna graf nu var prydd med rosor från det heliga landet.

Hon satte sig på en stenbänk, som ännu fanns kvar från klostrets tider, och betraktade såpbubblorna. Lifvet lekte så frimodigt gladt på dödens bostad. Lika sorglöst lycklig och lekande hade hon själf engång suttit på *sin* moders förgätna, namnlösa graf. Hon tyckte sig åter sitta på denna barmhärtiga torfva, som dolde förgängelsen, men hon satt icke sorglös mer; nu frågade hon den svarta mullen: är du slutet på allt? Och mullen svarade: ja, jag är slutet på allt.

Hon kände sig hopplöst bedröfvad och visste ej hvarför. Men hon satt likväl kvar. Här var frid mellan grafvarna, här trifdes ej höghetens spöken.

Steg närmade sig; någon sade: godkväll! och vid Hagars sida stod Gustaf Kurck. Denne unge herre, af hvilken lifvet sedan skulle uppfostra en krigare och en diplomat, förenade med sin ätts hela stolthet ett på samma gång vekt och våldsamt lynne, som kunde skiftevis svärma och rasa. Nu var något ur hakarna: han ville fatta Hagars hand, som hon drog tillbaka, och sade med en lidelse, som han icke vårdade sig om att dölja:

— Det var väl, att jag fann dig. Jag har vidtalat skepparen Mickelson här vid Tegelbacken. Han afseglar i natt till Stralsund, och jag följer honom.

— Du vill resa till Tyskland? Till kriget?

— Ja, hvad vill du göra med ett så uselt läshufvud som mitt? Min fars lagfarenhet går icke i mig. Han får nöja sig med min bror Knut. Slå dank kan jag icke. Jag är nitton år, af krigaresläkt och duger icke till pennfäktare. Jag vill bryta en lans för den jag har kär.

Där flödade upp en namnlös, förut okänd våg i ett dittills slutet flickhjärta.

— Vet du också, Gösta, att en man kan falla i krig? Vet du, att mången vid nitton år har dött ensam och obegråten i främmande land?

— Bryr jag mig om lifvet, där du icke finns? Gif mig ett ord, för hvilket jag kan lefva och segra! ... Du vill icke? Behåll det. Jag går att dö, och säg ej, att jag skall dö obegråten. Du skall nödgas begråta mig, om du vill eller icke. Jag vet, du är ärelysten; du kan få allt, men se, Hagar, du kan aldrig få någon, som har dig så kär!

Sedan ett halft år hade Hagar Ring hört dessa ord och alltid förstått att slingra sig undan. Det hade blifvit henne allt svårare, och en förrädare hade uppvuxit inom henne, ju mera ståndsskillnaden upphörde att tynga. Hon sökte skydd bakom sin stolthet, som var icke mindre än hans, och svarade:

— Är det så som en man skall lefva och dö? Han som fått bragden, han som fått äran, skall han binda sitt lif vid en flickas ord? Blygs du ej, Gösta, att gifva dig i träldom under ett löfte, som du skall ångra i morgon och glömma i öfvermorgon?

— O, du visa Sibylla, hvarför har Gud skapat dig så, att du och ingen annan är just för mig? Bryr jag mig om din visdom? Begär jag dina malätna folianter? *Dig* begär jag och ingen annan, om du ock vore ett skogsrå eller en hafsfru, och jag skall äga dig, om du än gömde dig bakom en drottnings släp. Kallar du detta träldom? Hvad kallas då det, när en fri man befriar en trälbunden kvinna?

— Gå, Gösta, gå! Du har druckit vin.

— Än sedan? Jag har utan din tillåtelse druckit en afskedsbägare med mina vänner i von der Lindens källare. Och nu har jag mod att säga dig allt. Följ

mig, Hagar! Vi gå nu genast ombord på Mickelsons fartyg. I morgon äro vi långt ute på hafvet, och vida världen står öppen för oss. Vi två skola eröfra världen.

Där sken en blixt genom Hagars mörka ögon, slocknade hastigt och tändes åter. Det djärfva trotset inom henne svarade ja, men klokhet och stolthet svarade båda nej. Hon reste sig tigande, vände honom ryggen och gick.

Han grep hennes arm. Hon stannade och såg bort.

— Jag skall befria dig, Hagar, fortfor han enträget. Är du icke en fånge? Är du icke slafvinna? Är du icke för god att knyta en högfärdig prinsessas skoband? Finns då ingen piga i Stockholms slott, som bättre än du kan krypa på knä för en kunglig tyrann? Gå! säger hon, och du går. Stå! och du står. Var mitt latinska lexikon, var min knäracka! säger hon, och du är hennes lexikon, du är hennes knäracka. Hvarför säger du icke till henne: ja, jag går och kommer aldrig tillbaka? Du är för högboren, Hagar, att låta behandla dig som en simpel kammarpiga. Har du icke sagt mig, att du är från stjärnorna? Och hvarifrån är Kristina? För tvåhundra år sedan voro Kurckarne lika goda som Vasarne. Kom, var fri, och jag skall lägga för dina fötter en tysk furstekrona, om du begär så litet. Jag skall lägga för dina fötter kejsarekronan, om du begär mer.

Hon fortfor att tiga och vände sig bort, men hon lyssnade. Hon kände sig stå vid en brinnande afgrund, men o, hur frestande!

— Trampa ej på grafven! inföll en okänd röst, och den gamle kyrkoväktaren stod bakom dem. — Trampa ej på en moders graf!... Hvad är det ni säger, unge herre? Här — och han pekade på en glänsande såpbubbla, som uppsteg i solskenet ur barnens rörpipa —

här är kejsarekronan... Och här — han pekade på grafven — är hennes ände.

Hagar slet sig lös och flydde med bevingade steg, flydde sig själf. Unge herr Gustaf följde henne, såg Freytag vänta vid porten och vände svärjande om. I det stränga Kurckska huset hördes aldrig en svordom. Vin och kärlek hade bragt den ädelt tänkande ynglingen ur jämvikt.

— Nej, jag reser ej utan henne; jag skall befria henne! utropade han, sprang öfver barnens lerkruka och rusade bort öfver grafvarna.

Hagar kom till besinning först när hon åter stod räddad vid slottets trappa. Där erinrade hon sig de enstafviga ord hon uttalat för hvarje trappsteg, när hon steg ned, och nu fann hon ett nytt ord för hvarje steg, när hon steg samma väg upp:

— Det... var... väl... att... jag... ej... gick... med... Göst...

---

18. Minor och kontraminor.

> Staten har sin moral och en hederlig karl sin.

Rådets skrifvare, kunglige sekreteraren Nils Nilsson Tungel infann sig pligtskyldigt klockan sex på morgonen i rikskanslerns förrum att mottaga sina order för dagen. Han fick vänta länge, hans höge förman befann sig hos drottningen, såsom numera ofta hände, för att meddela henne viktigare ärenden. Tungel väntade icke ensam; här var styrelsens medelpunkt, här flög myggsvärmen ständigt mot ljusskenet; här vände mången åter med svedda vingar. Blickar af hemligt förstånd utvisade, att de fleste anlitat skrifvarens mäktiga förord.

— Hvad kan nu vara så brådt å färde? frågade en adelig ryttmästare, hvars ärende var att begära en förläning af jordagods för obetald lön. — Skrifvaren vet det: få vi krig med Danmark?

— Gud bevare! svarade Tungel med en axelryckning, som han lärt i statsmännens skola. — Krig ha vi mer än vi godt kunna sköta. Jag tänker det är något klagomål från bönderne om adelns förläningar.

— Slikt kommer rådet till, medan fröken är omyndig, rättade en häradshöfding, som var stadd i bugningar för en lagsaga.

— Gud gifve hon vore myndig och sloge juten för döförat, efter hon skall vara så karlavulen, suckade en Åbo-krämare, som blifvit illa prejad på sin salpeterlast.

— Säg det! anmärkte en äldre, reputerlig tjensteman med en stor vårta på hakan. — Det är länge sedan vi sett en holländare i våra farvatten, allt för den fördömda Öresundstullens skull. Är det välbetrodde kunglige skrifvaren Tungel jag har den förmånen beskåda?

Tungel, som högdraget slagit sig ned på en bänk, medan de öfrige stodo, nedlät sig till det svar, att han vore densamme.

-- Mitt namn är Lydik Larsson, tullnär i Helsingfors, fortfor den reputerlige med en ödmjuk bugning. — Törs jag begära få tala ett ord mellan fyra ögon?

Rådets mäktige tjenare mätte småstadsresanden med en granskande blick och fann honom bära försilfrade mässingsknappar i rocken samt en urkedja af guld, alltså lämplig att plocka.

— Jag väntar hans nåd rikskanslern och har knappt om tiden. Törhända kan jag tjena med ett par minuter här i rummet bredvid, genmälde Tungel, som var husvarm i maktens herresäte.

När de befunno sig utan vittnen, började tullnären:

— Jag är nyss hitkommen på befallning af presidenten Kurck i ett vittnesmål . . .

— Lydik Larsson? Ja, jag påminner mig, afbröt honom den myndige skrifvaren. — Ni blef åtalad för tre år sedan och dömd till sexhundra dalers böter för efterlåtenhet i tullen. Jag kan ingenting göra för er, min gode man.

— Tiderna äro svåra och sportlarna små, suckade tullnären. Man slår sig illa ut med hustru och barn, och tullnärstjensten i Åbo är ledig . . .

Kunglige skrifvaren kastade en blick på guldkedjan, som just ej antydde alltför betryckta omständigheter, och svarade:

— I Åbo? Ja, jag tror. Men där åtelen är... ni förstår. Många sökande... Wenman från Åbo, Lüders från Stockholm, folk med förnäma gynnare. Det enda vore att insinuera hos hans nåd rikskanslern, ifall han ej redan bortlofvat tjensten.

— Skulle jag ej töras uppvakta hennes majestät drottningen? vågade tullnären hviskande fråga.

Skrifvaren höjde föraktligt på axlarna.

— Ni kommer från landet, min gode man. Om ni har någon dresserad finsk björn, som kan dansa för nådig fröken, så försök eder lycka. Kanske kan ni få en pung mynt eller ett rapp af ridpisken, allt efter skickligheten. Lycka till!

— Nej, jag beder välbetrodde skrifvaren, lägg ett godt ord för mig hos hans nåd rikskanslern! Jag skall ej vara otacksam, och... eftersom välbetrodde skrifvaren torde få omkostnader för min skull, så... var så gunstig och tänk på mitt bästa!

De sista orden åtföljdes af en ansenlig skinnpung, som ljudlöst gled ned i skrifvarens vida rockficka. Icke långt därefter stod denne inför sin höge chef, föredragande en promemoria på de ärenden, som i dag skulle förekomma i rådet. Nils Nilsson Tungel var till alla delar den man, som drottningen så gäckande skildrat för Hagar Ring, men hon hade underlåtit att tillägga de egenskaper, som gjorde honom till ett mycket användt redskap i statens och längre fram äfven i hennes egen tjenst. Han var nämligen ett slipadt hufvud och känd för en ovanlig ämbetsmannaskicklighet.

Promemorian började med besättandet af några lediga tjenster, och Tungel hade sitt eget sluga sätt att rekommendera klienter, som betalat honom väl, eller motverka andra, som icke anlitat honom.

— Göinge domsaga: sökanden Silfvercrona har att fordra 1,000 daler och kan betalas med domsagan... Fogdesysslan i Kexholms län: Joakim Simonov lofvar med 2,000 daler öka kronans skatt, som företrädaren undanhållit... Kammarkollegium: skrifvaren Herlöfson är beträdd med lasteligt tal om hufvudbokens förande... Nyslott: landshöfdingen Mikael Jordan klagar öfver kammarfiskalen Samuel Cröell... Landträtten i Estland: von Heineman var sakförare för Paikull, som flyttade råmärket in på eders nådes förläningar... Åbo: Lydik Larsson, bötfälld af grefve Brahe för att han varit mån om adelns privilegier, söker nu tullnärstjensten...

— Det är nog för i dag, afbröt honom Oxenstjerna kort. Han tjenstgör vid dessa ärenden, Tungel, och får sedan orlof för i dag.

— Jag fördristar mig erinra om expeditionen till danska sändebudet...

— Han har orlof från klockan tio. Se till, att han håller tand för tunga!

— Mitt underdåniga, tropligtiga nit...

— Ja, jag vet. Gå sin väg. Han tjenstgör från klockan åtta till tio.

Förtroendemannen gick med buktande rygg, betydligt tamare än han kommit.

— Ola Berg! sade Oxenstjerna med låg röst.

Ola Berg framträdde genom en löndörr till kabinettet och afbidade order. Han var en förslagen skånsk öfverlöpare och brukades af rikskanslern som detektiv i politiska ärenden.

— Följ Tungel i kväll efter mörkningen! Rapportera alla hans steg!

— Han skal s'gu ikke være den mus, som lister sig ud af kattens öine, svarade detektiven och försvann i sitt kryphål.

Samma dag, den 12 Maj 1643, när de löpande ärendena voro expedierade i rådet klockan tio, afskedades Tungel från protokollet, och en hemlig öfverläggning tog början. Drottningen var närvarande och åhörde med mycken uppmärksamhet den ifriga rådpläggningen, utan att däri deltaga.

För eftervärlden är denna skickelsedigra öfverläggning i svenska rådet icke mera en hemlighet. Det var där man beslöt att afklippa de olidliga tvisterna om Öresundstullen och den ständiga faran af ett anfall från sidan. Ärendet gällde ett krig med Danmark, och det beslöts enhälligt, icke med lätt hjärta midtunder brinnande krig i Tyskland och de redan så betungande bördor, som tryckte ett fåtaligt, fattigt folk. Men segrarna hade burit sin frukt och nederlagen sin lärdom. Stämningen uttalades bäst i den gamle Jakob De la Gardies ord: »Man skall först med all makt söka en kristelig fred. Kan den intet vinnas, såsom nu för ögonen är, då måste man öppna på pungen och rusta sig till och sedan tro Gud om godt och gå rakt på fienden. Så gjorde jag med moskoviten.»

Framgången berodde likväl så väsentligt på hemlighetens bevarande, att därförutan hade kriget varit en dårskap. Kristian IV, som besegrat Sverige i nästföregående tvekamp, kunde endast angripas oförberedd och endast af Torstenson. Mot denne härförare stod hela kejsaredömets makt i vapen, alltså borde Tyskland lika litet som Danmark förnimma den minsta knäpp af en

ny spänd hane på svenska gevär. Ytterligare stod vid Estlands och Lifflands gränser det då ännu mäktiga Polen med sin unge bragdlystne konung Uladislaus, som brann af begär att hämnas sin faders nederlag och rycka till sig sin ärfda svenska krona. Mot väster, söder och sydost måste således alla skvallrande läppar tillslutas, alla lyssnande öron tillstoppas. Mot nordpolen var riket tryggt och nästan lika tryggt mot den trötte ryske jätten i öster. Alltsedan Gustaf Adolfs tider hade bådas fiende Polen lyckats förena Ryssland och Sverige i en sällsynt vänskap. Det var först efter Kristinas tider, som hjältarne Carl X Gustaf och Carl XII genom Polens underminerande — det största politiska misstag i Sveriges historia — lyckades draga öfver sitt rike Rysslands kolossala, från sin naturliga dämmare frigjorda makt.

Så skickligt hade svenska regeringen dolt sina planer och visat sig undfallande mot kung Kristians öfvergrepp, att ingen diplomat utanför svenska rådet trodde på krig med Danmark. Men hur lyckligt än hemligheten bevarades, låg där för mycket misstänkeligt i tidens luft för att icke några bland diplomaterne skulle med spejande ögon och lyssnande öron hafva vädrat någonting, som *dock* kunde vara i görningen.

En af de skarpsyntaste och en som därtill hade mesta anledning att hålla sig vaken, var danske ministern i Stockholm Peder Vibe.. Denne herre hade på aftonen samma dag, när kriget beslöts i rådet, mottagit en kurir med depescher från sin regering och bref från danske ministern i Warschau. Innehållet tycktes förtreta och oroa honom; hans otålighet gaf sig luft i enstaka utrop under läsningen, medan hans systerson och privatsekreterare, unge Rantzau, tid efter annan afbröt honom med

frågor om en svårläslig rapport, som var under renskrifning. Vibe ägde hvad Oxenstjerna saknade, en pålitlig handsekreterare.

— Vil du tie?... Corfitz Ulfeld utnämnd till rikshofmästare? Ja, hvarför är jag icke kungens svärson? ... Finnas ej flera bastarder att försörja dig, Rantzau?... Och kungen utgifver sin »*Nye Reces*»! Hvartill tjenar att stifta lag för en så usel styrelse, som vår kungliga danska?... Afskeda rådet, tukta småadeln, frigör de lifegne, och svensken skall icke våga knyta näfven i byxfickan.

— Men friheten, ers excellens... adelns privilegier? vågade den fullblodige sekreteraren invända.

— Håll munnen!... Hamburg mumlar... holländaren stångas... Se åt hvem som knackar!

Äfven Vibe hade en löntrappa, som ingen diplomat ville umbära vid denna tid, när så mången spårhund måste komma och gå osedd. Sekreteraren införde en västgöte med ränsel på ryggen och en bunt väfskedar öfver axeln.

— Så, så, sade Vibe, när den nykomne med en bondaktig skrapning på baktassen frågade, om hans nåd behöfde byxtyg af samma sort, som borgmästarens byxor i Skara. — Lägg af lösskägget, du, och kasta det där skräpet i vrån. Den unge herrn här går uti mina byxor.

— Fälle jag det tror, genmälde västgöten och skrapade sig betänksamt i den yfviga, gula luggen. — Visa mig stjärten, sa' göingen, så jag får se, om du är räf eller anka.

— Hvad nu, lymmel? röt ministern otåligt. Kör ut karlen, Rantzau!

Innan det kom till denna handgriplighet, fann den nykomne för godt att taga reson, kastade från sig peruk,

skägg och handelsvaror samt visade under förklädnaden kunglige skrifvaren Nils Tungels grinande ansikte.

— Undskyll, ers excellens, sade han. Jag står här under danska kronans lejd, och mig skall intet ondt vederfaras, men utanför trädgårdsporten är icke lätt att lista sig genom. Hade jag icke en stöfvare tätt i hälarna ända från Nygatan? Men jag lurade honom. Jag slank in i Bouchtska gården, som har två utgångar, och förrän hans räf bet min gås, var jag öfver muren i trädgården. Vackert så vid mina år, ers excellens. Men med repet på dörrkroken och Danmarks välfärd där innanför, skonar jag, som ers excellens ser, hvarken lif eller välfärd för mitt underdåniga nit.

— Jag förstår, genmälde Vibe med ett förakt, som han knappt vårdade sig om att dölja. — Tungel sätter sin hals på spel, och detta skall vedergällas kontant. Men hvad är nu å färde, när en så försiktig man icke törs skrifva eller skicka en annans hals i snaran? Är det en revolution?

— Bättre upp, ers nåd, bättre upp.

Och svenska rådets förtroendeman räknade redan i tankarna de högar af guld och torn af äreställen, som ett förräderi just i den rätta stunden ofelbart måste inbringa honom.

Vibe blef uppmärksam. Han kände sin man och nedlät sig att smickra en usling, som han behöfde.

— Jag känner ert nit, fortfor han, och det skall belönas efter förtjenst. Ni är en ovärderlig bundsförvant, Tungel, och rikskanslern behandlar er som ett legohjon. Vore jag i hans ställe, skulle jag gifva en man som er sin berättigade plats i rikets råd. Det är lyckligt för oss, min käre Tungel, att vi bättre förstå uppskatta ert värde. Men våga icke i otid ert dyrbara lif! Ni behöfves

nu bäst där ni är. Hvad är det om? Ligger drottningen för döden sjuk?

— Bättre upp, ers excellens!

Skrifvaren kunde ej neka sig nöjet att utminutera sin nyhet droppvis, likasom man räknar högar af guldmynt ett och ett för att höra hvartenda särskildt klinga.

— Då har Torstenson blifvit totalt slagen i Tyskland. Ut med det, karl!

— *Sverige förklarar Danmark krig!* hviskade Tungel med tonvikt på hvarje stafvelse. Detta var hela guldrullen i klump.

Vibe reste sig och satte sig åter. Han hade känt i luften oset af något brändt, men det låg som ett obestämdt töcken vid framtidens horisont.

— Det är icke möjligt! utropade han.

— Det är säkert, genmälde skrifvaren.

Ministern lugnade sig.

— Ni torde hafva misstagit er. Förklara på hvad ni stöder en så vågad förmodan!

— Rådet har haft ett sammanträde för slutna dörrar i dag från klockan tio till två på eftermiddagen. Skrifvarne ha för i dag fått orlof. Rikskanslern för protokollet. Kurirer hafva afgått till Hamburg och Amsterdam.

— Så? Ingenting annat? Är det första gången rådet sammanträdt inom lyckta dörrar? Och har man icke länge underhandlat med Hamburg och Nederländerna? Detta är ingen nyhet, min käre Tungel. För den hade ni kunnat spara er hals.

— Ers excellens far vilse, fortfor skrifvaren, så förnärmad, som man ju måste vara, när man ser en guldhög förvandlas till vissnade löf. — Det gäller krig mot Danmark; jag läser detta i rikskanslern som i en bok. Därtill har jag mina extra kunskapare. En skrifvare

hos gamle De la Gardie inberättar, att riksmarsken uppsätter mönsterrullar för allt stridbart manskap på sina gods, beställer vapen i Norrköping och låter sammandraga krigsfolk mot skånska gränsen.

— Däri gör marsken klokt. Slå Torstenson, Tungel, slå Torstenson, och det torde ej töfva länge, innan manskap behöfves vid skånska gränsen! Ni löper med limstången, min gode man. Men lika godt, jag krediterar er en hals till godo. Har ni hört något om furst Radzivil? Jag beundrar er, Tungel. Det var det finaste af alla knep på er långa meritlista. Jag beställer honom hit som kunskapare, jag hoppas, att han skall komma i gräl med de svenske junkrarne och tussa på dem den polske kungen. Stickor heller! Han rafflar och dobblar med dem, de blifva hans bästa supbröder. Då spanar ni ut, att han har en gemål... Hvad var det ni sade hon var för en?

— En för detta kammarpiga, som med sin rikedom köpt en ruinerad adelsman.

— Riktigt. Ni är människokännare, Tungel. Ni hoppades få furstinnan presenterad vid hofvet för att hon där skulle blamera sig bättre än hennes man lyckades göra. Hon förekom er och gjorde sig omöjlig, men ni fann på ett råd. Sedan ni sörjt för att hennes conduit kommit till drottningens öron, anvisade ni henne timmen, när drottningen skulle rida ut, och intalade henne att tilltrotsa sig en presentation. Man kan icke bättre anlägga en mina. Om ni icke läst rikskanslern som en bok, så har ni åtminstone läst drottning Kristina. Mottag min komplimang, herr kunglig sekreter och blifvande riksråd! Utgången öfverträffade all förväntan. Det polska fursteparet skyndade sig därefter på er inrådan att afresa, innan er förman, rikskanslern, hann

erbjuda dem en satisfaktion, som skulle tillintetgjort effekten i Warschau. Skada, att det kom något privat intresse med, som ni icke beräknat. Hvad är det för en dum förgiftningshistoria, som ryktet omtalar? Ville furstinnan förgifta drottningen?

— Ers excellens, jag bedyrar...

— Det är öfverflödigt. Ni är för klok, för att jag skulle tro eder om en sådan sottise. Men hvad var det? Ville furstinnan hämnas på drottningen, *förrän* drottningen skymfat henne?

— Det är en gåta för mig, som för ers excellens. Drottningen har en favorit, en flicka från landsvägen. Det tyckes som skulle furstinnan Radzivil af någon obekant orsak hata denna favorit, som hon aldrig har sett, och velat rödja henne ur vägen. Hon försökte detta på det miserabelt enfaldiga sätt, som ers nåd torde känna. Så kan endast en för detta piga blamera sig. En förnäm dam skulle ha gjort det skickligare.

— Nå godt. Denna episod har ingen annan betydelse, än att möjligen diskreditera vår plan i Warschau. Till en början är effekten förträfflig. Se här hvad man skrifver därom med dagens kurir. Konung Uladislaus har blifvit behörigen underrättad om den skymf, som i Stockholm tillfogats en hans undersåte af Sveriges drottning i egen person, och har tillkallat chefen för huset Radzivil för att i hans namn fordra en lysande upprättelse. Han skall sannolikt ej nöja sig med Wrangels afsättning, utan fordra hans dödsdom, och detta kan svenska regeringen omöjligt bevilja. Vi ha således just den konflikt i gång, som vi så länge efterlängtat. Enda faran är, att den gamle furst Radzivil, som ännu icke var anländ, när brefvet afgick, vägrar att erkänna den

förolämpade som en medlem af sin familj. Tror ni, att han skall vägra?

— Det är möjligt, ers excellens. En mesallians! Och Radzivilerne äro af alla stolta polackar de stoltaste.

— Gamle Radzivil får icke vägra. Jag skall låta erinra honom, att hans namn står i pant, detta namn, som man skymfat i Stockholm. Nej, Tungel, ni har utspelat en trumf och spelat för väl för att kunna tappa. Låt oss nu blanda korten skickligt i Warschau, och ni kan lägga eder lugnt att sofva på edert inbillade krig. Sverige skall aldrig våga angripa Danmark, om den polske uroxen stångar sina horn i dess sida.

— Också möjligt. Men dessa horn ha blifvit afsågade förr, och nu är jag här med det budskap, att rådet beslutit krig. Jag har varnat ers excellens, jag tvår mina händer.

— Godt, godt. Jag skall belöna er tjenst som om Torstenson redan stode vid Köpenhamns murar. Se här en växel på Texeira i Hamburg. Papper är i dessa tider säkrare än guld och Texeira den säkraste bank näst Ruben Zevi. Lämna västgöten här, och kläd eder till dalkulla. Där i väggskåpet finner ni kjol, tröja, förkläde och huckle. Jag riskerar mitt goda rykte, men hvad gör man ej för sina vänner? Min tjenare skall ledsaga eder. Tag en omväg, försvinn i skuggan af slottsmuren; man är ingenstädes säkrare, än tätt invid galgen... Så! — fortfor han skrattande, medan kunskaparen undergick denna förvandling. — Möt nu i mörkret prosten i Leksand, och han skall svära på, att ni är ett af hans skriftebarn. Farväl, min ohängde bundsförvant, jag räknar på edra vidare tjenster.

— Rantzau — yttrade Peder Vibe till sin sekreterare, när svenska rådets förtroendeman lyckligt var

utom hörhåll — jag gaf den där karlen 6,000 daler nu, och 6,000 har han fått förut: hvad anser du honom vara värd?

— Sex öre till ett bastrep. Hampa vore ett slöseri, svarade Rantzau.

— Ja, så skulle jag ha svarat vid din ålder. Och likväl uppsätter denne karl Axel Oxenstjernas ultimatum till kejsare och konungar: ho vet hvad han ännu skall uppsätta åt drottning Kristina? Minns, när du blir minister, att du betalar förrädaren, innan du hänger honom. Det är ett elände, Rantzau. Staten har sin moral och en hederlig man sin, men de gå ihop först vid galgen. Hvad vill du betala för den nye rikshofmästaren Corfitz Ulfeld?

— Jag förstår icke ers excellens.

— Nej, du förstår icke. Han är ju numera Kristian IV:s högra hand, han regerar Danmark och skall troligen slingra sig fram några år. Hvarför jämföra en så högt uppsatt dignitär med en simpel landstjuf? Den dag torde komma, när Corfitz Ulfelds högre meriter göra honom förtjent af en högre galge, än Tungel. Gå till hvila, min son, och dröm icke om en statsmans ihåliga segrar, dröm om din käresta, dröm om en hederlig landtgård i Selands bokskogar eller en ärlig död på fältet för gamla Danmark!

19. Höjderna och djupen.

De stora höjderna stiga endast ur stora djup.

Sverige hade hört större vältalare och kraftigare botpredikanter, än drottning Kristinas öfverhofpredikant Johannes Matthiæ, men få, hvilka som han, eller mer än han, predikat den kristna kärlekens evangelium. Han var sitt tidehvarfs evangelist, sitt århundrades Tollstadius. Och nu var han utnämnd till biskop i Strengnäs; nu skulle han, på Kristi himmelsfärdsdag, säga sin församling farväl i Storkyrkan. Intet under, att den föga rymliga kyrkan var till trängsel fylld och att tårar sågos i många ögon. På den kungliga läktaren visade sig drottningen med sin uppvaktning; riksrådens bänkar voro fulltaligt upptagna, många andra förnäma och höga personer närvoro. Nu förväntade man af en hofpredikant idel honung och sötma till jordens mäktige; nu skulle han tala om deras höga kall och förtjenst framför andra dödliga; nu skulle han, som några år senare professor Alanus i Åbo, förklara adelskap för en gudomlig inrättning och hvarje högättad person begåfvad redan i födseln med synnerliga utmärkta egenskaper. Predikanten svek denna väntan: han visste väl till hvilka han talade, men han böjde sig icke denna gång; det låg den milde evangelisten på

hjärtat att, också han, engång nedböja sina åhörare inför den Allsmäktiges tron. På samma gång han talade kärlekens tröst, visade han äfven sanningens tänder.

Han tillämpade dagens text på Esaias' ord och Marias lofsång: »Alla dalar skola upphöjas och alla kullar förnedrade varda. De mäktige hafver han satt af sätet och uppsatt de ringa.» Detta är upphöjelsen efter Guds rikes lagar. Människorna söka höghet och ära med minsta möjliga självförsakelse. De klifva helst på hvarandras axlar, trampande under sig de ringa och svaga. Men Gud upphöjer ingen, som han ej förut nederslagit. De stora höjderna stiga endast ur stora djup. Aldrig hade David uppnått en så hög ära, om ej bedröfvelsen gått som vattufloder öfver hans själ, om han ej ätit aska för bröd och blandat sin dryck med tårar. Kristus vid sin himmelsfärd var densamme Kristus, som dött för oss i smälek på korset. Hvilken dristade mäta sig med hans apostlar? Och dock voro de på jorden de ringaste och mest föraktade, liksom sin mästare. »Du elända, öfver hvilken alla väder gå, och du tröstlösa, si, jag vill lägga dina stenar i blyglans och lägga din grundval med safirer och vill göra dina tinnar af rubin och dina portar af gnistrande ädelstenar. Ty bergen skola vika och högarna falla, men min nåd skall icke vika från dig, och mitt fridsförbund skall icke förfalla, säger Herren, din förbarmare.» (Es. 54: 10—12.)

Predikanten slutade med några få ord till afsked och tack. Den så ofta undfallande läraren var såsom förvandlad. Han kände sig stå till räkenskap inför sin Gud. Hvad frågade han efter jordens väldige? Han erfor något inom sig af Esaias' ande och kraft: denne det gamla testamentets evangelist kunde nederslå högarna,

såsom han upprättade dalarna. Och det adelsstolta Stockholm, det högmodiga tidehvarfvet, som så obevekligt förtrampade allt det ringa, det svaga, det vanbördiga under sin fot, behöfde, efter så många milda maningar, en varning till afsked, lika godt hvem den träffade. Herrarne i riksstyrelsen och deras vederlikar tyckte icke om Johannes Matthiæ predikan; det var väl, att han bortskickats till Strengnäs. Fröken Kerstin satt stum och tankfull. Försakelsen, förödmjukelsen ingingo ej i hennes uppfattning af äran. Och dock var där något storartadt, som anslog henne, i dessa fallande berg och stigande dalar. Hon upptog dem i sin tankegång, hon tillämpade dem på sitt sätt.

Lifsuppfattningen begynte mogna i Kristinas sjuttonde år. Hennes tysta närvaro vid rådets öfverläggningar vidgade synkretsen och ingaf henne, som dittills endast sett kronans rättigheter, en aning äfven om kronans pligter. Det fanns ögonblick, när hon tog sitt blifvande kall på fullt allvar, likasom det fanns andra, när hon åter glömde det. Studierna, som hon fortfor att älska, antogo en annan riktning. De klassiska språken, teologin, filosofin och matematiken fingo för en tid vika för studier i historia och statsrätt. Folkrättens berömde grundläggare, Hugo Grotius, Sveriges ambassadör i Paris, blef nu, jämte Tacitus, hennes älsklingsförfattare.

Efter middagstaffeln företog drottningen sin dagliga ridtur, denna gång, helgdagen till ära, åtföljd af en mer än vanligt lysande svit. Hon red öfver den till hälften planerade Drottninggatan och öfver den landsväg, som sedan blef Norrtullsgatan, till de landtliga trakterna af nuvarande Haga park, drack ett glas vatten ur källan vid skogvaktarebostället, gjorde en omväg söderom Brunnsviken till nuvarande Söderbrunn och återvände till Ladu-

gårdslandet på den väg, som ännu, i dess utvidgade och mera vårdade skick, kallas Drottning Kristinas väg. Dessa ridturer saknade ej en politisk betydelse. De vande hufvudstadens befolkning att se sin blifvande herskarinna uppträda, fri och obunden af förmyndares tyglar, i hela glansen af ungdom och framtidsförhoppningar.

Riddräkten klädde henne förträffligt. Hon såg bra ut i sitt raska traf, med sin lediga hållning, sina af ridten purprade kinder, sina stora, glänsande ögon, som tycktes genomtränga allt, och det blonda, fladdrande håret, vindens lekboll, som stal sig ut under hennes svarta sammetsbarett. Hon förstod att förena sin kungliga värdighet med ett så otvunget ungdomligt skick, en så frimodigt glad hälsning till alla som mötte henne, att på söknedagarna tvätterskan glömde sin klappbrygga och dalkarlen stannade med sin handkärra för att uppfånga sin andel af deras frökens alla hjärtan vinnande ögonkast. Nu på helgdagen, när allt som i den trånga, smutsiga staden behöfde andas och vederkvickas, strömmade ut till solskenet och vårluften på Ladugårdslandet, möttes drottningen öfverallt af täta, beundrande folkskaror. Just sådan ville de se sin fröken. Hvad skulle icke hon uträtta, när hon en dag tog makten af herrarne! Kristina var populär, som alla unga tronarfvingar. Hon, hon skulle göra allt bättre än det nu var. Allt som suckade i betryck och armod, allt som led förfång eller orättvisa, såg upp till henne som till en försyn. Hon skulle uträta allt som nu var snedt; hon skulle bota allt som nu var i olag; hon var den kommande hjälparinnan i all nöd, den efterlängtade befriarinnan från allt öfvervåld. Herrestyrelse har aldrig varit älskad i Sverige, äfven när den förtjent att vara det; konungamakten är en så gammal tradition och så

djupt rotad i folkets föreställningar, att äfven den frie mannen vill se en enda råda, och råder icke denne ene, pratas han kull. Men denna prinsessa skulle råda, det såg man redan på den säkerhet, hvarmed hon styrde sin ystre donske springare Rurik, som undanträngt Caballero.

Var hon icke den store kung Gustafs dotter? Han, den folkkäre, hade redan, efter sitt ärorika fall, hunnit blifva en myt. Under hans tid föreställde man sig allting bättre och så som det skulle vara; då visste man hvem man borde vörda och lyda. Hvem visste det nu? Allas ögon ville i dottern igenkänna fadern: det var uppenbart han; man kunde ej misstaga sig. Så kunde ingen annan sitta till häst, så blid kunde ingen annan skåda omkring sig och hälsa på fattigt folk. Där gick ett gladt sorl genom åskådarnes leder, när Kristina red tillbaka öfver Norrbro och Mälarens friska vårvindar blåste i den främst ridande hofjägarens blågula standar. — Si, den Guds utkorade, är hon icke rätt som en ängel från himmelrik? Hvarför vänta de? Hvarför uppsätta de icke henne nu genast på tronen? Hör hon icke Sveriges allmoge till? Men herrarne, herrarne, ja, de ha det godt nu, så länge de makten hafva, och släppa ej vår välsignade fröken till hennes rätt.

Ett sorl, som liknade knot, hördes bland en skara sjömän vid Skeppsbron.

— Huru länge skola vi tåla herrarnes regemente?... Myndig! Myndig! Drottningen myndig!

Kristina hörde detta och sporrade hästen, hälsande åt alla sidor. Sjömännen öfverröstades.

— Si, nu hälsade hon återigen! Det var på mig hon hälsade... Nej, på mig... Gud signe henne, det är *vår* fröken; hon skall råda och ingen annan!

En lustig skräddaregesäll, inklämd med sin tunna person mot broskranket, företog sig att sjungande öfversätta de kringståendes känslor med den gamla danslekens ord:

> Hej, säj, så får du mej,
> och får du mej, så står du dej!

Hvarpå en annan tunn medbroder, lika inklämd på motsatta sidan af bron, profetiskt fortsatte:

> Vill du inte ha mej, får du låta bli mej,
> vill du inte si mej, får du gå förbi mej,
> si, så är jag fri från dej!

Kristina har berättat, att rådet erbjöd henne kronan redan i Oktober 1643, ett år före tiden. Däraf finnes i historien intet spår, men väl många, att folket ville påskynda myndighetsåldern. Hon visste detta, och det öfverensstämde med hennes brinnande längtan att utföra storverk. Men hon förstod, att tiden kräfde manskraft vid statsrodret, och var klok nog att vänta. Hon mognade hastigt under folkets kända medhåll. Riksförmyndarne insågo, att hon var drottning, innan hon ännu bar kronan, och från denna tid begynte Kristinas mening tynga i styrelsens vågskål.

När hon uppnått slottsporten, höll hon stilla, betraktande från sadeln de högtidsklädda folkskarorna och den i solskenet glittrande strömmen.

— Se — sade hon till gamle riksamiralen Gyllenhjelm, som var henne till möte vid porten — detta är mitt parlament, min krigshär och min flotta! Finns någon skönare ädelsten i en krona, än folkets kärlek? För detta folk skall jag göra allt, uppoffra allt, försaka allt. Jag skall göra det icke blott mäktigt och rikt; jag skall göra det lyckligt. Min lager skall icke fläckas

af blod, min ära skall vara folkets frihet och välstånd, min lön dess välsignelser. Store Gud, huru kan någonsin en furste öfvergifva sitt folk eller söka sin ära i främmande länders hyllning? Hvad jag kan uträtta står i Guds hand, men historien skall intyga, att jag blifvit mitt folk trogen. När jag dör, skola svenskarne säga om mig: om hon icke förmådde allt, så ville hon allt och försakade allt för vår lycka. Och när jag dör ogift, skola de tillägga: hon älskade oss så högt, att hon icke ville dela sin kärlek.

— Jag får inte höra hvad de säga; jag har inte, som min nådiga frände, ett sekel kvar att lyssna på folkprat, genmälde skämtande den sextionioårige Gyllenhjelm, hvars förvantskap med det kungliga huset gaf honom rätt att språka fritt. — Men när jag omsider möter min nådiga frände på de elyseiska fälten, vill jag hörsammast skicka Tungel att kunskapa... Nej, han är inte till finnande där, han bor troligen litet lägre ned. Men jag skall gå själf, jag skall spöka i Riddarholmskyrkan vid början af nästa århundrade och leta bland inskrifterna efter min nådiga frändes äreminne. Såframt ej Sveriges stormäktiga drottning därförinnan eröfrat Europa och ligger begrafven i Rom...

— Jag skall tänka därpå, sade Kristina muntert. Min frände kan skicka Torstenson till Rom att beställa kvarter. Näst Riddarholmskyrkan har jag intet emot att hvila i Peterskyrkan, blott inte som påfve. Det lärer hvarken anstå mitt kön eller min tro. Förr torde jag göra påfven till lutheran, än han mig till papist... Men hör, hvad är det de sorla där nere?

— De ropa: drottningen myndig!

— Det tror jag dem om. Det är de femtusen män, förutom kvinnor och barn, vid sjön Genesaret. Skillnaden

är, att de förre femtusen redan ätit sig mätte och desse begära få göra det. Godkväll, frände. Det är tid att följa Mästarens föredöme och draga sig undan.

Hon hade rätt; det var tid att försvinna, ty ropen blefvo allt högljuddare. En skvadron af lifgardet red fram och posterade sig framför slottsporten. Denna försiktighet blef öfverflödig. Så snart den stolta, unga prinsessa, som så förtjusat åskådarne från höjden af Ruriks sadel, försvunnit, tystnade sorlet efter hand, och skarorna skingrade sig.

När drottningen red in med sin svit på borggården, uppkom ett ögonblicks trängsel, ty äfven där stodo skaror af nyfikne. Hagar befann sig i sviten. Hon hade stigit af hästen och kastat tygeln åt ridknekten, när hon tätt framför sig upptäckte bland åskådarne en äldre man, som med stirrande häpnad betraktade henne. Denne man hade hon sett förut; ja, hon kunde ej misstaga sig: vårtan på hans finrakade haka gjorde honom lätt igenkännelig.

— Är det icke tullnären Lydik Larsson från Helsingfors? frågade hon.

— Jo, ers nåd, svarade förlägen den forne beskyddaren med en bugning, som ej kunde vara djupare, om den gällt drottningens egen höga person.

— Och känner ej tullnären mera igen mig? återtog Hagar, själf knappt mindre förlägen, när hon ihågkom deras afsked för tre år sedan, då Larsson presenterade henne i den snäfva nya hastverksklädningen för presidenten Kurck i Åbo.

— Jag skulle ej fördristat mig igenkänna jungfru Hagar, om jag ej fått höra af hans nåd presidenten, att . . . att . . .

— Ja, att tiderna förändrats, inföll den unga hofjungfrun. Det var något brydsamt att nu erinras om

Åbo-klädningen, som fordom var helgdagsdräkt för en barfota, men i silke och sammet tager man sådant lätt.
— Jag kände genast igen tullnären och ser, att hälsan har varit god. Tack för sist; det var tullnären, som förde mig ut i världen. Kan jag vara till någon tjenst? Jag kan ej bjuda tullnären upp till mitt rum, det är ej tillåtet, och jag måste nu kläda om mig; fröken har ett litet värdskap i kväll för sin hofpredikant, som skall flytta till Strengnäs.

— Jag skulle underdånigst ha en liten begäran, men det tör vara olägligt...

Hagar eftersinnade. Hon tänkte på fru Beata och skulle icke för hela Stockholms slott ha vågat införa en främling i den kungliga våningen. Men där fanns på nedra botten ett mottagningsrum för supplikanter af lägre stånd. Hon anvisade honom detta rum och lofvade snart vara tillbaka.

Tullnären satt där i sällskap med en bryggare och en fiskmånglerska, som väntade på audiens hos köksmästaren. Hans tankar gjorde en rundresa från Stockholm till Turholm, veko i förbifarten in i Kaskas torp och voro strax åter i Stockholms slott.

— Begriper du något, min gubbe? sade han till sig själf. — Nästa gång du ser ett pyre ligga i en näfversko någonstädes i ödemarken, så inbilla dig icke, att det alltid skall ligga där! Det tör hända, att du hittar det om några år i sammet och guld i en drottnings följe. Hvarför tog jag inte lyckobarnet till mitt, när det bjöds? Arten satt i henne: fram skulle hon, och fram kom hon. Undrar, om hon är högfärdig...

Fiskmånglerskan hade sett Hagar på trappan och hviskade till bryggaren:

— Såg käre far frökens troll?

— Hvem skulle det vara? frågade bryggaren.

— Frökens finntroll. Hvar människa vet ju, att otyget flög hitöfver i korpahamn och blef förvandladt till jungfru, när det satte sig på Tre kronor. Det är nu hon där, som vet allting och kan allting. När fröken behöfver veta någonting, säger hon pull pull, så kommer finntrollet och lär henne att läsa bakfram i Guds ord. Intet under, att fröken är så skräckeligen lärd. Men si, korpvingarna växa beständigt ut i ryggen på'na; då säger trollet: mutta tutta, så krypa de in igen under klädningslifvet... Så länge det nu räcker; inte lär det räcka länge, innan sömmarna spricka... Bevare oss, när man talar om trollet, är det inte långt borta!

Hagar inträdde i hofdräkt, skygg och motvillig; hon kunde icke vägra att höra sin gamle beskyddare. När hon varseblef sällskapet, grep hon till sitt nyligen återupplifvade förråd af finska. Tullnären talade finska som sitt andra modersmål, och samtalet fördes på detta språk, likasom för att bekräfta alla onda rykten om korpvingarna under klädningslifvet.

— Undskyll — sade den så illa beryktade flickan — jag har ej mer än några minuter lediga; klockan sju är min tjenstgöring. Kan jag vara tullnären till något gagn i Stockholm?

— Det är så — anförde Lydik Larsson ödmjukeligen med en beundrande blick på lyckobarnet — att Betty är nog en husesam hustru, men år och barn, ser nådiga jungfrun, och plikt till kronan, snäfva sportler, dåliga tider... Jag söker lediga tullnärssysslan i Åbo...

— Lycka till!

— Ja, där som jungfru Hagar ville gunstbenäget gifva en aldrig så liten puff åt lyckans hjul för en

gammal tjenares bästa, kunde väl meriterna komma i nådig frökens höga åminnelse.

— Nu tala de trollspråket, hviskade fiskmånglerskan åt sin granne. — Ser käre far bucklan på klädningslifvet under högra skulderbladet?

— Begär tullnären, att jag skall tala med fröken om sysslan i Åbo?

— Det vore min allerödmjukaste åstundan för Bettys och barnens skull.

— Det går icke. Begär så gärna, att jag skall flytta Turholm till Riddarholmen! Fröken har intet att skaffa med sysslorna, och jag har intet att skaffa med frökens gunstbevis.

— Jag trodde — genmälde Larsson, förnärmad af hvad han ansåg för ogunst och otack — jag trodde, att en fattig kronans tjenare skulle vara gunstigt ihågkommen från förra tider...

Hagar blygdes. Hennes svar hade varit så kallt afvisande.

— Jag glömmer ej, käre Larsson — tillade hon i blidare ton — att ni engång varit mycket god mot mig. Det var ni, som gaf mig böcker och lät mig läsa för Petrus Luth. Hvar finnes han nu? Och lefver Cannabis?

— Min svåger Luth är nu prästvigd och tänker sig ut i kriget som fältpredikant. Cannabis, eller Cambis, som folket säger, fortfar att hålla skola för stenarna på Hertonäs.

— Har ni hört något från Kaskas torp?

— Intet annat, än att där finnas många hungriga munnar och bark i grytan. Det sägs, att Jerusalems skomakare varit där i höstas. Jag skall på återvägen hvila min häst vid torpet och berätta för Dordej... att tiderna ändrats.

— Ja, ja, säg, att den fattiga flickan, med hvilken hon delat sin sista brödkaka, mången gång hellre ville valla korna i Kaskas torp, än...

Hagar utsade icke sin mening. Hon framsökte en börs ur sin kjolsäck och skakade ut dess innehåll i tullnärens hand. Det var endast ett litet guldmynt och något småsilfver. Allt det öfriga hade hon slösat bort, utan att minnas hvart.

— Jag skall skicka mer, sade hon, förlägen öfver den obetydliga gåfvan. — Hvarför är tullnären i Stockholm? Är det för sysslan? Var ej vred på mig! Jag vågar ej tala med fröken därom, men jag skall tala med presidenten.

Hon hade ännu kvar den förunderliga gåfvan att vinna hjärtan, hvilken Lydik Larsson så ofta erfarit.

— Jungfru Hagar skall ej göra sig omak — svarade han, till hälften blidkad — fastän jag, skam att säga, gjort mig omak med denna resan för hennes skull. Där har ju varit urtima ting i Karis om händelsen i torpet för mer än sexton år sedan, och jag är här för att ytterligare uppsätta mitt vittnesmål för hans nåd presidenten. Jag har ju sett den döda, och jag tänkte strax, att hon var af bättre folk.

— Och hvad har där yppats vid tinget? Har man hört något namn?

— Intet namn, som jag vet, men väl andra förunderliga ting.

Klockan slog sju i slottstornet. Det gällde minuten och fru Beata. Hagar hann endast räcka sin hand till afsked och försvann så snabbt, som hade verkligen korpvingarna vuxit ut ur klädningslifvet.

— Nära var det, att sömmen sprack, hviskade fiskmånglerskan. Hörde ej käre far, huru hon gång efter

gång sade: mutta tutta? Bort måste hon, förstås, för att fröken ropade pull pull. Det är väl återigen påfvens katkes hon skall läsa till aftonbön...

Johannes Matthiæ hade afböjt de ärebetygelser, hvarmed drottningen velat bevisa honom sin erkänsla. Endast ett litet utvaldt sällskap af lärde och andlige var inbjudet till aftonmåltiden i slottet, där man täflade att betyga den nye biskopen sin tillgifvenhet.

— Eders högvördighets varning i dag skall icke falla på hälleberget, sade Kristina med en vacker blick till sin forne lärare, där de efter måltiden sutto i ett förtroligt samtal. — Torde hända, att vi, stackars högtuppsatte, mången gång skulle önska oss en ringare lott, än andra föreställa sig. Jag förstår, det är intet berg så högt och ingen dal så låg, som höjderna och djupen i en människosjäl. Men skall ock småfolket, som afundas oss, uppfatta eders högvördighets ord efter deras inre betydelse? Skall man ej tillämpa dem på kronan och adeln?

— Undskyll min dristighet, svarade biskopen. Inför denna dagens text stå hög och låg lika. Hvad är stort? Hvad är smått? Efter Guds rikes lag är det de i anden fattige, som höra himmelriket till, och de i Gud saktmodige, som skola besitta jorden. Man skall intet förglömma, att det var till fattige fiskare, som Mästaren sade: eder är gifvet att veta Guds rikes hemlighet. Jordisk höghet står fast hårdare mot försakelsen af sig själfvan. Har ock tornspiran längre väg att falla till marken, än löfvet af videbusken. Nådigaste fröken, tag intet illa upp ett afskedsord af eder gamle lärare, som nogsamt vet, hvilka höga gåfvor äro eder förlänade med ett konungsligt sinnelag, för hvilket jag hvar dag prisar Gud. Men de höga gåfvor äro att förlikna vid höga

master och segel på skepp, som skjuta starker fart och mycket kränga. Där skall vara mera barlast i dem, än i lågt byggda galejor, och menar jag, att under det skrymmande gods, som regementet med sig för, skall där vara en stark bottenlast af ödmjukhet och hjärtats försakelse. De skola nog finnas, som ropa till eder: fri och myndig, fri och myndig! Men si, fri och myndig är allenast den, som icke trälar under hjärtats vankelmodiga begärelser, utan står frigjord i Guds sanning på eviga fästen.

Kristina åhörde läxan tålmodigt och lugnt. Nu tryckte hon varmt den gamle lärarens hand och sade:

— Jag tackar ers högvördighet. Vid min tron skall sanningen alltid vara välkommen, helst när hon kommer med så öppen panna som eder. Ni känner mig . . . törhända bättre, än jag känner mig själf. När de stora djupen upplåta sig för min fot, skall jag minnas edra ord och ödmjuka mig för att stiga . . .

Hon hycklade icke. Hon ville verkligen vara ödmjuk, den sjuttonåriga Kristina . . . ödmjuk för att stiga.

20. Askungen.

Hon blef ingen riktig prinsessa.

En ung mans beslut under drufvornas inflytande likna daggmaskarna, som krypa upp i dagsljuset vid regnväder, men krypa vid klar luft tillbaka i jorden. Gustaf Kurck hade rest till kriget i Tyskland med sin faders tillåtelse, utan försök att medföra Hagar. Hon vågade åter visa sig i sin forne beskyddares hus.

Det var en eftermiddag; presidenten Kurck var utgången. Hagar inträdde i den nådiga fruns arbetsrum och fann henne upptagen af det kära arbetet att med egen hand tillklippa vissa små plagg för en väntad ny arftagare. Styfsonen Gabriel, tretton år och student i Åbo redan vid elfva års ålder, tvättade rosten af ett par gamla romerska mynt i sin lärda myntsamling. Egna döttrarna Karin och Märta hängde modern i kjolarna och hindrade arbetet.

— Mademoiselle — sade den nådiga frun till guvernanten — tag vård om barnen; de kunna skada sig på saxen!

— Nej, nej, Hagar skall berätta en saga för oss! bad enträget den fyraåriga Karin.

— Berätta något för dem, så lämna de mig i ro! instämde modern.

Och Hagar berättade för barnen om skogen vid Kaskas torp, huru den höga, mörka furan såg ned på myrstacken vid sin rot och huru kungsörnen kretsade högt i luften öfver skogsdufvornas bon. Där var ett stort, mossklädt berg, där trollen hade sin bostad i klyftorna, och när man knackade med en sten på berget, klang det som silfver därinne. Vid foten af berget satt en fattig, barfota flicka i sin tunna kjol och vaktade korna. Hon kallades askungen för att där var en stuga vid skogsbrynet, och där brukade askungen sitta i spiseln och värma sig, när hon frös. När hon gick ut med korna, fick hon ett stycke hårdt bröd; vatten fick hon i källan. En dag, när hon öste vatten i näfverrifvan, såg hon i källans spegel en liten trollflicka, som sade till henne: »Vill du blifva prinsessa, du?» — »Visst vill jag det,» sade askungen, för hon frös och var hungrig. — »Gå då till berget,» sade källflickan, »och knacka sju gånger hårdt med stenen. När du knackat sju gånger, skola trollen fråga hvad du vill, och då skall du svara: jag vill gifva eder min frihet.»

Modern smålog åt barnens häpna uppmärksamhet. Unge Gabriel vände sig om från mynten och lät förnimma, att detta var alltför trolskt. Aldrig må askungen varit så tokig att gifva sin frihet?

— Ja, säg, fortfor Hagar, var det ej trolskt? Men så gjorde askungen. Hon gick till berget, knackade sju gånger, och när trollen frågade hvad hon ville, svarade hon som källflickan rådt henne svara. Då sade trollen: här växer en liten årsgammal rönn. Skär först en springa i rönnen. Skär dig sedan i vänstra lillfingret, så att där kommer en droppe blod. Lägg sedan den

blodsdroppen in i springan på rönnen, foga springan tillsamman, och knyt ett starkt band däromkring. Då skall din frihet vara där, så länge den rönnen står, och då skall du blifva en prinsessa.

— Gjorde askungen det?

— Ja, det gjorde hon. Och när hon sade till trollen: nu har jag bundit min frihet i rönnen, hörde hon i luften ett starkt susande såsom ett stormväder. Då slog den stora kungsörnen ned på henne och tog henne i sina klor och bar henne öfver hafvet till kungens gård, och så blef askungen nästan en prinsessa. Men riktigt blef hon det icke ändå som andra prinsessor, för att springan i rönnen var icke så hårdt tillbunden, som den skulle vara. Där hade sipprat ett pikku litet korn ut af friheten, och det var stort nog att icke göra henne alldeles till prinsessa, men ändå icke stort nog att frigöra henne från trollen. Och nu går askungen, som är till hälften prinsessa, till hälften barfota, och väntar och väntar. Den årsgamla rönnen har nu vuxit till ett stort träd och bär så vackra, hvita, doftande blommor och så röda bär, men hvad hjälper det askungen? Hennes frihet är ju bunden, så länge rönnen står. Hon väntar i dag och väntar i morgon och väntar i år och i månader, att rönnen skall blifva gammal och murken, tilldess att slutligen den barmhärtiga stormen kommer och blåser honom omkull. Men det dröjer länge, å, det dröjer så länge, länge! Rönnen är nu i sin första ungdomsblomma, och den stackars askungen, som skulle blifva prinsessa, men icke blef en riktig prinsessa, skall kanske blifva gammal och grå, förrän rönnen blir gammal. Hvarför skulle hon binda sin frihet?

— Men hon skulle gå dit och knyta upp bandet, menade Karin Kurck.

— Nej, hon skulle gå dit och hugga omkull rönnen, tillrådde unge Gabriel.

— Jag vet inte. Kanske gör hon det ena eller det andra, svarade Hagar.

Fru Sofi De la Gardie hade efter hand blifvit intresserad af sagan.

— Mademoiselle — sade hon åter till guvernanten, som begrundade sagans moraliska tillämpning — gif barnen deras aftonvard; det är tid att de gå till hvila. Och du, Gabriel, bär den skräpiga myntlådan till din kammare, hon ligger i vägen. Godnatt, mina små!

Förgäfves bad Karin få höra sagan om igen. Modern var öm och god, men ordningen sträng i det Kurckska huset. Barnen kysste sin mor på handen och lydde.

När de gått, betraktade fru Sofi De la Gardie berättarinnan med en moderligt forskande blick och frågade:

— Är du askungen?

— Jag tycker ibland så, svarade Hagar.

— Hvad fattas dig, barn? Har du icke fått allt? Slösar ej fröken Kerstin sin godhet på dig? Har du icke fått lärdom efter ditt sinnes åtrå? Har du ej tillgifna vänner och allt hvad du kunnat önska i dina djärfvaste drömmar? Hvad begär du då mer?

— Friheten, var det skygga svaret.

— Barn, barn, det finns ingen sådan frihet, som du begär. Allt måste böja sig, drottningar icke mindre än andra dödliga, ja, mycket mer. Friheten måste vi söka inom oss, icke utom oss. Böja sig frivilligt för Guds och människors lag, vara sig själf och dock kunna försaka sig själf för sin pligt, se där den sanna friheten; det finns ingen annan.

— Ja, ers nåd... Vara sig själf.

— Vara det bästa af sig själf, vara god och kärleksfull, lydig och tålmodig, ständigt sökande nå en högre fullkomning. Du tjenar en lärd och högt begåfvad prinsessa, mitt barn; hon står i allt öfver dig, utom i ett, som *hon* icke lärt, men som *du* fått lära. Fröken Kerstin har varit tvungen att böja sig under sin fader, sin moder, sin faster, under riksförmyndarne, under lärare och hofmästarinnor, men icke nog länge och nog strängt för att kunna med sitt själfrådiga lynne böja sig under kronan. Hon är ofriare än du. Du har böjts ända till jorden af fattigdom och värnlöshet allt från din späda barndom: därför kan du nu, under yttre tvång, vara rättsligen fri, om du förstår att bevara det bästa af dig själf. Hagar, jag fruktar, att du är askungen, som ville blifva prinsessa. I dig finnes någonting både medfödt och inlärdt af fröken Kerstin.

— Stjärnorna säga så.

— Ja, det klingar ju mycket vackert. Men jag skall säga dig hvad det i grunden är: det är *högmod.*

Hagar kufvade rebellen inom sig och teg.

— Du har hufvud nog att förstå mig. Har du också hjärta att tro mig? Jag säger icke, att du alltid bort förblifva i en fattig och tjenande ställning, men det var icke lyckligt för dig att komma till hofvet. En prinsessa, som icke är en riktig prinsessa, är någonting mindre än hennes kammarpiga. Hvad man är, skall man vara helt. En half människa är ett oting. Stackars barn, förstår du dig själf? Du är hvarken falk eller dufva, du är en gökunge, lagd i en annans bo, och vill flyga med örnvingar. Fröken Kerstin duger till intet annat än drottning: tag bort drottningen, och hon kan

icke sticka en strumpa. Om nu du, som ej är en drottning, vill likna henne, är du ju ingenting.

— Vendela Skytte var icke heller en drottning.

— Så gift dig som hon, och blif en förståndig husmor! Askungen gör väl, om hon följer Karins råd och upplöser bandet, icke Gabriels råd att hugga kull rönnen. Vill du flytta till oss, eller vill du blifva judinna?

— Ers nåd har varit mig huld... ers nåd har varit mer än en mor för mig... men här är jag alltid half.

— Ja, ja, jag vet, men den tid tör komma, mitt barn, när det halfva blir helt, återtog fru Sofi De la Gardie med en rörelse, som intygade, att hon efter hand försonat sig med sin gemåls planer för sonen Gustaf. Med undantag af börden kunde det förnäma Kurckska huset ej önska ett rikare parti eller en presentablare svärdotter.

Presidenten återvände och anförtrodde sin gemål något i enrum. Han var uppskakad af en nyhet, som han nyss förnummit i rådet. En politisk hemlighet af den högsta vikt hade blifvit förrådd, man visste ej huru eller af hvem. Ett rådets beslut, förhandladt för slutna dörrar och utan något annat vittne än rådsherrarne och drottningen, hade samma dag blifvit meddeladt åt ett främmande sändebud, som mindre än någon bort känna dess innehåll. Vissheten därom, att man ej ens vid riksstyrelsens förtrognaste rådplägningar befann sig säker för lejde kunskapare, hade slagit alla med häpnad. Man ville nu uppbjuda hvarje medel att komma förrädaren på spåren och få honom fatt. Lyckades icke detta, var ej allenast rikets säkerhet komprometterad: den ene af rådet skulle misstänka den andre, och sålunda vore den enighet förspilld, på hvilken rikets välfärd hängde.

Mera kunde nu icke yppas, och äfven detta skulle med största omsorg förtigas. En läsare i vår tid torde ana sammanhanget. Peder Vibes kurir, som medförde till kung Kristian IV rapporten om Nils Tungels förmenta upptäckter, hade under någon förevändning blifvit uppehållen vid gränsen och så väl förplägad, att man lyckats åtkomma hans bref, som skickligt öppnades och åter förseglades, sedan man hunnit taga en afskrift. Vibes rapport var försiktig, intet namn nämndes. Visserligen, hade Vibe tillagt, vore hans spejare icke att lita på; han gjorde sig viktig och ville förtjena en god sportel. Men där lästes likväl spejarens utsago, att rådet den 12 Maj beslutit krig mot Danmark. Skulle kung Kristian och hans ministrar tro Vibe eller tro spejaren?

Presidenten mottog i utbyte ett förtroende om Hagar. Flickan hade alltid varit storsint: nu hade hennes oförväntade lycka gjort henne så högmodig, att hon icke mera fördrog att tjena ens drottningen. Hvad skulle man göra? Aflägsna henne från hofvet? Trolofvad med Gösta, kunde Hagar upptagas som eget barn. Hon vore nu i allt öfrigt så adelig vederlike som någon, men börden, börden!

— Oroa dig icke, genmälde presidenten, jag har funnit en utväg. Fröken Kerstin bråkar med en rannsakning i Finland om Hagars börd. Jag har sörjt för att saken bedrifvits lamt. Man hade kunnat komma till oangenäma upptäckter. Man har uppdagat nya spår af ett brott, men intet om flickans fader. Detta är hufvudsak. Jag har vidtalat riksrådet Erik Ryning, lagman i Sörmland, en ärans man och gift, som du vet, med en Maria Kurtzell, men barnlös. Han är villig att adoptera Hagar mot en liten väntjenst, som jag är i tillfälle att

bevisa honom i processen om hans liffländska gods. Man uppfinner ett motiv, en släktskap på vänster hand, och allt är förklarligt. Familjen är gammal adel, namnet ansedt och icke ovärdigt en förbindelse med vårt hus. Kort sagdt, det går af sig själf, men behöfver tid, och dittills bör Hagar ej lämna sin hoftjenst. Hemma hos oss skulle hon möta Barbro och Ingeborg: det går icke. Jag börjar tro, att Hagar lyckas behålla vind i seglen intill drottningens myndighet, och då kan hon själf välja namn. Men Ryning är säkrare: hon må blifva en Ryning.

— Och juden?

Presidenten höjde på axlarna.

— Jag gör hvad jag kan för att tillvinna vår blifvande svärdotter hans bevågenhet. Han får det lagligt uppsatta, fullständiga vittnesmål, som han begärt... Hagar!

Föremålet för presidentens omsorger inträdde, okunnigt om de planer, som smiddes för hennes framtid.

— Gösta sänder dig en fast hjärtetrogen hälsning, sade presidenten, kyssande henne med faderlig ömhet på pannan. — Han reste i förgår. När han återvänder från kriget, värdig den han har kär, har han törhända något mera att säga dig.

Hagars kinder öfvergötos af en glödande rodnad. Det var första gången hon erfor, att föräldrarna gillade sonens lidelsefulla böjelse. Det var mer: det var nära nog en förlofning. Hvad skulle hon svara? Ingen hade frågat henne. Hafvets irrande spån måste ju anse en sådan förbindelse för höjden af lycka och ära. Hagar böjde sig och kysste tigande sin beskyddares hand.

Fostermodern slöt henne i sina armar. Fru Sofi De la Gardie älskade denna trotsiga flicka med allt hennes öfvermod, all hennes onyttiga lärdom, alla hennes fel, dem hon nyss så strängt tillrättavisat. Där fanns

något hos detta barn från landsvägen, hvilket höjde henne öfver en vanbörding och anslog en fostermoder, som förlät stoltheten, emedan hon själf var så stolt. Ord behöfdes ej nu: mor och dotter förstodo hvarandra. Allt var så klart som en dunkel framtidsfråga kan vara, och så afgjordt som det är möjligt, när den ena hufvudpersonen tiger och den andra väntas tillbaka om några år från ett blodigt krig.

— Vet du väl — fortfor presidenten i den förtroliga ton, som var beräknad att upphöja ett nådebarn till en dotter i huset — vet du väl, att Lydik Larsson från Helsingfors är i Stockholm för att egenhändigt uppsätta och bestyrka vittnesmålen om din födelse?

— Han har sagt mig, att han söker en syssla i Åbo. Jag beder ers nåd hafva honom i gunstig åtanke.

— För din skull, för den omvårdnad han visat dig, vill jag göra hvad i min makt står. Det dependerar af kammarkollegium och lärer nog sitta hårdt, efter den gode mannen förut blifvit bötfälld i tjensten. Han har ock medfört protokollerna från tinget i Karis. Där äro tre nya item tillkomna vid rättens rannsakning. Hustru Dorothea Johansdotter erinrar sig, att hon på den dödas linne sett ett märke med främmande stafvar, som liknat det hebreiska Jahveh eller Jehovah på titelbladet i hennes bibel, hvilket bestyrker judens utsago. En gammal knekt har bekänt på sin sotesäng, att när han den natten skjutsat en tung släde från Grabbacka i Karis till Bengsnora gård i Svartå, ha där vid afresan suttit två kvinnor med kusken i andra släden, men vid framkomsten allenast en kvinna, och när knekten däröfver visat förundran, har han fått fyra polska guldmynt med konung Sigismunds bild för att tiga. Yttermera har en af herr Åke Totts ryttare bekänt, att hans herre den natten ridit

omkull en ensam kvinna på landsvägen, ej långt från Nyby gård, men som de ridit i skarpt traf för köldens skull, har ryttaren ej hunnit se sig tillbaka, om hon där blifvit liggande eller stått upp. Detta samt öfriga vittnens intyg sändes i bestyrkt afskrift till Ruben Zevi.

— Har ers nåd förnummit tidningar om min bror?

— Inga tidningar goda tidningar. Din morfader är en förfaren räknemästare: han skall dela jämnt, behålla pojken och förunna flickan åt hennes gudfar. Var aktsam, barn, i din tjenst hos drottningen! Den dag skall komma, när hon dig afstår åt dem som närmare äro.

21. Hvem är landsförrädaren?

Var askungen en prinsessa, så förblef drottningen en drottning.

Svenska rådets bekymmer öfver sin förrådda statshemlighet blef med hvarje dag mera oroande. Nödiga instruktioner att förbereda ett möjligt fredsbrott hade afgått till sändebuden vid utländska hof; man underhandlade i tysthet med Nederländerna och Hamburg; man säkerställde sig på förhand i Warschau och Berlin, man smickrade Vibe, man bemödade sig att öfvertyga kung Kristian, icke just om sina vänskapliga tänkesätt, men om Sveriges oförmåga att börja ett nytt krig. I all stillhet rustades vid de blottade gränserna mot Skåne och Norge. Man rådplägade huru Torstenson, på hvars ingripande allt berodde, skulle långt ned i Tyskland få del af planen, och se, då erfor man af Vibes rapport, att allt var förrådt eller nära att blifva det. Ännu tviflade Vibe, men han var skarpsynt och hade blifvit varskodd; han skulle veta förskaffa sig säkrare underrättelser. Man visste nu, att han hade medel därtill.

Hvem var förrädaren? Rådsherrarne betraktade hvarandra med ett misstroende, hvilket de fåfängt sökte dölja. En måste ju hafva skvallrat — icke afsiktligt, det ville man i det längsta ej tro, men af pratsjuka, af

lättsinne. Oxenstjerna hade motståndare: skulle någon af dem...? Desse motståndare åter gissade på rikskanslerns anhöriga eller betjening. Man måste få den skyldige fatt. Alla spårhundar sattes i rörelse.

Rikskanslern tillkallade en morgon sin spejare.

— Ola, sade han, du har blifvit lurad den 12 Maj. Förtälj mig än en gång hvad du sett eller icke sett. Gif mig ett spår, och jag skall fylla spåret med guld.

Skåningen upprepade rapporten med sin knipsluga min. Han kunde ej vara öfverallt, men han var säker på den han fått befallning att uppnosa. Tungel hade gått ut på eftermiddagen till sin svåger vid Österlånggatan. Vid niotiden på kvällen hade från detta hus utgått en västgöte, som försvunnit i mörkret vid Bouchtska gården. Ola misstänkte Vibes bostad, som var i nästa kvarter, och bevakade huset till klockan elfva, då därifrån utgått Vibes kammartjenare, beledsagad af en dalkulla, som styrt sin väg till slottet och försvunnit där i skuggan af en portgång. Därefter hade Ola bevakat Vibes bostad hela natten och sett ljus brinna till klockan tre, utan att upptäcka någon annan än kammartjenaren, som ensam återvände.

— Hvem var västgöten?

Ola hade ej kunnat vara samtidigt på flera ställen. Om västgöten var Tungel, hade han tillbragt natten hos Vibe. Men Ola hade vid daggryningen gjort sig ett ärende till Tungels hushållerska och fått veta, att hennes husbonde sof hemma den rättfärdiges sömn.

— Och hvem var då dalkullan?

Ola lät förstå, att dalkullor i gemen äro kända för ärbarhet, men där kunde finnas ett undantag.

— Dumheter!

Sporteln utföll denna gång icke så rundlig, som spejaren hade hoppats.

Tungel var måhända oskyldigt misstänkt. Man måste leta ett nytt spår. Rikskanslern åkte till slottet och uppsökte sin syster fru Beata Oxenstjerna. Någonting hade runnit honom i hågen, ett vågadt infall, men det återstod knappt något annat. Han anförtrodde öfverhofmästarinnan så mycket han ansåg henne kunna bära af statshemligheten.

— Jag har misstänkt Skytte, som är en räf, och Gyllenhjelm, som är en pratmakare, men de gode herrarne befinnas mera uppskrämde af denna saken, än jag. Tror kära syster, att ärendet kunnat komma ut genom en hög person, som var tillstädes i rådet?

— Bevare oss! utropade fru Beata förskräckt. — Aldrig kan jag det tro, att fröken, som är så klok och så tystlåten . . .

— Det vet jag fuller väl, men om hon råkat försäga sig i ungdomens obetänksamhet? Hon lär intet fördölja för Ebba Sparre.

— Hvarken åt Ebba eller mig har hon någonsin yppat hvad staten rör.

— Nej, kära syster är ej vorden delaktig af en statshemlighet, men två unga sladdertaskor väga ej orden så noga. Kan ej fröken hafva sagt åt Ebba omtrent så: när vi nu få krig på närmare håll, ha vi att förvänta min frände Carl Gösta, och huru skall jag mottaga honom?

— Hvad ers kärlighet säger! utropade åter fru Beata, nära att spricka af otålighet huru hon månde uppdaga ett så fruktansvärdt attentat mot rikets välfärd. — Omöjligt är det inte. Jag har alltid sagt, att så klok hon är, fröken Kerstin, är hon i älskogstankar inte en

isbit mer än andra vid hennes år. Är ock Ebba understundom nog lösmunt, till och med emot mig; jag vill nu ej säga om fröken, huru hon gör mig lifvet snarlikt en kardas tinnar att däröfver klifva. Skulle nu Ebba... nej, ers kärlighet, nej, det måste ha kommit ut genom en annan tandrad, och här finnes en annan...

— Har fröken någon annan förtrogen än Ebba?

— Förtrogen? Nå ja, så förtrogen, som man kan vara med sin knäracka, när man ger henne socker. Här är ju ett nytt smeköga, som ers kärlighet vet.

— Läserskan?

— Ja, den finska häxungen. Jag har nu tålmodigt väntat i nio månader, att korpvingarna växa ut från skulderbladen, som folk säger; men ännu förmärkes ej annat, än att fröken med hvar dag råkar i snaran fast hårdare och nu vill upphöja styggan till adelig vederlike. Hon skall vara af judeblod, sägs det. Låt henne få makten, så slippa vi snart präster och kyrka.

— Dårskapen skall ock hafva sin tid. Förtälj mig hvad kära syster tror om kammarpigan Hagar Ring. Skulle fröken ha yppat för henne något, som riket rör?

— Nej, det tör jag ej kännas vid, men låt mig eftersinna... Fröken har på sitt bord en tänkebok med permar af grönt saffian, där hon hvar dag skrifver sig till minnes någonting, som kommer henne märkeligt för. I den boken kan hon hafva låtit något komma i skriften om rådets beslut, och efter hon är så ovårdsam om kläder och böcker, kan den boken ha blifvit på bordet liggande, när fröken vändt ryggen till. Om nu kammarpigan Hagar, som ofta hela dagarna sysslar i frökens rum, fått den boken att se, har hon där kunnat läsa...

— Kära syster menar dock inte, att hon därmed gått till danska sändebudet?

— Det törs jag heller inte säga — återtog fru Beata något förlägen — men där torde finnas andra mellanlöpare. Kristi himmelsfärdsdag på kvällen har pigan Hagar talat ryska eller lapska med en misstänkt karl här neder i slottet.

Rikskanslern annoterade denna och andra uppgifter.

— Har kära syster tilläfventyrs sett kammarpigan klädd till dalkulla? frågade han vidare.

— Sista fastlagen, ja. Alla hofjungfrurna voro en afton klädda till dalkullor.

— Jag skall tala med fröken.

*

Fröken Kerstins samtal i detta ämne med rikskanslern är icke antecknadt. Det är sannolikt, att hon med sin ömtåliga stolthet tillbakavisat hvarje misstanke mot någon af sin betjening. När hon blef ensam, uppslog hon sin tänkebok med de gröna saffianspermarna och läste där för den 12 Maj: »I dag var jag tillstädes i rådet och sade där intet ord med. Voro dock alla ense om krig mot Danmark. Hädanefter skall intet krig begynna med min vilja och consentement, där intet äran på spelet står. Det man menar är rikets välfärd kan med mycken ofärd en ände taga. Jag skall vara så stark, att ingen tör mig antasta, och under min tid skall riket fägnas med en fortdurande lyckelig fred.»

Kristina blef tankfull, omläste sin anteckning engång till och sade därpå till Hagar, som förtecknade i rummet bredvid en packe nyss ankomna böcker:

— Har du några vänner i Finland?

— De torde vara få, svarade Hagar, pligtskyldigt inträdande. — Ett fattigt torparefolk har visat huldhet mot mig.

— Bo de i Karelen?

— Nej, i Nyland.

— Det är lyckligt för dem. Moskoviten har gått öfver Nevan med 50,000 man, härjat Ingermanland och belägrar Viborg.

— Hvilken olycka! Ack, nådig fröken, rädda Finland, som alltid bevisat kronan så mycken trohet!

— Jag skall tala med rådet därom. Finnas Cartesii *Meditationes* bland de nykomna böckerna?

— Ja, nådig fröken.

— Godt. Försumma icke ditt arbete!

Till slottets stränga ordning hörde, att alla dörrar tillslötos efter en bortgående. Men Kristina hade nyss förut ledsagat rikskanslern till förrummet under ett lifligt samtal och glömt dörren halföppen. Jean Holm uppvaktade som vanligt i förrummet och spetsade öronen. Innan dagen lupit till ända, gick ett allmänt tal bland slottsbetjeningen, att moskoviten intagit hela Finland och var på väg med en flotta till Stockholm. På kvällen kom ryktet till Kristina, som hade behållit en vana från barnaåren att lyssna på kammarpigornas prat, när de tjenstgjorde vid på- eller afklädningen. Hon bortskickade tärnorna och tillkallade Hagar, där hon satt, till hälften afklädd, i sofkammaren.

— Fiken förtäljer mig, att moskoviten intagit Finland och rycker med 100,000 man mot Stockholm, yttrade hon med låtsadt lugn.

Hagar märkte något ovanligt i tonen. Hon hade hört skvallret och öfverdriften.

— Är det du som berättat det?

— Nej, nådig fröken.

— Det är du. Minns du, hvad jag engång sade dig? Stjärnor äro drömmar, men konspirationer verklig-

heter. Jag sade dig: blif mig trogen, och jag skall upphöja dig högre, än du någonsin vågat drömma. Blif mig otrogen, och jag skall nedstörta dig så djupt, att den landsväg, där du krälat i smutsen, skall synas dig som ett konungarike mot din senare lott!

Hagar teg. Rebellen i hennes innersta vaknade och uppreste sig i sin obändiga kraft, men fann intet ord. Nattlampan kastade sitt bleka sken öfver alkoven med den jungfruliga bädden, de mörkgröna omhängena, det lilla fint arbetade nattduksbordet med dess ringklocka, bönboken, som låg där af gammal vana, men icke öppnats, den af vrede rodnande anklagarinnan och den svarslösa anklagade, hvars hvitnande kinder tycktes förråda medvetandet af ett upptäckt brott.

Vasablodet, väl bekant för sin stormflod i vredens ögonblick, svallade öfver.

— Du usla kryp från ett finskt svedjeland, utfor Kristina, du, som är mindre än en groda och vill vara en örnunge, du vågar att trotsa mig, du! Har jag inte dragit dig upp ur kärret till en plats, som de ädelbornaste jungfrur i Sverige afundas dig? Var du inte den fattigaste, eländigaste kiselsten, som människor trampade på, och har jag inte slipat dig in i en infattning af guld? Vet du inte, att jag åter kan kasta dig mera hjälplös, mera förtrampad, än du någonsin var, i mörker och glömska? Och du vågar förråda mig, du, du, som har mig att tacka för allt och utan mig skulle vara intet! Hvarför tiger du? ... Svara!

— Jag blygs...

— Ja, blygs! Därtill har du skäl. Blygs öfver min enfald att tro på din tacksamhet! Blygs öfver din otack att löna mig så! Bekänn, och jag vill se, om jag törhända ännu kan för dig göra något, som du icke förtjent!

— Jag blygs, att nådig fröken, som varit så god mot mig, så lätt kan döma mig ohörd för jag vet icke hvad. Fröken har sagt till mig: de, som Gud adlat, få icke förnedra sig, och nu blygs jag, att fröken kallar mig ett kryp och en kiselsten. Så ovärdig är jag ej, och så mycket har jag lärt af fröken själf, att jag aldrig skall blifva en annans klafbundna träl. Mig skall ingen fjättra och ingen förtrampa. Jag är så fri född som något kungabarn. Slå mig, döda mig, men skymfa mig icke! För hvad anklagas jag?

Det var någonting i dessa trotsiga ord, som på samma gång anslog den unga drottningen och ytterligt uppretade henne. Hon uppreste sig och fattade med en hastig rörelse ringklockan, vägde den några sekunder i handen, utan att ringa, och lade den därpå ljudlöst tillbaka på nattduksbordet. De två nyss så förtrogna jämnåriga stodo mera fientliga mot hvarandra nu, än de stodo i Björnsnäs skog, när den enas ridspö färgade en röd strimma på den andras hals.

— Ser du denna klocka? fortfor Kristina, i det hennes toffelklädda högra tåspets hamrade som en fågelnäbb mot den mjuka yllemattan. — Vet du väl, att en enda rörelse af min hand kan kasta dig ned i slottets djupaste fängelsehvalf?

— Ja — var det djärfva svaret — jag har engång suttit i Norrköpings källarhvalf för att jag ej ville förråda frökens hemlighet.

— Tag ringklockan, göm henne! Jag kunde glömma min pligt att vara ädelmodigare än du.

Hagar tog klockan, som vid rörelsen gaf ett ljud, och Fiken Lång inträdde.

— Du behöfs inte! lydde befallningen.

Fiken gick.

— För hvad du anklagas? upprepade drottningen, hvars häftiga lynne växelvis lugnade sig och åter flammade upp. — Är jag en fiskal, att jag skall gå till rätta med dig? Har du intet samvete, som anklagar dig? Måste jag säga dig, att du lupit ut i staden med rikets hemligheter, likasom du i morgse lopp ut med fabeln om moskoviten? Är du inte en enfaldig taska, som ej har märkt en så grof snara? Jag försvarade dig mot rikskanslern i det som viktigare var, men det föll mig in att pröfva din tystlåtenhet, och du lät fånga dig som en gås. Det är för löjligt: läsa Tacitus och skvallra med pigor!

— Jean Holm kan intyga, att när nådig fröken förtäljde om moskoviten, stod dörren till förrummet öppen efter rikskanslern, som gått nyss förut.

— Jean Holm? Undflykter! Berätta mig hvad där står i min tänkebok för den 12 Maj!

— Inte känner jag nådig frökens tänkebok, men där måste ju en så hög drottning ha på hvarje blad skrifvit ordet rättvisa.

— Hvad? Du blir insolent, du, som lupit till Peder Vibe om natten med stulet gods från mina hemliga anteckningar! Hvad bjöd han dig för denna kostliga nyheten? Mindre än jag kunde han inte bjuda dig. Hvad bjöd han, säg! Lofvade han att förmäla dig med en af Kristian IV:s bastarder? Han har ett dussin till disposition. Eller var det inte nog? Sålde du Sverige för högre pris? Bekänn, att han bjöd dig Danmarks krona på vänster hand! Huru kunde du vara så eländigt dum att svika min tjenst, där du har allt och får allt och förmår allt, för en sådan utlefvad gammal kung, som nästa år skänker dig bort åt någon af sina skallige amiraler? Gå, du duger inte ens till landsförräderska; du duger endast till en förrädares piga!

— Är det mig nu tillåtet att tala? frågade Hagar, medan drottningen ifyllde åt sig en vattenbägare ur karaffen så häftigt, att hälften af vattnet rann ut öfver nattduksbordet.

— Tala! Bekänn! Var kort! Ännu har du ringklockan.

— Törs jag fråga dagen och timmen, när hemligheten blef förrådd för det danska sändebudet?

— Den 12 Maj mellan klockan nio och tolf på natten.

Kristina erinrade sig, att Vibes vid gränsen afskrifna depesch var daterad den 12 Maj om aftonen, hvarför han då, och ej senare, måste fått kännedom om svenska rådets beslut. Tidigare kunde han ej heller ha erfarit hemligheten.

Hagar eftersinnade. Hennes goda minne kom henne till hjälp.

— Den 12 Maj var en onsdag, sade hon, långsamt beräknande, likasom för att låta hvarje ord vittna för sig. — Nådig fröken hade varit i rådet på förmiddagen, spisade sent och red därefter ut att bese öfverståthållarens nya reglering af Drottninggatan. Efter aftonvarden lät nådig fröken sig föreläggas kartorna öfver Delawarefloden och nybygget Nya Sverige, hvarefter jag befalldes att för frökens behof anteckna det viktigaste af de därifrån ingångna rapporterna. Klockan elfva på aftonen hade jag nåden lämna mitt utdrag färdigt i frökens egen hand, hvarefter fröken ännu en stund talade med jungfru Ebba om detta ärendet. Klockan var öfver half tolf, när fröken ringde och jag biträdde Fiken Lång vid afklädningen. Befaller nådig fröken att inkalla Fiken? Hon torde komma den kvällen ihåg, för att nådig fröken så sent lade sig.

— Låt vara! Behöfs inte.

Och i den unga drottningens rörliga inre stredo motsatta känslor. Hon erinrade sig nu ända till minsta detalj af denna afton den 12 Maj. Hon kände sig så öfverbevisad, som någonsin en anklagare kan vara, att hans anklagelse är falsk. Det kännes förödmjukande att taga tillbaka sådana ord, och Kristina var icke den, som tålde en förödmjukelse. Men lika litet var hon den, som med uppsåt vidhöll en orättvisa. Den anklagade måste få en upprättelse: hvilken? Hon teg några ögonblick. Hennes nya vrede vände sig mot anklagelsens upphof.

— Sådane äro de! Vara kronans rådgifvare och inte mera tillförlitliga än Jean Holm, som skickar 100,000 moskoviter mot Stockholm!... Du där, lägg ringklockan tillbaka på hennes plats. Det är inte dig hon skall kalla till förhör och rannsakning.

Hagar ställde ringklockan åter på nattduksbordet. Inom hennes fast slutna läppar rörde sig något, som sökte ord. Rollerna voro ombytta. Nu var askungen en prinsessa, och drottningen måste bedja henne om ursäkt. Hon bedrog sig. Var askungen en prinsessa, så förblef drottningen en drottning.

Kristina stod där i sin hvita nattdräkt, med sitt upplösta hår och sina glänsande blå ögon, så kunglig som någonsin, räckande handen åt tjenarinnan att kyssa.

— Stora portar — sade hon — vända sig ofta på små gångjärn. Undra ej, om de stundom gnissla. Du är oskyldigt anklagad, du har att begära en nåd af mig.

Rebellen kysste den framräckta handen: ett hjärteslag för, ett annat emot. Detta något, som sökte ord, lydde nu: jag begär ingen nåd, jag begär rättvisa. Men när orden fingo ljud, hade de fått en annan lydelse:

— Jag begär nådig frökens orlof från tjensten.

— Hvad? genmälde Kristina, åter uppbrusande. — Är du så högmodig, att du inte kan tåla ett oförskyldt ord? Har du redan fått nog af att vara så afundsvärdt lycklig, som du själf sade förr och som väl andra torde säga ännu? Har du fått nog af en plats vid min sida och en framtid af ära? Måste jag upprepa, att du är en stackars enfaldig gås, som med all din lärdom inte har lärt dig den yppersta af all visdom, konsten att lefva? Orlof från tjensten? Gå från min tjenst till juden, din morfar, innan du ens fått ett namn bland kristna? Gå från min tjenst till stjärnorna, som inte vårda sig om att en fattig planet förgås, långt mindre att ett sådant litet stoftgrand som du strös ut i den toma luften? Och gå från mig? Hvad är du utan mig?

— Får jag med skyldig hörsamhet tala fritt, eller måste jag ljuga med trälars tunga?

— Åt skogen med dina trälar! När har jag fordrat annat än sanning?

— Nådigaste fröken, vredgas då intet, om en så stor kunglig ynnest och nåd, som mig vederfarits, tynger mig ned till platt intet. Jag tänker det är ingen otack, det är hvarje friboren människas rätt att vilja vara något af sig själfvan, huru ringa det sedan vara må. Jag begär orlof för att jag vill visa mig värdig min nådiga frökens eget kungliga föredöme af ett frimodigt hjärtelag och inte vänta på befallning, där jag kan något göra eller någon tjena. Tör ock hända, att ovänner skola en annan resa tränga mig ut ur frökens nådiga välbehag, och det är bättre, att jag nu går rättfärdigad, lycklig af frökens gunst, än att jag, när ovänner få öfverhand, afskedas i ogunst. Med nådiga frökens orlof vänder jag

åter dit, dädan jag kommit till denna stora äran. Presidenten Kurck tager mig gunstigt emot.

— Och du vill hellre vara Kurcks kammarpiga, än min hofjungfru?

— Han har värdigats upptaga mig till sin fosterdotter.

Kristina skrattade — ett kort föraktligt löje, som visade huru litet hon kände sig smickrad af jämförelsen med en undersåte.

— Gå, sade hon, du har från i morgon bittida orlof. Jag kan ej behålla dig mot din vilja. Du skall törhända ångra dig, men märk, att det då skall vara för sent. Den, som engång burits af Jupiters örn och stiger af vid en grindstolpe, må ej tänka sig åter få fatt i örnens vingar. Godnatt.

Hagar tog afsked med denna stela, ceremoniösa vördnadsbetygelse, som hon inlärt vid hofvet, och hade lagt handen på dörrvredet, när hon återkallades af en bland dessa hastiga lynnets skiftningar, hvilka stodo i en så sällsam motsägelse till Kristinas i öfrigt så energiska och bestämda personlighet.

— Och skall du så gå, du, den tredje af alla kvinnor som jag kunnat lida? sade den unga drottningen med ett nästan vekt tonfall, som hos henne var mycket ovanligt. — Vet du väl, att denna dörr mellan oss betyder en lifstids farväl? Sätt dig, jag har något att säga dig.

Hagar satte sig vid sin herskarinnas fötter på yllemattan. Rebellen ställde sig *en garde*, men kände sig vapenlös; han gaf sig, han var besegrad; ett ord hade afväpnat honom.

— Du dumma unge, fortfor Kristina, hvarför vill du rymma ifrån mig? Hvad ondt har jag gjort dig?

Du kan reta mig, och jag kan skratta åt dig; ja, jag har nyss kunnat tro dig om hvad som helst, men hvad mer? Det blir godt igen. Det är dock något hos dig, som jag känner igen. Det är inte så med de två andra, som jag förr kunnat lida. Pfalzgrefvinnan, min faster, hade jag kär, men hon var mig för husesam, och det är du sannerligen inte ett hår mer än jag. Ebba har jag ock kär; hon är därmed förnöjder och begär inte, som du, något därutöfver. Inte är det din lärdom, som likar mig bäst. Fastmer kommer det mig så för, att vore jag du, skulle jag tänka och spjärna som du. Där är den bortbytte prinsen hos dig, som hos mig. Hvarifrån har du honom? Har du bytt själ med den narren din bror? Högmodig är du, det är jag ock, änskönt det låter så adeligt eller kungligt att kalla det stolthet. Ja, det går nu ej rätt ihop med bispens förmaning på himmelsfärdsdagen, men hvart kommer en kung eller en drottning i världen med ödmjukhet? Det är annat med dig; du har tagit emot en kindpust af fru Beata, berätta pigorna, och du har inte beklagat dig. Det kan *du* göra, *jag* kan det inte. Om sådant vederfores mig, måste jag dö eller döda min ovän. Nu ser du, Hagarille, det likar mig inte illa, att du är högmodig, efter du vet med dig, att du ej är som andra; det är allenast den uppblåsta grodan, som hennes likar så styggas vid. Men af mig är du skyldig att något fördraga. Jag är din öfverhet, jag har dragit dig vid håret uppför ett berg. Spjärna inte mot mig, ty huru högt du än klifver, öfver mig kan du inte klifva. Är du af Guds nåde friboren och ädelboren, så är jag af Guds nåde en drottning. Hvarför rymmer du?

Hagar lutade sig mot sin herskarinnas hvita fållar och svarade:

— Hvarför är jag icke nådig frökens hund eller katt? Då ville jag aldrig blifva lös från ett gyllene band. Men Gud har nedlagt i mig en fri ande, som rycker i banden. Nådig fröken säger: utan mig är du intet. Där är något i mig, som vill vara något för sig. Nådig fröken måste förstå det. Huru kan en vara så stor och göra andra till intet?

— Har jag ej sagt, att du med alla dina böcker och stjärnor är ett oförfaret, enfaldigt barn? Var stortänkt, det lider jag allra bäst, det är jag själf, men rusa ej ut i världen förutan måttstock! Om du är intet mot mig, kan du vara mot andra den jätteflickan, som tog bonden med häst och plog i sitt förkläde och sade, när hon kom hem: jag har hittat en torndyfvel! Var därmed förnöjd: din drottning är också en torndyfvel, men endast mot Gud.

— Förlåt mig, nådig fröken, förlåt! Var mig huld, lär mig blifva så stor, som jag vill vara fri, och jag skall visa mig värdig min drottnings föredöme! Men förneka mig själf, ack, det kan jag ju aldrig...

Göken i förrummet galade midnatt. Kristina reste sig och var åter Sveriges drottning. Hon hade räckt handen till en försoning och handen togs ej emot.

— Som du vill, sade hon värdigt och lugnt. — Det är tid att vi gå till hvila. Brådska ej med din flyttning. Låt Holm gifva dig en koffert för dina tillhörigheter. Din lön för månaden utfaller oafkortad. Min vagn skall föra dig till riksrådet Kurck. Jag önskar, att den frihet du åtrår må lända till din välfärd, och förblifver dig städse välbevågen. Godnatt!

22. Riseberga.

Du förstår lika litet kärleken, som du förstår sorgen.

Den skandinaviska nordens historia vänder sig kring Kristian II och Gustaf Vasa såsom kring hakarna af en rörlig port. Dittills handlingskraft, öfvermakt söderom Sundet, svaghet och sjunkande norrom, därefter omvändt: bragder och framsteg norrom, sjunkande stjärnor söderom. Därtill tvedräkt på båda sidor, kufvad i Danmark, ändtligen kufvad äfven i Sverige. Norge låg skjutet i sank.

Den folkkäre Kristian IV uppsteg med stormaktstankar på Danmarks tron, men bunden af adeln till händer och fötter. Lyckan har förliknats vid en kvinna: hon småler mot sina unge älskare och vänder de gamle ryggen. Kristian IV började som segrare och slöt som besegrad. Likasom Polens Uladislaus, var hans lott att släpa efter sig en massa bly och hejdas af den vid hvarje steg framåt. Konungen och hans rådgifvare voro slagne med en förunderlig blindhet. De hade ingenting lärt af sitt nederlag och svenskarnes segrar i tyska kriget. De fortforo att behandla Sverige såsom besegradt vid freden i Knäröd och väntade blott på ett nytt Nördlingen för att fullfölja sin seger. Varnande vinkar kommo om

svenska rustningar; ingen trodde dem. Peder Vibe föraktade Tungels rapporter som en spejares försök att göra sig viktig och utpressa penningar. Svenskarne, skref Vibe, vilja nog angripa, men våga det icke. Och så upplöste sig faran af den förrådda rikshemligheten efter hand i några diplomatiska noter, ett låtsadt vanmäktigt hot från svenska rådet och ett snäft afvisande svar från kung Kristians gunstlingar.

Nils Tungel hade icke utan meriter blifvit upphöjd i adeligt stånd. Han var icke den simple landstjuf, som Peder Vibe föraktade, han var ett geni i sin tids ränksmidarekonst. Så väl förstod han igensopa spåren efter sina nattliga besök hos det danska sändebudet, att han förblef oantastad, och den kanal, genom hvilken hemligheten rann ut, oupptäckt. Luften i rikskanslerns förmak kändes ej mer rätt ren, men Tungel var icke rådlös; han begynte från denna tid ställa sig in hos drottning Kristina med hemliga rapporter om det Oxenstjernska partiet.

Hagar Rings oväntade återkomst hade påskyndat presidentens plan att förse henne med ett namn af gammal adel, som skulle underlätta förbindelsen med det förnäma Kurckska huset. En månad därefter var hon jungfru Ryning, adopterad af barnlöse riksrådet Erik Eriksson Ryning och hans maka Maria Elisabet Kurtzell. Det stod hårdt att i detta gamla stamträd, som räknade nära frändskap med Trollar, Lilliehöökar och andra högättade släkter, inympa en sådan vildstam, och föga lättare var det att därtill vinna riddarhusets samtycke. Alla presidenten Kurcks antydningar om en hemlighetsfull släktskap med adoptivdottern skulle varit förgäfves, därest icke drottningens växande inflytande kommit emellan. Kristina hade engång satt sig i sinnet att göra hafvets

irrande spån till adelig vederlike. Därtill hade Hagar Ring en upprättelse att fordra, drottningen inlade sitt kungliga förord för adoptionen; allt gick igenom.

Hagar tillbragte senare delen af sommaren 1643 på Ryningska herresätet Riseberga i västra Nerike, där fordom cistercienser-nunnornas kloster reste sig på den bördiga Edsbergaslätten. Drottningens kända ynnest, familjen Kurcks protektion och hennes uppfostran vid hofvet banade väg för nykomlingen. Det var ett enkelt, gudfruktigt, gammaldags hus, »långa böner och korta komedier», som Sofia Magdalena i en senare tid beskref hofvet i Köpenhamn. Seder och dagordning fortforo här, utan inverkan af Ludvig XIII:s tidehvarf, sådana de varit i århundraden tillförene. De förnämligare tjenarne fortforo att äta vid husbondens bord, husandakt förrättades morgon och afton, förutom bordsbönerna; ingen gudstjenst fick försummas i kyrkan. För hvarje syssla och hvarje ledighet var dagens timme noggrant bestämd; allt gick i en kretsgång, i hvilken blott årets tider gjorde en ändring. Lika enkla, lika regelbundna voro husbonde och matmoder i detta förmögna och ansedda hus. Riksrådet Ryning var en rättfram fältöfverste och sjöman, som tjenat sitt land med ära till lands och till sjöss och som äfven vid rådsbordet, äfven som lagman i Sörmland, sade sin mening på en sjömans okonstlade språk. Hans sorg i lifvet var, att han ej kunde efterlämna sitt gamla sköldemärke, med dess silfverbjälke tvärt öfver ett blått och ett rödt fält, i arf åt en son. Hvartill dugde en dotter, om ej till att gifta bort åt en hurtig sjöman? Henne, som Kurck nu så oväntadt påtrugat honom, tyckte han sig ganska väl kunna umbära, men hon kunde ju blifva till någon nytta; hon kunde hålla mor sällskap de långa tider, när far var borta.

— Maja Lisa — sade han med det gamla förtroliga tilltalet till sin gemål, hvilken dock var en ståthållaredotter från Nerike, en af rikets fruar och af alla andra kallades hennes nåd — gör folk af flickan; hon är hurtig och stark, hon kan blifva till gagn. Din gamla Lena seglar i marvatten, du själfver sackar af med åren för vinden. Här behöfvas nya toppsegel på denna galejan, en frisk bris, Maja Lisa. Gör folk af'na du! Jag slapp ju inte Kurcken, förrän jag tog'na.

Hans Maja Lisa drog en suck af bekymmer: hon hade hört talas om fröken Kerstins hushållning och misstänkte, att äpplet ej fallit långt från trädet. Men det stod nu ej till att hjälpa; hennes mans ord var kungsord. Därpå tog riksrådet sin nya dotter under hakan, förmanade henne att vara lydig, tryckte på hennes läppar en smällande sjömanskyss och steg så till häst för att rida till Stockholm.

Hagar behöfde icke länge undra hvilka nya stjärnor nu skulle tindra fram öfver de gamla lindarna på Riseberga gård, ty redan samma kväll förestod ett moderligt husförhör. Hon satt på den öfverbyggda trappan till herresätet och betraktade tankfull en myggdans i solskenet, när hon såg sin nya fostermoder återvända från slåtterfolket på ängen. Denna fru, som var riksrådinna, syntes Hagar snarare född till en gårdsvärdinna på bondlandet. Var det möjligt, att denna knubbiga lilla gumma med sina grofva händer, sin tarfliga grå yllekjol och sitt huckle af oblekt lärft blifvit presenterad vid hofvet och åtnjutit där ett visst anseende? Det sades så, och de kloka grå ögonen, som ena gången kunde blicka så skarpt, andra gången så hjärtegodt, motsade icke detta rykte. Efter matmodern följde gårdshunden Vakt med hängande tunga i sommarvärmen och efter honom

favoritpigan Sabina, bärande en korg på armen. En vink med handen lät Hagar förstå, att hon skulle följa.

Det vardt en presentation af bakgårdens invånare. Först hönsgården, hvars kacklande konvent undfägnades med korn från Sabinas korg. Därnäst fårhuset, så svinstian, så stallet, så ladugården, hvars tjurar, kor och ungnöt alla nämndes vid namn. De bästa mjölkkorna fingo mention honorable och till undfägnad en nypa salt.

— Har du sett fagrare kritter än Solros och Nyponblomma? frågade riksrådinnan sin nya dotter.

Hagar tänkte på den tid hon vallade tre magra kor vid Kaskas torp och bekände, att hon aldrig sett något jämförligt med Solros och Nyponblomma.

— Du skall få mjölka dem i morgon, om du åstundar det, fortfor den goda frun trohjärtadt. — Solros mjölkar på fjärde veckan fem kannor i målet, men Nyponblomma har minskat till fyra. Akta dig, när du mjölkar Solros: hon har den oseden att sparka stäfvan omkull: hon lider ingen annan än gamla Renata. Det finns intet annat medel för sådant, än att lägga en våt duk öfver korsryggen. Och sedan, gå aldrig i ladugården med rödt band i håret! Märk, huru Turk ser på dig! Han är klafvad nu, men hvad skulle en ungtjur tåla rödt?...

Efter aftonbönen och måltiden presenterades tjenstefolket: sex drängar, förutom gårdsfogden Wik, och sex pigor, förutom hushållerskan Lena. De nämndes alla vid namn, skulle alla tagas i handen och framsade alla sin välkomsthälsning: signe Gud nådig jungfrun! Där kom icke alla dagar en ny dotter i huset, och Nerkebon är känd för att tänka mer än han säger. Bakom hälsningen låg en tyst kritik, som, att döma af hvad Sabina anförtrodde sin matmor, ej utföll onådig:

— Hon är blider under ögonen och dryger, så det förslår för en grindastolp. För hon är lärder i fröknatjenst.

Hagar ledsagades af sin nya fostermoder till en förtjusande liten kammare i öfra våningen med utsikt öfver en del af parken, klosterruinerna, den gröna slätten och en liten sjö. Här fick hon ställa och styra som hon själf behagade. Och här begynte i aftonskymningen ett förtroligt förhör.

— Du är född i Finland?

— Ja, nådig fru.

— Kalla mig ej nådig fru, kalla mig i enrum mor, det lider jag bäst, men i andras närvaro kan du säga: min fru mor. Jag vet, att du är ett hittebarn; vi skola ej tala därom. Men huru kom du till fröken Kerstin? Och hvarför begärde du orlof från hennes tjenst?

Hagar berättade hvad hon trodde sig kunna yppa och huru hon ledsnat vid hoftjensten.

— Ungt folk brukar inte så snart ledsna vid hofvet. Du har således läst latin och många böcker?

— Ja, min fru mor.

— Har du också läst gudeliga böcker?

— Ja, bibeln, några postillor och något teologi.

— Tror du på Gud allsmäktig och hans enfödde son Jesus Kristus, vår frälsare?

Hagar bleknade. Denna fråga hade hon icke gjort sig själf, och hvad skulle hon svara? Hon var för stolt att ljuga. Efter något betänkande svarade hon:

— Jag tror på eviga makter, som styra människors öden.

Fostermodern betraktade henne med en så sorgsen och genomträngande blick, att hon nedslog ögonen. Hon var väpnad till motstånd mot hvarje teologisk dogm, hvarje kyrkans fordran på en renlärig luthersk bekännelse,

men denna sorgsna och kärleksfulla blick kunde hon icke emotstå.

— Har du läst katekesen och gått i skriftskolan? lydde den nästa frågan.

— Jag har läst katekesen och gått i skriftskolan med jungfrurna Kurck, när jag var fjorton år gammal.

Fru Maria fattade hennes hand med den samma oemotståndliga blicken och sade:

— Så ung, så begåfvad och redan fallen för jägarens pil! Vet du väl, att tron på flera gudar är hednatro? Men jag vill icke strida med dig; jag vill bedja för dig. Har du någonsin erfarit en sorg?

— Ingen sorg, men mycken förödmjukelse.

— Detta är *en* väg, men icke den raka. Har du älskat någon människa mer än dig själf?

Åter en fråga, svår att besvara. Hagar fann en undflykt. Hon svarade:

— Jag har läst, att man skall älska sin nästa *såsom* sig själf.

— Och huru älskade Han, som blödde för oss på korset? Barn, du förstår lika litet kärleken, som du förstår sorgen. Märk nu, att jag inte vill vara din skriftefader; jag vill vara din mor. Din tro eller otro lämnar jag åt Guds helige Ande, som allena kan böja ett trotsigt hjärta, och går hvarken nu eller framgent till rätta med dig. Vårt hus är ett kristeligt hus, och jag förväntar af dig, att du i yttre måtto ej gifver anstöt. Men hyckla skall du inte. Min Erik har stridt vid sin store konungs sida för samvetsfrihet i världen, och ditt samvete skall inte vara en nunnas på Riseberga, det skall vara en dotters. Förstår du mig, barn?

— Jag skall bjuda till att förstå det, svarade fosterdottern.

Hon kände rebellen uppresa sig, men han stod på ett glasberg, han fann intet fotfäste.

— Gör så! — Och fru Maria var åter den praktiska husmodern, om hvilken Hagars första intryck varit, att denna frus rätta plats vore i ladugården. — Hvad kan du annat än läsa, skrifva och räkna?

— Jag har varit ett fattigt barn, som vallade kor i skogen. Jag hjälpte den tiden en torparehustru i alla sysslor.

— Således spinna, väfva, sy, sticka, baka, brygga, stöpa ljus . . .

— Vi hade ej råd att lysa med annat än torrvedsstickor.

— Nå ja, men hvad har du kvar af dessa nyttiga sysslor? Det sägs, att fröken Kerstin aldrig har hållit en strumpsticka i sin hand.

— Hon är drottning. Det finns så många andra, som sticka strumpor.

— Säg det! Men huru kan den sköta ett rike, som ej kan sköta sig själf? Du, som ej är en drottning, lär ej komma långt i världen med andras strumpor. Märk nu hvad jag säger dig, och håll det i kärligt minne, såsom det kärligt dig sagdt är. Låt hofglittret och fröken-konsterna fara! Jag förväntar af dig, att du skall göra ditt nya namn heder med ett ärbart, gudfruktigt och husesamt sinnelag. Lärdom aktar jag inte stort, där den ej står till att förena med Guds ord, som är den sanna visheten, men du skall hafva morgnar, kvällar och söndags-eftermiddagar lediga att läsa dina böcker, som dig synes för godt, allenast du inte somnar från ljuset. Resten af veckan går du i alla sysslor, såsom jag gjort i mina unga dagar och gör mestadels än. Lena skall inte topprida dig, allenast du umgås beskedligt med henne och

visar dig läraktig, där du ännu intet bättre förstår. Var inte för flat mot pigorna; de behöfva nog eftersyn. Ställ dig väl med landböndernes hustrur och gif dem siraps-dricka, när de komma till herrgården med smör eller ägg. Nästa vecka blir rågskörden: då skall folket trakteras med ost, spisöl och pannkaka. Där nu främmande kommer till Riseberga, vet du hofseder bättre än jag, men du skall se till, att alla fat äro väl diskade och rena lakan läggas i sängarna efter nummer och hvar persons stånd, för Lena blir gammal och skumögd, hon kan snart inte skilja fyrskäft från dräll. Jag törs inte mera ge henne nyckeln till silfverskåpet; den skall du få, barnet mitt, och nyckeln till ölkällaren med, för Wik listar sig gärna därin. Och nu är det tid att krypa hvar under sitt täcke. Må tro det ställer sig till regn på vårt torrhö? Godnatt, min flicka, glöm ej din aftonsignelse! Gör mig hugnad, och Gud skall gifva dig dubbelt igen!

Hagar blef ensam och satt vid sitt öppna fönster mot parken. Julimånen stred med ett skimmer af den flyende sommardagen, och vid horisonten skuggades sjöns vattenyta af ett stigande moln med lätta kornblixtar. Det var lugnt, tyst och varmt. Fågelsången hade dött bort i lindarnas kronor; endast den outtröttliga rödstjärten lät ännu höra ett ensligt kvitter från vårens dagar. Det måste ha varit en sömnlös hane; honan vakade öfver ungarnas nattro.

Det ensliga kvittret gaf en melodi åt ensliga tankar. Hagar stod utom sig själf och talade till sig själf:

— På hvilken strand har du åter hamnat, irrande spån? Ensam var du i Kaskas skog, ensam i din förste rike beskyddares hus, ensam i Kristinas glänsande hof och nu åter ensam på Edsberga slätt vid klostrets ruiner. Så mycken godhet, så mycken kärlek hafva kommit dig

till möte, hvar du i världen gått, och dina förödmjukelser ha varit öfvergående skuggor, men ensam kände du dig öfverallt, till och med när en yngling sade sig vilja för dig eröfra kronor. Ingen förstod dig, och du förstod ingen. Alla andra hade en hjärtevän, åt hvilken de kunde säga allt; du hade ingen. Hvarför var du så olik alla andra, så ständigt instängd i hjärtekammaren? Frihet var din lust, men läpparna voro bundna. Var det din eller människornas skuld? Var det stålet som saknades för att slå gnistor ur flintan? Eller var du Kristinas kiselsten, som lyste med guldets glans, och se, det var kattguld! Ett främmande väsen var du, likasom din afundade, din beundrade, din stundom nästan hatade drottning: till hälften genomströmmad af människors varma blod, till hälften af kall stjärnglans. Fru Sofi De la Gardie har kallat ditt väsens brist högmod, fru Maria Ryning har kallat det hednatro. Hvem har rätt? Eller finns här en tredje fackla, som lyser långt in i själens okända grund: — »du förstår icke kärleken!»

När Hagars ensliga tankar hunnit till denna återvändsgränd, ihågkom hon stjärnans ljustöcken och de underliga orden: »mitt väsen är kraft, icke kärlek»... Hvad betydde dessa ord? Och: »spegla dig i din motbild!»... Har ej fröken Kerstin allt, utom kärlek? Är hon ej högt begåfvad i tankens kraft, viljans kraft, handlingens kraft, och när har Sveriges rike någonsin varit så starkt, som under Kristina? Men hvad är hon mer än stark? Kan hon älska någonting annat i världen, än sig själf? Ja, hon kan älska mycket och många, hon kan måhända älska dem *såsom* sig själf, men älskar hon sig själf? Om hon älskar sig själf, måste hon ju alltid vara tillfreds med sig själf, icke jaga, såsom hon gör, från oro till oro, från böcker till människor, från människor

åter till böcker, till nya' forskningar, nya planer, nya förströelser för att komma lös från sig själf. Sök! sade stjärnan. Och fröken Kerstin söker beständigt något. Hvad söker hon? Söker hon den bortbytte prinsen? Dårskap! Hvad kan hon söka annat än sig själf, sin innersta lifsgrund, det enda hon kan i sann mening älska, det enda, där hon kan engång med kärlek hvila? Men hon finner icke sin grund, likasom jag, Hagar, ej finner min. Det betyder så litet att älska andra såsom sig själf, innan man funnit i sig det enda, som är värdt att älska och bygga uppå. Innan man funnit sin egen grund, måste man öfverbjuda sig själf, man måste älska en annan högre än sig själf; man måste kunna försaka, uppoffra sig, lefva och dö för någon annan eller någonting annat och lefva eller dö obelönad, otackad, okänd, glömd. Ty *det* kan ju icke vara kärlek att älska något för lön, för tack, för ära... Hvilken lifsgåta! Hvilket hisnande djup!

Hagar kände en rysning genomila sina leder, såsom när hon en vinterkväll stod under den tindrande stjärnhimmelen och såg en omätlig glans, men frös... Midtunder sin första beundran för Kristinas glänsande snille hade hon frusit...

Hon sökte förgäfves sin stjärna; hon kände sig så ensam som aldrig förr, ty nu hade hon icke ens sig själf. Hon gick i en cirkel utan medelpunkt. Söka måste hon, söka sin lifsgrund, söka, söka... Och när hon ansträngde sig att sammanfatta allt i en grundtanke, stannade hon vid upptäckten att *detta* var hennes brist: att icke finna sig själf.

Hon kastade sig på bädden och försökte utan framgång att sofva. Hennes tankar liknade aspens flygande fjun om våren, hvilka jagas af vinden och söka ett fäste. Hon ströfvade genom de skuggiga dalarna af det förflutna

och hakade sig fast vid en ny punkt: hennes tvillingsbror Bennu, som nu hette Urban Niemand. Besannades stjärnans varning på honom? Kunde han älska? Nej, det kunde han icke. Allt som i lifvet mött honom med omvårdnad, med godhet, med kärlek, det tog han lika flyktigt, det glömde han lika lätt, som fröken Kerstin, som Hagar själf. Han var en drifvande spån, och hvad voro de annat, dessa två? Kraft hade han fått, liksom de. Han var oförstörbar, liksom de; jord, eld, vatten och luft hade ingen makt öfver honom, ingenting kunde släcka hans lifsgnista, förrän stjärnornas stund var kommen. De två kvinnliga skyddslingarna hade ej pröfvat samma lifsfaror, men de måste vara lika oförstörbara som han: ingen dödlig sjukdom hade fått makt med Kristina, intet gift hade kommit vid Hagar. Men söka måste de alla, söka, söka...

Under dessa sömnlösa tankar rann det Hagar i hågen, att hon ju före afresan från Stockholm fått ett bref, det första och enda från sin bror. Hon uppstod och framletade brefvet. Natten hade framskridit; en svag, gryende morgonstrimma tillät henne att åter omläsa denna barnsliga skrifvelse, hvars adress på kuvertet var tecknad af annan hand, förmodligen judens. Brefvets illa stafvade tyska språk, dess sneda handstil och brist på sammanhang voro till alla delar en skolpojkes. Ingen ort, intet datum; man kunde antaga, att dessa rader afgått från Regensburg för en månad sedan i Juni. Innehållet lydde:

»Till Hagar. Morfar säger, att jag skall skrifva till dig. Jag har lärt skrifva för rakkel. Hon är så fager. Jag har fått en fux, heter Jehu. Han är tre år, arab, gick durch, jag kujonerade honom, trafvar förbi levys

sultan. Här är lichtenstens kyrasserer som gå till gallas. Tortenson står vid olmys. Tänkte ryma dit, de fick fatt mig, tog värjan, satte mig tre dag högvakt. Huru mår Caballer? Lebewol, vergis mei nit. *Urban.*

P. S. rake säger kom hit Hagar.»

Ingenting mer. Ingenting om hans nuvarande ställning eller huru han återfått sin syn, hvilket man kunde hoppas af hans egenhändiga bref. Hvem är rake? Är hon en Rachel eller en drake? Hon och fuxen synas ha gjort det mesta intrycket. Han efterfrågar Caballero, men icke sin syster, till hvilken han skrifvit på befallning.

— Dumma pojke! utropade Hagar förtretad. Men — tillade hon suckande — han är en af oss tre.

Tankarna flögo med flyttfågelns vingar långt åt söder till okända nejder. När Hagar ändtligen slöt sina ögon, spelade en purpurglans af den uppgående solen öfver lindarnas kronor. Hennes sista tanke, som bortflöt i drömmen, var åter rebellens:

— Blir jag en fånge på Riseberga, skrifver jag till Texeira och flyr till Regensburg. Mig skall ingen binda. Jag vill återfinna mig själf.

23. Regensburg.

Blif min son, och du skall upprätta
Jerusalems portar!

Ruben Zevi hade afrest från Stockholm julmorgonen i täckt släde till Göteborg och medfört sin blinde dotterson Urban Niemand. Från Göteborg gick resan öfver Nordsjön till London och därifrån, efter en veckas rast för affärer, till Amsterdam. Den gamle mannen tycktes glömma alla mödor och sina sjuttio år för omsorgen om den blinde, som icke blef känslolös för hans omvårdnad. Mellan dem uppstod en förtrolighet, som från gossens sida skulle ha blifvit tillgifvenhet, om han kunnat glömma sitt aftvungna löfte att aldrig mer draga ett svärd. Hvarje morgon frågade Urban: när får jag se solen? Och lika regelbundet svarade Ruben Zevi: i Madrid.

— Då får jag rida till Torstenson, tänkte den unge rebellen.

Efter ett längre uppehåll för nya affärer i Amsterdam ställdes kosan öfver Paris till Madrid. För hvarje annan jude skulle det ha varit lifsfara att våga sig inom inkvisitionens fruktade område, men Ruben Zevi besatt en nyckel, som öppnade alla portar. Filip IV behöfde hans guld mot Frankrike, mot Nederländerna, mot det upp-

roriska Catalonien och mot det nyss från spanska oket befriade Portugal. Med konungens lejdebref mottogs juden under titel af holländsk bankir med alla ärebetygelser och återgäldade denna ära med lån mot fyrtio procents ränta och säkerhet i Almerias grufvor, för den händelse att silfverflottan från Peru skulle tagas af portugiserne.

Ruben Zevi kände alla vrår i Madrid, såsom han kände alla Europas hufvudstäder. En dag återkom han från det moriska kvarteret med en nittioårig arab vid namn Damiri, till yrket mulåsnedrifvare och en af de många, som med läpparna bekände Kristus och jungfru Maria, men hvar morgon och afton vände sig mot Mekka för att anropa Muhamed. Denne Damiri vände ut och in på Urbans ögon, pålade en salfva af örter och föreskref tre veckors fasta under tystnad i mörkt rum. Efter de tre veckorna borttog Damiri förbandet, föreskref andra tre veckors skymning med gradvis ökadt ljus och utropade, efter denna tids förlopp: Allah akbar! Gud är stor! Han belönades rikligen. Urban Niemand hade återfått sina ögons bruk.

Från Madrid gick resan till det i fullt uppror stadda Barcelona, därifrån till det jäsande Neapel, som snart skulle resa sig, och därifrån till det allrakristligaste Rom. Hvar behöfdes ej guld? Ruben Zevi fann vänner och beskyddare öfverallt. Hans yrkes triumf var att låna åt konungarne för att kufva upproriske undersåtar och åt de upproriske för att strida mot konungarne. Gaf nederlaget förlust, måste segern ersätta förlusten dubbelt. Han var lika hemma i kardinalernes förmak, som i sultanens moské. Det påstods, att påfven Urban VIII erbjudit honom titeln af protektor öfver Jerusalem, om han ville blifva katolik. Därtill hade Ruben Zevi svarat med sitt

egendomliga tysta smålöje profetens ord, Es. 62: 6: »O, Jerusalem, jag vill beställa väktare på dina murar, de som ej tiga skola hvarken dag eller natt.» Han delade påfvens peterspenning, såsom han delade sultanens tribut från det heliga landet, och när trosförvanterne förebrådde honom att vara så litet nogräknad, upprepade han: »Vi skola dia hedningarnes mjölk.»

Mellan Neapel och Rom tilldrog sig ett af dessa äfventyr, som voro så vanliga, att man vid dem knappt fäste någon uppmärksamhet. Ruben Zevis vagn med sin eskort af tolf ryttare anfölls i ett bergspass af trettio röfvare. Anfallet slogs tillbaka efter en het strid, som kostade angriparne flera döde. Urban fick än en gång leka krig. Han hade icke dragit svärd, i den mening hans löfte förbjöd; han hade försvarat sig, och detta kunde icke förbjudas. Det redan halft förgätna svärdfästet tycktes kyssa hans högra hand och säga till honom: fältmarskalken väntar dig! ... Färden gick norrut; hvarje dag kom man närmare svenska hären och kriget.

Ännu återstodo Genua, Milano, Venedig, Wien och öfverallt affärer, innan de resande ändtligen uppnådde Regensburg i slutet af Maj. Redan första natten, när alla de öfriga hvilade ut efter resans ansträngningar, smög sig den unge sergeanten till stallet, fann en uthvilad häst och galopperade bort för att uppsöka Torstensons läger. Han bedrog sig. Ruben Zevi kände sin dotterson och hade i förväg posterat sex sina snabbaste ryttare under Assar Kabas befäl på den väg Urban måste passera norrut. Där blef i nattens mörker en kappridt, som slöts med att rymmaren återfördes, väl bevakad och stadigt bunden vid sadeln, till sin förtörnade morfader.

— Min son Absalon — sade juden till honom med Davids vrede och Davids sorg — aktar du så litet dina löften och mina grå hår, så minns, att det är jag som bevarar Damiris botemedel och att det måste begagnas ånyo hvar sjette månad, om du vill behålla din syn. Rymmer du än en gång, är du efter en månad ohjälpligt blind. Blif då åter en hjälplös tiggare, låt leda dig till Madrid, om du finner någon, som leder dig, men vet, att Damiri är nittio år. Huru länge hoppas du finna honom bland de lefvandes antal?

— Jag är anställd hos fältmarskalken; jag vill hellre vara blind, än desertera från tjensten, genmälde trotsigt den unge sergeanten.

— Jag har tänkt därpå redan i Stockholm, svarade juden, i det han framvisade ett af de många bref, som väntat honom vid hemkomsten. — Se här ditt afsked från krigstjensten, undertecknadt af fältmarskalkens egen hand, på grund af läkarens intyg om obotlig blindhet. Var tillfreds, min son; det är ett ärofullt afsked.

— Men jag är icke blind, jag ser fienden, jag rider som förr, jag kan tjena som förr! utbrast den afskedade krigaren under snyftningar, som mera anstått en flicka, än en Torstensons lärjunge.

— Jag har sagt dig — genmälde juden strängt — att du utan Damiris botemedel åter skall varda blind. Och för att du icke så snart må glömma det, skall du denna gång straffas med tre dagars mörk arrest.

Dessa tre dagar i judeborgens innersta rum bakom stängda fönsterluckor förekommo Urban Niemand som tre långa år. Här var icke hundkojan på Gerknäs; här var fångenskapen, som han afskydde, och ensamheten, som han fruktade. Han umgicks ej, som sin syster Hagar, i tankarnas stora, språksamma sällskapsklubb;

han hade så få bekanta där. Hvem skulle han uppsöka? Det var länge sedan han öppnat en bok, och aldrig hade han hållit en skrifpenna i sin hand. Hans kunskap rymdes inom väggarna af ett stall, på en sadel i hurtigt traf, i dessa tyglar, hvilka han skötte så väl, och i dessa krigiska öfningar, hvari han, så ung, var en mästare. Något annat hade aldrig bekymrat honom: hans själ var utom dessa områden, där han rörde sig fritt, en oskrifven bok, en beteshage, där vilda blommor växte af sig själfva, ovårdade och bekymmerslösa, bland snåren och gräsen. Hvad hade han att göra ensam med sig själf? Långledas, längta, drömma, rasa och gråta. Hans enda tröst var tanken att åter rymma vid första tillfälle.

På morgonen af den fjärde dagen öppnades dörren till det mörka rummet, medan Urban låg halfvaken och klädd, såsom hade han tillbragt natten vid bivuaken. En röst, som icke var den vanlige tjenarens, sade till honom:

— Stå upp, du är fri!

Med ett språng var fången på fötterna och ville genast ut ur sitt fängelse.

— Låt mig säga dig något! bad den milda, ej obekanta, men ej på länge hörda rösten. — Känner du mig?

— Huru skulle jag känna en katt i mörkret? svarade gossen vresigt. Släpp mig ut!

— Jag tycker, att jag förtjenat en bättre tack. Hvem är jag? Gissa!

Åter ville han tränga sig ut, men den okända stod honom i vägen.

— Icke förr, än jag sagt dig något, återtog rösten.

En brottning uppstod, men upplöste sig i förvåning, när Urban hade fått tag i en mjuk kvinnoarm.

— Är du Rachel? frågade han.

I detsamma uppslogos fönsterluckorna, och dagsljuset strömmade in med en klarhet, som efter så långvarigt mörker bländade ögonen. Det första föremål Urban kunde urskilja var Rachel, som stod framför honom i sin blyga, jungfruliga fägring, dubbelt skönare, än han mindes henne för ett år tillbaka. Den ovana dagern omgaf henne med solglans. Hon var icke mera den Rachel, med hvilken Urban hade gnabbats vid den tid, när han följt sin morfader hit från Böhmens skogar. Han förstod icke, att hon vuxit från fjorton till femton år.

— Vill du nu höra hvad jag har att säga dig? frågade hon halft gäckande, halft förlägen.

Urban samtyckte. Han hade numera ingen brådska.

— Jag vill säga dig, fortfor hon, att du är den största narr, som på jorden går. Hvarför skall du förtörna den bästa bland människor, din morfar, som är min fars farbror och din och allas vår välgörare? Gå strax till honom; bed honom om förlåtelse, och lofva att aldrig mer göra honom emot! Vet du hvad det är att få vara hans son? Han är mer än en konung, mer än en kejsare; han befaller öfver hela världen; ingen af gojims furstar är så mäktig som han. Och du skall blifva lika rik och mäktig som han, om du underkastar dig hans vilja. Hvad löper du efter dina usla krig och dina fattiga knektar? Förstår du icke, att när du blir hvad din morfar nu är, kan du själf uppställa de starkaste härar, och ingen skall våga stå dig emot? Hvarför kan du ej lyda och vänta? Hvarför vill du ej bekänna vår tro och blifva en af oss? Vet du icke, att vi äro det utkorade folket och att alla världens riken skola blifva oss underdåniga?

Det märktes, att Rachel sedan ett år lärt något i synagogan. Var hon utsänd som missionär, hade

Ruben Zevi ej kunnat välja en vältaligare. Proselyten var redan till hälften omvänd, när missionären anslog en annan sträng, som fullbordade hennes omvändelseverk.

— Jag har något att bedja dig om, någonting för mig själf. Min fader Joas har råkat i ogunst hos din morfader och blifvit förvisad från borgen. Det var för din skull, Urban, för att han hjälpte dig på flykten den första gången, du minns. Bed för min far, sedan du själf fått förlåtelse; bed, att han får komma tillbaka, och jag skall vara så tacksam... du kan ej tro huru tacksam jag skall vara därför!

Hon var oemotståndlig för mången klippa. Hvad skulle hon ej vara för ett vax? Urban Niemand försporde något alldeles nytt och ovanligt röra sig inom hans pojkhjärta, lofvade allt hvad Rachel begärde, gick till sin morfader, bad om förlåtelse och bedyrade heligt, att han aldrig skulle göra sig skyldig till någon olydnad mer. Förlåtelsen gafs, men med villkor; Ruben Zevi var van att uppställa villkor.

— Bevisa din uppriktighet; tjena mig troget ett år i de ärenden jag anförtror dig, och då vill jag tillgifva dig. Intill dess skall du vara min tjenare, men därefter min son. Du skall då icke mera vara Ben-Oni, smärtans son, du skall vara Ben-Jamin, lyckosonen, ty du är utgången af min högsta fröjd och min största sorg. Bär då ditt lyckonamn så, att jag aldrig får orsak att taga det åter!... Du kan icke skrifva?

Urban nödgades sanningsenligt bekänna, att han knappt kunde läsa. Det lilla han lärt i barndomen var längesedan förgätet.

— Du skall från i dag alla dagar läsa och skrifva för Rachel. Låt det gå raskt; jag behöfver dig i mitt kontor.

Ett köpmanskontor var det mest afskyvärda Urban kunnat tänka sig i framtidens perspektiv, men han lofvade lyda och fördristade sig därpå att inlägga en förbön för Joas.

— Hvad? utfor den gamle, ånyo vredgad. — Har du sammansvurit dig med Rachel att bedja om nåd för denne förrädaren?... Joas! Och du beder om nåd för Joas! Vet du då icke, att han är din dödsfiende? Det är nödvändigt, att du känner med hvem du här får att göra. Jag har utdrifvit Joas med hustru och barn, utom Rachel, som är oskyldig och så tillgifven mig, som mitt eget barn. Hennes far har sjuttio resor varit en förrädare mot mig, och sjuttio resor fått tillgift, men när han för ett år sedan gaf dig en häst att rymma, öppnades mina ögon. Märk, att förutom min broder Mordechai i Smyrna och hans barn, hafva Joas och hans syster Thamar, min äldre brors barn, härintills, efter mina egna barns död, varit mig närmast i skyldskap. Thamar drifver världen omkring, men Joas har på förhand uträknat hvad han efter mig skall ärfva, ändock jag intet tänkt det åt honom, utan det mesta åt Rachel. Oförväntadt uppstiga ur natten och döden två dotterbarn, som stå mig närmare än Mordechai, Joas och Thamar. Förstår du då, hvarför dessa måste vara dina och din systers dödsfiender? Tag dig till vara, vettvilling! Joas har engång förhjälpt dig på flykten, i hopp att jag i min rättmätiga vrede skulle förneka dig och göra dig arflös. En annan gång skall han stå efter ditt och din systers lif. Här är du trygg, men utom borgens portar, utom Regensburgs murar och midti den svenska hären, till hvilken din dåraktiga åtrå står, skall Joas förstå att finna dig och gifva dig döden. Än är hans arm för kort att nå Hagar, såframt han ej räcker henne

genom Thamar, men ingen varg i Böhmens klyftor skall ihärdigare förfölja ett byte, än Joas skall stå efter eder två. Joas är listig, och Mordechai har mäktiga bundsförvanter: de veta hvad de förmå, om de blifva mina arftagare. Därför skola de drifva sin sak med berg af guld, när min hand engång domnat och mina gamla ögon lyckas till. Se där hvarför jag med så många intyg nödgats betrygga din och din systers bördsrätt. Detta begriper du icke ännu, där din håg står till lekverk med hästar och svärdsgny, men en dag skall du tacka mig, när du blir man. Och till en man vill jag göra dig, pojke; jag vill göra dig till din mors son, ej till din fars. Intet ord mer om Joas!

— Hvem var min fader? frågade ynglingen, mera med hågkomst af drottningens fråga, än just för att han själf fann det så angeläget att veta.

Ruben Zevis uppsyn mörknade.

— Fråga hvem natten var, som stal en ljus dag i dess sköna morgon, men fråga aldrig efter din faders namn! Det medför ofärd för alla läppar som uttala det.

Urban lärde under Rachels handledning läsa och skrifva. Den vilda beteshagen odlades öfver förväntan snabbt. Det var ej hufvud som saknats, det var lust, det var flit, ihärdighet, tålamod. Han kunde ej mäta sig med sin syster i en allt genomträngande klar uppfattning, men han liknade, om ej öfverträffade henne i snabbfyndighet. Nu var lusten kommen, han visste ej hur. Stafvarna dansade in i hans hufvud och ritade stora, styfva streck på papperet framför honom. Den femtonåriga lärarinnan för en snart sjuttonårig elev gjorde allt för att vidmakthålla en tillbörlig respekt. Det lyckades henne stundom, stundom icke. Mången timme begynte med ett strängt benande i okända hieroglyfer

och slöts med en kapplöpning genom rummen under klingande skratt. Ruben Zevi öfverraskade engång eleven klättrande ut på en fönsterlucka till andra våningen och skolmästarinnan förföljande honom med vattenstrålen ur en handspruta. Den gamle juden smålog och vände obemärkt om. Han hade sina skäl och blef ej besviken. Inom mindre än en månad hade Urban fått makt öfver bok och skrift. Hans vitsord i ett läsförhör skulle kanske icke varit det berömligaste, men han redde sig, såsom han alltid redt sig, när det gällde att spränga öfver en vallgraf eller en hagtornshäck. Ruben Zevi glömde, att dottersonen ännu skulle åtnöjas med en tjenares roll, och gaf honom som belöning den arabiske springaren, som omtalades i brefvet och som öfverträffade Levys Sultan, den bäste trafvaren i judekvarteret. Gåfvan skulle, med Urbans lynne och rymningslusta, varit en frestelse, om ej den vaksamme Assar Kaba fått befallning att ständigt medfölja på ridturerna.

En månad efter lektionernas början begynte Urban Niemand användas vid lättare ärenden i Ruben Zevis kontor. Efter två månader kunde han deltaga i korrespondensen och utföra mindre beskickningar. Efter tre månader gick han klädd som en jude och firade sabbaten i synagogorna. Han gick som i drömmen, fullständigt en fånge i Rachels kedjor.

Då inmarscherade en dag i Regensburg några fångar från Torstensons här i Mähren. Det var sexton trasige, smutsige, af sår och strapatser medtagne och likväl ännu hotande krigare, under bevakning af kejserlige kyrassierer. Urban återvände i judedräkt från en beskickning med sin brefväska under armen, när han mötte transporten och hörde en af fångarne säga till en kamrat på svenska: det är här den förgyllde juden bor.

— Det är skada, genmälde kamraten, att vi ej nu äro 2,000 med fria tyglar; här vore någonting att förtjena.

Det klang som svenska trumslag i den fredlige brefbärarens öron. Han tyckte sig vakna ur en förtrollning, närmade sig fångarne och frågade, likaledes på svenska, hvarifrån de voro. Fångarne fingo stora ögon. De förvånades att höra en jude tala deras språk och sade sig vara småländske och nyländske ryttare, som vid en furagering råkat i bakhåll och nödgats gifva sig fångne för öfvermakten.

Det var Sankt Bartolomei dag och mycket folk i rörelse. Urban följde med folkhopen det långsamt marscherande tåget, frågande efter nyheter från krigsskådeplatsen.

— Det är en spion — hviskade en af ryttarne till sina kamrater, denna gång på finska — låt oss ljuga! — hvarpå svaret lydde, att Torstenson intagit Wien, att han skickat kejsaren i en råttbur till Stockholm och att hären nu vore på marsch till Rom för att uppsätta drottning Kristina på den påfliga stolen.

— Du ljuger som en karl, n:o 18, Spjut! Saksan pukki! utbrast f. d. sergeanten, som igenkände en man af sin egen skvadron och i glädjen dammade till med ett i skvadronen brukligt skällsord. — Vill du bli fri, kamrat? Jag följer er åt och rymmer med eder.

Fångarne fingo ingen tid att förundra sig eller öfverväga förslaget, ty folkhopen trängde på och knuffade undan den unge judepojken. Det vanliga okvädet *kättare* begynte höras allt högljuddare; snart flög den första stenen mot fångarnes blottade hufvuden. Den efterföljdes af flera, tumult uppstod, kyrassiererne slöto leden kring transporten och trängde hopen tillbaka.

Urban såg en gatpojke vid sin sida upptaga en tung sten och lyfta den till ett mördande kast. Här

var omöjligt att förblifva en likgiltig åskådare. Ett krokben i rätta ögonblicket, och pojken låg hufvudstupa på näsan. Han kraflade sig upp, ropande: judar! judar! Ropet fann gensvar; folkhopen delade sig, en del förföljde fångarne, andra begynte anställa jagt efter judarne.

Urban tog till flykten, en mot hundrade, kullkastade här en, där en, kröp under lyftade armar, kilade sig fram mellan snafvande ben och hade snart uppnått ingången till judekvarteret. I borgen hade man förnummit upploppet och rustade sig till försvar. Desse förföljde judar voro blott alltför vane vid att en eller flera gånger om året se folkraseriet storma deras afskilda bostäder. Deras lif var en ständig växling mellan yttre förtryck, smälek och ödmjukhet, inre okufligt trots och orubblig visshet att engång eröfra världen. Denna gång lade sig folkhafvets böljor, utan att nå till borgens murar.

— Här äro brefven, sade Urban, berättande upploppet, men förtigande sitt möte med landsmän. Detta lif mellan förnedring och öfvermod syntes honom så hjälplöst uselt mot frie mäns ridderliga kamp på ett öppet slagfält.

När han förtäljde om öfverfallet, varnade honom den gamle morfadern.

— Förstår du nu, att du bör taga dig till vara och att ditt lif är ingenstädes säkert, allenast här, så länge Joas lefver? Men han skall ej länge undgå sin lön, ej heller hans syster Thamar. Min agent i Stockholm skrifver till mig, att hon uppträdt där som furstinna Radzivil och förehaft ett anslag mot Hagars lif. Öfver huggormar går eder väg: gån under Herrens beskärm, och intet ondt skall komma vid eder. Jag har ock mottagit vittnesbörden om eder börd från Hagars beskyddare, presidenten Kurck. Där faller ett

sällsamt ljus öfver din moders sista öde. Hennes kammartärna, som förrådde henne, bar ett klumpfinger på högra handen... Thamar bär än i dag ett klumpfinger på sin högra hand...

— Mästare — inföll Urban hastigt — gif mig lös; låt mig gå att hämna min moder och beskydda min syster! Jag skall uppsöka Thamar, om jag än måste gå till världens ände. Gif mig Thamars blod!

Ruben Zevi betraktade honom forskande.

— Knotar du? sade han. Om det är något jag afundas de kristne martyrerne, så är det deras tålamod och förtröstan i årslånga lidanden. Vi behöfva samma mod, men vår seger rycker närmare dag från dag, under det att deras hopp står i det ovissa fjärran. De hafva ingen annan tillflykt än himmelen, men vi hafva därtill jorden, som är oss gifven till arfvedel. Slå dem, Herre, slå gojim med blindhet, att de uppresa sig mot hvarandra och förgöra hvarandra, ty ur de slagnas blod uppstår Israels herrlighet. Om mina ögon ej få se Jakobs säd intåga i Jerusalem, skola mina barnabarns ögon se den dagen, när konungarne tillbedja i det återupprättade templet och de löpare af Midjan och Efa föra hafvens skatter och folkens ägodelar till våra portar. Son af din moder, låt icke denna tidens vedermöda falla för tung öfver din otålmodiga håg! Du skall se den dag, när våra förtryckare buga sig för oss till jorden; du skall hafva din lust af dem och välsigna den stund, när du återgick till ditt folk. Blif hos oss! Blif min son, och du skall upprätta Jerusalems portar!

---

24. Spörsmål för lifvet.

Vill du bära min krona? Tag henne.

Jag känner ej igen fröken Kerstin, sade fru Beata Oxenstjerna i ett förtroligt ögonblick till sin bror rikskanslern. — Hon är som förvandlad, sedan vi blefvo af med den finska häxungen.

— Tacka Gud, att faderns sinnelag uppväxer i afkomman, genmälde rikskanslern. Häxor göra där intet till; slikt dependerar af en naturlig kondition invärtes.

— Ja, det torde allt vara förställning till läglig tid. Hon amuserar oss sakteligen till ett år härefter.

— Har kära syster ej förr sett en mö växa upp från jänteåren till jungfru? Det förer gemenligen med sig en blidare natur, intill dess att där kommer nytt krut i fängpannan. Har fröken Kerstin funnit en ny leksak efter den flickan Hagar?

— Ännu inte, så mycket jag sport. Fast mer trår hon inte ens efter Ebba, såsom hon förr har gjort.

— Där kommer en ny, det töfvar intet. Mig faller så för, som hade det varit bättre, att vi låtit fröken behålla sin förra smekunge på knäet, än att vi omakat henne med att söka en ny. Det var intet annat än löst skvaller om flickan Hagar: boklärdom gör ingen ofred.

Den nya, som kommer, torde inte blifva så lätt att sköta. Märk, att efter Ebba Sparre och Hagar Ring kommer en ung man!

— Gud bevare. Tror eders kärlighet det?

— Kära syster kan därpå vara så viss, som på blom efter knopp. Jag väntar vår tid att i nåd eller onåd betackas för tjensten.

— Hvad ers kärlighet säger! En ung man! Men om den unge mannen heter herr Carl Gustaf?

— Och om han heter Carl Gustaf?

— Så fördristar jag mig råda till lysning och biläger nästa jul, efter ärlig svensk sed. Där ingen kan motstå hjulet i backen, där skjuter man hellre på, än blir öfverkörd.

Rikskanslern höjde på axlarna.

— Kära syster är en fast undransvärd husmoder och sköter en konungaborg så, att intet spjällsnöre där är för långt eller för kort. Men hvad nu belangar kvinnospörsmål, så låt oss tala om kammarpigornas städsel. Det säges i räknekammaren, att fröken öser ut dalrar som hasselnötter. Håll där husesyn, så länge kära syster har något att säga, och haf ingen omsorg om resten!

Härmed var spörsmålet för denna gång afklippt. Men fru Beatas iakttagelse bar syn för sägen. Det undgick ingen af Kristinas närmaste omgifning, att den unga drottningen med hvarje dag växte, icke blott för kronans höghet, utan i ett konungsligt sinnelag. Alltsedan pfalzgrefvinnan Katarinas död hade hon varit ett klokt, men svårhandterligt och nyckfullt barn. Hon hade från och med trettonde året varit ombytligare, lättretligare, mera oberäknelig, än någon af sina jämnåriga. Det hade varit som en dagjämningstid med dess ostyriga hvirfvel-

vindar, men denna tid var nu öfverstånden, vindarna hade lagt sig till skenbar ro. Där inträdde ett oväntadt och förvånande lugn i Kristinas personlighet. Hon blef mildare, tålmodigare, på allt sätt älskvärdare. Hon lyckades icke alltid kufva sitt häftiga lynne, som därintills uppbrusat utan hejd, men hon bemödade sig att göra det. Hon blef tillgängligare, förtroligare, mera deltagande i andras fröjder och sorger; hon visade i uppfattningen af sitt höga kall och dess pligter ett allvar, som man förut icke tilltrott henne. Hennes nöjen blefvo mera återhållsamma, hennes studier regelbundnare och mera koncentrerade. Hon kunde uppmärksamt åhöra rådets öfverläggningar och, när hennes mening begärdes, yttra sig med en klokhet, som förvånade statsmännen.

Drottningen tillbragte en del af sommaren på Gripsholm. Ebba Sparre hade rest att besöka sin sjuklige fader; furstinnan Marie Eufrosyne hade intagit hennes plats som skötevän. Eleonora Katarina, snart därefter landtgrefvinna af Hessen, vågade icke visa sig och drömde sig nittio år tillbaka till Cecilia Vasas tider.

Det historiska Sverige har stoltare borgar och brantare murar, men intet mildare, grönare, täckare kungsminne, än Mälarens nuvarande lugna Gripsholm. Anlagd af Bo Jonsson, ombyggd af Gustaf Vasa, bar denna borg med sina kvarstående vindbryggor ännu på Kristinas tid det dystra allvaret af ett medeltidsfäste. Öfver det röda tegeltaket med dess spetsgaflar, vindskupor och höga skorstenar reste sig fyra torn: konung Eriks (kyrkotornet), hertig Johans (Griptornet), hertig Magnus' (Vasatornet) och Göstaf Olofssons (fängelsetornet). Af de tre våningarna var endast den midtersta inredd för kungliga gäster. De i renässansstil, i brunt och rödt dekorerade rummen buro på väggarna gyllenläder och de djupa

nischerna i silke broderade fönsterstycken. Vid stranden låg herreköket och Gustaf Vasas lilla tornerbana. En lång, smal park med ruddammar sträckte sig inåt till »finnstugan» och köksträdgården. En djurgård, ett dufslag, ett lokattehus, ett hundstall och den s. k. polacksmedjan hörde till borgens närmaste omgifningar.

Det var en sommarkväll efter aftonmåltiden. Drottningen och hennes kusin sutto i parken. En aftonbris af den friska sjöluften lekte lätt med en lock af Kristinas blonda hår. En förtjusande vattenyta glittrade mellan löfven, belyst af den nedgående solen. Mälaren koketterade för sin unga drottning, men hon såg honom icke, den otacksamma herskarinnan öfver så mycken skönhet; hennes blick dröjde på ett skrynkladt pappersblad; hennes tankar hade flugit söderom Östersjön.

Kristina hade af sin kusin mottagit ett väl förségladt bref; en pil och en duffjäder förenade sig att bevinga sigillet. Brefvet hade hon läst i enslighet på en bortskymd hvilobänk vid roten af en ek, och furstinnan inbillade sig, att hennes kungliga väninnas kinder voro rödare, när hon återvände, än när hon gick.

— Han är vid hälsan, sade Kristina. Han har varit hos Salvius i Hamburg och velat begagna lägligheten att skrifva. Brefvet är nio veckor gammalt. Hvilken postgång! Hvarför gaf du honom ej några dufvor, Marie? När skola vi kunna hviska våra ord i den blå luften och anförtro åt vinden att föra dem fram?

— Skrifver min bror något om kriget?

— Kriget går illa. Misslyckade belägringar, marscher och återmarscher, gikt och penningenöd. Därom är han nog förståndig att ej skrifva ett ord. Men han skrifver något, som rör dig närmare. Han beder mig inte skänka dig bort åt grefven af Nassau...

Nu var det Marie Eufrosynes tur att rodna. Hon höll den unge, vackre grefven så kär, som man kan hålla en balflamma vid aderton år, och utropade i sitt hjärtas förtrytelse:

— Hvad angår det honom? Min far är där intet emot, och när du samtycker...

— Jag står på din sida. Men kan du förlita dig på grefven? Unga karlar... morgonrodnad slask i hatt, säger ordspråket. Din bror är inte bättre än andra, Marie.

— Carl Gustaf kan vara platt utan reson mot oss andra, men mot dig är han vax.

— När han ser mig. Och vax, när han ser en annan. Skada, Marie, att en sådan kronslipad ädelsten, som kan skära glas och pryda en spira, skall flyta till vatten för en uppnäst tysk kammarpiga.

— Hvad skall jag svara? Ack, Kristine, tro mig, det är nedrigt förtal! Carl Gustaf har dig så hjärtans kär, att intet i vida världen kan bryta hans tro.

— Så säger han, och så skrifver han. Vill du bära min krona, Marie? Tag henne, jag är led vid henne! Så länge jag bär henne, måste jag ju tänka, att det är till henne hans hjärta står. Hvarför är jag inte en liten fattig pfalzgrefvinna, som du? När jag läser huru de krökte sig som ormar för drottning Elisabet, huru de sade till henne, när hon var gammal och ful: ni är den skönaste kvinna som jorden bär, ni är så fager som lilja i rosengård!... Nej, Marie, nej, nej, nej, jag kan inte tro honom, jag kan inte, så gärna jag ville.

— Är du gammal och ful, Kristine? Är han en hofman, som var ingenting i går, som skall vara ingenting i morgon och begär att du skall göra allt af honom? Å, han är stolt, Kristine, han är så stolt som du själf!

Han begär af dig sin hjärtelycka, ingenting annat. Han skall vara en man förutan dig, men han skall vara en olycklig man. Gif honom din hand, och han skall blifva en hjälte! Han skall slå dina fiender, han skall blifva stor och berömd, men han skall vara din tjenare, och du skall vara hans ära.

— Doxa! Doxa! Gå från mig, Sara! Min Gud, hvarför är jag ej en man? Hvarför måste jag köpas och säljas? Hvarför får jag ej gifva mig helt utan pris, utan hemgift?... Förlåt mig, Marie! Jag är så olycklig, jag är så ensam. Den fattigaste flicka i Sverige är rikare än jag. När han kommer, som hon har kär, svarar hon: tag mig, jag har intet annat än mig själf, och du begär intet annat än mig. Hon vet det, hon. Huru skall jag veta det? Jag misstänker allt och alla. Har jag ej skäl att göra det? Måste jag ej misstänka rådet att vilja regera utan mig? Måste jag ej misstänka honom, du vet, att älska min krona? Hvad är en man utan ärelystnad? Hvad är den ärelystnad, som ej utsträcker sin arm efter en krona? Och dig själf, Marie, måste jag ej misstänka dig att gå hans ärenden?... Jag ville så gärna tro dig; någon måste jag tro. Du kan vara ett redskap; kanske är du det, men du har ej hufvud nog för politisk intrig. Ebba har bättre hufvud, men brukar det i min tjenst. Jag hade en tredje, en förläst toka, det bästa hufvudet af eder alla, men på ett barns skuldror: hon förstod ju ej ens hvad kärleken är. Du förstår det på ditt sätt, Marie; du är på ditt sätt ett barn; du begär namnam af kärleken. Jag begär något mer: jag begär att vara mig själf i en annan, och se, det får jag ju inte! Hvilken olycka, att jag ej är du! Vore jag du, skulle jag hafva hundrade likar och

inte vara så inmurad, som jag är, i en klostercell med mig själf. O, jag är så ensam, ensam, ensam...

Hon lutade sin panna mot ekens stam och förblef några ögonblick stum. Grät hon? Marie Eufrosyne trodde det och vågade en tröstande hviskning:

— Du är inte ensam. Han har dig så kär. Han begär intet annat än dig.

Hon såg upp, hon grät icke, hon hade icke gråtit sedan hon var ett barn, om icke af vrede. Men där var ett annat ovant uttryck i hennes lifliga, alltid rörliga drag. Där var någonting djupt sorgset, som Marie Eufrosyne aldrig sett förr. Kristina tog en lätt sidenduk, som hon hittills sammanrullat mellan händerna, utan att tänka därpå, och svepte den kring sina skuldror mot aftonkylan.

— Låt oss gå till stranden, sade hon. Här är så instängdt, jag behöfver luft.

De gingo till stranden och funno en mossbänk tätt invid sjön. Solen hade gått ned och kvarlämnat vid horisonten ett blekrödt skimmer, som färgade fjärdarna. Det var lugnt, daggen föll, gräset var vått, luften fuktig. Slottets fyra torn, af hvilket det högsta bar en slappt nedhängande kunglig flagga, speglade sig i en lätt gungande blank dyning på sjön. Endast två stora stjärnor kunde, bland otydliga små ljusprickar, klart urskiljas på aftonhimmelen. I nordväst stod Vega, i sydväst, öfver skogstopparna, Jupiter.

Kristina satt en stund tankfull, betraktande dessa två lysande klot, det ena planeternas konung, det andra en sol af oerhörd storlek, hvars ljusstyrka — om man får tro en nyare tids beräkningar — trehundra gånger öfverträffar ljuset af vår sol.

— Se där — sade Kristina, pekande på planeten — där är min stjärna. Jag är född under Jupiter, när han ingick i lejonets hjärta. Det är en tung gåfva, Marie, att vara född till makten. Var nöjd med kärleken, du, som är född under eviga solar, hvilka aldrig förändra sitt läge på himmelen! Planeterna äro ostadiga som ett människolif... Under hvilka stjärnor föddes Carl Gustaf?

— Jag känner ej hans stjärnor, svarade furstinnan, men prästen, som döpte honom, såg en bindel af glänsande ljus kring gossens panna.

— Det vore inte lyckligt, om vi två förenade skulle styra Sverige. Under kriget i Tyskland prisades min faders hjältemod såsom allmaktens gåfva. Konungen svarade: Gud går från sin medelväg endast när han vill straffa någon. Det är ett nådebevis, när han gifver åt folken en konung med medelmåttiga gåfvor, emedan denne ej frestas att eftersträfva för mycket. Honom lämnar ärelystnaden i lugn. Intet värre kan honom hända, än att han riktar sig med sitt folks skatter, hvilket är ett ringa ondt mot ärelystnaden, som själf ej har, ej heller unnar åt andra någon ro.

— Salig kungen var en vis man, men vet du hvad en gumma i Nyköping sade mig förra hösten, när det var tal om brandenburgaren? Hvarför skall våran fröken gå öfver ån efter tyskt äppelmos? sa' hon. Lägg svenskt järn i hjulskenan, sa' hon, så går kärran fram öfver berg och knapperstenar.

Kristinas ostyriga lynne återvände för en hastig minut.

— Äro vi ej kråkskramlor, jag och du, som filosofera öfver kärleken, i stället att njuta af lifvet? Ha vi råkat förblanda siffrorna? Äro vi 17 eller 71

år? Ha vi ej framför oss de många åren, lysande eröfringar, långa löjen, korta sorger och dårskaper utan tal? Uh ... det är kallt under stjärnorna, de äro för höga för oss, låt oss vara små, Marie, små, som de lyckliga äro; det är så ensligt att vara ensam stor. Skrif till din riddare af den sorgliga skepnaden, att han flitigt betraktar månen och försöker att likna honom i oföränderlig tro. Jag skall skrifva detsamma till min, där han suckar i Böhmens eller Mährens bergsklyftor: strid, min riddare, strid för eder käresta, hvad hon sedan må heta, strid för segern och segerns lön! Den väntar aldrig för länge, som väntar på något godt ...

— Var blid mot honom, Kristine, var som du fordom var på Rönö, den tiden du var liten och lycklig! Och bed honom till återgäld inte förtrampa sin systers hjärta!

Åter flög ett skimmer af nästan fuktig glans öfver de stora, uttrycksfulla blå ögonen, när Kristina fattade sin väns hand och sade med så låg röst, som fruktade hon, att kiselstenarna på stranden skulle höra henne och berätta hennes ord för den skvallrande aftondyningen:

— Svär, att han har mig kär, mig och ingen annan, mig och ingen krona!

— Vid hvad skall jag svära, om du ej tror mig? Skall jag svära vid himmelen öfver oss eller vid jorden under våra fötter? Ack, Kristine ...

— Svär vid dig själf! För oss finns ingenting så omisteligt som vi själfva. Att mista sig själf, det är mer än döden, det är tillintetgörelsen.

— Nej, så svär jag inte. Det är emot Guds bud.

— Tror du? Kanhända. Svär då: så sant jag är din vän!

— Så sant jag är din vän, har han dig och ingen annan, dig och ingen krona kär!

— Ja, jag tror dig och skall skrifva det till honom. Inte för att din ed är tillfyllest: hur kan du känna hans innersta hjärtelag? Men för att där finnes ett gensvar i mig, som gifver dig rätt. Är här någon, som lyssnar på oss?

— Hvem skulle lyssna? Gripsholm sofver, Mariefred sofver, Mälaren sofver. Stjärnorna allena vaka på himmelen. Det är så långt till stjärnorna; de skola ej höra oss.

— Då skall jag säga dig något.

Hon lutade sina läppar tätt mot sin väninnas öra, stängde ljudet med båda händerna och hviskade:

— *Jag har honom kär*, jag har lofvat att blifva hans; jag skall hålla mitt löfte.

— Tack! Nu tror du mig.

— Ja, är det inte förunderligt, att jag tror dig ändå?... Godnatt, Marie!

— Godnatt, Kristine!

Hon hade vikit åt sidan den tunga gardinen framför ett fönster i sofrummet och låg länge sömnlös, betraktande stjärnorna, som tindrade i augustinatten öfver Gripsholm. Ett återsvall af de frågor, som upprört henne några timmar förut, slog mot själens osynliga stränder, som Mälarevågen mot kiselstenarna.

— Du därborta — sade hon halft trotsigt, halft vemodigt — har du gifvit mig ett lås, så gif mig en nyckel! Hvarför gaf du mig kraften, om ej för att blifva lycklig och göra andra lyckliga? Hvarför är där en tomhet i mig, som ingen kraft fyller? Hvarför är jag så ensam, när jag dock har mig själf? Hvarför trängtar min själ till en annan, som kan fylla min brist,

och hvarför finner jag ingen, i hvilken jag kan uppgå helt, utan att förlora mig själf? Är han med ljusglansen om pannan den rätte? Jag vet ingen annan kraft, besläktad med min kraft, men skall han kufva mig? Skola vi söndras, kraft mot kraft, eller skola vi sammansmälta och förenade eröfra världen?

Hon fick intet svar. Ett stycke af den omätliga rymden, begränsadt af fönsterramen, skådade tigande ned på Gripsholms torn, på den trånga rutan och det oroligt klappande sjuttonåriga hjärtat bakom bäddens till hälften frånskjutna förhängen. Trötta att söka, längta och fråga, flöto den hvilandes tankar småningom in i hvarandra, förlorade sin begränsning och upplöste sig i en oklar, drömmande känsla af någonting famlande ovisst, som begärde ett fäste...

Då tycktes äfven stjärnan upplösa sig i ett obestämdt ljushaf och sänka sig nedåt på bryggan af sina strålar. Hon kom närmare tornen, fönstret, bädden... Nu var hon där och flöt in i den halfsofvande unga frågerskan, som vågat utmana henne. Hon bemäktigade sig hennes halft medvetslösa, halft ännu frågande tankar, fick ord och sade till henne:

— Har jag ej sagt dig, att jag är ett utflöde af den Allsmäktiges kraft, ej af hans kärlek, och att jag är ditt innersta? Hvarför söker du dig i dig själf? Hvarför söker du dig icke i Honom, som är allt i dig, allt i mig och allt i alla? Han har gifvit dig kraften i mig, men kraft utan kärlek kan endast förstöra. Hvarför söker du icke hvad jag ej kan gifva dig? Hvarför söker du icke kraftens blomma och frukt, som endast är kärleken? Se, jag har gifvit dig börd och krona, håg för allt stort och vett för all visdom; jag har bevarat dig för elementernas makt, din kropps bräcklighet

och människors anslag; jag har gifvit dig vishetens ord och fromhetens lärdomar, vapnens seger och rikets välmakt: hvarför söker du där din egen ära? Hvarför prisar du icke Gud med att göra många lyckliga? Gå, gör hans verk och icke ditt verk! Förlora dig själf, och du skall återfinna dig själf! Sök ej din kraft i arm som förlamas, i tanke som famlar, i håg som förvillas; sök din kraft i kärleken, tjena i ödmjukhet, bed om fullkomningen, och du skall vara den starkaste bland de starke... Dagen gryr, jag döljer mig åter i fållarna af Guds mantel... Om tio år skall jag fråga dig hvad du gjort af min gåfva.

Den sjuttonåriga drottningen uppreste sig halfvaken i bädden och kastade en blick mot fönstret, där ljusströmmen åter flöt bort.

— Drömde jag?... Förlora dig själf, och du skall återfinna dig själf!... Hvad man drömmer vidunderligt!

Slut på andra delen.

Andra delens innehåll:

STANFORD UNIVERSITY LIBRARY

To avoid fine, this book should be returned on or before the date last stamped below.

Stanford University Libraries
3 6105 020 040 3
STANFORD UNIVERSITY LIBRARIES
STANFORD AUXILIARY LIBRARY
STANFORD, CALIFORNIA 94305-6004
(415) 723-9201
All books may be recalled after 7 days

DATE DUE

F/S JUN 3 0 1998